

**SÄÄSTVA ARENGU NÄITAJAD  
INDICATORS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**



EESTI STATISTIKA  
STATISTICS ESTONIA

**SÄÄSTVA ARENGU NÄITAJAD**  
INDICATORS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT



RIIGIKANTSELEI

TALLINN 2009

Koostanud Statistikaameti keskkonna ja säästva arengu statistika talitus (Kaia Oras, tel 625 9234, e-post [kaia.oras@stat.ee](mailto:kaia.oras@stat.ee); Swen Peterson, tel 625 9340, e-post: [swen.peterson@stat.ee](mailto:swen.peterson@stat.ee)) koostöös Statistikaameti osakondadega.

Kogumikus toodud näitajate meetodiliste lehtede ja osaliselt andmete analüüsi koostamist on toetatud Euroopa Sotsiaalfondi tarkade otsuste fondist.

*Compiled by the Environment and Sustainable Development Statistics Service of Statistics Estonia (Kaia Oras, tel +372 625 9234, e-mail: [kaia.oras@stat.ee](mailto:kaia.oras@stat.ee); Swen Peterson, tel +372 625 9340, e-mail: [swen.peterson@stat.ee](mailto:swen.peterson@stat.ee)) in cooperation with the departments of Statistics Estonia.*

*Preparation of the methodological sheets and partly also the analysis of data regarding the indicators presented in this publication has been supported from the Fund of Wise Decisions of the European Social Fund.*

Toimetanud Kairit Pöder  
Inglise keel: Heli Taaraste, Anneli Saluste  
Küljendus: Oliver Lillma, Uku Nurges, Alar Telk  
Kaane kujundanud Maris Valk  
Kartogrammide kujundanud Ülle Valgma

*Edited by Kairit Pöder  
English by Heli Taaraste, Anneli Saluste  
Layout by Oliver Lillma, Uku Nurges, Alar Telk  
Cover design by Maris Valk  
Maps by Ülle Valgma*

Kirjastanud Statistikaamet, Endla 15, 15174 Tallinn  
Trükkkinud Ofset OÜ, Paldiski mnt 25, 10612 Tallinn

Oktoober 2009

*Published by Statistics Estonia, 15 Endla Str, 15174 Tallinn  
Printed by Ofset Ltd, 25 Paldiski Rd, 10612 Tallinn*

*October 2009*

ISBN 978-9985-74-463-5

Autoriõigus/Copyright: Statistikaamet, 2009  
Kaanefoto/Cover photograph: Bulls

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale.  
*When using or quoting the data included in this issue, please indicate the source.*

### **Seisuga 10.11.2009 on väljaandes tehtud järgmised parandused.**

Lk 41 on parandatud joonise “Valitsemissektori eelarvepositsiooni osatähtsus SKP-s, 2000–2008” küljeteksti.

Lk 44 on parandatud neljanda lõigu kolmandat lauset.

Lk 67 on parandatud joonist “Pahaloomuliste kasvajate suremuskordaja 100 000 elaniku kohta soo järgi, 2000–2008”.

Lk 69 on parandatud jooniseid “Kvintilide suhte kordaja Eestis, 2001–2008” ja “Sissetulekute ebavõrdsus Euroopa Liidus, 2007”.

### ***The following corrections have been made to the publication as of 10.11.2009.***

*The text on the margin next to the figure “General government surplus/deficit as a percentage of GDP, 2000–2008” on p. 41 has been corrected.*

*The third and fourth sentences in the fourth passage on p. 44 have been corrected and combined into one sentence.*

*The figure “Death rate of malignant neoplasms per 100,000 inhabitants by sex, 2000–2008” on p. 67 has been corrected.*

*The figures “Quintile share ratio in Estonia, 2001–2007” and “Inequality of income in the European Union, 2007” on p. 69 have been corrected.*

## SAATEKS

Ülemaailmse majanduskriisi põhjuste ja sellest väljumise strateegiate üle arutades rõhutatakse ennekõike ühiskonna ressursside mõistlikku ja säästlikku kasutamist. Ressursside oskuslik kasutamine on üks olulisemaid võtmeid uueks majanduskasvuks. Kuigi riikide probleemid ja seetõttu ka poliitika rõhuasetused erinevad, on riikide ees seisvad suured ülesanded üldjoontes sarnased: vähendada fossiilsete kütuste osatähtsust, arendada keskkonnasõbralikumat majandust, lahendada rahva tervise ja vananemisega seotud probleeme, tagada globaliseerunud maailmas konkurentsivõimelise tööjõu olemasolu ning hoida riigi rahandust jätkusuutlikuna. Kõik need teemad on otseselt seotud jätkusuutliku arenguga ja olulised ka Eesti säästva arengu poliitika kujundamisel. Seetõttu on jätkusuutlik areng muutunud nii rahvusvahelisel kui ka riiklikul tasandil üheks peamiseks küsimuseks strateegiate kavandamisel.

Edasiste poliitikate kujundamisel on tähtis teada, missugused arengud on toimunud eelnevatel aastatel, missugustes valdkondades on areng olnud piisavalt kiire ja missugustes ebapiisav. Statistikaameti "Säästva arengu näitajate" kogumik aitab lahti mõtestada Eesti viimase kümne aasta arengutrende ja on oluline taustamaterjal poliitika kujundajatele, esindusorganisatsioonidele ja teadlastele. Just seetõttu on kogumiku ettevalmistamist toetatud Euroopa Sotsiaalfondi tarkade otsuste fondist.

Käesolev kogumik on kolmas säästva arengu näitajate teemaline trükis. Et riikide väljakutsed on erinevad, on mul hea meel rõhutada, et selles kogumikus on näitajate valik, mis on kujundatud Riigikantselei, ministeeriumite ja valitsusväliste organisatsioonide koostöös, et iseloomustada just Eesti jaoks olulisemaid arengutrende. Võrreldes eelmiste kogumike aluseks olnud ÜRO säästva arengu näitajatega on seekord suurem osa kultuuri elujõulisusel, heaolu kasvuga seotud näitajatel (sh makromajanduse jätkusuutlikkus ja inimeste oskused) ja Eesti spetsiifilistel keskkonnanäitajatel.

Rahvusvahelistes diskussioonides rõhutatakse üha rohkem vajadust kasutada ühiskonna arengu mõõtmisel SKP-d täiendavaid näitajaid. Eestis on käesoleva kogumikuga selles valdkonnas suur töö tehtud, et jõuda SKP-d täiendavate uute üldtunnustatud näitajateni.

Ühiskonna arengu näitajad muutuvad kiiresti ning põhjaliku ja tasakaalustatud ülevaate saamiseks on vaja neid omavahel ning teiste riikide omadega võrrelda. Seetõttu loodan, et ühiskonna arengu analüüsijad ja kujundajad kasutavad ka säästva arengu näidikulauda, trükise peegelpilti elektroonilises keskkonnas, sest see võimaldab andmeid vaadelda kiiresti, paindlikult ja mugavalt.

Loodan, et kogumik aitab hoogustada arutelu Eesti ees seisvate jätkusuutliku arenguga seotud väljakutsete üle ja teadvustada peamisi probleeme. Jätkusuutlikkuse probleeme lahendamata ei ole Eesti ega ükski teine riik pikas vaates konkurentsivõimeline.

Keit Kasemets

Riigikantselei strateegiadirektor

Euroopa Liidu säästva arengu strateegia Eesti koordinaator

## FOREWORD

*When discussing the reasons for the economic crisis and the strategies of overcoming the crisis, sustainable and reasonable use of the resources of the society has always been emphasized. Smart use of the resources is one of the most important keys of new economic growth. The policies of the states and the areas they are focusing on are different, however, the challenges to be faced are more or less the same: reducing the share of fossil fuels, development of more environment-friendly economy, solving problems related to the health and ageing of the population, ensuring availability of competitive workforce in the globalised world, maintaining sustainability of the finance of the state. All these topics are directly related to sustainable development and play an important role in the development of Estonian sustainable development policy. Therefore, sustainable development has become one of the most significant issues in drafting strategies.*

*In terms of drafting new policies it is important to know which trends were followed in previous years, the areas characterized by rapid development and the areas suffering from insufficient development. This publication of sustainable development indicators by Statistics Estonia contributes to the interpretation of the Estonian development trends in the past ten years, also, the publication includes important background information for policy-makers, representative organisations and researchers. For this reason, the preparation of this publication has been supported from the Fund of Wise Decisions of the European Social Fund.*

*The 2009 publication is the third publication showing the development of sustainable development indicators. Challenges of the states are different and I am glad to point out that this publication includes a selection of indicators characterising the development trends of importance to Estonia drafted in cooperation between the State Chancellery, ministries and non-governmental organisations. In this publication the share of indicators related to cultural viability, growth of welfare (incl. macroeconomic sustainability and skills of the population) and environmental trends specific to Estonia play more important role when compared to the sustainable development indicators proposed by the UN being the basis for the indicators of the previous publications.*

*Use of the indicators complementary to GDP for measuring the development of the society has been discussed at the international level more frequently lately. Estonia has done significant amount of work in introducing new generally recognised indicators supplementary to GDP.*

*Development indicators of the society change quickly and they have to be compared to one another and to relevant indicators of other states to get a comprehensive and balanced overview of the society. Therefore, I hope that analysts and developers of the development of society will also use the dashboard of sustainable development indicators — reflection of this publication in the electronic environment which enables quick, flexible and convenient search of data.*

*I believe that this publication will encourage more active discussions on the challenges of sustainable development and raising the population's awareness of the main problems facing Estonia. Without solving the problems of sustainability neither Estonia nor any other state can be competitive in a longer perspective.*

*Keit Kasemets*

*The State Chancellery's Strategy Director*

*Estonian Coordinator of the EU Sustainable Development Strategy*

## SAATEKS

Eesti säästva arengu riiklikus strateegias “Säästev Eesti 21” on seatud eesmärk saavutada 2030. aastaks elujõuline ja jätkusuutlik riik. Strateegias on öeldud, et Eesti on jätkusuutlik, kui ühiskonnas on selgelt tajutav, kooskõlaline ja mõõdetav liikumine nelja eesmärgi — eetiliku kultuuriruumi püsimise, inimeste heaolu kasvu, ühiskonna terviklikkuse ja loodusega tasakaalu saavutamise — poole. Kõik neli eesmärki on olulised ja ühtegi ei saa teisega asendada. Kui ühes valdkonnas seatud eesmäärke ei saavutata, seab see ohtu kogu Eesti arengu jätkusuutlikkuse — näiteks haridustee katkestajate suur arv põhihariduse tasandil ohustab otseselt sotsiaalset turvalisust, kaudsemalt aga soovitud innovatsiooni elluviimist.

“Säästev Eesti 21” toob iga eesmärgi kohta välja ka alaeesmärgid. Eesti kultuuriruumi elujõulisus püsib eesti keele säilimise ning kultuuri toimimise ja tõlgendamise suurendamise kaudu. Heaolu kasvuni jõutakse majandusliku jõukuse, suurenenud turvalisuse ja võimaluste mitmekesistamise kaudu. Ühiskonna terviklikkus (sidusus) saavutatakse ühiskonnaliikmete ühiskonnaellu kaasatuse, ülearu suurte piirkondlike erisuste kaotamise ja tegusa kodanikeühenduste võrgustiku kaudu. Jätkusuutliku arengu üks eesmäärke on ka ökoloogiline tasakaal, mis tähendab looduse mitmekesisuse säilitamist, loodusvarade kasutamist nende taastumisvõime piires ning saastumise vähendamist. Eesti on alati soovinud olla teadmusühiskond, mis eeldab harituse ja eetilise väärtustamist ning looduskeskkonna heaperemehelikkuse kasutamist.

Küsimusele, kas Eesti on viimastel aastatel säästva arengu strateegias seatud eesmärkidele lähemale jõudnud, saab vastata mitmeti. Käesolevas kogumikus on mõõdupuuna kasutatud 64 näitajat: 7 näitajat illustreerivad kultuuriruumi elujõulisust, 21 heaolu kasvu, 15 ühiskonna sidusust ja 21 ökoloogilist tasakaalu. Iga näitaja juures on välja toodud selle definitsioon, asjakohasus, olukord Eestis aegreana ja võimaluse korral on lisatud ka näitaja väärtused maakondade kaupa. Rahvusvaheliste andmete olemasolu korral on võrreldud Eesti näitajate väärtusi teiste Euroopa Liidu liikmesriikide omadega. Iga näitaja juures on loetletud ka meetmed, mis parandaksid konkreetse näitaja trendi, et saavutada seatud strateegilised eesmärgid.

Käesolevas kogumikus on peale Eesti säästva arengu riikliku strateegia kasutatud ka muid valdkondade strateegiaid ja arengukavasid, uuringute aruandeid, riigiasutuste, rahvusvaheliste organisatsioonide ja Euroopa Liidu institutsioonide väljaandeid ning andmebaase.

Jätkusuutliku arengu jälgimine on justkui mosaiigi kokkupanemine — iga näitaja peaks aitama seletada tervikut. Saadud näitajate ülevaade annab alusmaterjali tulevikus tehtavatele analüüsidele, otsustele, meetmetele ja valikutele, mis viivad Eestit lähemale strateegias “Säästev Eesti 21” 2030. aastaks soovitud seisundile. Kahjuks on mõne valdkonna arengu jälgimiseks mosaiigitükke (näitajaid) veel puudu, kuid loodame, et kogumik on sisend näitajate edasiarendamiseks tulevikus.

Koostajad tänavad kõiki kogumiku valmimisele kaasa aidanud inimesi.

Kaia Oras

Keskkonna ja säästva arengu statistika talituse juhataja

## FOREWORD

*The long-term goal of the Estonian National Strategy on Sustainable Development "Sustainable Estonia 21" is to achieve the status of the viable and sustainable Estonian state by the year 2030. According to the strategy "Sustainable Estonia 21" Estonia is sustainable provided clearly perceptible, coordinated and measurable progress towards meeting the following four goals is ensured in the society: preservation of Estonian cultural space, growth of welfare of the population, coherent society and ecological balance. All these four goals are important, thus, none of them can be replaced.*

*Failure to meet the targets of any of the goals would endanger sustainability of the development of Estonia (for example, a big number of early leavers of the educational system on the level of basic education would directly endanger social security and indirectly, implementation of the desired innovation). The goals of "Sustainable Estonia 21" include sub-goals. Viability of the Estonian cultural space shall be ensured by means of preservation of the Estonian language, functioning culture and improved interpretation of culture. Growth of welfare shall be achieved through economic wealth, increased level of security and diversity of possibilities. Social coherence shall be achieved by involving the members of the society, eliminating excessive regional differences and developing networks of active citizens' associations. One of the goals of sustainable development is ecological balance, i.e. preservation of biological diversity, use of natural resources within the limits of their regeneration capacity and reduction of pollution. Estonia has always striven for the status of a knowledge society valuing knowledge, ethical principles and prudent use of natural environment.*

*The question whether in the past years Estonia has approached the goals defined in the sustainable development strategy can be answered in different ways. This publication provides 64 indicators: 7 indicators demonstrate viability of the cultural space, 21 indicators show the growth of welfare, 15 provide a picture of coherence of the society and 21 reflect ecological balance. Each indicator includes the definition of the indicator, relevance and situation in Estonia in terms of time series. Also, values of the indicators by counties have been provided whenever available. In case of availability of international data the value of the Estonian indicator has been compared to the values of other European Union Member States. The indicators include measures to improve relevant trends of the indicators with a view to meeting the strategic goals.*

*In addition to the Estonian National Strategy on Sustainable Development, other sector-specific strategies and development plans, reports on research, publications and databases of government authorities, international organisations and European Union institutions have been used in this publication.*

*Monitoring of sustainable development can be compared to assembling of a mosaic where each indicator would contribute to explaining the integrity. The assembled indicators form the basis for future analysis, decisions, measures and choices contributing to the progress of Estonia towards the desired state of sustainability by the year 2030 defined in "Sustainable Estonia 21". Unfortunately, some of the pieces of the mosaic (indicators) are missing preventing monitoring of the development of some areas. However, the publication provides an input for the revision of the indicators in the future.*

*The compilers of this publication would like to thank all those having contributed to the drafting of this publication.*

*Kaia Oras*

*Head of Environment and Sustainable Development Statistics Service  
Statistics Estonia*



## SISUKORD

|  |    |
|--|----|
| Saateks.....   | 3  |
| <b>EESTI KULTUURIRUUMI ELUJÕULISUS</b>                           |    |
| <b>Eesti keele kasutamine</b>                                    |    |
| Eesti keele kasutamine emakeelena .....                          | 12 |
| Eesti keele kasutamine võõrkeelena .....                         | 14 |
| <b>Kultuuris osalemine</b>                                       |    |
| Kultuuris osalemine .....  | 16 |
| Kultuuripärandi olukord .....                                    | 18 |
| Kultuurisektori töötajate arv .....                              | 20 |
| <b>Eesti rahva säilimine</b>                                     |    |
| Loomuliku iibe kordaja .....                                     | 22 |
| Summaarne sündimuskordaja .....                                  | 24 |
| <b>HEAOLU KASV</b>   |    |
| <b>Majanduslik jõukus</b>  |    |
| Sisemajanduse koguprodukt elaniku kohta .....                    | 26 |
| Tootlikkus .....   | 28 |
| <b>Innovatsioon ühiskonnas</b>                                   |    |
| Teadus- ja arendustegevuse kulutused .....                       | 30 |
| Innovaatilised ettevõtted .....                                  | 32 |
| Hõive teadmusintensiivses teeninduses .....                      | 34 |
| Hõive keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises töötlevas tööstuses ..... | 36 |
| Kõrgtehnoloogiliste toodete eksport .....                        | 38 |
| <b>Riigi rahanduse jätkusuutlikkus</b>                           |    |
| Valitsemissektori koondelarve tasakaal .....                     | 40 |
| Valitsemissektori võlg .....                                     | 42 |
| <b>Majanduse jätkusuutlikkus</b>                                 |    |
| Eesti koguvälisvõlg .....  | 44 |
| Jooksevkonto saldo .....   | 46 |
| <b>Tööhõive</b>  |    |
| Tööhõive määr .....  | 48 |
| Töötuse määr .....   | 50 |
| <b>Haridus</b>   |    |
| Loodus- ja täppisteaduste ja tehnikaalade lõpetajad .....        | 52 |
| Kõrghariduse omandanud 20–29-aastased elanikud .....             | 54 |
| Elukestvas õppes osalemine .....                                 | 56 |
| <b>Elukvaliteet</b>  |    |
| Oodatav eluiga .....   | 58 |
| Tervena elada jäänud aastad .....                                | 60 |
| HI-viiruse levik .....   | 62 |
| Vereringeelundite haigustesse suremus .....                      | 64 |
| Pahaloomulistesse kasvajatesse suremus .....                     | 66 |
| <b>SIDUS ÜHISKOND</b>  |    |
| <b>Võrdsed võimalused</b>  |    |
| Sissetulekute ebavõrdsus .....                                   | 68 |
| Suhteline vaesus .....   | 70 |
| Laste vaesusrisk .....   | 72 |
| Pikaajaline töötus .....   | 74 |
| <b>Hariduses osalemine</b>                                       |    |
| Haridussüsteemist väljalangemine .....                           | 76 |
| <b>Interneti levik</b>   |    |
| Lairibaühenduste arv .....                                       | 78 |
| <b>Turvalisus</b>  |    |
| Kuritegude üldarv .....  | 80 |

|   |     |
|---|-----|
| Alaealiste kuritegevus.....                             | 82  |
| Liiklusõnnetustes hukkunud.....                         | 84  |
| Tulekahjudes hukkunud.....                              | 86  |
| Tapmised ja mõrvad.....                                 | 88  |
| Enesetapud.....   | 90  |
| Surмага lõppenud tööõnnetused.....                      | 92  |
| Ülemäärase loodusliku külma tõttu hukkunud.....         | 94  |
| Juhusliku mürgistuse tagajärjel hukkunud.....           | 96  |
| <br>  |     |
| <b>ÖKOLOOGILINE TASAKAAL</b>                            |     |
| <b>Loodusressursside kasutamine</b>                     |     |
| Metsaraie.....  | 98  |
| Põlevkivi kaevandamine.....                             | 100 |
| Ehitusmaavarade kaevandamine.....                       | 102 |
| <b>Jätkusuutlik energeetika</b>                         |     |
| Energiatarbimise intensiivsus.....                      | 104 |
| Taastuvatest allikatest toodetud energia tarbimine..... | 106 |
| Koostootmisjaamades toodetud elektri osatähtsus.....    | 108 |
| Biokütuste osatähtsus tarbitud autokütustes.....        | 110 |
| <b>Keskkonnasõbralik transport</b>                      |     |
| Ühistranspordi sõitjakäive.....                         | 112 |
| <b>Keskkonna saastamine</b>                             |     |
| Kasvuhoonegaaside emissioon.....                        | 114 |
| Vääveldioksiidi aastane heitkogus.....                  | 116 |
| Lämmastikoksiidide aastane heitkogus.....               | 118 |
| Süsinikoksiidi aastane heitkogus.....                   | 120 |
| Lenduvate orgaaniliste ühendite aastane heitkogus.....  | 122 |
| Heitvee orgaaniliste reoainete reostuskoormus.....      | 124 |
| Ühiskanalisatsiooni kasutamine.....                     | 126 |
| <b>Jäätmete ja jäätmekäitlus</b>                        |     |
| Jäätmete taaskasutus.....                               | 128 |
| Jäätmete.....   | 130 |
| Olmejäätmete ladestamine.....                           | 132 |
| <b>Liigiline mitmekesisus</b>                           |     |
| Hooldatud poollooduslike koosluste pindala.....         | 134 |
| Kaitsealade pindala.....                                | 136 |
| Rangelt kaitstava metsamaa pindala.....                 | 138 |
| <br>  |     |
| Kirjandus.....  | 140 |
| Näitajate nimistu.....                                  | 144 |

## CONTENTS

|  |    |
|--|----|
| Foreword .....   | 4  |
| <b>VIABILITY OF THE ESTONIAN CULTURAL SPACE</b>                                |    |
| <b>Use of the Estonian language</b>  |    |
| Use of Estonian as mother tongue .....   | 12 |
| Use of Estonian as foreign language .....                                      | 14 |
| <b>Participation in culture</b>  |    |
| Participation in culture .....   | 16 |
| Condition of cultural heritage .....   | 18 |
| Number of employees in the cultural sector .....                               | 20 |
| <b>Preservation of the Estonian population</b>                                 |    |
| Rate of natural increase .....   | 22 |
| Total fertility rate .....   | 24 |
| <b>GROWTH OF WELFARE</b>   |    |
| <b>Economic welfare</b>  |    |
| Gross domestic product per capita .....  | 26 |
| Productivity .....   | 28 |
| <b>Innovation in the society</b>   |    |
| Research and development expenditure .....                                     | 30 |
| Innovative enterprises .....   | 32 |
| Employment in knowledge-intensive services .....                               | 34 |
| Employment in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors ..... | 36 |
| Export of high-technology products .....                                       | 38 |
| <b>Sustainability of public finance</b>  |    |
| The general government consolidated budget balance .....                       | 40 |
| General government debt .....  | 42 |
| <b>Economic sustainability</b>   |    |
| Gross external debt of Estonia .....   | 44 |
| Current account balance .....  | 46 |
| <b>Employment</b>  |    |
| Employment rate .....  | 48 |
| Unemployment rate .....  | 50 |
| <b>Education</b>   |    |
| Graduates in mathematics, science and technology .....                         | 52 |
| Higher education graduates aged 20–29 .....                                    | 54 |
| Participation in lifelong learning .....                                       | 56 |
| <b>Quality of life</b>   |    |
| Life expectancy .....  | 58 |
| Disability-free life expectancy .....  | 60 |
| Spread of HIV-virus infection .....  | 62 |
| Deaths caused by diseases of the circulatory system .....                      | 64 |
| Deaths caused by malignant neoplasms .....                                     | 66 |
| <b>COHERENT SOCIETY</b>  |    |
| <b>Equal opportunities</b>   |    |
| Inequality of income .....   | 68 |
| Relative poverty .....   | 70 |
| Risk-of-poverty of children .....  | 72 |
| Long-term unemployment .....   | 74 |
| <b>Participation in education</b>  |    |
| Early school leavers .....   | 76 |
| <b>Availability of Internet connection</b>                                     |    |
| Number of broadband connections .....  | 78 |
| <b>Security</b>  |    |
| Total number of criminal offences .....  | 80 |
| Juvenile delinquency .....   | 82 |

|  |     |
|--|-----|
| <i>Persons killed in traffic accidents</i> .....   | 84  |
| <i>Deaths caused by exposure to smoke, fire or flames</i> .....  | 86  |
| <i>Manslaughters and murders</i> .....   | 88  |
| <i>Suicides</i> .....  | 90  |
| <i>Fatal accidents at work</i> .....   | 92  |
| <i>Deaths caused by exposure to excessive natural cold</i> .....   | 94  |
| <i>Deaths caused by accidental poisoning</i> .....   | 96  |
| <b>ECOLOGICAL BALANCE</b>  |     |
| <b>Use of natural resources</b>  |     |
| <i>Forest felling</i> .....  | 98  |
| <i>Oil shale mining</i> .....  | 100 |
| <i>Mining of construction minerals</i> .....   | 102 |
| <b>Sustainable energy</b>  |     |
| <i>Intensity of energy consumption</i> .....   | 104 |
| <i>Consumption of energy from renewable energy sources</i> .....   | 106 |
| <i>Ratio between the gross combined heat and power electricity generation and total gross electricity generation</i> ..... | 108 |
| <i>Share of biofuels in total fuel consumption in transport</i> .....  | 110 |
| <b>Environment-friendly transport</b>  |     |
| <i>Total passenger turnover of public transport</i> .....  | 112 |
| <b>Pollution of the environment</b>  |     |
| <i>Emission of greenhouse gases</i> .....  | 114 |
| <i>Annual emissions of sulphur dioxide</i> .....   | 116 |
| <i>Annual emissions of nitrogen oxides</i> .....   | 118 |
| <i>Annual emissions of carbon monoxide</i> .....   | 120 |
| <i>Annual emissions of volatile organic compounds</i> .....  | 122 |
| <i>Pollution load of organic pollutants of wastewater</i> .....  | 124 |
| <i>Use of public sewerage</i> .....  | 126 |
| <b>Generation and treatment of wastes</b>  |     |
| <i>Recovery of waste</i> .....   | 128 |
| <i>Waste generation</i> .....  | 130 |
| <i>Disposal of municipal waste</i> .....   | 132 |
| <b>Biodiversity</b>  |     |
| <i>The area of managed semi-natural communities</i> .....  | 134 |
| <i>The area of protected areas</i> .....   | 136 |
| <i>Strictly protected forest land area</i> .....   | 138 |
| <i>Bibliography</i> .....  | 140 |
| <i>List of indicators</i> .....  | 144 |

**NÄITAJAD**  
*INDICATORS*

## EESTI KEELE KASUTAMINE EMAKEELENA

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Eesti keelt emakeelena rääkijate osatähtsus Eesti rahvastikus.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Eesti keelt emakeelena kõnelevate inimeste arv näitab eesti kultuuri elujõulisust, sest keel on rahvuse ja riigi lahutamatu osa. Selle näitaja trend väljendab eesti keele jätkusuutlikkust.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | <p>2000. aasta rahvaloenduse andmetel oli eesti keelt emakeelena rääkijaid Eesti rahvastikus 67% ehk 921 817 inimest. 1959. aasta rahvaloenduse andmetel oli eesti keelt emakeelena rääkijaid koguni 75%, kuigi inimeste arvu poolest (898 281 inimest) jääb see 2000. aasta tulemusele alla. Kõige rohkem oli eesti keelt emakeelena kõnelejaid 1989. aastal, kui eesti keel oli 968 994 Eesti elaniku emakeel (62% rahvastikust). Eesti rahvaarvu vähenemisega väheneb ka eesti keele rääkijate arv.</p> <p>Eesti keelt emakeelena rääkivate inimeste osatähtsus oli suurim Hiiu ja Saare maakonnas (mõlemas 98%). Eesti keelt emakeelena rääkijate osatähtsus oli suur ka Kesk- ja Kagu-Eestis. Kui Harjumaal oli eesti keelt emakeelena kõnelejaid veidi üle poole (57%), siis Ida-Virumaal oli neid vaid 18%. See on tingitud muukeelse elanikkonna suuremast osatähtsusest nendes piirkondades.</p>  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Rahvusvaheline võrdlus ei ole asjakohane, sest eesti keele kasutamine emakeelena on oluline vaid Eestis.   |
| <b>Meetmed</b>                | <p>Eesti keele kui emakeele paremaks arendamiseks kiitis vabariigi valitsus heaks “Eesti keele arendamise strateegia 2004–2010”. Keelestrateegia on üldine raamistik, mille alusel luuakse konkreetseid tegevuskavasid, kuidas eesti keelt paremini kaitsta ja arendada. Eesti keele õpe koolides on ülioluline selleks, et järgmised põlvkonnad räägiks ja kirjutaks korrektses eesti keeles. Koolides ei tohiks eesti keele tunde vähendada, sest korrektne eesti keel (kõnekeel ja kirjakeel) on hädavajalik igas eluvaldkonnas. Eesti keele väärtustamiseks tähistatakse 14. märtsil emakeelepäeva. Laste ja noorte eesti keele kasutamist arendavad ja rikastavad kirjandi kirjutamise võistlused.</p> <p>Eesti keele arendajate tunnustamine (nt Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhinnaga) näitab riigi väärtustavat suhtumist eesti keelde ja innustab eesti keele teadlasi panustama eesti keele arengusse.</p> <p>Eesti keele arengu seisukohast on oluline hoida ja soodustada ka piirkondlike murrakute rääkimist. Murrakute rääkimist soodustavad murdekeelse kirjanduse (nt murdekeelsed aabitsad) väljaandmine ja keeletunnid koolis. Tervitatavad on ka murdekeelsed üritused: näiteks 2008. aastal toimus võrukeelne laulupidu “Uma pido”.</p> |

## USE OF ESTONIAN AS MOTHER TONGUE

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The share of population speaking Estonian as mother tongue in the total population of Estonia.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>The number of people speaking Estonian as the mother tongue indicates viability of the Estonian culture, because the language is an integral part of the nation and the state. The trend of this indicator shows the viability of Estonian language.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <p><i>According to the data of the Population Census carried out in 2000 in Estonia, 67% of the total population in Estonia or 921,817 persons spoke the Estonian language as their mother tongue. According to the data of the 1959 Population Census, the share of people speaking Estonian as mother tongue comprised even 75%, although the number of people speaking Estonian as their mother tongue (898,281 persons) was smaller then compared to the result of the 2000 Census. The number of people speaking Estonian as mother tongue was the largest in 1989 when the Estonian language was a mother tongue for 968,994 Estonian residents (62% of the total population). The number of people speaking Estonian as mother tongue declines in parallel with the decrease in the population figure of Estonia.</i></p> <p><i>The share of people speaking Estonian as mother tongue was the highest in Hiiu and Saare counties (98% in both). This indicator was high also in Central and Southeastern Estonia. While in Harju county the percentage of population speaking the Estonian language as mother tongue was a little over a half (57%), in Ida-Viru county the respective percentage was only 18%.</i></p> |
| <b>International comparison</b> | <i>International comparison is inappropriate here, because the use of the Estonian language as mother tongue is relevant only in Estonia.</i>   |

**Measures**

In virtue of a better development of the Estonian language as mother tongue, the Estonian Government approved the “Development Strategy of the Estonian Language 2004–2010”, which is a general framework for drawing up specific action plans toward a better protection and development of the Estonian language. Teaching of the Estonian language in schools is of extreme importance in order to ensure the next generations to speak and write in a correct Estonian language. The number of Estonian language lessons should not be reduced, because correct Estonian (oral and written language proficiency) is essential in every sphere of life. A national holiday dedicated to acknowledge the Estonian language is celebrated on 14 March. Essay writing competitions are held to develop and enrich the use of Estonian among children and the youth.

Awarding the Estonian language linguists (e.g. Ferdinand Johann Wiedemann’s national language award) indicates the appreciating attitude of the state to the Estonian language and encourages the Estonian language linguists to contribute to the development of Estonian language.

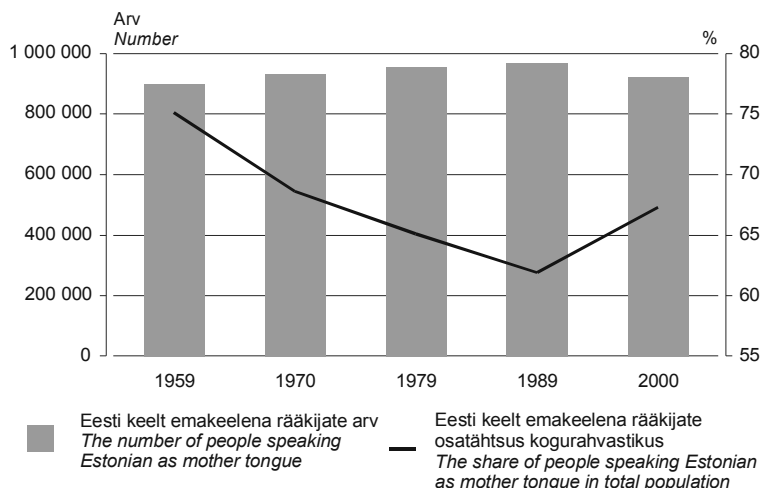
From the perspective of the development of Estonian language, it is important to preserve and encourage the use of Estonian language dialects. Literature published in any of the Estonian language dialects (e.g. the A-B-C book in a dialect) and school lessons where the language of instruction is a dialect of the Estonian language promote speaking of the Estonian language dialects. Events in any of the Estonian language dialects are also welcomed, for example a song festival “Uma pido” in the Võru dialect was held in 2008.

**2000. aastal rääkis eesti keelt emakeelena 67% Eesti rahvastikust.**

**67% of the population of Estonia spoke Estonian as mother tongue in 2000.**

**Eesti keelt emakeelena rääkijad, 1959, 1970, 1979, 1989, 2000**

People speaking Estonian as mother tongue, 1959, 1970, 1979, 1989, 2000

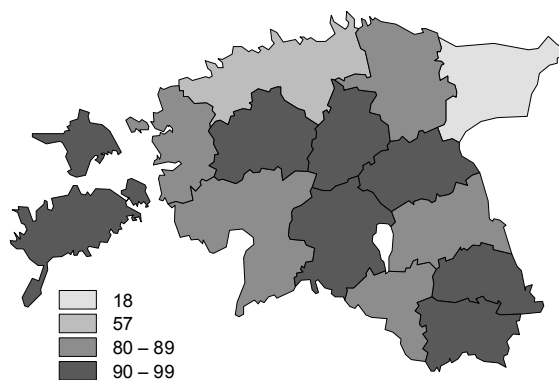


**Eesti keelt emakeelena rääkijate osatähtsus kogurahvastikus maakonna järgi, 2000**

The share of people speaking Estonian as mother tongue in total population by county, 2000 (protsenti — percentages)

**Eesti keelt räägiti emakeelena kõige vähem Ida-Virumaal ja Harjumaal — vastavalt 18% ja 57%.**

**The share of people speaking Estonian as mother tongue was the smallest in Ida-Viru and Harju counties — 18% and 57% respectively.**



Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

## EESTI KEELE KASUTAMINE VÕORKEELENA

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Eesti keelt võõrkeelena rääkijate osatähtsus Eesti muukeelses elanikkonnas.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Eesti jätkusuutlikkuse aspektist on oluline, et muukeelne elanikkond oleks lõimunud Eesti ühiskonda. Seda lõimumist näitab ka eesti keele oskus muukeelses elanikkonnas. Näitaja kajastab ühtlasi eesti keele elujõulisust. Et keeleõpe on vabatahtlik, iseloomustab see näitaja mitte-estlaste motivatsiooni eesti keele õppimiseks ja huvi eesti kultuuri vastu.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | <p>2000. aasta rahvaloenduse andmetel rääkis eesti keelt võõrkeelena 13% rahvastikust ehk 180 316 inimest. Neist Eesti elanikest, kelle jaoks eesti keel ei ole emakeel, rääkis eesti keelt võõrkeelena 40%. Muude rahvuste tööelastest ehk 15–64-aastastest Eesti elanikest oskas eesti keeles rääkida vähemalt 45% ja 10–24-aastasest muukeelsest elanikkonnast oskas eesti keelt veidi üle poole (55%). Kahjuks on muukeelsete elanike seas eesti keele oskajate osatähtsus veel alla poole, mistõttu lõimumisprotsessile peab osutama suuremat tähelepanu.</p> <p>Kõige suurem osa muukeelsest elanikkonnast oskas eesti keelt rääkida Viljandi- ja Hiiumaal (vastavalt 75% ja 72%). Väikseim eesti keele oskus oli Ida-Virumaal, kus eesti keelt oskas rääkida vaid 22% muukeelsetest elanikest. Ka Harju- ja Valgamaal jäi eesti keelt võõrkeelena rääkivate elanike osatähtsus alla poole (vastavalt 45% ja 46%).</p> <p>Absoluutväärtustes oli eesti keelt võõrkeelena kõnelejaid kõige rohkem suurima elanike arvuga maakondades: Harjumaal, Ida-Virumaal ja Tartumaal. Harjumaal oli 2000. aasta rahvaloenduse andmetel eesti keelt võõrkeelena kõnelejaid 101 382, Ida-Virumaal 32 099 ja Tartumaal 18 060.</p> |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Rahvusvaheline võrdlus ei ole asjakohane, sest näitaja on oluline ainult Eestis.   |
| <b>Meetmed</b>                | Muukeelse elanikkonna eesti keele oskust parandab haridussüsteem, kus on tagatud eesti keele piisav õpe. Kaaluda võiks eesti keele tundide arvu suurendamist. Eesti keele õppimist ergutavad kõrgematele ametikohtadele (nt õpetajad, avalikud teenistujad) kehtestatud keeleoskuskõnõuded. Riik saab eesti keele õppele kaasa aidata ka sellega, et Eesti kodakondsuse taotlejatele võimaldatakse tasuta eesti keele kursusi.   |

## USE OF ESTONIAN AS FOREIGN LANGUAGE

|                             |   |
|-----------------------------|---|
| <b>Definition</b>           | <i>The share of population speaking Estonian as foreign language in the population with some other mother tongue.</i>   |
| <b>Relevance</b>            | <i>From the aspect of the sustainability of Estonia, it is important that the population, whose mother tongue is not Estonian, were integrated into the Estonian community. One of the criteria characterising integration is knowledge of the Estonian language among the Estonian population with some other mother tongue. This indicator also shows the viability of Estonian language. Since language learning is voluntary, this indicator illustrates the motivation and interest of people, who do not speak Estonian as mother tongue, to learn the Estonian language and know the Estonian culture.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b> | <p><i>According to the Population Census carried out in 2000, the share of population speaking Estonian as foreign language was 13% (180,316 persons) in the total population. 40% of the Estonian residents with some other mother tongue except Estonian were able to speak Estonian as foreign language. At least 45% of the working age Estonian residents, i.e. people aged 15–64 with some other ethnic nationality could speak Estonian, and a bit more than a half (55%) of the population aged 10–24 with some other mother tongue except Estonian were able to speak Estonian. Unfortunately, the share of people with knowledge of the Estonian language among the residents with some other mother tongue was nevertheless below 50% and hence, there is a demand to pay more attention to the integration process.</i></p> <p><i>The biggest share of people speaking Estonian as foreign language among the population with some other mother tongue was in Viljandi and Hiiumaa counties (75% and 72%, respectively). The smallest share of those able to speak Estonian was in Ida-Viru county, where only 22% of the population speaking some other mother tongue were able to speak Estonian. The respective indicator was less than a half also in Harju and Valga counties (45% and 46%, respectively).</i></p> |



In absolute figures, the share of people speaking Estonian as foreign language was the largest in the counties reporting the largest population figures: in Harju, Ida-Viru and Tartu counties. According to the data of the Population Census carried out in 2000, 101,382 persons spoke Estonian as foreign language in Harju county, 32,099 persons in Ida-Viru county and 18,060 persons in Tartu county.

**International comparison**

International comparison is inappropriate here, because the indicator is relevant only in Estonia.

**Measures**

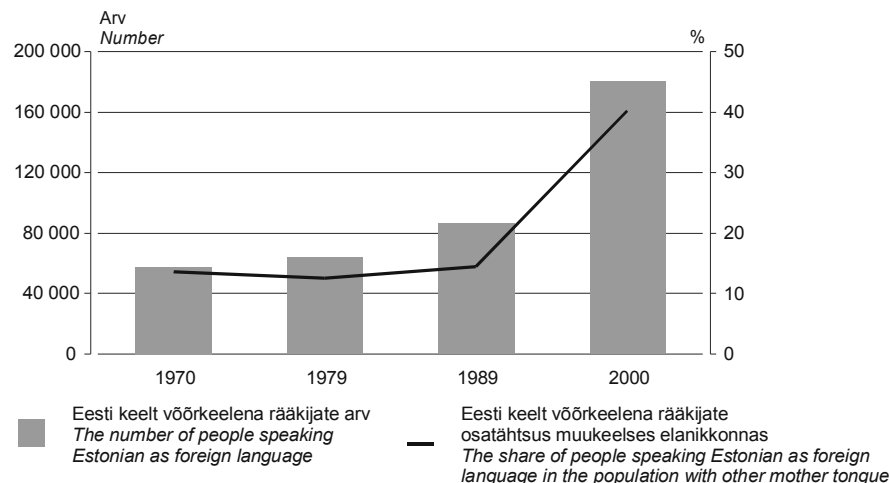
An education system, where sufficient teaching of the Estonian language is guaranteed, can contribute to the improvement of the knowledge of Estonian language among the people with some other mother tongue. A bigger number of Estonian language lessons is a variant to be considered. Requirements set for the knowledge of Estonian language in higher positions (e.g. teachers, public servants) encourage learning Estonian. The state can contribute to learning of the Estonian language by providing people applying for the Estonian citizenship with free Estonian language lessons.

**Eesti keelt võõrkeelena rääkijad muukeelses elanikkonnas, 1970, 1979, 1989, 2000**

People speaking Estonian as foreign language among the population with other mother tongue, 1970, 1979, 1989, 2000

**2000. aastal rääkis eesti keelt võõrkeelena 13% Eesti rahvastikust ja 40% muukeelsest elanikkonnast.**

**In 2000, 13% of the population in Estonia spoke Estonian as foreign language and 40% of the population with other mother tongue were able to speak Estonian.**



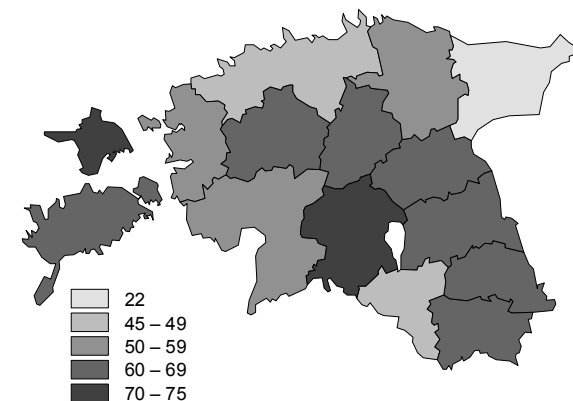
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Eesti keelt võõrkeelena rääkijate osatähtsus (eesti keele oskus) muukeelses elanikkonnas maakonna järgi, 2000**

The share of people speaking Estonian as foreign language (knowledge of the Estonian language) in the population with other mother tongue by county, 2000 (protsenti — percentages)

**Eesti keelt võõrkeelena rääkijate osatähtsus muukeelses elanikkonnas oli väiksem Ida-Virumaal (22%), kuid suurim Hiiu- ja Viljandimaal (vastavalt 72% ja 75%).**

**The share of people speaking Estonian as foreign language in the population with other mother tongue was the smallest in Ida-Viru county (22%), but the largest in Hiiu and Viljandi counties (72% and 75% respectively).**



Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

## KULTUURIS OSALEMINE

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Riigi tasandil näitab kultuuris osalemist teatris-, muuseumis-, raamatukogus- ja kinoskäikude ning Eesti Kontserdi korraldatud kontsertidel käimiste arv Eestis. Maakondade kaupa vaadatakse muuseumiskäikude arvu.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Eesti kultuuri elujõulisuse ja jätkusuutlikkuse määravad inimesed ehk kultuuri kandjad. Eesti kultuuriruumi elujõulisust näitab Eesti elanike kultuuris osalemine. Kultuuris osalejate arv näitab elanike aktiivsust ja võimalusi kultuuri tarbida, samuti näitab see juurdepääsu kultuuriasutustele ja -sündmustele.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Raamatukoguskäikude arv vähenes ajavahemikus 2000–2008 11,6 miljonist 10,5 miljonini. Muuseumis-, kinos- ja teatriskäikude arv aga kasvas. Muuseumides käidi 2008. aastal kaks miljonit korda, kinos 1,7 miljonit korda ja teatris 2008. aasta esialgsete andmete (seisuga 22.07.2009) järgi ligikaudu miljon korda. Eesti Kontserdi korraldatud kontsertidel käimiste arvu ei ole alates 2006. aastast enam kogutud. Kultuuritarbimine on seotud elanike haridustaseme, sissetulekute ja kultuuriteenuste kättesaadavusega. Kõrgema haridustaseme ja suuremate sissetulekutega inimesed tarbivad kultuuri sagedamini. Kultuuriministeeriumi 2009.–2012. aastate strateegilises arengukavas on seatud sihiks, et 2012. aastaks kasvaks muuseumiskäikude arv 2,1 miljonini, kinoskäikude arv 1,6 miljonini ja teatriskäikude arv 1,1 miljonini.<br><br>Muuseumiskäikude arv 1000 elaniku kohta on maakonniti väga erinev. Saaremaal oli 2008. aastal muuseumiskäikude arv 1000 elaniku kohta suurim — 3497. Järgnesid Lääne-Viru, Hiiu ja Tartu maakond. Selle näitaja väärtuse erinevus maakonniti on tingitud mitmest tegurist, näiteks muuseumide arvust ja atraktiivsusest ning turistide arvust. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Rahvusvaheline võrdlus ei ole asjakohane, sest tegemist on riigisisese näitajaga.  |
| <b>Meetmed</b>                | Kultuuritarbimise alalhoidmisel on oluline riigi toetus. Üks võimalus on kehtestada kultuuritoodetele ja -teenustele madalam käibemaksumäär. Kultuuri jätkusuutlikkuse seisukohast on laste ja noorte kultuurikasvatus samuti väga tähtis. Järeltulevast põlvkonnast sõltub, mil määral tulevikus kultuuri hinnatakse, kui palju ise kultuuris osaletakse ja milline prestiiž on kultuuritegelastel ühiskonnas. Kultuurikasvatust toetavad tasuta kultuuriürituste (nt pereürituste) ja huviringide korraldamine, samuti kooliprogrammides ettenähtud ühised teatris- ja kontserdikäigud.<br><br>Kultuuris osalemist soodustavad ka traditsioonid (nt laulu- ja tantsupidu), mis kannavad endas Eesti kultuurilist identiteeti. Kultuuriteenuste kättesaadavust suurendavad avalike kultuuriasutuste (nt raamatukogud, huvikeskused) paindlikud ja kliendisõbralikud lahtiolekuajad.   |

## PARTICIPATION IN CULTURE

|                             |   |
|-----------------------------|---|
| <b>Definition</b>           | <i>Theatre, museum, library, cinema and the Eesti Kontsert-organised concerts attendance in Estonia is used as an indicator showing participation in culture at the state level. Museum attendance is viewed by county.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>Viability and sustainability of the Estonian culture depends on people as the carriers of culture. The viability of Estonia's cultural space is reflected by the participation of Estonian residents in culture. The number of people participating in culture is a sign of the activeness of population and their possibilities to consume culture. It also shows access of the population to cultural institutions and events.</i>   |
| <b>Relevance</b>            | <i>The attendance of libraries has decreased in the period 2000–2008 from 11.6 million visits to 10.5 million. The attendance of museums, cinemas and theatres has increased. Museums were visited for two million times, cinemas for 1.7 million times and theatres according to preliminary data (as of 22.07.2009) for almost one million times in 2008. Data on the number of visits to concerts organized by Eesti Kontsert have not been collected since 2006 any more. The consumption of culture is related to the population's educational level, income and availability of cultural services. People with a higher level of education and bigger income tend to consume culture on a more frequent basis. The strategic development plan</i> |

of the Estonian Ministry of Culture sets a goal that by 2012 the number of museum visits will increase to 2.1 million, the number of cinema visits to 1.6 million and the number of theatre visits to 1.1 million.

The number of museum visits per 1,000 inhabitants varies largely by county. The biggest number of museum visits per 1,000 inhabitants in 2008 was in Saare county — 3,497, followed by Lääne-Viru, Hiiu and Tartu counties. Differences in this indicator by county are caused by several factors, for example by the number of museums, their attractiveness and the number of tourists.

**International comparison**

International comparison is inappropriate here, because this indicator is relevant only in Estonia.

**Measures**

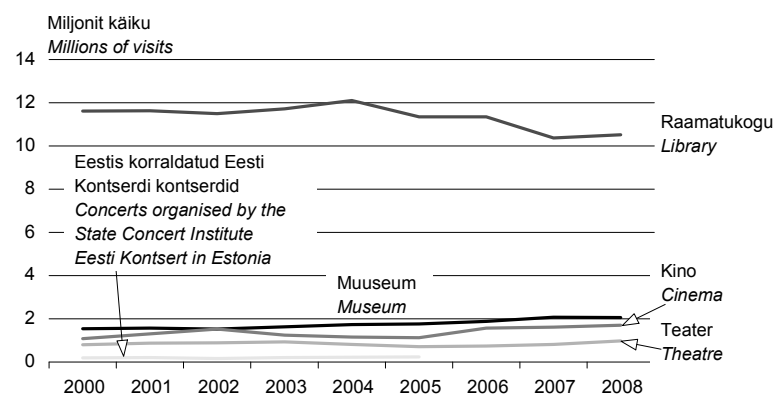
Support of the state is important for maintaining the consumption of culture. Establishment of a lower value added tax rate for cultural products and services can be considered as one possibility to this end. Cultural education of the children and youth is also crucial for the sustainability of culture. Future cultural values, participation in culture and the image of cultural figures in the society are dependant on young generations. Organization of cultural events (e.g. family events) and hobby groups free of charge as well as organized theatre and museum visits provided for in school programmes promote cultural education of the youth.

National traditions (e.g. national song and dance festivals) carrying the Estonian cultural identity facilitate participation in culture. Flexible and client-friendly opening hours of public cultural institutions (e.g. libraries and hobby centres) enlarge the availability of cultural services.

**Kultuuriasutustes ja -üritustel käimiste arv on püsinud stabiilsena.**

**The attendance of cultural institutions and events has stood stable.**

**Kultuuriasutustes ja -üritustel käimine, 2000–2008**  
Attendance of cultural institutions and events, 2000–2008

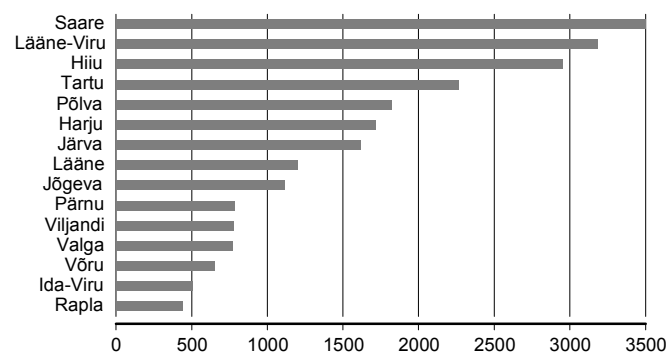


Allikas: Statistikaamet; Eesti Teatri Agentuur.  
Source: Statistics Estonia; Estonian Theatre Agency.

**Kõige rohkem oli muuseumiskäike 1000 elaniku kohta Saare maakonnas, vähim aga Rapla maakonnas.**

**Saare county had the highest museum attendance rate per 1,000 inhabitants, but Rapla county had the lowest.**

**Muuseumiskäigid 1000 elaniku kohta maakonna järgi, 2007**  
Museum attendance per 1,000 inhabitants by county, 2007



Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

## KULTUURIPÄRANDI OLUKORD

|   |   |
|---|---|
| <b>Definitsioon</b>                       | Riigi tasandil on üks näitaja avariilises või halvas seisukorras olevate arhitektuurimälestiste osatähtsus kõikide arhitektuurimälestiste hulgas. Maakondlikul tasandil on näitajaks valitud arhitektuurimälestiste koguarv. Kultuuripärandi mõiste hõlmab peale ehitiste veel muud ainelist (nt paikkonnad, artefaktid, raamatud, fotod, videod, arhivaalid) ja vaimset (nt uskumused, tavad, käsitööoskused, tehnoloogiad, muusika) pärandit, mida tajutakse paikkondliku, etnilise, religioosse vms identiteedi osana ning soovitakse seetõttu järgmistele põlvkondadele edasi anda ehk pärandada.   |
| <b>Asjakohasus</b>                        | Eesti ainelise ja vaimse kultuuripärandi olukord näitab eesti kultuuri jätkusuutlikkust. Seirata saab ainult ainelise kultuuripärandi seisukorda. Ainelise kultuuripärandi alla kuuluvad ajaloolise, teadusliku, kunstilise, sotsiaalse, tehnoloogilise vms väärtusega objektid ja inimesele oluline elukeskkond kui tervik, mis on vajalik ühiskonna kestmiseks ja arenguks ning mida hoitakse tulevastele põlvedele.<br><br>Eesti kultuuriloo mälestised on osa Euroopa kultuurimälestistest ja nende säilitamine on oluline mitte ainult Eesti, vaid ka Euroopa kultuuri kontekstis. Mida rohkem tehakse arhitektuurimälestisi korda, seda paremas seisukorras on riigi materiaalne kultuuripärand.  |
| <b>Olukord Eestis</b>                     | 2007. aasta seisuga oli Eestis 5265 arhitektuurimälestist, millest 335 (6%) olid avariilises seisukorras. Kui 6% on küllaltki väike osatähtsus, siis halvas ja avariilises olukorras olevaid arhitektuurimälestisi kokku on muret tekitavalt palju — 1171 kultuurimälestist (22%). 2006. aastal oli avariilises või halvas seisukorras olevate arhitektuurimälestiste osatähtsus ligikaudu 25%. Kultuuriministeerium seab 2009.–2012. aastate strateegilises arengukavas eesmärgiks, et 2012. aastaks väheneks avariiliste ja halvas seisukorras olevate arhitektuurimälestiste osatähtsus 20%-ni.<br><br>2007. aastal oli teiste maakondadega võrreldes kõige rohkem arhitektuurimälestisi Harju maakonnas — 1266. Võru maakonnas oli arhitektuurimälestisi kõige vähem — 109. Teistes maakondades oli arhitektuurimälestisi 213–524. Arhitektuurimälestiste inspekteerimine ei ole veel lõppenud ja sellepärast ei ole veel andmeid arhitektuurimälestiste seisukorra kohta maakonniti.                       |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus<br/>Meetmed</b> | Rahvusvaheline võrdlus ei ole võimalik andmete puudumise tõttu.<br><br>Selleks et tõhustada kultuurimälestiste kaitset ja tagada avariiliste mälestiste seisukorra paranemist, tuleks rakendada mitmeid meetmeid. Lihtsustada tuleks mälestiste renoveerimise ja restaureerimise asjaajamist, et kergendada hoonete renoveerimist. Kaaluda võiks ka mälestiste kaitse alla võtmise prioriteetide seadmist. See tähendab, et samalaadsetest kaitstavatest arhitektuurimälestistest tehakse valik, milliseid neist kaitse alla võtta. Väiksem kaitsealuste mälestiste arv võimaldab ressursse kasutada tähtsamate objektide kordategemisele. Arhitektuurimälestiste säilimisele aitab kaasa ka see, kui otsida mälestistele uusi kasutusviise, sest otstarbeta hoone laguneb kiiremini. Oluline on ka teavitustöö, et ennetada mälestiste kahjustumist omaniku asjatundmatu käitumise tõttu. Üha olulisemaks muutub ka kultuuripärandi digitaliseerimine ja juba digitaalsena loodud kultuuripärandi säilitamine. |

## CONDITION OF CULTURAL HERITAGE

|                   |  |
|-------------------|--|
| <b>Definition</b> | <i>The share of architectural monuments in bad or very bad condition in the total number of architectural monuments is a state level indicator. The total number of architectural monuments has been selected as a county level indicator. In addition to structures, the definition of cultural heritage includes also other material (e.g. locations, artifacts, books, photos, videos, records) and intellectual (e.g. beliefs, traditions, handicraft skills, technologies, music) heritage, which is perceived as a part of local, ethnic, religious or other identity and is therefore wished to be passed on to next generations.</i>   |
| <b>Relevance</b>  | <i>Condition of the material and intellectual cultural heritage in Estonia shows the sustainability of Estonian culture. Only the Material cultural heritage includes objects of historical, scientific, artistic, social, technological, etc. value and an integrated physical and social environment essential for humans, necessary for the sustainability and development of the society, and preserved for next generations.<br/><br/>The Estonian cultural heritage is a part of European cultural heritage and the preservation thereof is important not only in the Estonian but also in the European context. The more the condition of architectural monuments improves, the better is the condition of the material cultural heritage of the country.</i> |

**Situation in Estonia**

In 2007, there were 5,265 architectural monuments in Estonia, of which 335 (6%) were in very bad condition. 6% is a rather small share, but the total number of architectural monuments in bad or very bad condition is worrisome — 1,171 cultural heritage objects (22%). In 2006, nearly 25% of architectural monuments were in bad or very bad condition. According to the strategic development plan of the Ministry of Culture, the percentage of architectural monuments in bad or very bad condition must be reduced to 20% by 2012.

In 2007, the number of architectural monuments was the largest in Harju county — 1,266. The smallest number was in Võru county — 109. In other counties, the number of architectural monuments varied from 213 to 524. Inspection of architectural monuments has not come to an end yet and due to that there are no data available on the condition of architectural monuments at the county level.

**International comparison**

International comparison cannot be provided due to the non-availability of data.

**Measures**

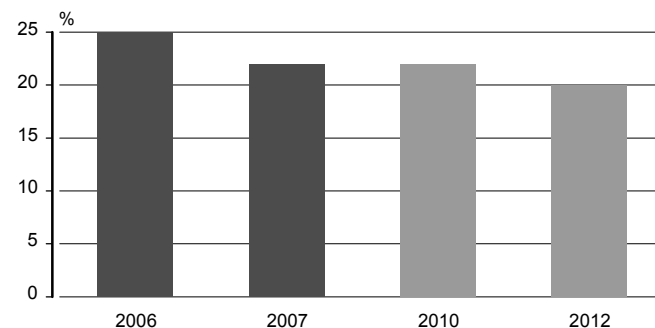
Several measures must be taken to make the preservation of cultural heritage more effective and ensure the improvement of condition of the architectural monuments found in bad or very bad condition. Simplified administration and management procedures would help to renovate and restore architectural monuments on time. Setting of priorities for placing monuments under protection could also be considered. This means that a selection is made of similar architectural monuments and the selected objects are placed under protection. A smaller number of protected cultural heritage objects allows to use resources for the renovation and restoration of more valuable objects. Finding of new purposes for architectural monuments helps to sustain them in a better condition, because a structure standing without purpose decays more quickly. Informing of owners is also important to prevent damage to monuments caused by incompetence. Digitalization of cultural heritage and preservation of the cultural heritage created in a digital form are becoming ever more important.

**Avariilises ja halvas seisukorras arhitektuurimälestiste osatähtsus arhitektuurimälestiste koguarvus, 2006–2007 ja 2010. ning 2012. aasta eesmärk**

The share of architectural monuments in bad or very bad condition in the total number of architectural monuments, 2006–2007 and the targets for 2010 and 2012

Halvas ja avariilises seisukorras oli 2007. aastal 22% arhitektuurimälestistest.

22% of architectural monuments were in bad or very bad condition in 2007.



Allikas: Muinsuskaitseameti aastaraamat "Muinsuskaitse 2007".

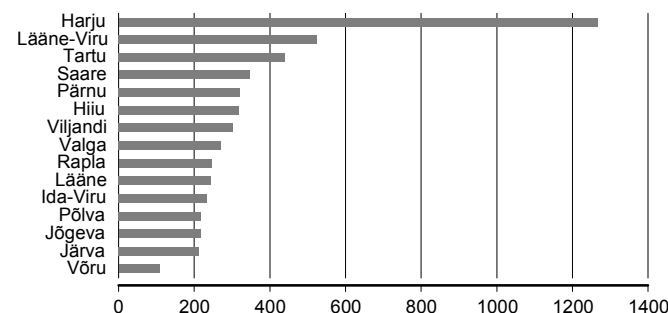
Source: The National Heritage Board Yearbook 2007 "Muinsuskaitse 2007".

**Arhitektuurimälestiste arv maakonna järgi, 2007**

The number of architectural monuments by county, 2007

Harju maakonnas oli teiste maakondadega võrreldes märkimisväärselt rohkem arhitektuurimälestisi.

In Harju county, there were significantly more architectural monuments compared to other counties.



Allikas: Muinsuskaitseamet.

Source: National Heritage Board.

## KULTUURISEKTORI TÖÖTAJATE ARV

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Riigi tasandi näitaja on kultuurisektori — meelelahutus-, kultuuri- ja sporditegevuse valdkonna — töötajate osatähtsust tööhõives. Maakonna tasandil vaadatakse muuseumi- ja raamatukogutöötajate arvu 1000 hõivatu kohta.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlikkuse vaatepunktist on oluline, et kultuuri alal hoidvad tegevused ei langeks allapoole kriitilisest piirist, mis ohustaks kultuuri elujõudu. Kultuurisektoril on oluline osa ühiskonna väärtuste kujundamisel ja eestluse alalhoidmisel. Kultuurisektor seob ja arendab majandusalasid (nt reklaam) ning on seotud ka uuendustega. Samuti elavdab kultuurisektor regionaalarengut ja kultuurilist tegevust eri piirkondades ning tal on positiivne mõju lõimumispoliitikale. Kultuurisektori töötajate osatähtsus tööhõives näitab, kui suur ja elujõuline on kultuurisektor Eestis. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Ajavahemikus 2001–2007 Eesti kultuuritöötajate arv nii suurenes kui ka vähenes. Kõige rohkem oli kultuuritöötajaid 2002. aastal (21 000), kõige vähem aga 2005. aastal (veidi üle 17 000). 2007. aastal oli kultuuritöötajaid veidi üle 19 000. Üle poole (55–64%) kultuuritöötajatest olid naised.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Eurostati andmetel oli 2005. aastal Eestis kultuurisektori töötajaid kogu Eesti tööhõives 3,2%, mis oli selle näitaja üks kõrgemaid väärtusi Euroopa Liidus. Veel suurem oli kultuurisektori töötajate osatähtsus tööhõives Soomes, Rootsis ja Hollandis. Euroopa Liidus keskmiselt oli 2005. aastal kultuurisektori töötajaid tööhõives 2,4%.   |
| <b>Meetmed</b>                | Kultuurisektori hea käekäik sõltub kultuuris osalejate arvust, sest nõudlus kultuurisündmustel ja -asutustes käimise vastu suurendab ka pakkumist. Nõudluse tõstmiseks tuleb rakendada meetmeid, millega ergutatakse kultuuris osalemist. Üks väga oluline meede on riigi toetus kultuurisektorile: kehtestada kultuuriteenustele ja -kaupadele madalam käibemaksumäär või toetada kultuurisündmuste ja huviringide korraldamist. Kultuuris osalemist suurendab laste ja noorte kultuurikasvatus ning rahvuslike ja kultuuritraditsioonide järjepidevus.   |

## NUMBER OF EMPLOYEES IN THE CULTURAL SECTOR

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>This indicator shows the share of employees of the cultural sector — the sphere of entertainment, cultural and sport activities — in total employment at the state level. At the county level, the number of library and museum employees per 1,000 employed persons is observed.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>From the point of view of sustainable development, it is important to prevent the activities that keep culture alive, from falling below the critical level, which would threaten the viability of culture. The cultural sector has an important role in shaping the values of society and in maintaining the Estonian culture. The cultural sector integrates and develops different economic activities (e.g. advertising) and is also related to innovation. In addition, the cultural sector promotes regional development and cultural activities in different regions. Besides, the cultural sector has a positive influence on the integration policy. The share of employees of cultural sector in total employment indicates the size and viability of cultural sector in Estonia.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>The number of employees of the Estonian cultural sector varied in the period 2001–2007. The number of employees in cultural sector was the largest in 2002 (21,000), the indicator was the smallest in 2005 (a bit over 17,000). In 2007, a bit over 19,000 employees were working in the cultural sector. Over one half of employees in the cultural sector were females (55–64%).</i>   |
| <b>International comparison</b> | <i>According to Eurostat's data, in 2005, the share of employees of cultural sector in Estonia made up 3.2% of total employment in Estonia, which was one of the highest values of this indicator in the European Union. Only Finland, Sweden and the Netherlands had a bigger percentage of employees in the cultural sector. In 2005, the share of employees of cultural sector made up on average 2.4% of total employment in the European Union.</i>   |
| <b>Measures</b>                 | <i>Sustainable development in the cultural sector depends on the number of people participating in culture, because a high demand for cultural events and institutions brings about an increase in the supply side. Measures targeted at encouraging participation in culture should be taken to increase the demand. State support to the cultural sector is a crucial measure: to establish a lower value added tax rate for cultural services and goods or to subsidize organization of cultural events and hobby groups. Cultural education of the</i>   |

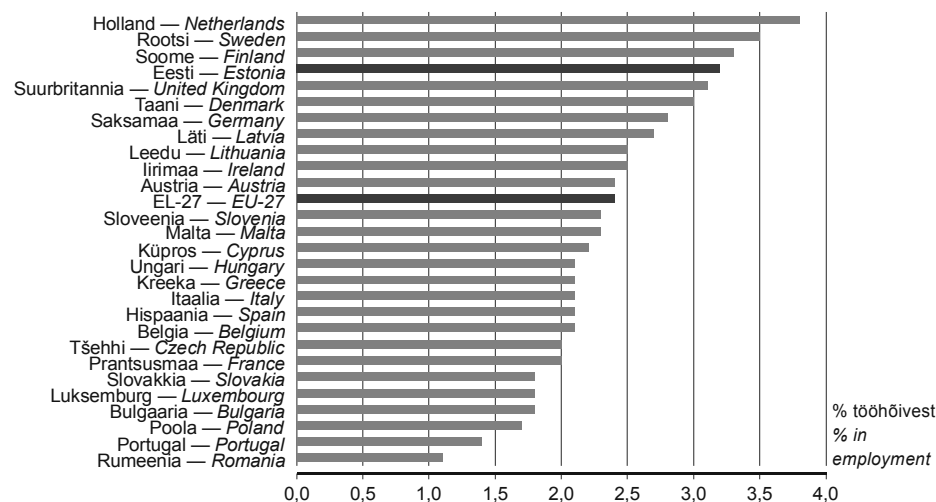
youth and children and the consistency of national and cultural traditions promote cultural participation as well.

**Kultuurisektori töötajate osatähtsus tööhõives Euroopa Liidus, 2007**

The share of employees of the cultural sector in total employment in the European Union, 2007

**Eestis on kultuurisektori töötajate osatähtsus (3,2%) tööhõives üks Euroopa Liidu suurimaid.**

**In Estonia, the share of employees of cultural sector (3.2%) in total employment is one of the largest in the European Union.**



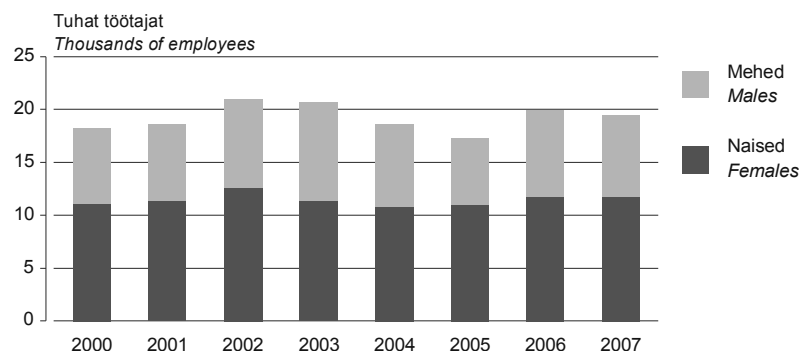
Allikas/Source: Eurostat.

**Kultuurisektori töötajad soo järgi, 2000–2007**

Employees of the cultural sector by sex, 2000–2007

**Üle poole kultuurisektori töötajatest on naised.**

**Over a half of employees in the cultural sector are females.**

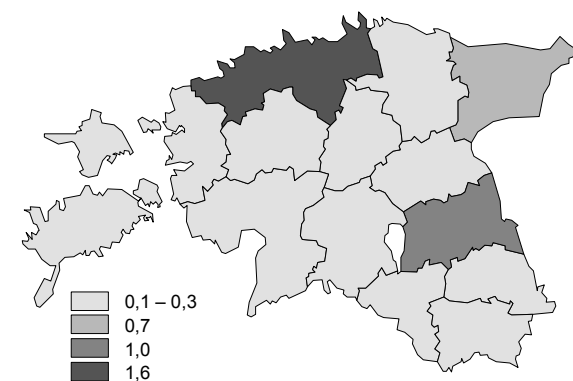


**Raamatukogu- ja muuseumitöötajate arv 1000 hõivatu kohta maakonna järgi, 2007**

The number of library and museum employees per 1,000 employed persons by county, 2007

**Raamatukogu- ja muuseumitöötajate arv 1000 hõivatu kohta oli enamikus maakondades alla ühe. Näitaja oli kõrgeim Harju maakonnas.**

**The number of library and museum employees per 1,000 employed persons was below the value "one" in the majority of counties. This indicator was the highest in Harju county.**



Allikas: Statistikaamet. Source: Statistics Estonia.

## LOOMULIKU IIBE KORDAJA

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Loomuliku iibe kordaja on sündimuse üldkordaja ja suremuse üldkordaja vahe ning väljendab rahvaarvu aastast muutust 1000 elaniku kohta (‰) migratsiooni arvestamata.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätksuutliku arengu eeldus on inimkapitali taastootmine. Loomuliku iibe kordaja on rahva elujõulisuse hindamisel üks rahva taastootmisvõimet iseloomustav näitaja. Võrreldes teiste samalaadsete näitarvudega on loomuliku iibe kordaja eelis lihtsus ja kättesaadavus. Rahvastiku iive üldistab rahvastikutaaste kahe peamise komponendi — sündimuse ja suremuse — rahvaarvu aastapõhise muutusena. Kui sündide arv ületab surmade arvu, on rahvastiku loomulik iive positiivne; kui surmasid on rohkem kui sünde, on loomulik iive negatiivne. Ühtlasi tuleb arvestada, et nii nagu teised üldkordaja tüüpi näitarvud mõjutavad loomuliku iibe kordajat ka rahvastiku vanuskoostise muutused, mida tuleb arvestada ajaliste, ruumiliste ja riikidevaheliste võrdluste puhul.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal oli iibekordaja väärtus -0,48‰, kusjuures eestlaste loomulik iive oli üle hulga aja taas positiivne (absoluutarvudes kogurahvastik -647, eestlased +595, mitte-eestlased -1242). Loomuliku iibe kordaja oli Eestis viimati positiivne 1990. aastal (1,8‰, sündide ja surmade vahe absoluutarvudes +2773). 1990. aastate algul muutus rahvastiku loomulik iive kiiresti negatiivseks ja suremuse ülekaal sündimusest oli suurim. Positiivne pööre näitaja trendis toimus 2002. aastal. Loomuliku iibe kordaja maakondlik muster kajastab peale sündimuse ja suremuse taseme ka maakondade elanikkonna vanuskoostise erisusi. Peamiselt just nimetatud teguri tõttu on loomuliku iibe kordaja olnud Harjumaal alates 2005. aastast positiivne (2008. aastal vastavalt 3,1‰).   |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Keskmine loomuliku iibe kordaja Euroopa Liidu riikide hulgas oli 2008. aastal 1,2‰. Euroopa Liidus ei ole seatud rahvaarvu ega loomuliku iibe mõjutamisel rahvastikupoliitilist eesmärki, kuid rahvaarvu vähenemise ärahoidmiseks tuleks vältida pikka aega kestvat negatiivset loomulikku iivet. 2008. aastal oli see näitaja negatiivne kaheksas Euroopa Liidu riigis, Eesti (-0,5‰) jäi Itaalia (-0,1‰) järel selles reas teisele kohale. Kõrgeim loomuliku iibe kordaja oli Iirimaa (10,4‰), Küprosel (5,2‰) ja Prantsusmaal (5,2‰). Euroopa Liidu madalaim loomuliku iibe kordaja oli Bulgaarias (-4,3‰), Lätis ja Ungaris (-3,1‰).  |
| <b>Meetmed</b>                | Üldiselt on loomulikku iivet nagu rahvastikuprotsessegi raske otsemeetmetega mõjutada, pealegi on iibe puhul tegemist mitme protsessi tulemiga. Loomuliku iibe kordaja sõltub suurel määral rahvastiku koosseisust, mis on kujunenud pika aja vältel ning mida ei ole võimalik tagantjärele muuta. Tänapäevase rahvastikutaaste oludes võib eesmärgiks seada rahvastiku negatiivse iibe vältimise, kuid selle eesmärgi saavutamine on suhteliselt keeruline. Selle eeldus on teaduspõhise ja süsteemse rahvastikupoliitika pikaajaline rakendamine. Niisuguse poliitika meetmed hõlmavad perekeskseid väärtusi ühiskonnas, töö- ja pereelu ühitamist, haridust, tõhusat sotsiaalkaitset, krooniliste haiguste ennetamist ja varajast avastamist, kvaliteetse tervishoiuteenuse kättesaadavuse tagamist, eakate sotsiaalse kaasatuse soodustamist jms. |

## RATE OF NATURAL INCREASE

|                             |   |
|-----------------------------|---|
| <b>Definition</b>           | <i>The rate of natural increase is the crude birth rate minus the crude death rate of a population (excluding migration) and it reflects the annual change in population figure per 1,000 inhabitants (‰).</i>  |
| <b>Relevance</b>            | <i>Human reproduction is a prerequisite for sustainable development. Rate of natural increase is one of the characteristics for the viability assessment of a population and features the reproduction ability of population. Compared to other similar indicators, the advantage of the rate of natural increase is its comparatively easy accessibility and comprehensibility. Increase of population has two main yearly variables: the birth and death rates of population change. If the number of births exceeds the number of deaths, the natural increase of population is positive. The predominance of deaths over births, however, causes a negative natural increase. At the same time, it should be taken into account that, like other rate type indicators, the rate of natural increase is also affected by the changes in the age structure of population that must be taken into account while evaluating the changes in time and space and in case of comparisons between countries.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>In 2008, the value of the rate of natural increase was -0.48‰, while the natural increase of Estonians was positive again after a number of years (total population in absolute figures -647, Estonians +595, non-Estonians -1,242). In Estonia, the natural increase rate was positive last in 1990 (1.8‰, the difference between births and deaths in absolute figures</i>   |



2,773). In the early 1990s, the natural increase rate of the population became negative quickly, and the predominance of deaths over births reached the maximum level. The trend turned positive in 2002. The county-wise pattern of the rate of natural increase reflects, besides the levels of fertility and mortality, also differences in the age structure of population by counties. Mainly due to the given factor, the rate of natural increase has stood positive in Harju county since 2005 (in 2008 it was 3.1‰, respectively).

**International comparison**

Among the countries of European Union, the average rate of natural increase was 1.2 ‰ in 2008. In the European Union, no goals have been set in the field of population policies for influencing the natural increase, but in order to avoid decrease in the size of population, a long-term negative natural increase should be prevented. In 2008, this indicator had a negative value in eight countries of the European Union, whereas Estonia (-0.5‰) ranked second after Italy (-0.1‰). The rate of natural increase was the highest in Ireland (10.4‰), Cyprus (5.2‰) and France (5.2‰). In the European Union context, the rate of natural increase was the lowest in Bulgaria (-4.3‰), Latvia and Hungary (-3.1‰).

**Measures**

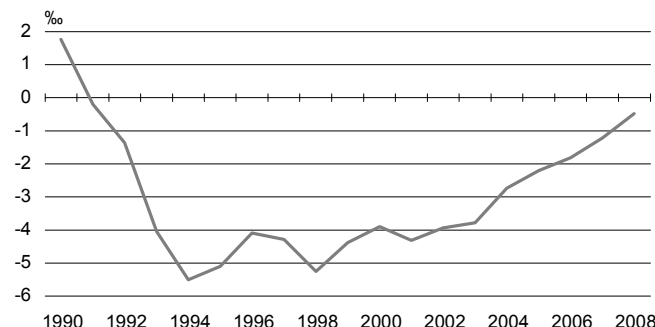
In general, it is difficult to influence the natural increase as well as population processes by applying direct measures. In addition, natural increase in itself is an outcome of multiple processes. The rate of natural increase heavily depends on the age structure of population, which is a result of long-term development and which cannot be changed afterwards. In the current conditions of population regeneration, a target could be the avoidance of a negative natural increase. But the achievement of this target is rather complicated. The precondition thereof is a long-term application of a knowledge-based and systematic population policy. Measures of such a policy include family-oriented values in the society, a good combination of family and professional life, education, efficient social protection, an early detection and prevention of chronic illnesses, ensuring of the access to high-quality health services, promotion of the social inclusion of elderly population, etc.

**Loomuliku iibe kordaja, 1990–2008**

Rate of natural increase, 1990–2008

**Positiivne pööre näitaja trendis toimus 2002. aastal.**

**The indicator turned to the positive trend in 2002.**



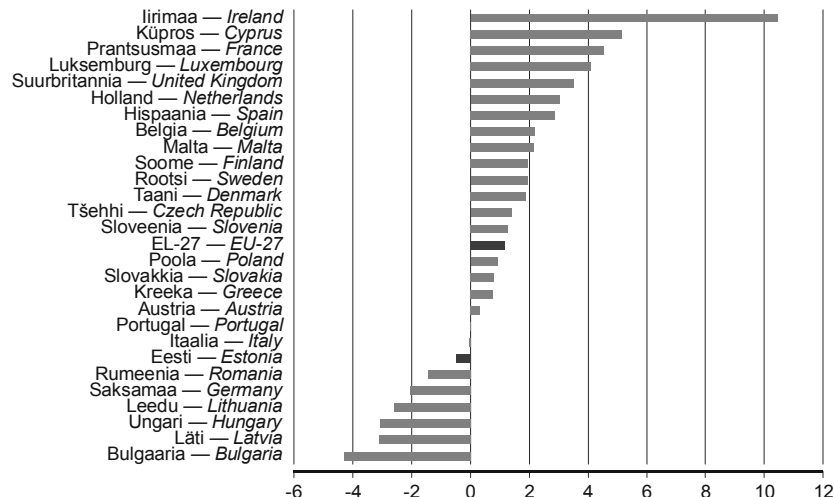
Allikas: Statistikaamet. Source: Statistics Estonia.

**Loomuliku iibe kordaja Euroopa Liidus, 2008**

Rate of natural increase in the European Union, 2008

**2008. aastal oli loomuliku iibe kordaja negatiivne kaheksas Euroopa Liidu riigis.**

**In 2008, the rate of natural increase was negative in eight countries of the European Union.**



Allikas/Source: Eurostat.

## SUMMAARNE SÜNDIMUSKORDAJA

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Summaarne sündimuskordaja näitab keskmist laste arvu naise kohta, kui kogu viljakusea jooksul jääb sündimus samale tasemele kui aastal, mille kohta kordaja on arvutatud.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Eesti rahvastiku iibe suurus seab piirid nii eesti kultuuri kandjate arvule kui ka majanduse aluseks olevale inimkapitalile, seega kaudselte seab see piirid ka jätkusuutlikkusele. Summaarset sündimuskordajat saab lihtsustatult tõlgendada kui viljakusea lõpuks sündinud laste keskmist arvu naise kohta. Summaarne sündimuskordaja iseloomustab rahvastiku taaste taset Eestis.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal oli summaarne sündimuskordaja Eestis 1,7. Kui vaadata näitajat pikemas ajavahemikus, on näha, et summaarne sündimuskordaja on kasvanud 1,3-st 2000. aastal 1,7-ni 2008. aastal. Siiski on see näitaja madalam sellest, mida on vaja rahvastiku juurdekasvu tagamiseks. Et rahvastik põlvkondade vaheldumisega püsima jääks, peaks summaarne sündimuskordaja olema üle 2,1.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Kõikides Euroopa Liidu riikides oli 2006. aastal sündimus allpool taastetaset, s.t rahvaarv väheneb. Euroopa Liidu keskmine summaarne sündimuskordaja on 1,5. Üle pooltel riikidel oli 2006. aastal sündimus madalam kui Eestis. Euroopa Liidu riikides oli madalast madalaim sündimus Slovakkias ja Poolas. Madalast madalamaks sündimuseks peetakse seda, kui summaarne sündimuskordaja on alla 1,3. See tähendab, et stabiilne rahvaarv väheneb iga 45 aasta tagant kaks korda. Madala sündimuse põhjuseks peetakse sündide edasilükkamist vanemasse eluikka. |
| <b>Meetmed</b>                | Vanemahüvitise rakendamise ajal on täheldatud sündimuse kasvu. Seda, kui palju on vanemahüvitis sündimust soodustanud, on raske täpselt öelda. Küll aga on PRAXIS oma uuringus "Eesti vanemahüvitise mõju sündimus- ja tööturukäitumisele: hindamise võimalused ja esimeste kogemuste analüüs" täheldanud, et alates 2002. aastast, kui kehtestati vanemahüvitis, on sündimus kõrgemapalgaliste naiste seas märkimisväärselt tõusnud. Peale rahaliste toetuste tuleb peredele tagada vajalike teenuste kättesaadavus (nt laste tervishoid, haridus, lastehoid).  |

## TOTAL FERTILITY RATE

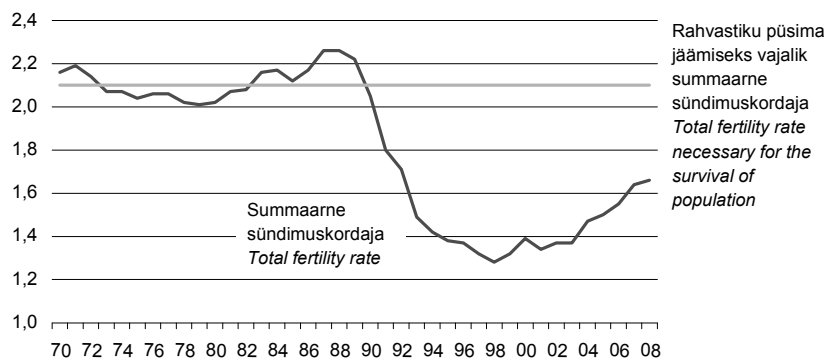
|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>Total fertility rate shows the average number of children that would be born alive to a woman during her lifetime if she passed through all her childbearing years conforming to the age specific fertility rates of a given year.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>Fertility of the Estonian population sets limits to the number of persons involved in cultural participation in Estonia and also to human capital which is the basis for economic development. Thus, it indirectly sets limits to sustainability. In simplified terms, total fertility rate may be interpreted as the average number of children born to a woman by the end of her reproductive period. Total fertility rate shows the level of population reproduction in Estonia.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia, the total fertility rate was 1.7 in 2008. Review of the indicator over a longer period shows that it has increased from 1.3 in 2000 to 1.7 in 2008. Still, the indicator is below the level of population reproduction. For the survival of population in the process of one generation replacing the next one, the total fertility rate must be over 2.1.</i>   |
| <b>International comparison</b> | <i>Fertility has been below the reproduction level in all European countries, which means that the population number is decreasing. The average total fertility rate of the European Union is 1.5. In more than half of the European Union Member States the fertility was lower than in Estonia in 2006. Among the European Union Member States, Slovakia and Poland had the lowest low fertility. The lowest low fertility means the fertility level in case of which the total fertility rate is below 1.3. The total fertility rate value 1.3 implies halving of the stable population size every 45 years. One reason for low fertility is postponing of childbirth to an older age.</i> |
| <b>Measures</b>                 | <i>Fertility has grown since the time when the parental benefit was established. It is difficult to say exactly how much the parental benefit has promoted fertility, but analysis of the survey "Impact of parental benefits on female labour force participation and fertility behaviour" carried out by PRAXIS indicates that the fertility among women with higher salaries has</i>   |

risen remarkably since 2002 when the parental benefit was established. In addition to financial measures, the availability of necessary services (e.g. health care of children, education, organised child care) should be ensured for families.

**Summaarne sündimuskordaja Eestis, 1970–2008**  
 Total fertility rate in Estonia, 1970–2008

**Summaarne sündimuskordaja tõusis Eestis aastatel 2000–2008 1,3-st 1,7-ni**

**The total fertility rate of Estonia rose from 1.3 to 1.7 in the period 2000–2008.**

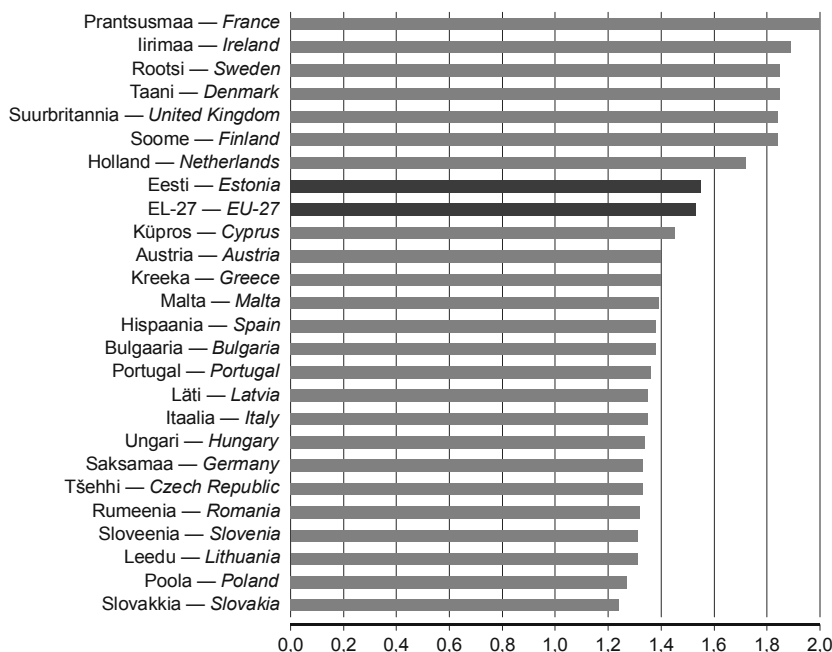


Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

**Summaarne sündimuskordaja Euroopa Liidus, 2006**  
 Total fertility rate in the European Union countries, 2006

**Eesti summaarne sündimuskordaja ületas 2006. aastal napilt Euroopa Liidu keskmise.**

**The total fertility rate of Estonia narrowly exceeded the European Union average in 2006.**



Allikas/Source: Eurostat.

## SISEMAJANDUSE KOGUPRODUKT ELANIKU KOHTA

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Sisemajanduse koguprodukt (SKP) on residentide toodetud lisandväärtuste summa kogurahvamajanduse ulatuses, millele on lisatud neto-tootemaksud. SKP ostujõustandardi alusel on leitud riikide hinnatasemetega erinevuste kõrvaldamise tulemusel.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlikku ühiskonda iseloomustab sotsiaalne sidusus ning inimeste heaolu ja elukvaliteedi jätkuv kasv. Selle eeldus on teadmispõhine ja efektiivse ressursikasutusega innovaatiline majandus. SKP elaniku kohta on majandusnäitaja, mis iseloomustab kaudselt nii riigi majanduse edukust kui ka inimeste elatustaset. Mida suurem on SKP elaniku kohta, seda rohkem on võimalusi investeerida sellistesse valdkondadesse nagu sotsiaalne heaolu, keskkonnakaitse ja rahvusvaheline areng.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal oli Eesti SKP elaniku kohta 187 555 krooni. Aastatel 2000–2008 kasvas Eesti SKP elaniku kohta kumulatiivselt 70,4%. Kuni 2007. aastani suurenes näitaja pidevalt, kuid 2008. aastal vähenes. SKP kiiret kasvu toetasid suur välisnõudlus, soodsad laenu-tingimused ettevõtetele tootmise laiendamiseks ja eraisikutele kinnisvara soetamiseks või lõpptarbimiseks ning sellest tulenevalt sisenõudluse kiire kasv.   |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Eesti SKP elaniku kohta oli 2008. aastal 17 100 eurot, mis oli võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega küllaltki väike. 2008. aastal oli SKP elaniku kohta Euroopa Liidu riikides keskmiselt 25 100 eurot. Kõige kõrgem oli SKP elaniku kohta Luksemburgis (63 500 eurot), Iirimaa (35 000 eurot) ja Hollandis (33 900 eurot). Eestiga samal ajal Euroopa Liitu astunud riikidest oli Küprose näitaja 23 800 eurot, Sloveenia 22 500 eurot, Tšehhi 20 200 eurot ja Malta 18 900 eurot. Väikseimad SKP-d elaniku kohta olid Lätis (14 000 eurot), Rumeenias (11 500 eurot) ja Bulgaarias (10 100 eurot). |
| <b>Meetmed</b>                | Üks olulisemaid meetmeid, kuidas suurendada SKP-d elaniku kohta, on majanduse tootlikkuse ning innovaatilisuse suurendamine. SKP kasv on suurel määral Eesti ekspordivõimaluste paranemisest ja seetõttu ka ekspordi kasvust. Samuti toetab SKP kasvu sisemajanduse nõudluse suurenemine.   |

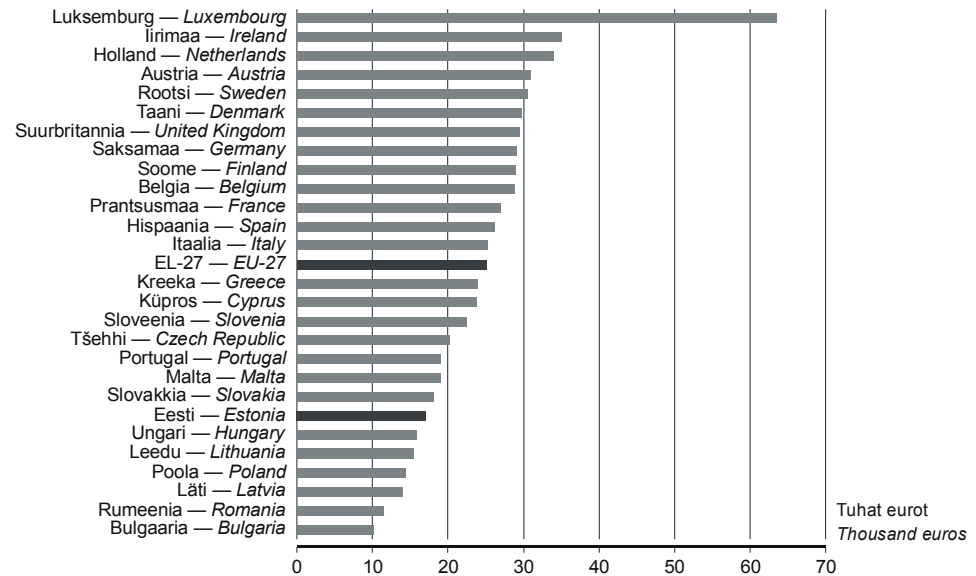
## GROSS DOMESTIC PRODUCT PER CAPITA

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Gross domestic product (GDP) is the sum of value added produced by residents of the entire national economy, plus net taxes on products. GDP on the basis of purchasing power standard is found by eliminating differences in the price levels of countries.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Social cohesion and a continuous growth in people's welfare and life quality are the characteristics of sustainable society. A precondition for these characteristics is an innovative and knowledge-based economy with efficient use of resources. GDP per capita is an economic indicator, which indirectly describes successfulness of the economy and people's living standard as well. The higher is the GDP per capita, the bigger are the opportunities to invest into such areas like social welfare, environmental protection and international development.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2008, GDP per capita was 187,555 kroons in Estonia. During 2000–2008, GDP per capita increased cumulatively 70.4% in Estonia. Until 2007, the indicator continuously increased, but started to decrease in 2008. The fast growth of GDP was supported by a strong external demand, favourable credit terms provided to companies for expansion of production and to natural persons for purchasing real estate or for final consumption and the resulting fast growth of domestic demand.</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>GDP per capita was 17,100 euros in Estonia in 2008, which was rather a low value compared with other Member States. In 2008, the average value of GDP per capita in the European Union countries was 25,100 euros. The highest GDP per capita was recorded in Luxembourg (63,500 euros), Ireland (35,000 euros) and the Netherlands (33,900 euros). The countries, which joined the European Union at the same time as Estonia, had the following GDP values per capita in 2008: Cyprus 23,800 euros, Slovenia 22,500 euros, Czech Republic 20,200 euros and Malta 18,900 euros. Latvia (14,000 euros), Romania (11,500 euros) and Bulgaria (10,100 euros) had the smallest GDP per capita in the European Union.</i> |
| <b>Measures</b>                 | <i>Increasing of the productivity and innovation of the economy is one of the most important measures in achieving the growth of GDP per capita. The growth of GDP depends essentially on the improvement of Estonia's export opportunities, and due to this — on the growth of exports. Growth in the gross domestic demand increases the GDP as well.</i>  |

**SKP jooksevhindades, ostujõustandardi alusel elaniku kohta Euroopa Liidus, 2008**  
*GDP at current prices according to the Purchasing Power Standard per inhabitant in the European Union, 2008*

2008. aastal oli Eesti SKP kasv võrreldes varasema aastaga üks Euroopa Liidu väiksemaid.

*In 2008, Estonia's growth of GDP was one of lowest in the European Union compared to the previous year.*

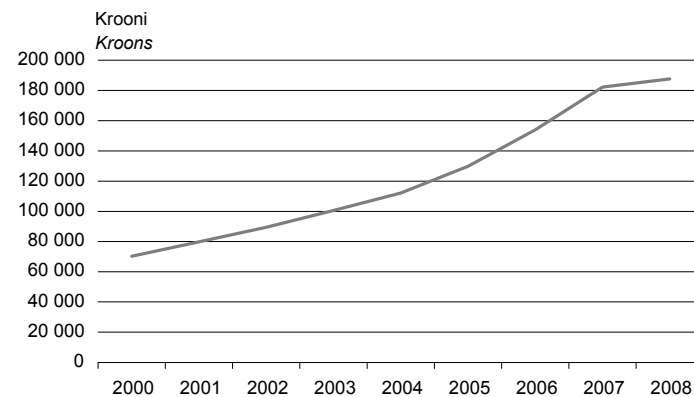


Allikas/Source: Eurostat.

**SKP elaniku kohta, 2000–2008**  
*GDP per capita, 2000–2008*

2008. aastal oli ajavahemiku 2000–2008 jooksul SKP kasv varasema aastaga võrreldes esimest korda alla 10%.

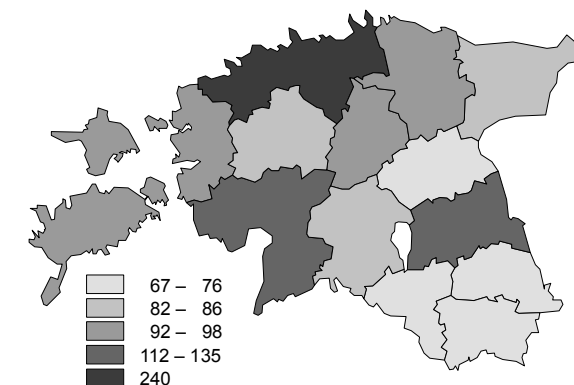
*In 2008 compared to the previous year, the GDP growth fell below 10% for the first time during 2000–2008.*



**SKP elaniku kohta maakonna järgi, 2006**  
*GDP per capita by county, 2006*  
 (tuhat krooni — thousand kroons)

Jõgevamaal oli SKP elaniku kohta 3,5 korda väiksem kui Harjumaal.

*In Jõgeva county GDP per capita was 3.5 times lower than in Harju county.*



Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

## TOOTLIKKUS

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Töõjõu tootlikkus näitab tööjõu ühiku panust lisandväärtuse tootmisel. Töõjõu tootlikkust mõõdetakse SKP suhtarvuna töötatud tunni või töötaja kohta. Rahvusvahelises võrdluses väljendatakse tootlikkust SKP suhtarvuna (EL-27=100) töötaja kohta ostujõustandardi järgi.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Töõjõu tootlikkus mõõdab majandustegevuse efektiivsust. Suurem tootlikkus on nendes tegevusalades, mis loovad rohkem lisandväärtust väiksema arvu töötatud tundide ja töötajatega. Kaudselt iseloomustab suurem tööjõu tootlikkus riigi majanduse konkurentsivõimet, viidates sageli tegevuse innovaatsusele ja tööjõu paremale kvalifikatsioonile. Seega on suurem tootlikkus üks ühiskonna jätkusuutlikkuse tunnuseid.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal oli Eestis tööjõu tootlikkus 190 krooni tunnis. Aastatel 2000–2007 suurenes näitaja üle 10% aastas, kuid 2008. aastal vaid 3%. 2008. aastal oli tootlikkus 383 082 krooni hõivatu kohta.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2008. aastal oli tootlikkus töötaja kohta Eestis 64,6% Euroopa Liidu keskmisest, olles seega üks madalaimaid näitajaid Euroopa Liidus. 2008. aastal oli tootlikkus töötaja kohta suurim Luksemburgis, kus see ületas Euroopa Liidu keskmise 60 protsendipunktiga. Ligikaudu 30 protsendipunkti oli tootlikkus Euroopa Liidu keskmisest suurem Iirimaa ja Belgias. Väikseima tootlikkusega riigid olid 2008. aastal Bulgaaria (36% Euroopa Liidu keskmisest) ja Rumeenia (48%). |
| <b>Meetmed</b>                | Kogumajanduse tööjõu tootlikkuse tõusuks peaksid ettevõtted investeerima tehnoloogilisse arendusse, töötajate koolitamisest, organisatsiooni arendamisse või juhtimise ja tootmismeetodite parandamisse. Seejuures peaks arendustegevusi ja investeringuid soodustama ka riik. Jätkusuutlikus ühiskonnas peaksid olema tasakaalus majanduslik tõhusus, mille alus on tootlikkuse suurendamine, inimese rahuolu oma tööga ja võimalikult väike keskkonnakoormus.                |

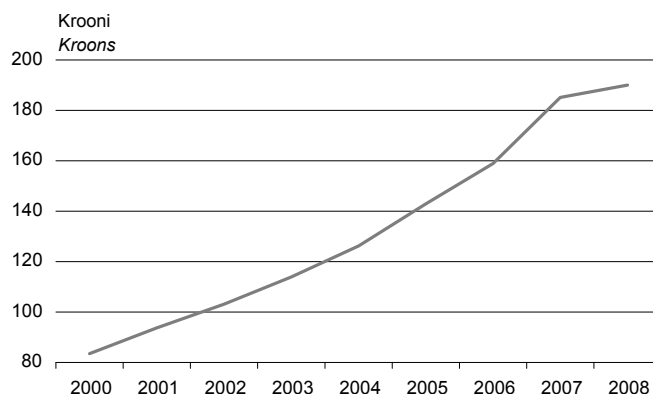
## PRODUCTIVITY

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Labour productivity shows the input of labour unit into the production of value added. Labour productivity is measured as the ratio of GDP per hour worked or per person employed. In international comparison, labour productivity is expressed as the ratio of GDP (EU-27=100) per person employed according to the Purchasing Power Standard.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Labour productivity measures the effectiveness of economic activities. Productivity is bigger in the activities where more value added is generated with a smaller number of hours worked and a smaller number of employees. A higher labour productivity indirectly characterizes the competitiveness of a country's economy, often indicating the innovativeness of activity and higher qualification of labour force. Therefore, a higher productivity is one of the characteristics of sustainability in the society.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2008, the labour productivity per hour worked was 190 kroons in Estonia. The indicator increased by more than 10% per year during 2000–2007, but only 3% in 2008. In 2008, the productivity was 383,082 kroons per employee.</i>   |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2008, Estonia's labour productivity per person employed was 64.6% of the European Union average being one of the lowest indicators in the European Union. In 2008, the highest labour productivity per person employed was in Luxembourg, where productivity exceeded the European Union average by 60 percentage points. In Ireland and Belgium, productivity was nearly 30 percentage points higher than the European Union average. The countries with the lowest productivity were Bulgaria (36% of the European Union average) and Romania (48%).</i>                   |
| <b>Measures</b>                 | <i>In order to increase the labour productivity of the total economy, companies should invest in the technological development, education of employees, development of organisation or in the improvement of management and production methodologies. At the same time, the government should also promote development activities and investments. In a sustainable society, the economic efficiency based on the increase in productivity, satisfaction of people with their work and the smallest possible environmental burden as minimal as possible should be in balance.</i> |

**SKP hõivatute töötatud tunni kohta, 2000–2008**  
*GDP per hour worked by a person employed, 2000–2008*

**2008. aastal tootlikkuse kasv vähenes.**

*In 2008, the growth in productivity decreased.*

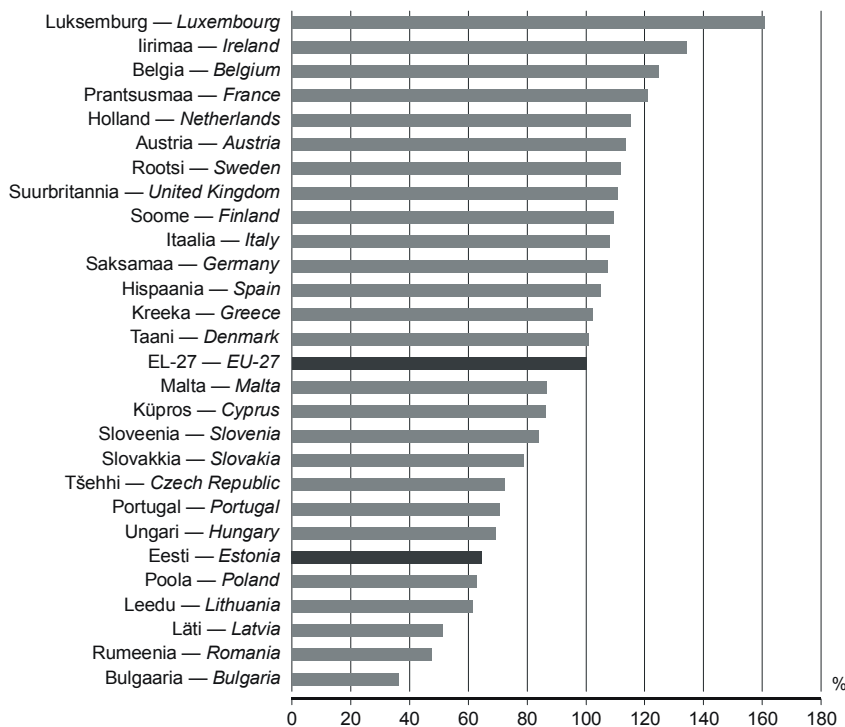


Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

**Tootlikkus töötaja kohta (EL-27=100, ostujõu pariteet), 2008**  
*Productivity per person employed (EU-27=100, Purchasing Power Standard), 2008*

**2008. aastal oli tootlikkus töötaja kohta Eestis üks Euroopa Liidu riikide väiksemaid.**

*In 2008, the productivity per person employed in Estonia was one of the lowest among the European Union countries.*



Allikas/Source: Eurostat.

## TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUSE KULUTUSED

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Teadus- ja arendustegevuse kulude osatähtsus SKP-s, sealhulgas eraldi avaliku ja erasektori kulutuste osatähtsus. Teadus- ja arendustegevus on süstemaatiline loominguine tegevus, mille eesmärk on suurendada teadmisi ja kasutada neid uute rakenduste väljatöötamiseks. Arvestatakse kõiki riigi territooriumil teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutusi, olenemata rahastamise allikast.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Teadus- ja arendustöödele tehtud kulutused on olulised, et tagada riigi jätkusuutlik areng ja majanduse konkurentsivõime. Teadus- ja arendustegevus on ressursipõhiselt majanduselt teadmispõhisele majandusele ülemineku alus. Näitaja kajastab innovatsiooni väärtustamist. Samas peaks teadmispõhises ühiskonnas kõigi (sh poliitiliste) otsuste langetamine põhinema asjatundlikul analüüsil. Euroopa Liidu Lissaboni strateegias on seatud eesmärk muuta 2010. aastaks Euroopa Liidu majandus kõige konkurentsivõimelisemaks, dünaamilisemaks ja teadmispõhisemaks. Selle eesmärgi saavutamiseks on seatud sihiks suurendada teadus- ja arendustegevuse kulutuste osatähtsus SKP-s 2010. aastaks vähemalt 3%-ni ning et kaht kolmandikku teadus- ja arendustegevuse kulutustest rahastaks ettevõtlussektor.<br><br>Eesti teaduse ja arenduse ning innovatsiooni strateegia aastateks 2007–2013 "Teadmispõhine Eesti" seab eesmärgi suurendada teadus- ja arendustegevuse kulutusi 2014. aastaks 3%-ni. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Teadus- ja arendustegevuse rahastamine on aasta-aastalt kasvanud. 2007. aastal olid teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutused 2,7 miljardit krooni, ületades 2000. aasta sama näitajat peagu viis korda. Teadus- ja arendustegevuse kulutused olid 2007. aastal 1,14% SKP-st. Nii kasumitaotluseta sektorid kui ka ettevõtlussektor on teadus- ja arendustegevuse rahastamist aasta-aastalt suurendanud, kuid ettevõtlussektori panus on kasvanud märksa kiiremini. Kui 2000. aastal rahastas ettevõtlussektor 22% teadus- ja arendustegevuse kulutustest, siis 2007. aastal juba 47%.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2007. aastal olid Euroopa Liidu riikide teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutused keskmiselt 1,83% SKP-st. Lissaboni strateegias seatud eesmärk oli täidetud vaid kahes riigis: Rootsis (teadus- ja arendustegevuse kulutused olid 3,6% SKP-st) ja Soomes (3,5% SKP-st). Eestis olid teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutused 1,14% SKP-st ehk umbes 60% Euroopa Liidu riikide keskmisest. 2006. aastal rahastas Euroopa Liidu riikides 55% teadus- ja arendustegevuse kulutustest ettevõtlussektor. Lissaboni strateegia teine eesmärk oli täidetud Luksemburgis (80% teadus- ja arendustegevuse kulutustest rahastas ettevõtlussektor), Soomes (67%) ja Saksamaal (67%). Eestis rahastas ettevõtlussektor 2006. aastal 44% teadus- ja arendustegevuse kulutustest. Euroopa Liidu riikide keskmine näitaja oli 55%.   |
| <b>Meetmed</b>                | Teadus- ja arenduskulutuste suurendamiseks on peale riigi finantseerimise suurendamise oluline arendada teadusasutuste ja ettevõtete koostööd ning soodustada ettevõtete innovaatilisust. Samal ajal on tähtis ka teadus- ja arendustegevuseks vajalik teadmus, mis eeldab ka kõrgetasemelise hariduse edendamist.  |

## RESEARCH AND DEVELOPMENT EXPENDITURE

|                   |   |
|-------------------|---|
| <b>Definition</b> | <i>The share of research and development expenditures in GDP, of which the expenditures of public and private sectors separately. Research and development is defined as creative work undertaken on a systematic basis, the aim of which is to increase the stock of knowledge and to use this stock for devising new applications. Expenditure data take into consideration all expenditures made on research and development in the national territory, regardless of the source of funds.</i>   |
| <b>Relevance</b>  | <i>The research and development expenditures are important to ensure sustainable development of a country and the competitiveness of its economy. Research and development activities form a basis for switching from the resource-based economy to the knowledge-based economy. This indicator reflects the valuation of innovation. At the same time, in the knowledge-based society all decisions (incl. political decisions) should be based on competent analysis. The Lisbon Strategy of the European Union set a goal to become the most competitive and dynamic knowledge-based economy by 2010. In order to achieve this goal, targets were set to bring the proportion of research and development expenditures to the level of at least 3% of GDP by 2010, and to have two thirds of the research and development expenditures financed by the business enterprise sector.<br/><br/>The Estonian strategy of science, development and innovation for 2007–2013 "Knowledge-based Estonia" sets a target to increase the expenditures on research and development to the level of 3% of GDP by 2014.</i> |



**Situation in Estonia**

Financing of the research and development activities has increased from year to year. In 2007, the research and development expenditures made up 2.7 billion kroons exceeding the respective indicator of the year 2000 by almost five times. In 2007, the research and development expenditures comprised 1.14% of GDP. Both non-profit sectors as well as the business enterprise sector have increased the financing of research and development expenditures year on year, but the contribution of business enterprise sector has increased considerably more quickly. In 2000 the business enterprise sector financed 22% of the research and development expenditure, but in 2007 already 47%.

**International comparison**

In 2007, the average research and development expenditures in the EU-27 countries stood at 1.83% of GDP. Only two countries met the goal set by the Lisbon Strategy: Sweden (where the research and development expenditures made up 3.6% of GDP) and Finland (3.5% of GDP). In Estonia, the research and development expenditures made up 1.14% of GDP, which corresponds to approximately 60% of the EU-27 average. In 2006, 55% of the research and development expenditures made in the European Union countries were financed by the business enterprise sector. The second goal of the Lisbon Strategy was fulfilled by Luxembourg (80% of the research and development expenditures were financed by the business enterprise sector), Finland (67%) and Germany 67%). In Estonia, the business enterprise sector financed 44% of the research and development expenditures in 2006. The average indicator of EU-27 countries was 55%.

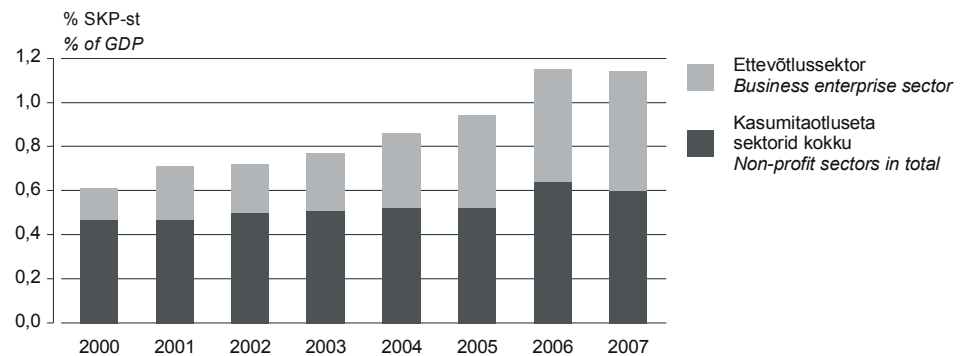
**Measures**

In order to increase the expenditures for research and development, besides increasing financing from the state budget, it is also important to develop cooperation between enterprises and scientific research institutions and to promote the innovativeness of enterprises. At the same time, research and development activities require a necessary level of knowledge, which also presumes promotion of high-level education.

**Ettevõtlussektori panus teadus- ja arendustegevuse rahastamisel on aasta-aastalt kasvanud.**

**The contribution of business enterprise sector to financing of the research and development activities has increased from year to year.**

**Teadus- ja arendustegevuse kulutused, 2000–2007**  
Research and development expenditures, 2000–2007

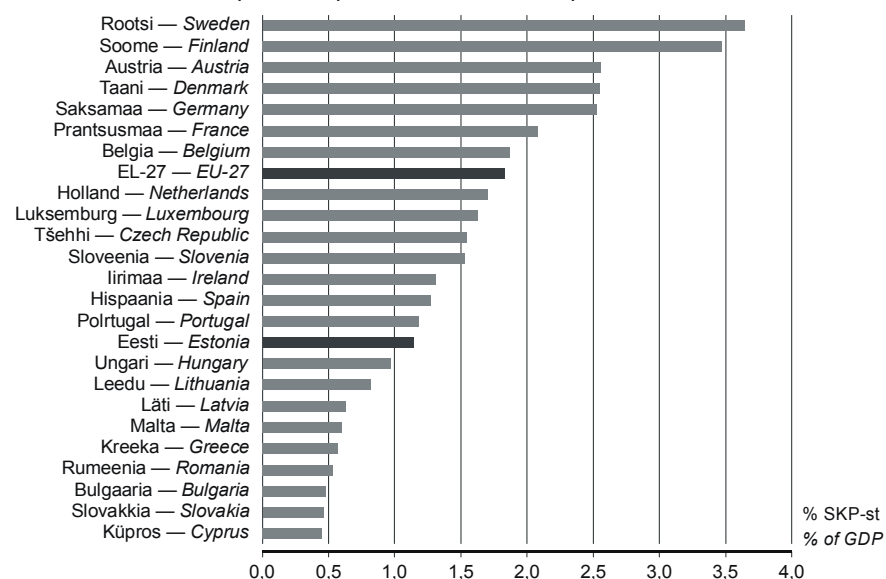


Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Eestis on teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutuste osatähtsus SKP-s üks Euroopa Liidu riikide väiksemaid.**

**In Estonia, the share of expenditures made on research and development in GDP is one of the smallest among the European Union countries.**

**Teadus- ja arendustegevuse kulutused Euroopa Liidus, 2007**  
Research and development expenditures in the European Union, 2007



Allikas/Source: Eurostat.

## INNOVAATILISED ETTEVÕTTED

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Innovaatiline on ettevõtte, mis on viimase kolme aasta jooksul turule toonud kauba või teenuse, mis erineb ettevõtte senistest toodetest oluliselt omaduste või kasutusviisi poolest, rakendanud uut või palju täiustatud tootmisprotsessi, tarnimismeetodit või tootmise abitegevust tööstuses või teeninduses või suurt muutust ettevõtte kaupade ja teenuste turustamisel.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Innovaatilisus on üks jätkusuutliku teadmispõhise ühiskonna võtmelemente. Innovaatiliste ettevõtete osatähtsus on seega teadmispõhise majanduse oluline näitaja. Innovatsioon on üks ettevõtete tootlikkuse tõstmise aluseid ja see suurendab ettevõtete konkurentsivõimet. Innovaatilised ettevõtted arendavad majandust nii, et kaasneb ka üldine elatustaseme tõus.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2006. aastal olid Eestis innovaatilised peagu pooled "Ettevõtete innovatsiooniuringus" osalenud ettevõtetest (kogumisse kuulusid kõik 2006. aastal tegutsenud vähemalt 10 hõivatuga ettevõtted tööstuses ja mitmel teeninduse tegevusalal). Seejuures suurtest (üle 250 töötajaga) ettevõtetest olid innovaatilised koguni 85%. Ka keskmise suurusega ettevõtetest (59–249 töötajat) olid innovaatilised üle poole — 64%. Väikeste ettevõtete (10–49 töötajat) hulgas oli innovaatilisi 43%. Innovaatilistest ettevõtetest peagu pooled (49%) tegelesid korraga nii toote- kui ka protsessiuuendusega, 30% tegeles ainult protsessi- ning 19% ainult tooteuuendusega.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2004. aastal olid uuenduslikud 40% kõikidest Euroopa Liidu ettevõtetest. Innovaatiliste ettevõtete osatähtsus oleneb palju ettevõtete suurusest — uuenduslikud olid 71% suurettevõtetest, 53% keskmise suurusega ettevõtetest ja 35% väikestest ettevõtetest. Saksamaal olid uuenduslikud peagu kaks kolmandikku kõigist ettevõtetest, Austrias, Luksemburgis, Iirimaa, Taanis ja Belgias umbes pooled kõigist ettevõtetest. Kõige väiksem oli uuenduslike ettevõtete osatähtsus Bulgaarias (16%), Lätis (18%) ja Rumeenias (20%). Eestis oli niisuguste ettevõtete osatähtsus kõigi ettevõtete seas 49%, mis oli Euroopa Liidu keskmisest suurem.   |
| <b>Meetmed</b>                | Euroopa Parlamendi ja nõukogu loodud konkurentsivõime ja uuendustegevuse raamprogrammis aastateks 2007–2013 on rõhutatud, et innovatsioonile orienteeritud ühiskonna kujundamise võti on haridus, mis arendab ettevõtlikkusoskusi, kirjaoskust, teaduslikku ja matemaatikaoskust, keelteoskust ning digitaalset kirjaoskust. Teine oluline tegur innovaatilise ühiskonna kujundamiseks on sellekohase seadusandliku keskkonna loomine: uute tehnoloogiliste standardite kiire vastuvõtmine ja intellektuaalse omandi kaitse. Kõrgkoolide ja tööstuse koostöö ning ettevõtete vaheline koostöö, samuti turunduse ja reklaaminduse edendamine potentsiaalsete klientide vajaduste väljaselgitamiseks ja uute toodete eelistest teavitamiseks on samuti olulised innovatsiooni edendavad tegurid. |

## INNOVATIVE ENTERPRISES

|                             |   |
|-----------------------------|---|
| <b>Definition</b>           | <i>Innovative enterprise is an enterprise which over the last three years has introduced to the market products or services, which differ significantly from the characteristics or use of the products of the company so far; or has implemented a new or significantly improved production process, supply or support work in industry or services; or made a significant change in the marketing of company's goods and services.</i>  |
| <b>Relevance</b>            | <i>Innovation is one of the key elements of sustainable knowledge-based society. Thus, the share of innovative enterprises is an important indicator of the knowledge-based economy. Innovation is one of the bases for improving the enterprises' productivity, which increases the competitiveness of enterprises. Innovative enterprises generate economic development, which is accompanied by a general increase in the living standard.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>In 2006, in Estonia almost half of the enterprises which participated in the Innovation Survey were innovative (the sample included all enterprises, active in 2006, with at least 10 persons employed in industry and the selected economic activities of services). At the same time, among large enterprises (with 59–249 employees) innovative enterprises accounted for even 85%. More than a half — 64% — of the surveyed medium-sized enterprises (with 50–49 employees) were innovative. The share of innovative enterprises among small enterprises (10–49 employees) was 43%. About a half (49%) of innovative enterprises were simultaneously active in both product and process innovation, 30% were active in process innovation only and 19% were active in product innovation only.</i> |

**International comparison**

In 2004, 40% of all enterprises in the European Union were innovative. The share of innovative enterprises depends significantly on the size of enterprise — 71% of large enterprises, 53% of medium-sized and 35% of small enterprises were innovative. In Germany almost two thirds of all enterprises were innovative. About a half of all enterprises were innovative in Austria, Luxembourg, Ireland, Denmark and Belgium. The smallest share of innovative enterprises was in Bulgaria (16%), Latvia (18%) and Romania (20%). In Estonia, the share of innovative enterprises was 49%, which was above the average of the European Union.

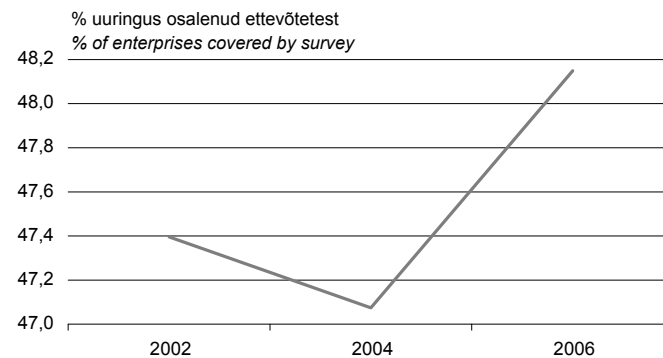
**Measures**

The decision of the European Parliament and the Council establishing the competitiveness and innovation framework programme for the period 2007–2013 pointed out that education is a key to shaping an innovation-orientated society, through developing entrepreneurial skills as well as literacy, scientific and mathematical competences, knowledge of languages and digital literacy. Another element important for the development of an innovative society is the creation of respective regulatory environment for that: a rapid adoption of new technological standards and the protection of intellectual property. The mobility between universities and industry; cooperation between enterprises; development of marketing to know the needs of potential clients, as well as advertising to inform of the benefits of new products are also important factors for promoting innovation.

**Eestis on innovaatilised veidi alla poole ettevõtetest.**

**In Estonia, innovative enterprises make up a little less than a half of enterprises.**

**Innovaatilise tegevusega ettevõtted, 2002, 2004, 2006<sup>a</sup>**  
*Enterprises with innovative activities 2002, 2004, 2006<sup>a</sup>*



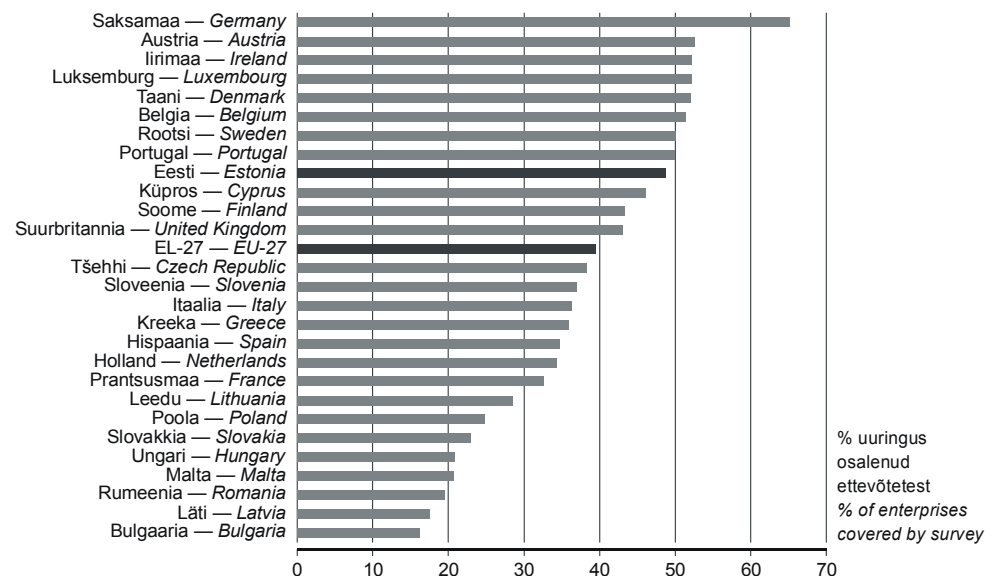
<sup>a</sup> Uuring toimub üle aasta.  
<sup>a</sup> The survey is conducted every other year.

Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

**Eestis oli innovaatiliste ettevõtete osatähtsus suurem kui Euroopa Liidu riikides keskmiselt.**

**In Estonia the share of innovative enterprises was bigger than the average of European Union countries.**

**Innovaatilise tegevusega ettevõtted Euroopa Liidus, 2004**  
*Enterprises with innovative activities in the European Union, 2004*



Allikas/Source: Eurostat.

## HÕIVE TEADMUSINTENSIIVSES TEENINDUSES

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Hõive teadmuskintensiivsete teenuste sektoris osatähtsuseks koguhõives. Eurostati definitsiooni järgi on teadmuskintensiivsete teenuste hulgas järgmised tegevusalad: veetransport, õhustransport, side ja elekterside, finantsvahendus, kinnisvara rentimine ja äritegevus, haridus, tervishoid ja sotsiaalhoolekanne, vaba aja, kultuuri- ja sporditegevus.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Hõive teadmuskintensiivses teeninduses kajastab riigi innovatsioonipoliitika edukust ja seega ka teenustesektori jätkusuutlikkust. Et kompetentne inimressurss on teadmiste kandja, kajastab näitaja ka juurdepääsu haridusele ja teadmiste väärtustamist. Samuti väljendab hõive teadmuskintensiivses teeninduses riigi sotsiaal-majanduslikku edukust, sest üldjuhul tõstab teadmuskintensiivne teenindus elukvaliteeti. Peale selle on teadmuskintensiivne teenindus, näiteks infotehnoloogia ja elekterside, ka kogu majanduse innovatsiooni kasvu alus. Eesti teaduse ja arenduse ning innovatsiooni strateegias aastateks 2007–2013 "Teadmiste põhine Eesti" on seatud eesmärgiks, et 2013. aastal oleks hõive teadmuskintensiivses teeninduses ja tööstussektoris kokku 11%.        |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Aastatel 2000–2002 suurenes hõive teadmuskintensiivses teeninduses pidevalt. 2003. aastal näitaja väärtus langes ja on sellest ajast alates püsinud umbes 28% ringis. 70% teadmuskintensiivses teeninduses hõivatutest on naised. Kõige suurema osatähtsusega (umbes 30% teadmuskintensiivsete teenuste sektoris hõivatutest) on haridus, järgnevad kinnisvara rentimine ja äritegevus (umbes 27%) ning tervishoid ja sotsiaalhoolekanne (umbes 20%).  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal oli Euroopa Liidus teadmuskintensiivses teeninduses hõivatud üle 67 miljoni inimese ehk ligikaudu kolmandik kõigist hõivatutest. Kõige rohkem oli teadmuskintensiivses teeninduses hõivatuid Saksamaal (13 miljonit) ja Suurbritannias (12 miljonit). Teadmuskintensiivses teeninduses hõivatute osatähtsus oli 2007. aastal suurim Rootsis (48%), järgnesid Taani (44%) ja Luksemburg (43%). Väiksem oli näitaja Rumeenias, kus teadmuskintensiivses teeninduses oli hõivatuid vaid 14%. Teadmuskintensiivses teeninduses hõivatute hulgas domineerisid naised nii Euroopa Liidu riikides keskmiselt (60%) kui ka eraldi kõigis liikmesriikides peale Malta. Eestis oli teadmuskintensiivses teeninduses hõivatute osatähtsus (28% koguhõivest) üks Euroopa Liidu väiksemad. |
| <b>Meetmed</b>                | Hõive suurendamisel teadmuskintensiivses teeninduses on tähtis osa haridusel, sealjuures elukestva õppe soodustamisel ja arendamisel. Oluline on soodustada ka teenindusettevõtete uuenduslikkust ning arendada teadusasutuste ja ettevõtete koostööd.   |

## EMPLOYMENT IN KNOWLEDGE-INTENSIVE SERVICES

|                             |   |
|-----------------------------|---|
| <b>Definition</b>           | <i>Employment in the knowledge-intensive services sector as a percentage of total employment. Eurostat defines the following economic activities as knowledge-intensive services: water transport; air transport; communications and telecommunications; financial intermediation; real estate renting and business activities; education; health and social work; recreational, cultural and sporting activities.</i>  |
| <b>Relevance</b>            | <i>Employment in knowledge-intensive services indicates the successfulness of innovation policy of a country and hence the sustainability of service sector. Qualified human resource is a carrier of knowledge, therefore this indicator reflects also the availability of education and appraisal of knowledge. Employment in knowledge-intensive services expresses also the social and economic success of a country, because knowledge-intensive services, as a rule, are increasing life quality. In addition, knowledge-intensive services, like information technology and telecommunications, make up a basis for the growth of innovation in the whole economy. The Estonian strategy of science, development and innovation for 2007–2013 "Knowledge-based Estonia" sets a target to increase the employment in knowledge-intensive services and manufacturing in total up to 11% by 2013.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>In Estonia, employment in knowledge-intensive services increased steadily during the years 2000–2002, decreased in 2003 and has since then stabilised at the level of about 28%. Females make up 70% of the employed in knowledge-intensive services. Education holds the biggest proportion (about 30% of the employed persons in the knowledge-intensive</i>   |

services sector), followed by real estate renting and business activities (approximately 27%), and health and social work (almost 20%).

**International comparison**

In 2006, more than 67 million people were employed in the knowledge-intensive services sector in the European Union, which made up nearly one third of the employed. The biggest number of people was employed in the knowledge-intensive services sector in Germany (13 million) and in the United Kingdom (12 million). In 2007, as a percentage of total employment, Sweden had the greatest share of the employed in knowledge-intensive services (48%), followed by Denmark (44%) and Luxembourg (43%). The indicator was the lowest in Romania, where only 14% of employed persons were employed in knowledge-intensive services. Female employment clearly exceeded parity in knowledge-intensive services compared to the average of the European Union countries (60%) as well as separately in all Member States except Malta. In Estonia, the share of the employment in knowledge-intensive services (28% of total employment) was one of the lowest indicators in the European Union.

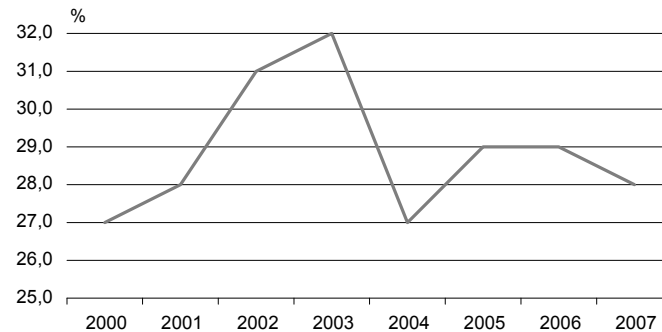
**Measures**

Education, including developing and promoting of lifelong learning, is an important factor in order to increase employment in knowledge-intensive services. It is also essential to contribute to the innovativeness of service enterprises and to promote mobility between universities and enterprises.

**Eestis püsib hõive teadmusintensiivses teeninduses veidi alla kolmandiku.**

**In Estonia, the share of employment in knowledge-intensive services is steadily a little below one third.**

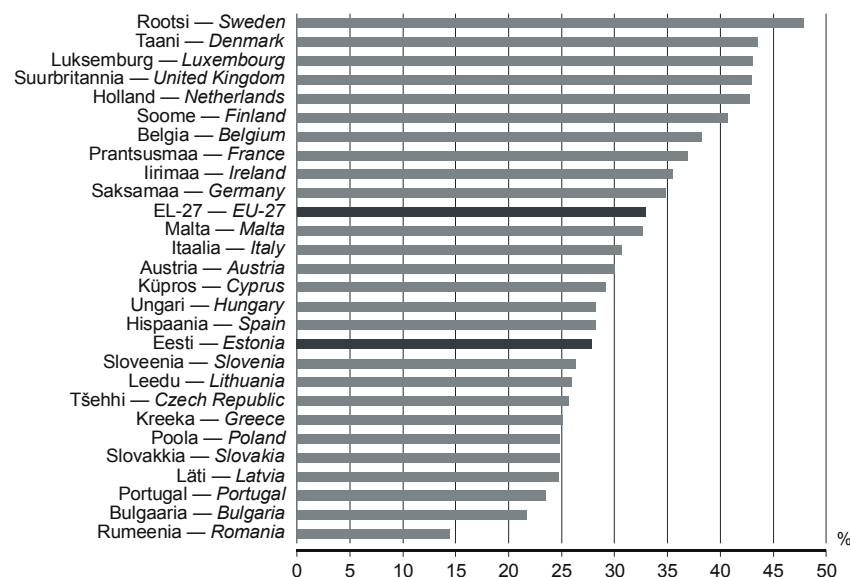
**Teadmusintensiivse teeninduse hõive osatähtsus koguhõives, 2000–2007**  
Employment in knowledge-intensive services as a percentage of total employment, 2000–2007



**2007. aastal oli teadmusintensiivses teeninduses hõivatute osatähtsus Eestis üks Euroopa Liidu väiksemaid.**

**In 2007, in Estonia, the share of employment in knowledge-intensive services was one of the smallest in the European Union.**

**Teadmusintensiivse teeninduse hõive osatähtsus koguhõives Euroopa Liidus, 2007**  
Employment in knowledge-intensive services as a percentage of total employment in the European Union, 2007



Allikas/Source: Eurostat.

## HÕIVE KESKKÕRG- JA KÕRGTEHNOLOOGILISES TÖÖSTUSES

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Hõive keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises töötlevas tööstuses osatähtsuseks koguhõives. Eurostati definitsiooni kohaselt on keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises töötlevas tööstuses järgmised tegevusalad: kemikaalide ja keemiatoodete tootmine, kontorimasinate ja arvutite tootmine, elektri- ja optikaseadmete tootmine, raadio-, televisiooni- ja sideseadmete ning -aparatuuri tootmine, meditsiinitehnika, optikariistade, täppisinstrumentide ja ajanäitajate tootmine, mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine, mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine ning muude transpordivahendite tootmine.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlikku ühiskonda iseloomustab kõrge elukvaliteet, st inimeste ainelistel, sotsiaalsetel ja kultuurivajaduste rahuldatus. Elukvaliteedi paranemise eeldus on majandusliku lisandväärtuse kasv. Eeldatavalt loob suurimat lisandväärtust uuenduslik ettevõtlus, kus toodetes ja teenustes rakendatakse edukalt teadmisi, tehnoloogiaid ning professionaalset disaini. Suur hõive keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises töötlevas tööstuses näitab, et riigi majandus on orienteeritud kõrgtehnoloogia kasutusele. Kõrgtehnoloogiale on iseloomulik efektiivsem ressursikasutus, mis on oluline nii majandusliku heaolu kui ka jätkusuutlikkuse saavutamiseks. Et kompetentne inimressurs on teadmiste kandja, kajastab näitaja kaudselt ka juurdepääsu haridusele ja teadmiste väärtustamist. Eesti teaduse ja arenduse ning innovatsiooni strateegias aastateks 2007–2013 "Teadmistepõhine Eesti" on seatud eesmärk saavutada 2013. aastaks teadmusintensiivse teeninduse ja tööstussektori hõiveks kokku 11%. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis on keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilise töötleva tööstuse hõive olnud vahemikus 3–5%, viimastel aastatel on näitaja püsinud stabiilselt 4% juures. Eestis töötab umbes 20% keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises töötlevas tööstuses hõivatutest elektri- ja optikaseadmete tootmise tegevusalal ning umbes 20% ka raadio-, televisiooni- ja sideseadmete ning -aparatuuri tootmise tegevusalal.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2007. aastal oli keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises töötlevas tööstuses hõivatute määr Euroopa Liidus keskmiselt 6,7%. Suurim oli hõivatute osatähtsus Tšehhis ja Saksamaal — 11%. Madalaim oli näitaja Küprosel ja Luksemburgis, kus keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises töötlevas tööstuses hõivatute osatähtsus oli vaid 1%. 2007. aastal oli keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises töötlevas tööstuses hõivatute osatähtsus Eestis üks Euroopa Liidu riikide väiksemaid. 2007. aastaks oli 2001. aastaga võrreldes vähenenud nii Euroopa Liidu riikide keskmine näitaja kui ka enamiku liikmesriikide, sealhulgas Eesti oma.   |
| <b>Meetmed</b>                | Hõive suurendamisel keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises töötlevas tööstuses on tähtis osa haridusel, sealjuures elukestva õppe soodustamisel ja arendamisel. Oluline on soodustada ka tööstusettevõtete uuenduslikkust ja arendada teadusasutuste ja ettevõtete koostööd. Tähtsal kohal on ka turunduse ja reklaaminduse arendamine.  |

## EMPLOYMENT IN THE MEDIUM-HIGH- AND HIGH-TECHNOLOGY MANUFACTURING SECTORS

|                   |   |
|-------------------|---|
| <b>Definition</b> | <i>Employment in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors as a percentage of total employment. According to Eurostat's definition, medium-high- and high-technology manufacturing concerns the following economic activities: production of chemicals and chemical products; manufacture of office machinery and computers; manufacture of electrical and optical equipment; manufacture of radio, television and communication equipment and apparatus; manufacture of medical, precision and optical instruments; manufacture of other not elsewhere classified machinery and equipment; manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers and other transport equipment.</i>   |
| <b>Relevance</b>  | <i>High quality of life, i.e. satisfaction of the material, social and cultural needs of individuals, is a characteristic feature of sustainable society. Growth in the economic value added is a presumption for the improvement of the quality of life. Innovative enterprise, where knowledge, technologies and professional design are successfully implemented, supposedly creates the largest value added. A high employment rate in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors indicates that the country's economy is oriented to the use of high technology. This kind of economy is characterized by a more effective use of resources, which is important for the achievement of economic welfare as well as sustainability. Qualified human resource is a carrier of knowledge, therefore this indicator indirectly also reflects the availability of education and appraisal of knowledge. The Estonian strategy of science, development and innovation for 2007–2013 "Knowledge-based Estonia" sets a target to increase the total employment in knowledge-intensive services and in the manufacturing sector to 11% by 2013.</i> |

**Situation in Estonia**

In Estonia, employment in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors is in the range of 3–5% and has stabilized at 4% in recent years. In Estonia, approximately 20% of the persons employed in the medium-high- and high-technology manufacturing industry work in the manufacture of electrical and optical equipment, and about 20% work in the manufacture of radio, television and communication equipment and apparatus.

**International comparison**

In 2007, the average employment rate in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors in the European Union was 6.7%. The share of persons employed in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors was the largest in the Czech Republic and Germany — 11%. The indicator was the lowest in Cyprus and Luxembourg, where the share of persons employed in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors was only 1%. In Estonia, the share of persons employed in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors was one of the smallest among the European Union countries in 2007. By 2007 compared to 2001, the average indicator of the European Union countries as well as that of the majority of Member States, including Estonia, had decreased.

**Measures**

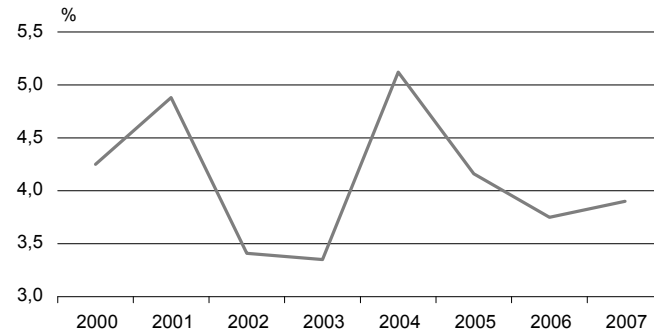
Education, including the promotion and development of lifelong learning, has an important role in order to increase employment in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors. It is also essential to contribute to the innovativeness of manufacturing enterprises and promote mobility between universities and enterprises. Development of marketing and advertising is significant as well.

**Kesk- ja kõrgtehnoloogilise töötleva tööstuse hõive osatähtsus koguhõives, 2000–2007**

Employment in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors as a percentage of total employment, 2000–2007

Eestis püsib hõive keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises töötlevas tööstuses 4% ringis.

In Estonia, employment in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors stands at around 4%.

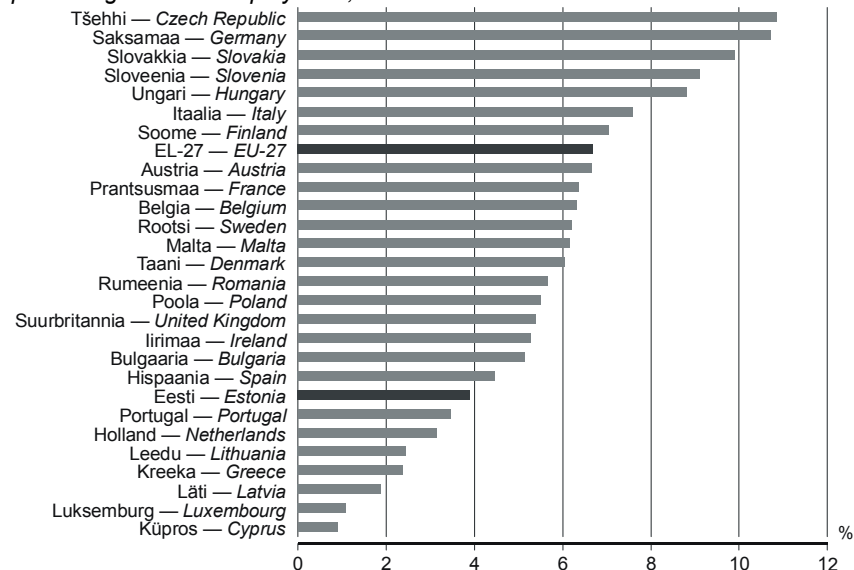


**Kesk- ja kõrgtehnoloogilise töötleva tööstuse hõive osatähtsus koguhõives, 2007**

Employment in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors as a percentage of total employment, 2007

2007. aastal oli Eestis keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises töötlevas tööstuses hõivatute osatähtsus üks Euroopa Liidu väiksemaid.

In 2007, in Estonia, the share of persons employed in the medium-high- and high-technology manufacturing sectors was one of the smallest in the European Union.



Allikas/Source: Eurostat.

## KÕRGTEHNOLOOGILISTE TOODETE EKSPORT

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Kõrgtehnoloogiliste toodete ekspordi osatähtsus koguekspordis. Eurostati definitsiooni järgi on kõrgtehnoloogilised tooted kosmosetehnika, arvutid, kontorimasinad, elektroonika-kaubad, tootmisvahendid, elektrimasinad ja relvastus.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Kõrgtehnoloogiline tööstustoodang eeldab üldjuhul kõrgemat tootlikkust ja on seotud ka suurema lisandväärtuse loomisega. Mõlemad eeldused on iseloomulikud ka jätkusuutlikule majandusele. Kõnealune näitaja kajastab Eesti teadmispõhise majanduse ulatust ja konkurentsivõimet teiste riikidega. Kõrgtehnoloogiline tootmine eeldab tööjõu kõrgemat kvalifikatsiooni ja uusimate tehnoloogiasaavutuste rakendamist, seega kajastab näitaja kaudselt ka hariduse ning teadus- ja arendustöö taset. Samuti näitab kõrgtehnoloogiliste toodete ekspordi osatähtsus koguekspordis ettevõtete uuenduslikkuse ulatust. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Kõrgtehnoloogiliste toodete ekspordi osatähtsus koguekspordis on viimastel aastatel olnud umbes 10% ja 2006. aastal see isegi veidi vähenes. 2000. aastal tõusis näitaja väärtus järsult 25%-ni, mis oli tingitud ühe ettevõtte ekspordimahust, mis korra suurenes. Selline kõrvalekalle on iseloomulik väikeriikidele, kus mõne üksiku suure ettevõtte näitajate muutus avaldab riigi koondnäitajale olulist mõju.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2005. aastal oli Euroopa Liidu kõrgtehnoloogiliste toodete eksport 17,2% kõrgtehnoloogiliste toodete koguekspordist maailmaturul. 2006. aastal oli kõrgtehnoloogilisi tooteid 16,7% Euroopa Liidu ekspordist. Suurimad kõrgtehnoloogiliste toodete eksportijad olid Malta (54,6% ekspordist) ja Luksemburg (40,7%). Väikseim oli kõrgtehnoloogiliste toodete osatähtsus ekspordis Poolas (3,1%), Bulgaarias (3,3%) ja Rumeenias (3,9%). Eesti 2006. aasta näitaja oli üks Euroopa Liidu madalamaid (8%), mis näitab, et Eesti ekspordib valdavalt madaltehnoloogilisi tooteid.                                     |
| <b>Meetmed</b>                | Kõrgtehnoloogiliste toodete ekspordi osatähtsuse suurendamine eeldab ühelt poolt nende toodete osatähtsuse suurendamist ning teiselt poolt turunduse ja reklaaminduse arendamist. See omakorda eeldab ettevõtete uuenduslikkuse soodustamist ja arendamist, teadusasutuste ja ettevõtete tihedamat koostööd ning teadus- ja arendustööde edendamist. Tähtis osa on ka haridusel, sealjuures elukestva õppe soodustamisel ja arendamisel.   |

## EXPORT OF HIGH-TECHNOLOGY PRODUCTS

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The share of export of high technology products in total export. According to Eurostat's definition, high-technology products are the following: aerospace equipment, computers, office machinery, electronics, instruments, pharmaceuticals, electrical machinery and armament.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>High-technology production requires, in general, higher productivity and is connected with the production of higher value added. Both of these prerequisites are also characteristics of a sustainable economy. This indicator reflects the extent of knowledge-based economy in Estonia and competitiveness of its economy compared to other countries. High-technology production requires higher professional qualification of labour force and application of the newest achievements in technology, therefore the indicator indirectly also reflects the level of education and research and development. Besides, the share of export of high-technology products in total export indicates the extent of innovation of enterprises.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>The share of export of high-technology products in total export has stood at the level of about 10% in recent years and it even decreased a little in 2006. In 2000 the value of indicator increased rapidly to 25%, which was caused by a one-time increase in the export volume of one enterprise. Such a deviation is characteristic of small countries, where a change in the indicators of a single large enterprise has a substantial influence on the aggregate indicators of the whole country.</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2005, the export of the European Union products amounted to 17.2% of the respective world market. In 2006, the share of high-technology products shank to 16.7% of the European Union exports. The biggest exporters of high-technology products were Malta (54.6% of total export) and Luxembourg (40.7%). The share of high-technology products in export was the smallest in Poland (3.1%), Bulgaria (3.3%) and Romania (3.9). In Estonia</i>  |



this indicator was one of the lowest of the EU-27 (8%) in 2006, which indicates that in Estonia low-technology products dominate in export.

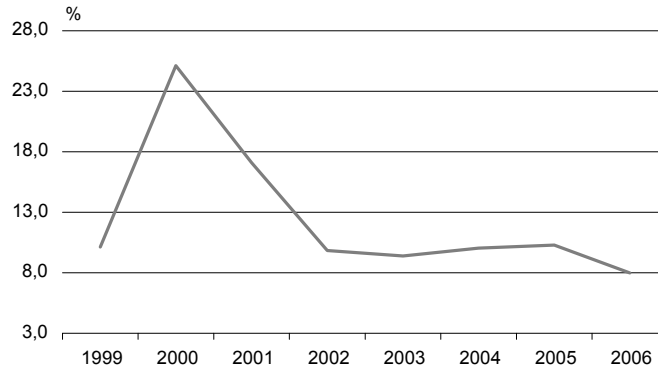
**Measures**

Increase in the share of export of high-technology products presumes an increase in the share of high-technology products on the one hand, and development of marketing and advertising on the other hand. This, in turn, presupposes the promotion and development of innovation at enterprises, better mobility between universities and enterprises as well as promotion of research and development. Education, including the promotion and development of lifelong learning, has also an important role.

**Eestis on kõrgtehnoloogiliste toodete eksport olnud ligikaudu 10% kogueksportidist.**

**In Estonia, the export of high-technology products has made up nearly 10% of total export.**

**Kõrgtehnoloogiliste toodete ekspordi osatähtsus kogueksportis, 1999–2006**  
Export of high-technology products as a percentage of total export, 1999–2006

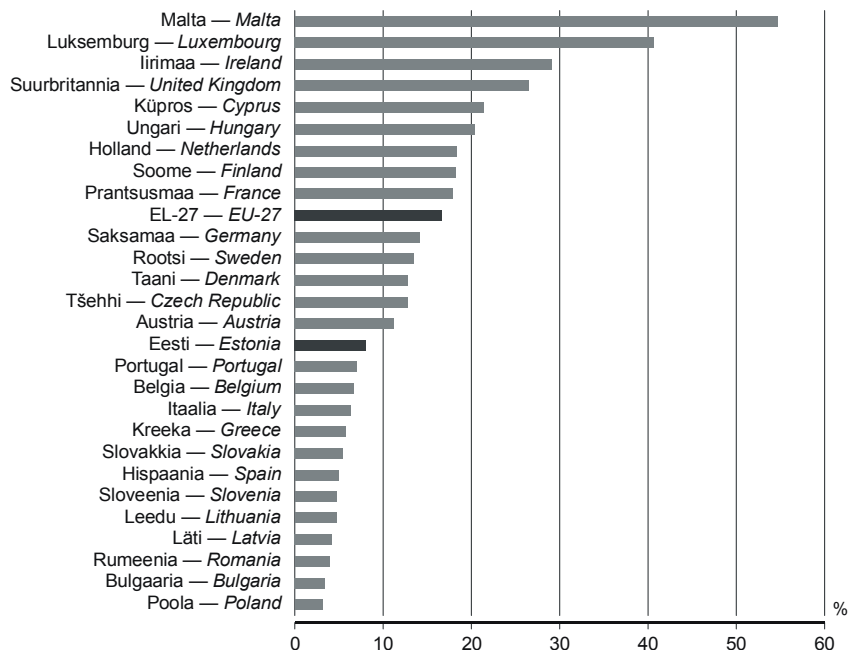


Allikas/Source: Eurostat.

**Kõrgtehnoloogiliste toodete ekspordi osatähtsus kogueksportis Euroopa Liidus, 2006**  
Export of high-technology products as a percentage of total export in the European Union, 2006

**2006. aastal oli kõrgtehnoloogiliste toodete osatähtsus kogueksportis Eestis alla Euroopa Liidu riikide keskmise.**

**In 2006, in Estonia, the share of high-technology products in total export was below the average of the European Union countries.**



Allikas/Source: Eurostat.

## VALITSEMISSEKTORI KOONDEELARVE TASAKAAL

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Rahvamajanduse arvepidamises on valitsemissektori koondeelarve tasakaal defineeritud kui valitsemissektori netolaenuandmine/-võtmine — tulude ja toetuste summa, millest on maha arvatud kulud ja antud netolaenu. Kuludest suuremad tulud väljendavad ülejääki (netolaenuandmine), tuludest suuremad kulud aga puudujääki (netolaenuvõtmine). Valitsemissektori konsolideeritud ehk koondeelarve on valitsemissektori allsektorite eelarvete tulude ja kulude koond, millest on lahutatud allsektoritevahelised siirded. Riigi rahanduse jätkusuutlikkuse näitajana jälgitakse valitsemissektori koondeelarve üle-/puudujäägi osatähtsust SKP-s. Maakonna tasandil vaadatakse kohalike omavalitsuste eelarve tulude ja kulude suhte osatähtsust tuludes. |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlikus ühiskonnas peaks valitsemissektori koondeelarve olema tasakaalus. See tähendab, et valitsemissektori kulutused ei saa pikema aja jooksul eriti palju ületada maksudest ja varadelt laekuvaid tulusid. Euroopa Liidu ühisrahaga liitumiseks peab Eesti täitma Maastrichti lepinguga sätestatud konvergentsikriteeriumid ja hoidma valitsemissektori koondeelarve puudujäägi 3% piires SKP-st, riigi võlataseme alla 60% SKP-st ning inflatsiooni ja intressimäärade taseme madalana.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal oli valitsemissektori eelarve defitsiit 6,9 miljardit krooni, mis oli 2,8% SKP-st. Valitsemissektori kulud suurenesid 35 miljardist kroonist 2000. aastal 85 miljardi kroonini 2007. aastal. Samal perioodil kasvasid tulud 35 miljardist kroonist 92 miljardini kroonini. Aastatel 2002–2007 olid Eesti valitsemissektori koondeelarved ülejäägis; 2007. aasta tulude ülejääk oli koguni 6,4 miljardit krooni, mis võimaldas koguda riigireservi ja võtta vastu lisaeelarveid ülejäägi kulutamiseks. 2008. aasta majanduskriisi tõttu on kulud taas tuludest suuremad.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2008. aastal oli Euroopa Liidus valitsemissektori eelarve defitsiit keskmiselt 2,3%. Ainult seitsmel Euroopa Liidu liikmesriigil oli 2008. aastal valitsemissektori koondeelarve ülejäägis. Suurim eelarve ülejääk oli Soomel (4,2% SKP-st), Taanil (3,6%) ja Luksemburgil (2,6%). Suurimad eelarve puudujäägid olid Iirimaa (7,1% SKP-st), Suurbritannial (5,5%) ja Rumeenial (5,4%). Eesti valitsemissektori eelarve defitsiit oli üle Euroopa Liidu keskmise, kuid riikide pingereas olime näitaja väärtuse poolest keskmisel positsioonil.  |
| <b>Meetmed</b>                | Valitsemissektori koondeelarve tasakaal on riigi jätkusuutlikkuse aspektist oluline ja seda tuleb silmas pidada riigieelarve koostamisel ning teiste riiki ja ühiskonda puudutavate poliitiliste otsuste tegemisel.   |

## THE GENERAL GOVERNMENT CONSOLIDATED BUDGET BALANCE

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>In national accounts, the general government consolidated budget balance is defined as the general government net lending/net borrowing — revenue and grants minus expenditure and net lending. The excess of revenue over expenditure means surplus (net lending) and the excess of expenditure over revenue means deficit (net borrowing). The general government consolidated budget is the summary of revenues and expenditures of the general government sub-sectors, from which the intergovernmental transfers have been eliminated. The surplus/deficit of the general government consolidated budget as a share of GDP is monitored as a public finance sustainability indicator. At the county level — the local governments' budgetary revenue and expenditure as the ratio of income is observed.</i> |
| <b>Relevance</b>                | <i>In a sustainable society, the general government consolidated budget should be balanced. This means that in the longer run, the public sector's expenditures cannot substantially exceed the income from taxes and property. In order to join the single currency of the European Union, Estonia must meet the convergence criteria laid down in the Maastricht Treaty and keep the general government consolidated budget's deficit within the limits of 3% of GDP, the government debt level below 60% of GDP and the inflation and interest rates at a low level.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2008, the general government budget deficit comprised 6.9 billion kroons, which was 2.8% of GDP. Expenditures of the government sector increased from 35 billion kroons in 2000 to 85 billion kroons in 2007. During the same time, the revenues increased from 35 billion to 92 billion kroons. During 2002–2007 the Estonian general government consolidated budgets were in surplus; in 2007 the budget surplus amounted even to 6.4 billion kroons, which allowed to accumulate reserve funds and adopt supplementary budgets targeted at spending the finances in surplus. As a result of the 2008 economical crisis, the general government expenditures exceed revenues again.</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2008, the general government budget deficit of the European Union was on average 2.3%. Only seven European Union Member States had their general government budgets in</i>   |

surplus in 2008. The general government budget surplus was the biggest in Finland — 4.2% of GDP, followed by Denmark — 3.6% and Luxembourg — 2.6%. The biggest general government budget deficit was recorded in Ireland — 7.1% of GDP, followed by United Kingdom — 5.5% and Romania — 5.4%. In Estonia, the general government budget deficit exceeded the average of European Union, but regarding the respective rating of countries, we were placed in a middle position.

**Measures**

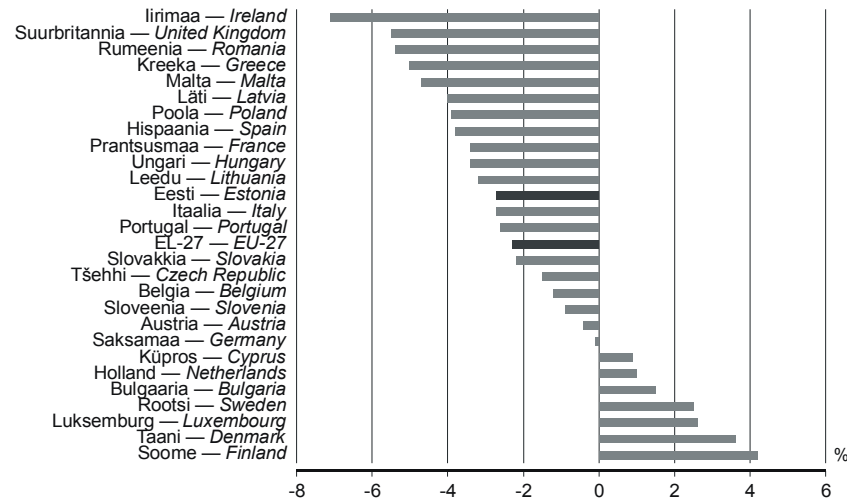
The general government consolidated budget balance is important from the point of view of the sustainability of a country and it should be taken into consideration while drafting the state budget and when taking political decisions concerning the state and society.

**2008. aastal oli ainult seitsme Euroopa Liidu liikmesriigi valitsemissektori eelarve ülejäägis.**

**In 2008, only seven European Union Member States had their general government budgets in surplus.**

**Valitsemissektori eelarvepositsiooni osatähtsus SKP-s Euroopa Liidus, 2008**

General government surplus/deficit as a percentage of GDP in the European Union, 2008



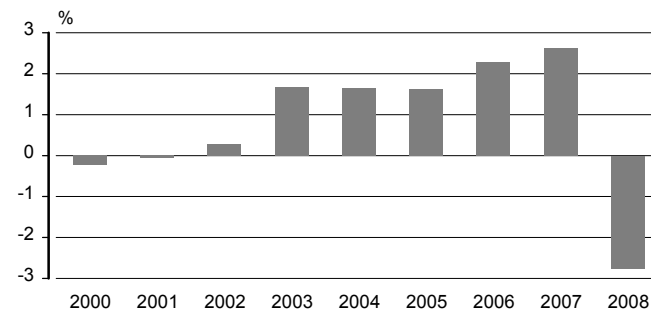
Allikas/Source: Eurostat.

**2008. aastal oli Eesti valitsemissektori eelarve defitsiit 6,9 miljardit krooni.**

**In 2008, the budgetary deficit of the Estonian general government sector was 6.9 billion kroons.**

**Valitsemissektori eelarvepositsiooni osatähtsus SKP-s, 2000–2008**

General government surplus/deficit as a percentage of GDP, 2000–2008

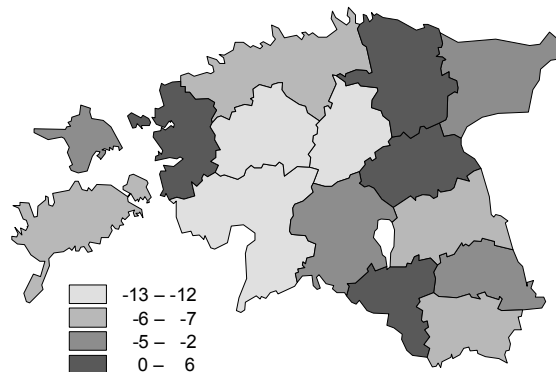


**Kohalike omavalitsuste tulude ja kulude suhe tuludesse maakonna järgi, 2008**

The local governments' revenue-expenditure ratio to income by county, 2008 (protsenti — percentages)

**2008. aastal oli kohalike omavalitsuste koondelarve tasakaal positiivne neljas maakonnas.**

**In 2008, the balance of local governments' consolidated budgets was positive in four counties.**



Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

## VALITSEMISSEKTORI VÕLG

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Riigi tasandi näitaja on valitsemissektori konsolideeritud võla osatähtsus SKP-s. Valitsemissektori konsolideeritud võlg (ka Maastrichti võlg) on defineeritud kui valitsemissektori koguvõlg nimiväärtuses perioodi lõpu seisuga, konsolideerituna valitsemissektorite vahel ja sektorite sees. Valitsemissektori võlg koosneb valitsemissektori kohustuste seisust perioodi lõpus järgmiste instrumentide arvestuses: sularaha ja hoiused (ESA95 süsteemis AF.2), väärtpaperid peale aktsiate, v.a tuletisinstrumendid (AF.33) ning laenu (AF.4). |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlikus ühiskonnas peaks valitsemissektori eelarve pikas perspektiivis tasakaalus olema. Valitsemissektori kulutused ei saa maksudest saadud tulu pikema aja jooksul eriti palju ületada. Valitsemissektori võla osatähtsuse suurenemine SKP-s viitab valitsemissektori mittesäästlikule rahastamisele, samas näitab valitsemissektori võla väike osatähtsus SKP-s riigi suuremat jätkusuutlikkust. Võlatasemesse puutuv kriteerium sätestab, et riigi valitsemissektori võlatase peab olema alla 60% SKP-st.                                |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal oli valitsemissektori võlg 11,6 miljardit krooni, mis oli 4,6% SKP-st. Eestis on valitsemissektori võlg olnud stabiilselt suhteliselt väike, olles 3–6% SKP-st. Suurim oli võla osatähtsus 2002. aastal — 5,7% SKP-st. Sellest alates on võla suhe SKP-sse pidevalt vähenenud; 2007. aastal oli valitsemissektori võlg turuhindades 3,8% SKP-st. Valitsus-sektori võlgnevuse vähenev trend on tulenenud ennekõike keskvalitsuse poliitikast mitte võtta uusi laene ja maksta olemasolevaid tagasi graafiku järgi.                      |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2008. aastal oli Euroopa Liidu keskmine valitsemissektori võlg 61,5% SKP-st. Suurima valitsemissektori võlaga riigid olid Itaalia (105,8% SKP-st), Kreeka (97,6% SKP-st), Belgia (89,6% SKP-st) ja Ungari (73% SKP-st). Väikseim oli valitsemissektori võla osatähtsus SKP-s Eestil — 4,6% —, talle järgneval Rumeenial oli valitsemissektori võlgnevus juba 13,6% SKP-st ning kolmandal kohal oleval Bulgaarial 14,1%.   |
| <b>Meetmed</b>                | Valitsemissektori eelarve tasakaal on riigi jätkusuutlikkuse aspektist oluline ja seda tuleb silmas pidada riigieelarve koostamisel ning teiste riiki ja ühiskonda puudutavate poliitiliste otsuste tegemisel. Valitsemissektori võlatase oleneb otseselt valitsemissektori eelarve tasakaalust, mõjutades seda samal ajal intressimaksete kaudu.   |

## GENERAL GOVERNMENT DEBT

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>The country level indicator is the share of general government debt in GDP. The General government consolidated debt (also referred to as the Maastricht debt) is defined as the general government gross debt at nominal value outstanding at the end of the period, consolidated between and within the sectors of general government. The general government debt is equal to the sum of liabilities of the general government sector at the end of the period in the following categories: currency and deposits (AF.2 in the ESA95 system); securities other than shares, excluding financial derivatives (AF.33), and loans (AF.4).</i>                             |
| <b>Relevance</b>                | <i>In a sustainable society, the general government budget should be balanced in the long perspective. In the longer run, the public sector expenditures cannot substantially exceed the income from taxes. Increase in the share of public sector debt in GDP is an evidence of non-sustainable financing of the public sector. At the same time, a small share of government debt in GDP indicates the country's better potential sustainability. In order to adopt the single currency of the European Union, Estonia must meet the convergence criteria laid down in the Maastricht Treaty and keep the general government consolidated debt level below 60% of GDP.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2008, the government debt was 11.6 billion kroons, which made up 4.6% of GDP. In Estonia, the share of general government debt has, on a constant basis, been relatively low comprising 3–6% of GDP. The government debt was highest in 2002 — 5.7% of GDP and has been decreasing ever since; in 2007 the general government debt was 3.8% of GDP at market prices. The declining trend of the general government debt has mainly been the result of central government policy not to take new loans and to pay the existing loans back pursuant to the payment schedule.</i>   |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2008, the average general government debt of the European Union was 61.5% of GDP. The general government debt was the largest in Italy (105.8% of GDP), followed by Greece (97.6% of GDP), Belgium (89.6% of GDP) and Hungary (73% of GDP). In 2008, Estonia had</i>   |

the smallest general government debt in GDP (4.6%); while Romania, which was holding the second place, had the government debt constituting 13.6% of GDP; and Bulgaria, as the holder of third place, had the government debt 14.1% of GDP.

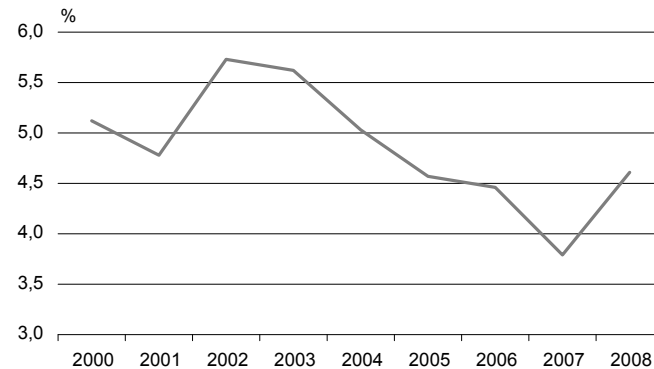
**Measures**

The general government budget balance is important from the point of view of sustainability of a country and it should be taken into consideration while drafting the state budget and when taking political decisions concerning the state and society. The level of government sector debt is directly dependent on the budget balance. It also concurrently influences the budget balance through interest payments.

**Ajavahemikus 2000–2008 ei ole Eesti valitsemissektori võla suhe SKP-sse ületanud 6%.**

**Estonia's general government debt did not exceed 6% of GDP in the period 2000–2008.**

**Valitsemissektori võla osatähtsus SKP-s, 2000–2008**  
General government debt as a percentage of GDP, 2000–2008

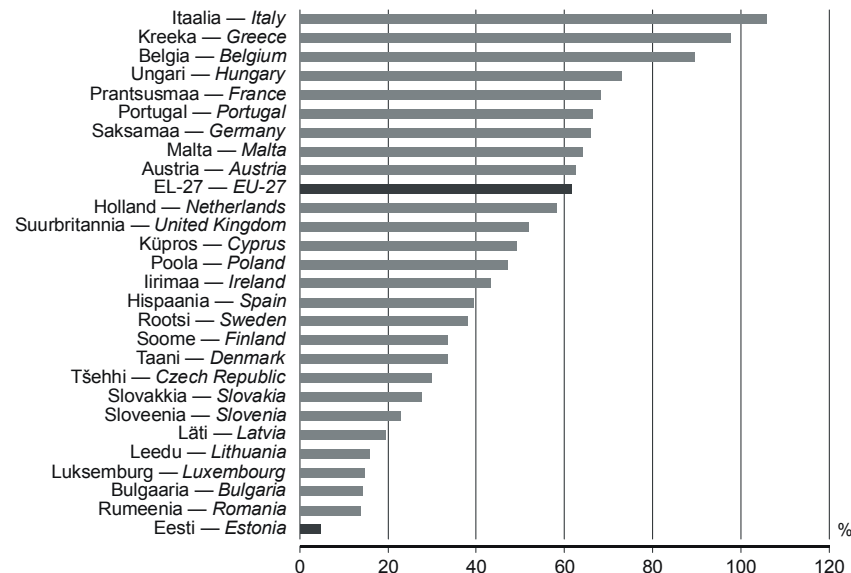


Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Eesti valitsemissektori võlg on Euroopa Liidu liikmesriikide väikseim.**

**Estonia's general government debt is the smallest among the European Union Member States.**

**Valitsemissektori võla osatähtsus SKP-s Euroopa Liidus, 2008**  
General government debt in the European Union as a percentage of GDP, 2008



Allikas/Source: Eurostat.

## EESTI KOGUVÄLISVÕLG

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Eesti koguvälisvõla ja ülejäägi/puudujäägi osatähtsus SKP-s. Maakonna tasandi näitaja on kohalike omavalitsuste laenukoormus elaniku kohta.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Mida väiksem on kogumajanduse võlakooormus, seda paindlikum on riik võimalike majanduslike tagasilöövide ja uute võimaluste suhtes. Seetõttu on koguvälisvõlgnevus majanduse jätkusuutlikkuse hindamisel oluline näitaja.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2000. aastal oli Eesti koguvõlg 52% SKP-st ja 2006. aastaks oli see juba peagu 100% SKP-st. 2008. aastal oli Eesti koguvälisvõlg 298 miljardit krooni ehk 119% SKP-st. Seega on Eesti koguvälisvõlg alates 2000. aastast kuus korda ja võrreldes 2005. aastaga peagu kaks korda kasvanud. Alates 2004. aastast hakkas Eesti välisvõlg kasvama kiiremini kui SKP, mistõttu 2007. aastal ületas Eesti koguvälisvõlg SKP-d 11%-ga. 57% Eesti koguvälisvõlast on võlgnevus krediitiasutustele (neist pooled on lühiajalised laenud), teine oluline võlarühm on võlgnevused otseinvesteeringutele — kuuendik koguvälisvõlast. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Euroopa Liidu liikmesriikidest oli 2008. aastal suurim koguvälisvõlg SKP kohta Luksemburgil (3798%), järgnesid Iirimaa (894%) ja Suurbritannia (304%). Väikseim koguvälisvõlg SKP suhtes oli Tšehhis, Poolas, Rumeenias ja Slovakkias, kus koguvälisvõlg oli kõige rohkem 60% riigi SKP-st. Absoluutväärtuses aga olid suurima koguvälisvõlaga riigid Suurbritannia (5514 miljardit eurot), Saksamaa (3773 miljardit eurot) ja Prantsusmaa (3590 miljardit eurot) ning väikseima koguvälisvõlaga riigid Eesti (19 miljardit eurot), Leedu (23 miljardit eurot) ja Läti (30 miljardit eurot).                             |
| <b>Meetmed</b>                | Riigi koguvälisvõla suurus näitab ühelt poolt konkurentsivõimet, st riiki on investeeritud ja talle on antud laene, teiselt poolt kätkeb see ohtu riigi majanduslikule stabiilsusele, mis tähendab, et riik võib sattuda hätta. Eelkõige on see seotud lühiajaliste laenudega, kui võlad kasvavad liiga suureks ja neid ei suudeta tasuda või refinantseerida.   |

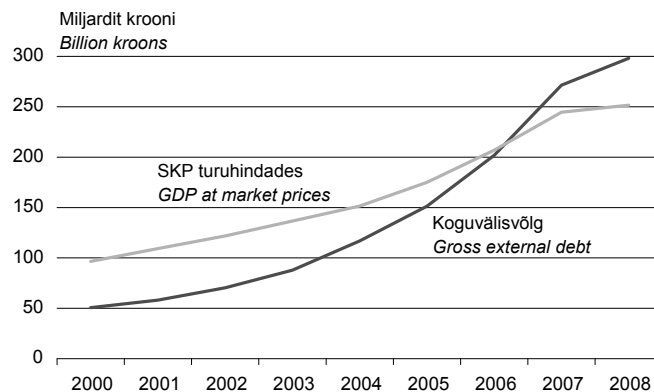
## GROSS EXTERNAL DEBT OF ESTONIA

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The share of Estonia's gross external debt and surplus/deficit in GDP. The county level indicator is the local governments' loan burden per capita.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>The lower is the debt burden of total economy, the more flexible is the country for potential economic downturns and new possibilities. Therefore, gross external debt is an important indicator for assessing the sustainability of economy.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2000 the gross external debt of Estonia comprised 52% of GDP, in 2006 it amounted to almost 100% of GDP already. In 2008 the gross external debt of Estonia was 298 billion kroons, which constituted 119% of GDP. Thus, the gross external debt of Estonia has increased almost six times since 2000 and nearly two times compared to 2005. Starting from 2004, the external debt of Estonia started to grow faster than GDP. As a result, the total external debt of Estonia exceeded GDP by 11% in 2007. Debt to credit institutions (half of them are short-term loans) forms 57% of Estonia's gross external debt; the second important debt group, accounting for one sixth of the total, is the backlog of arrears vis-à-vis direct investors.</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>The highest gross external debt to GDP ratio among the European Union Member States was in Luxembourg (3,798%), followed by Ireland (894%) and the United Kingdom (304%). The lowest gross external debt to GDP ratio was in the Czech Republic, Poland, Romania and Slovakia — their gross external debts reached at most 60% of the respective country's GDP. But in absolute terms, countries with the highest gross external debt ratios to GDP were the United Kingdom (5,514 billion euros), Germany (3,773 billion euros) and France (3,590 billion euros), and countries with the lowest gross external debt ratios to GDP were Estonia (19 billion euros), Lithuania (23 billion euros) and Latvia (30 billion euros).</i>                          |
| <b>Measures</b>                 | <i>The size of a country's gross external debt shows the country's competitiveness, i.e. the country has invested in itself and has been given loans on the one hand, while on the other hand, it is a threat to the country's economic stability: the country may get into trouble. This concerns in particular short-term loans, when the debts grow too big to be repaid or refinanced.</i>  |

**Eesti koguvälisvõlg SKP suhtes, 2000–2008**  
*Estonia's gross external debt ratio to GDP, 2000–2008*

**Alates 2006. aastast ületab Eesti koguvälisvõlg SKP-d.**

**Since 2006 Estonia's gross external debt has exceeded GDP.**

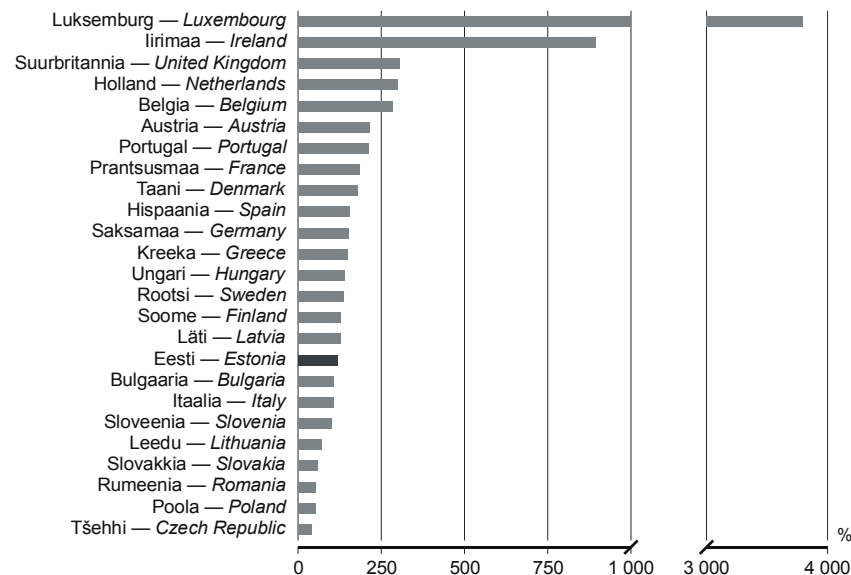


Allikas: Eesti Pank.  
 Source: Bank of Estonia.

**Koguvälisvõlg SKP suhtes, 2008**  
*Gross external debt ratio to GDP, 2008*

**Eesti koguvälisvõlg oli üks Euroopa Liidu liikmesriikide väiksematest.**

**Compared to other European Union Member States, the gross external debt of Estonia was one of the smallest.**

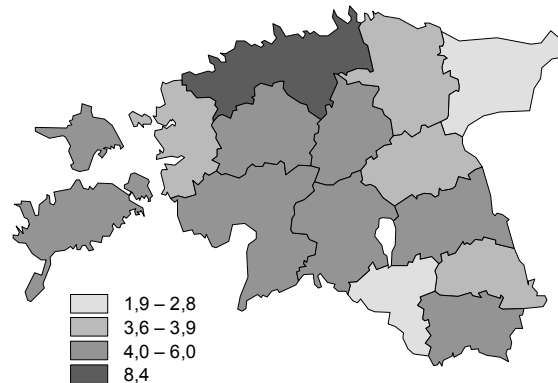


Allikas: Rahvusvaheline Valuutafond.  
 Source: International Monetary Fund.

**Kohalike omavalitsuste laenukoormus elaniku kohta maakonna järgi, 2008**  
*Loan burden of local governments per capita by county, 2008*  
 (tuhat krooni — thousands of kroons)

**Suurim laenukoormus elaniku kohta oli Harjumaa ja väikseim Valgamaa omavalitsustel.**

**The local governments of Harju county had the largest loan burden per capita and the local governments of Valga county had the smallest one.**



Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

## JOOKSEVKONTO SALDO

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Näitaja kajastab riigi välismajandustegevusest (kaupade ja teenuste eksport ja import, tulude sisse- ja väljavool ning ülekannete bilanss) saadavate tulude kujunemist.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jooksevkonto saldo on riigi välismajandusliku positsiooni jätkusuutlikkuse mõõt. Jooksevkonto negatiivne saldo näitab, et riik kulutab välismaal rohkem, kui teenib, ning on seega välisriikide võlgnik. Püsiv jooksevkonto defitsiit on rahvusvahelise konkurentsivõimetuse märk. Pikaajaline negatiivne jooksevkonto saldo vähendab riigi jätkusuutlikkust, vähendades pikemas perspektiivis võimalust ise hakkama saada.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis on jooksevkonto saldo olnud negatiivne peagu terve taasiseseisvumise aja. See on tingitud nii majanduse ümberstruktureerimisest kui ka Eesti majandusse tehtud välisinvesteeringutest. 2006. ja 2007. aasta jooksevkonto saldo defitsiidi suure kasvu peamine põhjus oli väliskaubandusbilansi puudujääk, sest investeeringukaubad valdavalt imporditakse. Väliskaubandusbilansi halvenemisele aitas kaasa ka imporditud kaupade lõpptarbimine, mis kasvas kiiresti. 2008. aastal vähenes jooksevkonto saldo defitsiit majandusaktiivsuse vähenemise tõttu võrreldes 2007. aastaga peagu kaks korda.                                |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2008. aastal oli Euroopa Liidu 27 liikmesriigist jooksevkonto saldo defitsiidis 20-s. Suurim defitsiit oli Bulgaarial (-25% SKP-st), Küprosel (-18%) ja Kreekal (-14%). Suurima positiivse väliskaubandustasakaaluga olid Rootsi (8%), Holland (7,5%) ja Saksamaa (7%). Positiivne oli väliskaubanduse tasakaal veel Luksemburgis, Soomes, Austrias ja Taanis. Euroopa Liidu jooksevkonto saldo oli -2% Euroopa Liidu SKP-st. Seejuures tuleb arvestada, et Euroopa Liidu näitaja arvestamisel võetakse arvesse ainult liiduväline kaubandus, liikmesriikide jooksevkonto saldo arvestamisel aga nii liiduväline kui ka -sisene kaubandus. |
| <b>Meetmed</b>                | Väliskaubanduse tasakaalu saavutamiseks on Eesti jaoks oluline tõsta eksportkaupade ja -teenuste konkurentsivõimet ja sellega ka nende mahtu. Selleks aga peab olema tagatud toodete ja teenuste kõrge kvaliteet ning sobiv turundus.  |

## CURRENT ACCOUNT BALANCE

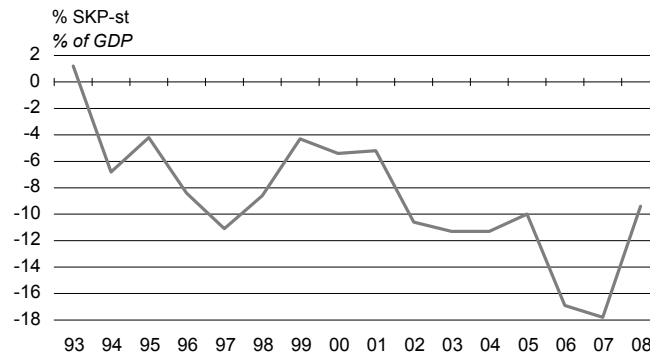
|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The net current account reflects a country's income formation from the external economic activities (exports and imports of goods and services; inflow and outflow of income, and current transfers).</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>The balance of current account is a measure of the sustainability of the country's external economic position. A negative current account balance shows that the country is spending abroad more than earning and is therefore in debt to foreign countries. A permanent deficit in current account is an indication of the country's disability to compete at the international market. A long-term current account deficit reduces the country's sustainability and decreases its chances to independently manage the local economy in the long-term perspective.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>The balance of Estonia's current account has been negative practically throughout the entire period since the restoration of independence. This was caused by the rearrangement of the structure of economy and by the foreign investments directed into the Estonian economy. The main reason for the large growth in the deficit of current account in 2006 and 2007 lay in the foreign trade deficit, because investment goods are predominantly imported. Deterioration of the foreign trade balance was facilitated by a sharp growth in the final consumption of imported goods. In 2008 compared to 2007, in conjunction with a decline in the economic activity, the current account deficit decreased almost twice.</i>   |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2008, the current account balance was negative in 20 out of the EU-27 Member States. The biggest deficit was recorded in Bulgaria (-25% of GDP), Cyprus (-18%) and Greece (-14%). The largest positive foreign trade balance was in Sweden (8%), the Netherlands (7.5%) and Germany (7%). The current account balance was positive also in Luxembourg, Finland, Austria and Denmark. The current account balance of the European Union was in deficit by 2% of the European Union GDP. Thereby it should be noted, that for calculating the indicator for the European Union, only the trade with the rest of the world is measured. For individual Member States, total trade includes both the trade carried out between Member States as well as the trade with non-community countries.</i> |
| <b>Measures</b>                 | <i>In order to attain a balance of the current account, Estonia should increase the competitiveness of export goods and services, and proceeding from that, also the respective exports volume. For this respect, a high quality of goods and services and adequate marketing must be ensured.</i>  |



**Jooksevkonto saldo, 1993–2008**  
*Current account balance, 1993–2008*

2008. aastal kahanes vähenenud tarbimise tõttu ka jooksevkonto defitsiit.

*Due to a decline in consumption, the deficit of current account also decreased in 2008.*

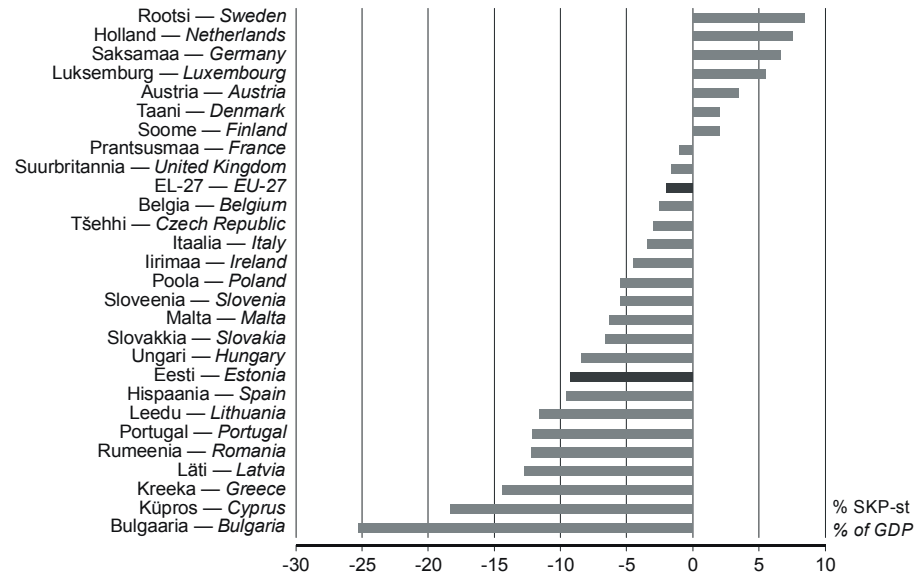


Allikas: Eesti Pank.  
 Source: Bank of Estonia.

**Jooksevkonto saldo Euroopa Liidus, 2008**  
*Net current account balance in the European Union, 2008*

2008. aastal oli jooksevkonto saldo positiivne ainult seitsmes Euroopa Liidu liikmesriigis. Eesti jooksevkonto defitsiit oli üks suuremaid.

*Only seven European Union Member States had a positive net current account balance in 2008. Estonia's deficit of current account was one of the biggest.*

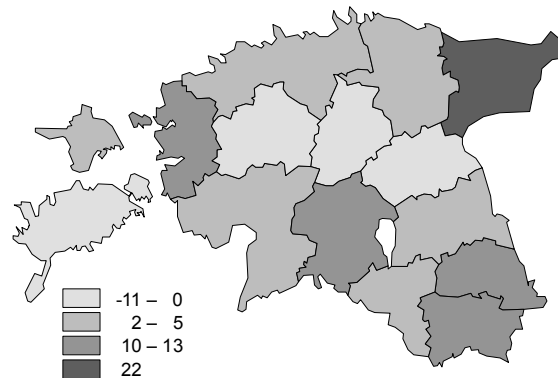


Allikas/Source: Eurostat.

Ekspordi maht suurenes kõige rohkem Ida-Virumaal põlevkiviõli, väetiste ja kütuste ekspordi suurenemisega. Ekspordi maht vähenes tunduvalt Järva- (-11%) ja Jõgevamaal (-4%).

*The biggest increase in export volume was recorded in Ida-Viru county as a result of an increase in the export of shale oil, fertilizers and fuels. The export volume decreased considerably in Järva county (-11%) and Jõgeva county (-4%).*

**Ekspordi mahu muutus võrreldes varasema aastaga maakonna järgi, 2008**  
*Change in the export volumes compared to the previous year by county, 2008*  
 (protsenti — percentages)



Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

## TÖÖHÕIVE MÄÄR

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | 15–64-aastaste hõivatute osatähtsus samas vanuserühmas.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Tööhõive määr näitab inimkapitali kasutamise jätkusuutlikkust. Suurema tööhõive korral on ühtlasi suurem elanikkonna see osa, kes annab oma panuse ühiskonna jõukuse kasvuks, seega on inimeste võimalikult suur tööga hõivatus ühiskonna edukaks arenguks oluline.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Tööhõive määr Eestis on alates 2000. aastast tõusnud, jõudes 2008. aastaks 69,5%-ni. Vähenenud on nii töötute kui ka mitteaktiivsete arv tööealises elanikkonnas. Tööhõive määr maakonniti oli 2008. aastal 78%-st Hiiumaal 56%-ni Võrumaal. Keskmisest väiksem tööhõive võib olla tingitud nii töötute suuremast osatähtsusest maakonnas (näiteks Ida-Virumaal) kui ka keskmisest suuremast mitteaktiivsete osatähtsusest tööealises elanikkonnas (näiteks Läänemaal).      |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Euroopa Liidu keskmine tööhõive määr 2008. aastal oli 65,9% ehk madalam kui Eestis samal aastal (69,5%). Euroopa Liidus on seatud eesmärgiks saavutada 2010. aastaks tööhõive määraks 70%. 2008. aastaks olid selle eesmärgi saavutanud kümme riiki — Šveits, Norra ja kaheksa Euroopa Liidu riiki. Kõrgeim oli tööhõive määr Šveitsis (79,8%), Taanis (78,1%) ja Norras (78%). Euroopa Liidu madalaim tööhõivemäär oli Maltal (55,2%), Ungaris (56,7%) ja Itaalias (58,7%). |
| <b>Meetmed</b>                | Tööhõivet aitab suurendada inimestele paindlike töötingimuste (näiteks osalise ajaga või kodus töötamine) võimaldamine. Oluline on võimaldada inimestele ka elukestvat õpet, ümberõpet või kvalifikatsiooni tõstmist. Tähtsal kohal on ka sotsiaalsete teenuste, näiteks lastesõimede ja -aedade, olemasolu.   |

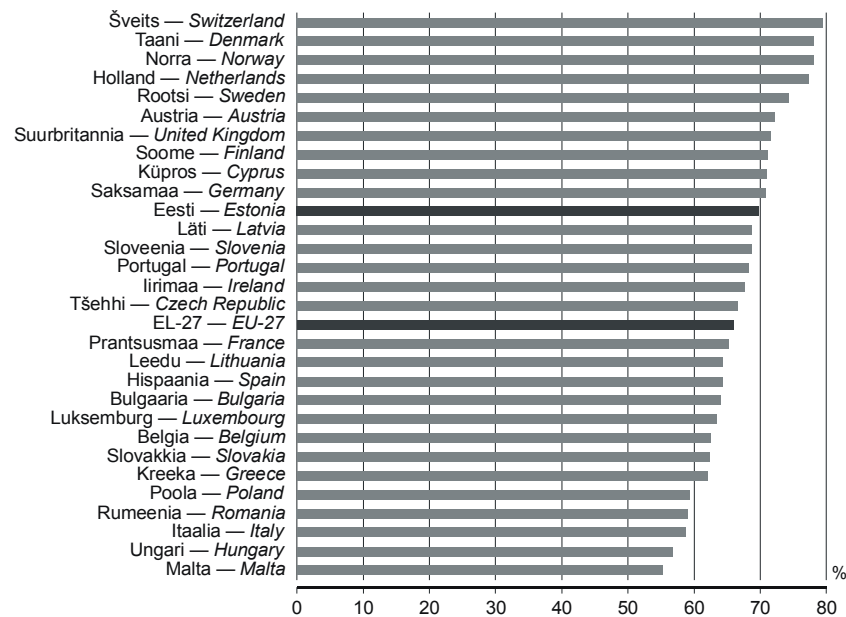
## EMPLOYMENT RATE

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>The share of employed persons aged 15–64 in the population aged 15–64.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Employment rate expresses the sustainability of the usage of human resources. In case of bigger employment, the share of population, who are contributing to the increase of welfare in the society, is bigger, so the occupation of labor force with work to the maximum possible extent is important for successful development of the society.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia, the employment rate has increased since 2000 and reached the level of 69.5% by 2008. Both, the number of unemployed persons and the number of inactive persons in the working-age population have decreased. In 2008, the employment rate varied by county from 78% in Hiiu county to 56% in Võru county. A bigger share of the unemployed in a county (e.g. in Ida-Viru county) or a bigger than the average share of inactive persons in the working-age population (e.g. in Lääne county) might be the reason for a smaller than the average employment.</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2008, the average employment rate of the European Union was 65.9%, which was lower than in Estonia (69.5%) in the same year. The European Union has set a target to raise the employment rate to 70% by 2010. Ten countries — Switzerland, Norway and eight European Union countries — had achieved this target by 2008. Employment rate was the highest in Switzerland (79.8%), Denmark (78.1%) and Norway (78%). The lowest employment rate among the EU countries was in Malta (55.2%), Hungary (56.7%) and Italy (58.7%).</i>  |
| <b>Measures</b>                 | <i>Flexible working conditions (like possibility to work part-time or work at home) assist in increasing the employment rate. Opportunities to participate in lifelong learning, retraining for a new profession or raising qualification are also important for people. The availability of social services, like the existence of nurseries and kindergartens, plays a significant role, too.</i>  |

**15–64-aastaste tööhõive määr Euroopas<sup>a</sup>, 2008**  
*Employment rate of the population aged 15–64 in Europe<sup>a</sup>, 2008*

2008. aastal oli tööhõive määr Eestis üks Euroopa Liidu riikide kõrgemaid.

*In 2008, the employment rate in Estonia was one of the highest among the European Union countries.*



<sup>a</sup> Norra ja Šveits ei kuulu Euroopa Liitu.

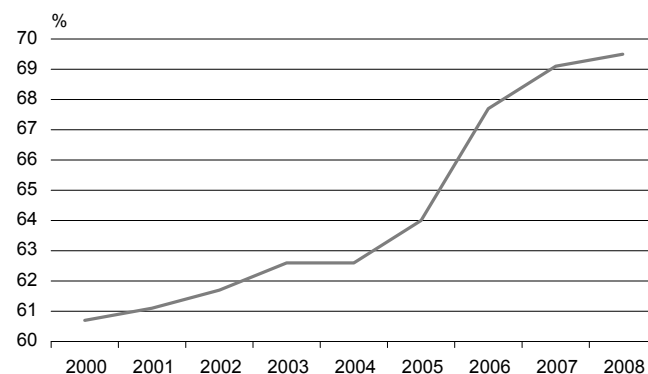
<sup>a</sup> Norway and Switzerland are not members of the European Union.

Allikas/Source: Eurostat.

**15–64-aastaste tööhõive määr, 2000–2008**  
*Employment rate of the population aged 15–64, 2000–2008*

Tööhõive määr suurenes järsult 2005. aastal.

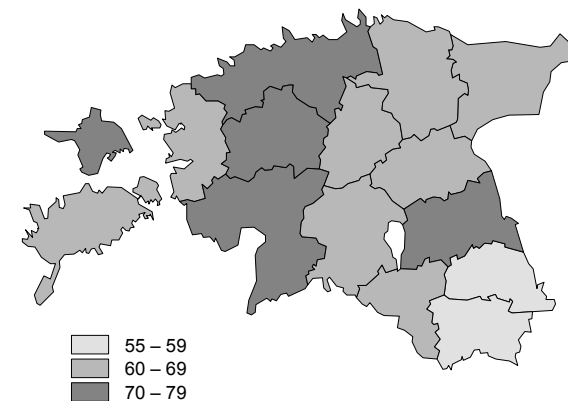
*Employment rate increased sharply in 2005.*



**15–64-aastaste tööhõive määr maakonna järgi, 2008**  
*Employment rate of the population aged 15–64 by county, 2008*  
 (protsenti — percentages)

2008. aastal oli tööhõive määr Valga, Põlva ja Võru maakonnas märksa väiksem kui mujal Eestis.

*In 2008, the employment rate was considerably lower in Valga, Põlva and Võru counties than in other counties.*



Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

## TÖÖTUSE MÄÄR

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Töötute osatähtsus tööjõulises elanikkonnas.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Kõrge töötuse määr avaldab ühiskonna jätkusuutlikkusele negatiivset mõju. Näitaja kajastab sotsiaal-majandusliku heaolu kasvu või langust. Töötus on vaesuse peamine põhjus suure ja keskmise sissetulekuga riikides ning kõrgharidusega inimeste hulgas väikese sissetulekuga riikides. Töötute olemasolu avaldab survet sotsiaalhoolekandele ja tekitab ühiskonnas pingeid. Kõrge töötuse määr muudab kogukonna heaolu ja toimetuleku küsitavaks, madal töötuse määr aga hoiab majanduse tervena.                    |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis oli töötuse määr kõrgeim 2000. aastal — 13,6%. Järgmistel aastatel tööpuudus järjest vähenes, saavutades 2007. aastaks madalaima taseme — 4,7%. Erinevalt enamikust Euroopa Liidu riikidest on Eestis meeste tööpuudus suurem kui naiste oma. 2008. aastal oli töötuid mehi 5,8% ja töötuid naisi 5,3%. Maakonniti erineb töötuse määr suuresti: 2008. aastal oli see Ida-Virumaal üle kahe korra kõrgem kui Pärnumaal (vastavalt 10% ja 4%). Majanduslanguse tõttu on tööpuudus hakanud viimasel ajal kasvama. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Euroopa Liidu keskmine töötuse määr oli 2008. aastal 7%, liikmesriigiti aga erines töötuse määr palju. Kõrgeim oli töötuse määr Hispaanias (11,3%) ja Slovakkias (9,5%), madalaim Hollandis (2,8%) ja Taanis (3,3%). Eestis oli töötuse määr 2008. aastal Euroopa Liidu keskmisest madalam.  |
| <b>Meetmed</b>                | Töötuse leevendamiseks on vajalik töhus koostöö võimalike tööandjate ja Töötukassa vahel. Töötuid aitab tööturule tagasi tuua see, kui selgitada välja suurima nõudlusega erialad ja organiseerida nendele vastavaid koolitusi. Samuti tuleb kasuks töötisjale personaalse tegevuskava ja juhendamise võimaldamine ning sotsiaalsete teenuste tagamine, et vältida töötü muutumist mitteaktiivseks või heitunuks.  |

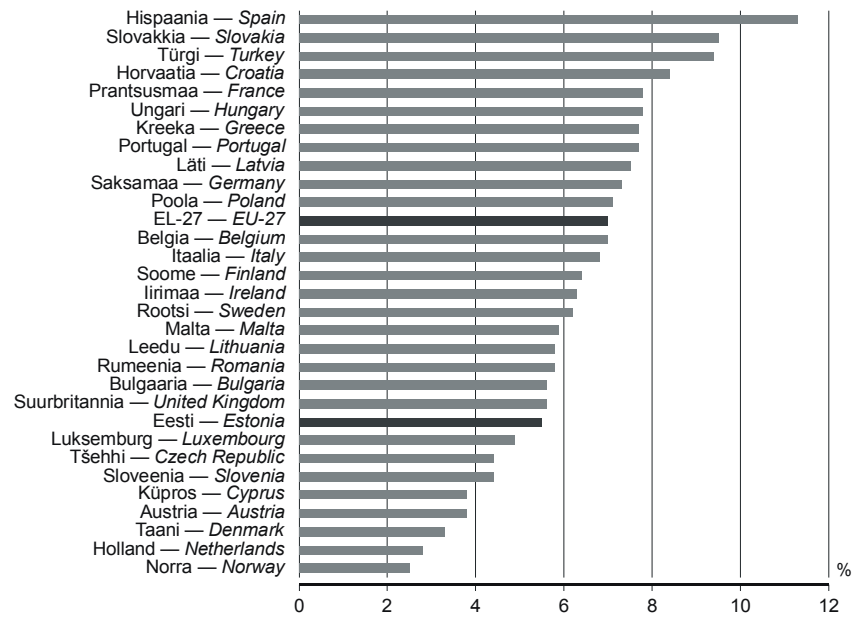
## UNEMPLOYMENT RATE

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The share of unemployed persons in the population capable of work.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>A high unemployment rate has a negative impact on the sustainability of society. The indicator reflects the growth or decline in the socio-economic welfare. Unemployment is the main reason for poverty in the countries with a high or medium income level and among the persons with higher education in the countries with a low income level. Existence of the unemployed puts social welfare under pressure and builds tension in the society. A high unemployment rate puts the welfare and coping of a community at stake, whereas a low level of unemployment keeps the economy sound.</i>      |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia, the unemployment rate was the highest in 2000 — 13.6%. In the following years, unemployment gradually decreased and reached its lowest level — 4.7% — in 2007. Unlike the majority of European Union countries, unemployment in Estonia is bigger among males than among females. In 2008, 5.8% of males and 5.3% of females were unemployed. Unemployment varies considerably by county: in 2008, the indicator of Ida-Viru county exceeded more than twice that of Pärnu county (10% and 4%, respectively). Due to the economic recession, unemployment has started increasing lately.</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2008, the average unemployment rate of the European Union was 7%, but it varied considerably by Member State. Unemployment rate was the highest in Spain (11.3%) and Slovakia (9.5%) and the lowest in the Netherlands (2.8%) and Denmark (3.3%). In Estonia, the unemployment rate was lower than the average of the European Union in 2008.</i>   |
| <b>Measures</b>                 | <i>In order to alleviate unemployment, effective cooperation between potential employers and the Estonian Unemployment Insurance Fund is needed. Finding out for which professions there is the greatest demand in the society and organizing of appropriate trainings assist in returning the unemployed back to the labour market. Providing tailored action programs and guidance as well as a guarantee of social services for the unemployed, in order to avoid them from becoming inactive or discouraged, are also of help to job seekers.</i>   |

**15–64-aastaste töötuse määr Euroopas<sup>a</sup>, 2008**  
*Unemployment rate of the population aged 15–64 in Europe<sup>a</sup>, 2008*

2008. aastal oli töötuse määr Eestis üks Euroopa Liidu riikide madalamaid.

*In 2008, the unemployment rate in Estonia was one of the lowest in the European Union countries.*



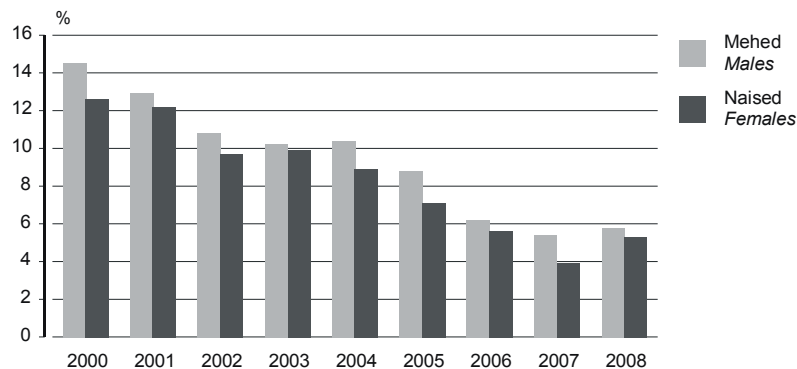
<sup>a</sup> Türgi, Horvaatia ja Norra ei kuulu Euroopa Liitu.  
<sup>a</sup> Turkey, Croatia and Norway are not members of the European Union.

Allikas/Source: Eurostat.

**15–74-aastaste töötuse määr soo järgi, 2000–2008**  
*Unemployment rate of the population aged 15–74 by sex, 2000–2008*

2008. aastal oli töötuse määr üle kahe korra madalam kui 2000. aastal.

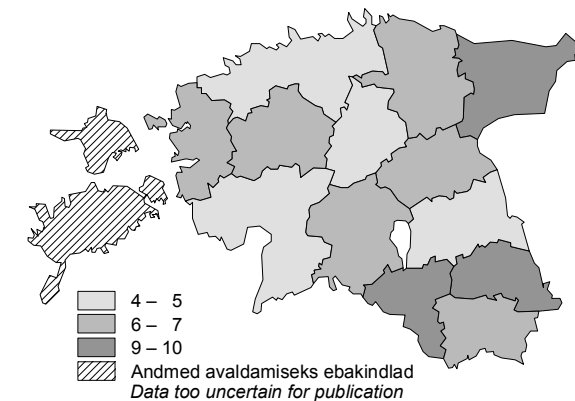
*In 2008, the unemployment rate was more than twice as low as in 2000.*



**15–74-aastaste töötuse määr maakonna järgi, 2008**  
*Unemployment rate of the population aged 15–74 by county, 2008*  
 (protsenti — percentages)

2008. aasta andmetel oli kõige rohkem töötuid Ida-Viru, Põlva ja Valga maakonnas.

*According to the 2008 data, Ida-Viru, Põlva and Valga counties had the largest number of unemployed persons.*



Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

## LOODUS- JA TÄPPISTEADUSTE JA TEHNIKAALADE LÕPETAJAD

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Loodus- ja täppisteaduste ja tehnikaalade lõpetajate arv tuhande 20–29-aastase elaniku kohta.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätksuutlikus teadmispõhises ühiskonnas suureneb loodus- ja täppisteaduste ja tehnikaalade osatähtsus, mis eeldab ka nende valdkondade spetsialistide suuremat arvu. Tegemist on valdkondadega, mis on aluseks uuendusliku majanduse kujunemisele. Uuenduslik majandus eeldab seega kvaliteetse hariduse kättesaadavust loodus- ja täppisteaduste ja tehnikavaldkonnas ning nendel erialadel kõrghariduse omandanute piisavat arvu. Loodus- ja täppisteaduste ning tehnika, tootmise ja ehituse eriala lõpetanud on loodus- ja tehnikateaduste potentsiaalsed edasivijad ning uuenduslike rakenduste loojad.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Loodus- ja täppisteadused ning tehnikaalad on üliõpilaste seas suhteliselt vähe populaarsed — nende erialade lõpetajaid on ligikaudu 20% kõrghariduse omandanutest. Samal ajal nende erialade lõpetajate arv tuhande 20–29-aastase elaniku kohta on aasta-aastalt tasapisi suurenenud. 2007. aastal oli Eestis 13 loodus- ja täppisteaduste ning tehnika valdkonna lõpetajat tuhande 20–29-aastase elaniku kohta. Kui kõrghariduse omandanute hulgas domineerivad naised (2007. aastal 70%), siis loodus- ja täppisteaduste ning tehnikaalade lõpetajate hulgas on mehi (2007. aastal 55%) rohkem kui naisi.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Euroopa Liidus on loodus- ja täppisteaduste ja tehnikaalade lõpetajaid ligikaudu neljandik kõigist kõrghariduse omandanutest. 2007. aastal oli loodus- ja täppisteaduste ja tehnikaalade lõpetajate arv tuhande 20–29-aastase elaniku kohta suurim Prantsusmaal (21), Soomes (19) ja Iirimaa (19), väikseim Küprosel (4), Ungaris (6) ja Maltal (7). Eestis oli loodus- ja täppisteaduste ja tehnika valdkonnas 2007. aastal 13 lõpetajat tuhande 20–29-aastase kohta ehk sama palju kui Euroopa Liidu riikides keskmiselt. Nii Euroopa Liidus keskmiselt kui ka enamikus liikmesriikides, sealhulgas Eestis, olid nende erialade lõpetajate hulgas ülekaalus tehnikaalade lõpetajad. Eestile on iseloomulik nendel erialadel hariduse omandanud naiste suur osatähtsus, mis ületab Euroopa Liidu riikide keskmise. |
| <b>Meetmed</b>                | Loodus- ja täppisteaduste ning tehnikaalade lõpetajate senisest suurema osatähtsuse saavutamiseks on vaja ühelt poolt oluliselt tõsta loodus- ja täppisteaduste ning tehnikaalade õpetamise kvaliteeti, mis omakorda tõstaks Eesti kõrghariduse mainet ja konkurentsivõimet. Teiselt poolt tuleks suurendada nende erialade populaarsust põhi- ja keskkooliõpilaste hulgas. Noorte seas tuleks arendada noorte endi tehtavat teavitustööd, et nad mõistaksid, et reaalteadused on valdkond, mida õppides avaneb edasises elus suur hulk võimalusi. Samas tuleb edendada ettevõtlussektori uuenduslikkust ning ettevõtete ja teadusasutuste koostööd, mis suurendab ka nõudlust loodus- ja täppisteaduste ning tehnikaalade lõpetajate järele.   |

## GRADUATES IN MATHEMATICS, SCIENCE AND TECHNOLOGY

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>The share of the graduates in mathematics, science and technology per 1,000 of the population aged 20–29.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>In a sustainable society, the importance of mathematics, science and technology is growing. This also requires a larger number of specialists in these specialities. These areas are the basis for the development of innovative economy. Therefore, the availability of high quality education in mathematics, science and technology and a sufficient number of higher education graduates in the respective fields of study is required for innovative economy. Graduates in mathematics, science, technology, manufacturing and construction will be a potential driving force in natural sciences and engineering and the creators of innovative applications.</i> |
| <b>Situaton in Estonia</b>      | <i>The popularity of mathematics, science and technology is relatively low among students — the graduates in these fields make up about 20% of the total number of higher education graduates in Estonia. At the same time, the number of graduates in these fields per 1,000 of the population aged 20–29 is increasing gradually year by year. In 2007, 13 students per 1,000 population of the particular age group graduated in mathematics, science and technology in Estonia. Females dominate among the higher education graduates (70% in 2007), but in mathematics, science and technology there are more male (55% in 2007) than female graduates.</i>           |
| <b>International comparison</b> | <i>In the European Union, the graduates in mathematics, science and technology shared approximately to one quarter of all higher education graduates. In 2007, the number of mathematics, science and technology graduates per 1,000 of the population aged 20–29</i>  |

was the largest in France (21), Finland (19) and Ireland (19), and the smallest in Cyprus (4), Hungary (6) and Malta (7). In Estonia, there were 13 graduates in mathematics, science and technology per 1,000 of the population aged 20–29 in 2007, i.e. as many as in the European Union countries on average. Both as the average of European Union and as in the majority of Member States including Estonia, technology graduates dominated among the graduates of these specialties. Estonia is characterized by a large share of women educated in these specialties, which exceeds the average of European Union countries.

**Measures**

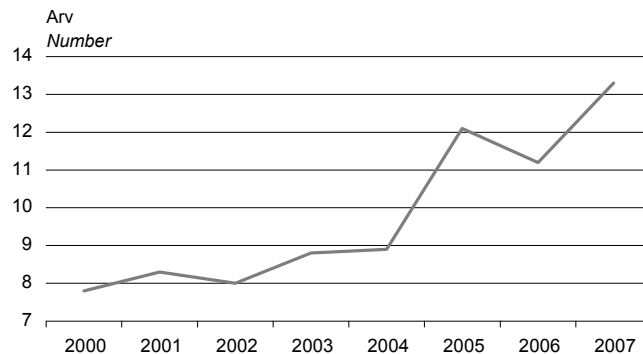
In order to increase the share of graduates in mathematics, science and technology, it is necessary, on the one hand, to significantly enhance the teaching quality in mathematics, science and technology, which would increase the reputation and competitiveness of Estonia's higher education. On the other hand, the popularity of these specialties should be increased among the basic and secondary school students. It's important that the youth will take the lead in the circulation of information among themselves. It is crucial for the youth to understand that education attained in mathematics, science or technology opens a lot of opportunities in the future life. At the same time, business innovation as well as cooperation between businesses and scientific institutions should be promoted, which will furthermore increase the demand for graduates in mathematics, science and technology.

**Loodus- ja täppisteaduste ning tehnikaalade lõpetajad tuhande 20–29-aastase elaniku kohta, 2000–2007**

Graduates in mathematics, science and technology per thousand of the population aged 20–29, 2000–2007

Loodus- ja täppisteaduste ning tehnikaalade lõpetajate arv on tasapisi suurenenud, mis näitab nende erialade populaarsuse suurenemist Eestis.

The number of graduates in mathematics, science and technology has been gradually increasing. This indicates a growth in the popularity of these specialties in Estonia.

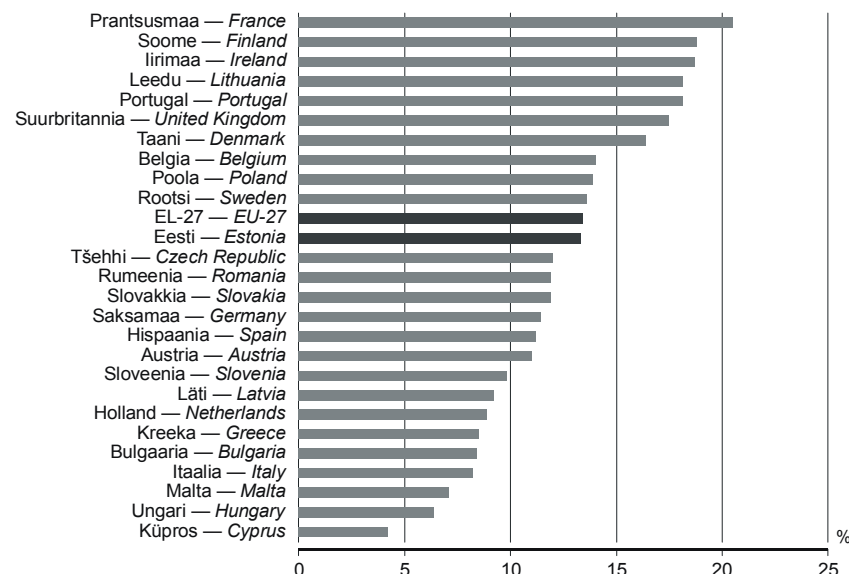


**Loodus- ja täppisteaduste ning tehnikaalade lõpetajad tuhande 20–29-aastase elaniku kohta Euroopa Liidus, 2007**

Graduates in mathematics, science and technology per thousand of the population aged 20–29 in the European Union, 2007

Eestis oli 2007. aastal loodus- ja täppisteaduste ning tehnikaalade lõpetajate arv tuhande 20–29-aastase elaniku kohta sama suur kui Euroopa Liidu riikides keskmiselt.

In Estonia, the number of graduates in mathematics, science and technology per thousand of the population aged 20–29 was the same as the average of the European Union countries in 2007.



Allikas/Source: Eurostat.

## KÕRGHARIDUSE OMANDANUD 20–29-AASTASED ELANIKUD

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Õppeaasta jooksul kolmanda taseme hariduse (ISCED 5-6) omandanute arv tuhande 20–29-aastase elaniku kohta.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätksuutlikule, kõrgema lisandväärtusega ja teadmismahukamale majandusele üleminek eeldab kõrgelt haritud inimesi kõigis majandussektorites. Indikaator näitab riigi võimet saada kasu tehnoloogilisest ja teaduslikust progressist. Kõrgem haridus on inimeste ja tänapäevase ühiskonna arengus olulisim, sest suurendab sotsiaalset, kultuurilist ja majanduslikku arengut. Ühiskonna tasandil kajastab näitaja tööjõu kvaliteeti, teadmispõhise ühiskonna väljakujunemise alust ja haridussüsteemi võimet pakkuda majanduse spetsiifilistele vajadustele vastavat haridust; üksikisiku tasandil aga näitab võimalusi kõrghariduse omandamiseks ja eneseteostuseks, kuid ka kõrghariduse väärtustamist noorte hulgas ja kaudselt ka noorte potentsiaalset heaolu. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis omandab aastas tuhande 20–29-aastase elaniku kohta kõrghariduse ligikaudu 60 inimest. Populaarseim haridusaste on bakalaureuseõpe, mille 2008. aastal omandas 24 inimest tuhande 20–29-aastase elaniku kohta. Aasta-aastalt on muutunud populaarsemaks rakenduskõrgharidus, mille 2008. aastal omandas 20 noort tuhande vaadeldava vanuserühma elaniku kohta. Ka magistriõppe lõpetanute arv suureneb endiselt, ehkki aeglaselt, samal ajal kui doktoriõppe lõpetab aastas veidi alla ühe inimese tuhande 20–29-aastase elaniku kohta. Täiskoormusega õppe lõpetas 2008. aastal 82% kõrghariduse omandanutest.   |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2007. aastal oli kõrghariduse omandanute arv tuhande 20–29-aastase elaniku kohta Euroopa Liidu riikides 34-st Küprosel 87-ni Leedus. Suur oli kõrghariduse omandanute arv veel Poolas (83), Taanis (82) ja Suurbritannias (81). Eestis oli 2007. aastal kõrghariduse omandanuid tuhande 20–29-aastase kohta 63 ja sellega oli ta Euroopa Liidu riikide hulgas kümnes. Kõigis Euroopa Liidu riikides on kõrghariduse omandanute hulgas naisi rohkem kui mehi. Suurim oli naiste osatähtsus kõrghariduse omandanute hulgas Balti riikides — Lätis (72%), Eestis (69%) ja Leedus (67%).  |
| <b>Meetmed</b>                | Kõrgharidust peaks rohkem väärtustama juba põhi- ja keskkooliõpilaste hulgas. Samas tuleks juurdepääs kõrgharidusele kindlustada kõigile soovijatele, võimaldades ka vähekindlustatud noortel stipendiumite, toetuste ja soodustingimustega laenude abil haridust omandada.   |

## HIGHER EDUCATION GRADUATES AGED 20–29

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>Number of the population graduated from the tertiary education (ISCED 5-6) during the academic year per 1,000 of the population aged 20–29.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Transition to a sustainable, more knowledge-intensive economy characterized by a higher value-added requires the presence of highly educated people in all economical sectors. The indicator shows the ability of the country to benefit from the technological and scientific progress. Higher education plays a central role in the development of human and modern society as it enhances the social, cultural and economic progress. At the level of society, the indicator reflects the quality of labour force, the basis for the development of knowledge-intensive society and also the ability of the educational system to provide the education meeting the specific needs of the economy. At the individual level, the indicator shows the opportunities for the attainment of higher education and personal fulfilments. At the same time, the indicator shows the value of higher education among young people and indirectly also the potential well-being of young people.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia, annually around 60 persons per thousand people aged 20–29 graduate from higher education. Bachelor's study is the most popular level of education: 24 persons per thousand of the population aged 20–29 graduated the Bachelor's study in 2008. The popularity of professional higher education is constantly increasing from year to year — 20 persons per thousand population of the concerned aged group graduated from this level of education in 2008. The number of graduates from the Master's study is increasing slowly but steadily, while just less than one person per 1,000 people of the observed aged group graduate from the Doctoral study per year. 82% of the higher education graduates finished full-time studies in 2008.</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2007, in the European Union countries, the number of higher education graduates per 1,000 of the population aged 20–29 differed from 34 in Cyprus to 87 in Lithuania. A large number of higher education graduates were reported also in Poland (83), Denmark (82) and the United Kingdom (81). In Estonia, the number of higher education graduates per 1,000 of</i>   |



the population aged 20–29 was 63 in 2007 granting Estonia the 10th place among the European Union countries. Females dominate over males among the higher education graduates in all European Union countries. The share of females among the higher education graduates was the largest in the Baltic countries — in Latvia (72%), Estonia (69%) and Lithuania (67%).

**Measures**

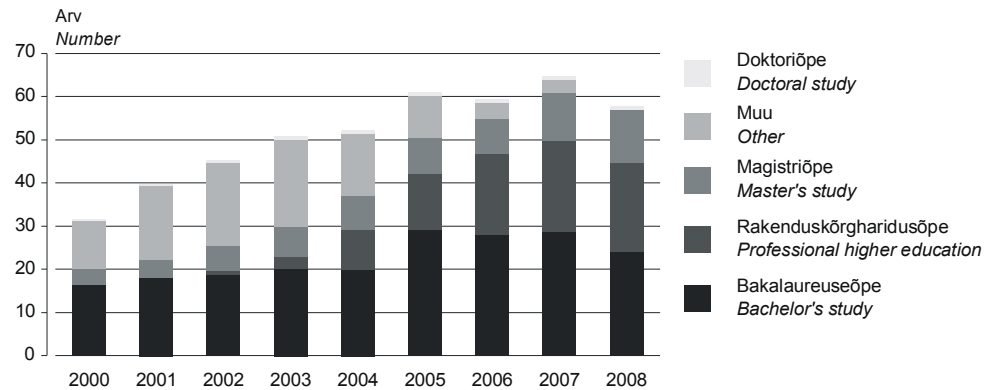
A higher value should be attributed to higher education already at the basic and secondary school levels. At the same time, all interested people should be granted access to higher education, by supporting also the education of underprivileged young people by providing them with scholarships, grants and soft loans.

**Kõrghariduse omandanute arv tuhande 20–29-aastase elaniku kohta, 2000–2008**

The number of higher education graduates per thousand of the population aged 20–29, 2000–2008

**Eestis omandab aastas kõrghariduse ligikaudu 60 inimest tuhande 20–29-aastase elaniku kohta. Järjest kasvab rakendus- kõrghariduse omandanute arv.**

**In Estonia, annually around 60 persons per thousand of the population aged 20–29 graduate from higher education. The number of professional higher education graduates is constantly increasing.**



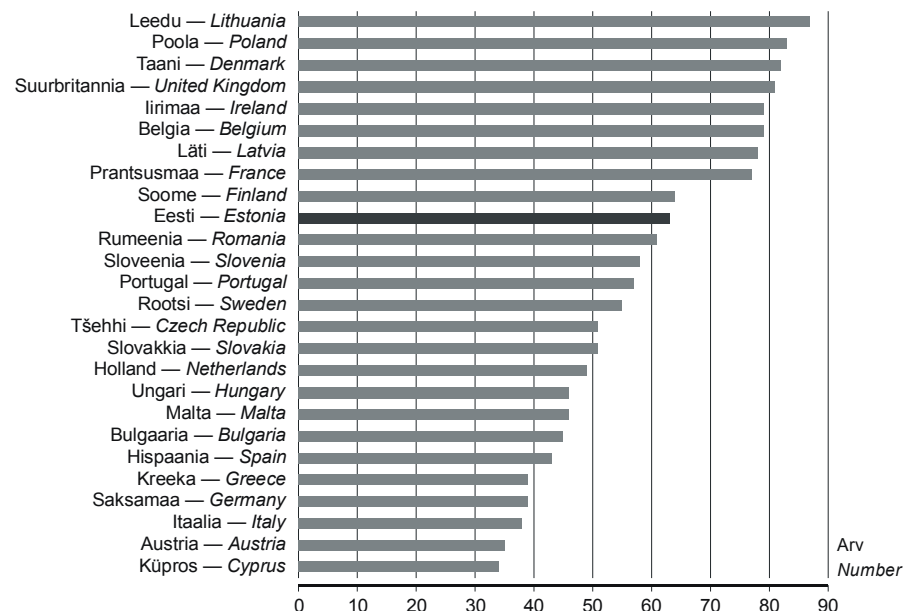
Allikas: Statistikaamet. Source: Statistics Estonia.

**Kolmanda taseme hariduse (ISCED 5-6) omandanute arv tuhande 20–29-aastase elaniku kohta Euroopa Liidus, 2007**

The number of tertiary education (ISCED 5-6) graduates per thousand of the population aged 20–29 in the European Union, 2007

**Eestis oli kõrghariduse omandanute arv tuhande 20–29-aastase kohta 2007. aastal suurem kui enamikus Euroopa Liidu riikides.**

**In Estonia, in 2007, the number of higher education graduates per thousand of the population aged 20–29 was larger than in the majority of European Union countries.**



Allikas/Source: Eurostat.

## ELUKESTVAS ÕPPES OSALEMINE

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Nende 25–64-aastaste tööjõu-uuringus osalenud elanike osatähtsus, kes olid osalenud õppes või koolitusel nelja vaatlusele eelnenud nädala jooksul. Kaasatud on kõik ametlikud ja mitteametlikud õppetöö ja koolituse vormid, välja arvatud inimeste enesetäiendamine ja Interneti teel toimunud õpe.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätksuutlik teadmispõhine majandus ja ühiskond eeldab inimestelt kõrget ametialast kvalifikatsiooni. Tööjõu konkurentsivõime tagamiseks ei piisa ainult kvaliteetsest tasemeõppes. Ülimalt oluline on hoida ja täiustada ametioskusi ning omandada ja arendada uusi oskusi ka pärast erialase väljaõppe saamist. Inimeste ulatuslik osalemine elukestvas õppes võimaldab reageerida tööturu vajadustele paindlikumalt ning säilitada ja suurendada nende ametialast konkurentsivõimet. 2006. aastal kinnitas Euroopa Komisjon oma otsusega Euroopa Liidu jaoks elukestva õppe strateegia, mis näeb ette igati soodustada haridus- ja koolitussüsteemide koostööd Euroopa Liidus. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis on elukestvas õppes osalevate inimeste arv aasta-aastalt kasvanud. 2008. aastal osales kursustel ja koolitustel 69 200 25–64-aastast elanikku, mis on ligikaudu 10% sellest vanuserühmast. 2001. aastal oli see näitaja ligikaudu 5%. Maakonniti ilmnevad elukestvas õppes osalejate määras suured erinevused: 2007. aastal osales Harju ja Võru maakonnas elukestvas õppes üle 40% vaadeldavast vanuserühmast, Lääne-Viru ja Jõgeva maakonnas aga alla 10%.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2007. aastal oli Euroopa Liidu riikide keskmine elukestvas õppes osalenute määr 25–64-aastaste hulgas ligikaudu 10%. Samal ajal olid liikmesriikide vahel suured erinevused: kui Rootsis ja Taanis osales elukestvas õppes ligikaudu kolmandik, siis Bulgaarias ja Rumeenias kõigest 1% sellest vanuserühmast. Eestis oli see näitaja 2007. aastal 7%, millega ta oli Euroopa Liidu pingereas keskmiste hulgas.  |
| <b>Meetmed</b>                | Elukestvat õpet soodustab riigi toetus, näiteks finantseerimine riigieelarvest, struktuuri- ja arengufondide raha kasutamine, tulumaksusoodustused, õppimisvõimalusi kajastava infosüsteemi loomine, koolituste korraldamine ja koolitajate toetamine.   |

## PARTICIPATION IN LIFELONG LEARNING

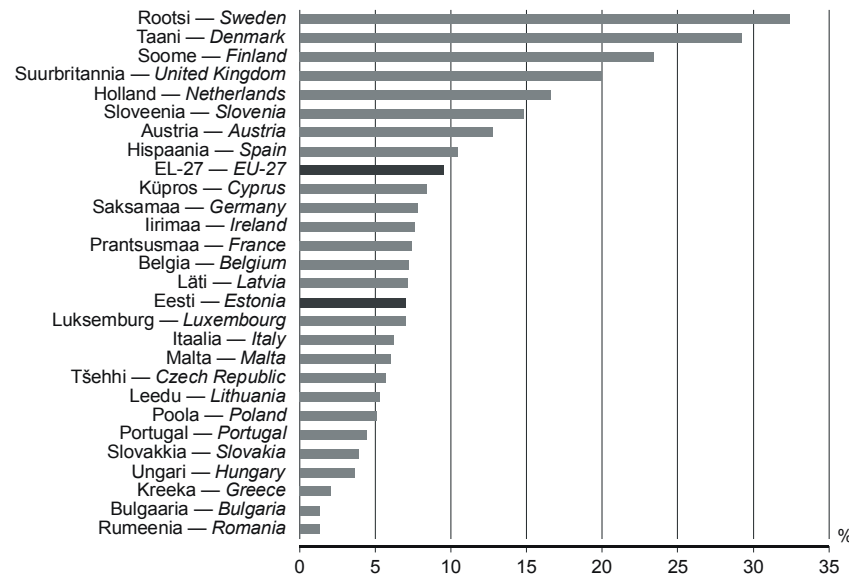
|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Lifelong learning refers to the proportion of persons aged 25–64 and covered by the Labour Force Survey, who received education or training during the four weeks preceding the survey. All formal and non-formal forms of education and training are covered, but self-development activities and also learning on the Internet are excluded.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>The sustainable and knowledge-based economy and society expect a high professional qualification from people. A high-quality formal education is not enough in order to ensure the competitiveness of labour force. It is extremely important for individuals to maintain and improve their professional skills and to obtain and develop new skills also after finishing professional studies. Widespread participation in lifelong learning offers individuals an opportunity to follow the needs of labour market more flexibly and to sustain and improve their professional competitiveness. In 2006, strategic goals and objectives for lifelong education and training were established by the Decision of the European Council. The referred strategy aims to foster cooperation between education and training systems within the Community.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia, the number of people participating in lifelong learning has been growing from year to year. In 2008, 69,200 individuals aged 25–64 participated in lifelong training and education, which accounts for about 10% of this age group. In 2001, this indicator was about 5%. Big differences occur between counties in the shares of population taking part in lifelong learning. In 2007, more than 40% of the population in the concerned age group participated in lifelong learning in Harju and Võru counties. At the same time, this indicator was under 10% in Lääne-Viru and Jõgeva counties.</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2007, as average of the European Union countries, nearly 10% of the population aged 25–64 participated in lifelong learning. Nevertheless, there were big differences between Member States: about one third of the population of this age group participated in lifelong learning in Sweden and Denmark, but only 1% of the respective age group in Bulgaria and Romania. In Estonia, this indicator made up 7% in 2007, which places us in the middle of the ranking of the European Union.</i>  |
| <b>Measures</b>                 | <i>Lifelong learning is facilitated by the state support, for example financing from the state budget, use of structural funds, income tax incentives, creation of the information system for disseminating information on the possibilities of training and education, organization of trainings and support to training providers.</i>   |

**Vaatlusele eelnenud nelja nädala jooksul elukestvas õppes osalenud 25–64-aastaste vanuserühmas Euroopa Liidus, 2007**

*Population of the European Union aged 25–64 who participated in lifelong learning during the four weeks preceding the survey, 2007*

**Elukestvas õppes osalejate määr Euroopa Liidu liikmesriikides erineb suuresti. Eestis on see näitaja EL-i riikide keskmisest veidi madalam.**

**There are large differences in the shares of population participating in lifelong learning in the European Union Member States. In Estonia, this indicator is a little below the European Union average.**



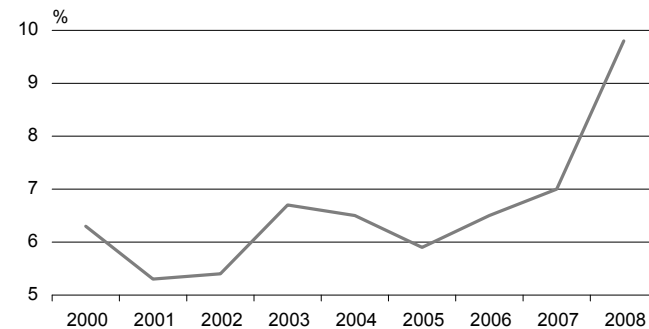
Allikas/Source: Eurostat.

**Vaatlusele eelnenud nelja nädala jooksul elukestvas õppes osalenud 25–64-aastaste vanuserühmas, 2000–2008**

*Population aged 25–64 who participated in lifelong learning during the four weeks preceding the survey, 2000–2008*

**Eestis osales 2008. aastal elukestvas õppes peagu kaks korda rohkem 25–64-aastaseid kui 2001. aastal**

**In Estonia, in 2008, almost twice as many people aged 25–64 participated in lifelong learning as in 2001.**

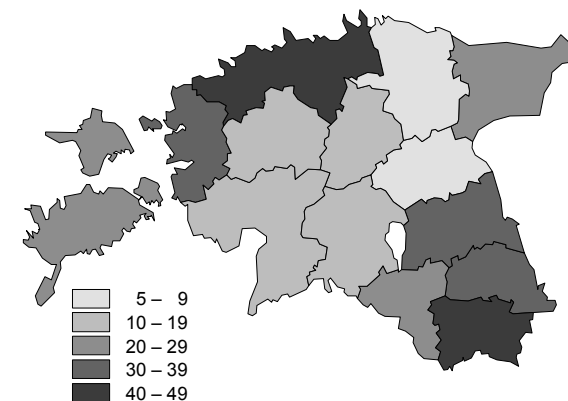


**Vaatlusele eelnenud nelja nädala jooksul elukestvas õppes osalenud 25–64-aastaste vanuserühmas maakonna järgi, 2008**

*Population aged 25–64 who participated in lifelong learning during the four weeks preceding the survey by county, 2008 (protsenti — percentages)*

**Maakonniti ilmnevad elukestvas õppes osalejate määras suured erinevused.**

**Big differences occur between counties in the shares of population taking part in lifelong learning.**



Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

## OODATAV ELUIGA

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Keskmine vanus, milleni vastsündinu eeldatavalt elab, kui ajavahemikule iseloomulikud suremuse näitajad ei muutu.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlikus ühiskonnas elab inimene kaua ja tervena, mis omakorda viitab kõrgemale elukvaliteedile ning heaolule. Rahvastiku jätkusuutlikkust ei taga see, kui keskendutakse üksnes sündimuse suurenemisele, oluline on ka kvaliteetne elukeskkond, mis on pika eluea tagamise eeldus. Näitaja kajastab elukvaliteeti ja inimese elu väärtustamist nii üksikisiku kui ka riigi tasandil.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Ajavahemikus 2000–2007 kasvas oodatav eluiga sünnihetkel 70,6 aastast 73-ni. Naistel on oodatav eluiga kõrgem (78,7 aastat) kui meestel (67,1 aastat). Rahvastiku tervise arengukavas aastateks 2009–2020 on eesmärgiks seatud, et 2012. aastaks kasvaks oodatav eluiga meestel 71 ja naistel 80 aastani. Selleks peab meeste oodatav eluiga kasvama 3,9 ja naiste eluiga 1,3 aastat.<br><br>2008. aastal oli töötavate pensionäride arv tuhande 65–74-aastase elaniku kohta maakonniti 28 ja 260 vahel. Kõige rohkem oli töötavaid pensionäre Tartu- ja Harjumaal, kus töötas vastavalt 260 ja 241 pensionäri tuhande 65–74-aastase elaniku kohta. Ka absoluutväärtustes oli töötavate pensionäride arv nendes maakondades suurim. Madalaim oli selle näitaja väärtus Valga- ja Põlvamaal, kus töötas vastavalt 28 ja 32 pensionäri tuhande 65–74-aastase kohta. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal oli inimeste eeldatav eluiga sünnihetkel Eestis lühem kui enamikus Euroopa Liidu riikides. Meestest on kõige lühema oodatava elueaga Leedus ja Lätis elavad mehed (vastavalt 65,3 ja 65,4 aastat). Naistest on lühima eeldatava elueaga Rumeenia, Bulgaaria ja Läti naised (76,2–76,3 aastat). Kõige kõrgema oodatava elueaga mehed elavad Rootsis ja Küprosel (78,8 aastat) ning naised Prantsusmaal ja Hispaanias (84,4 aastat).   |
| <b>Meetmed</b>                | Pikk eluiga on seotud inimese teadlikkuse ja motivatsiooniga toituda ja liikuda tervislikult, ennetada haigusi, hoida tervist ning vajaduse korral saada õigel ajal kvaliteetset arstiabi. Samuti on oluline, et heaoluühiskonnas liigutaks stressivabamate elutingimuste ja turvalisema elukeskkonna poole. Rahvastiku tervise arengukavas aastateks 2009–2020 on välja toodud viis strateegilist eesmärki, mille saavutamine aitab kaasa oodatava eluea piknemisele. Need eesmärgid on sotsiaalne sidusus ja võrdsed tervishoiuvõimalused, laste ja noorte turvaline areng, tervislik elu-, töö- ja õpikeskkond, tervislik eluviis ning tervishoiusüsteemi areng.   |

## LIFE EXPECTANCY

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The average number of years that the newborn is expected to live, provided that the rate of mortality of the given period remains unchanged.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>In a sustainable society people lead a long and healthy life, which in turn refers to a higher quality of life and welfare. Focusing on the birth increase only does not guarantee sustainability of the population. Quality of the human environment which serves as a prerequisite for ensuring a long lifetime is also important. The indicator shows the quality of life and valuation of human life at the individual as well as state level.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>Life expectancy at birth increased from 70.6 to 73 years in the period 2000–2007. Females have a higher life expectancy (78.7 years) than males (67.1 years). The National Health Plan 2009–2020 sets a goal that men's life expectancy will increase to 71 years and women's life expectancy to 80 years by 2012. In view of this target, men's life expectancy must increase by 3.9 years and women's life expectancy by 1.3 years.<br/><br/>The number of working pensioners per thousand inhabitants in the age group 65–74 varied between 28 and 260. The number of working pensioners was the largest in Tartu and Harju counties, where respectively 260 and 241 pensioners per thousand inhabitants in the age group 65–74 worked. The number of working pensioners was the largest in these counties in absolute terms, too. The value of this indicator was the lowest in Valga and Põlva counties, where the number of working pensioners per 1,000 inhabitants in the age group 65–74 was 28 and 32, respectively.</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2006, the population of Estonia had a shorter life expectancy than in most of the European Union countries. In the European Union context, the life expectancy of men is the shortest in Lithuania and Latvia (65.3 and 65.4 years, respectively). Women's life expectancy is the shortest in Romania, Bulgaria and Latvia (76.2–76.3 years). Males' life</i>   |

expectancy is the longest in Sweden and Cyprus (78.8 years) and women's life expectancy is the longest in France and Spain (84.4 years).

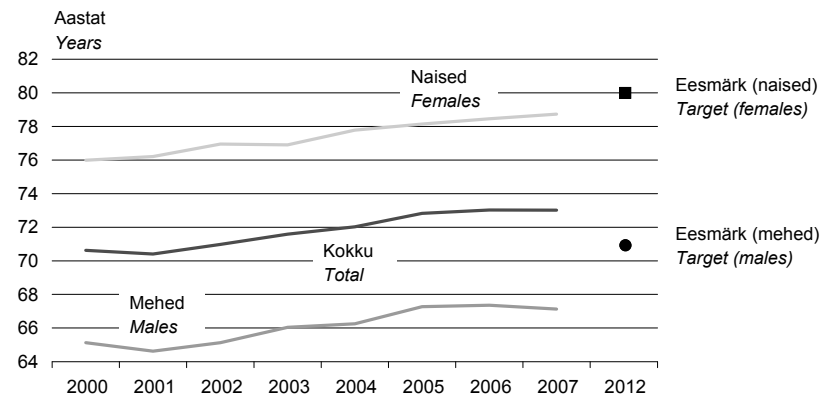
**Measures**

Long life expectancy depends on people's awareness and motivation to stick to a healthy diet and lifestyle, prevent illnesses, care for the health and get qualified medical aid in time whenever necessary. It is also important for the people in the welfare society to be oriented to more tension-free living conditions and a safer human environment. The National Health Plan 2009–2020 sets out five strategic goals, which contribute to the extension of life expectancy. These strategic goals are: social cohesion and equal opportunities in health, safe development for children and the youth, healthy living, working and learning environment, healthy life style and development of health services.

**Ajavahemikus 2000–2007 on meeste oodatav eluiga kasvanud 65 aastast 67-ni ja naiste oma 76-st 79-ni.**

**Males' life expectancy has grown from 65 to 67 years and that of females from 76 to 79 years in the period 2000–2007.**

**Oodatav eluiga, 2000–2007 ja 2012. aasta eesmärk**  
Life expectancy, 2000–2007 and the target for 2012

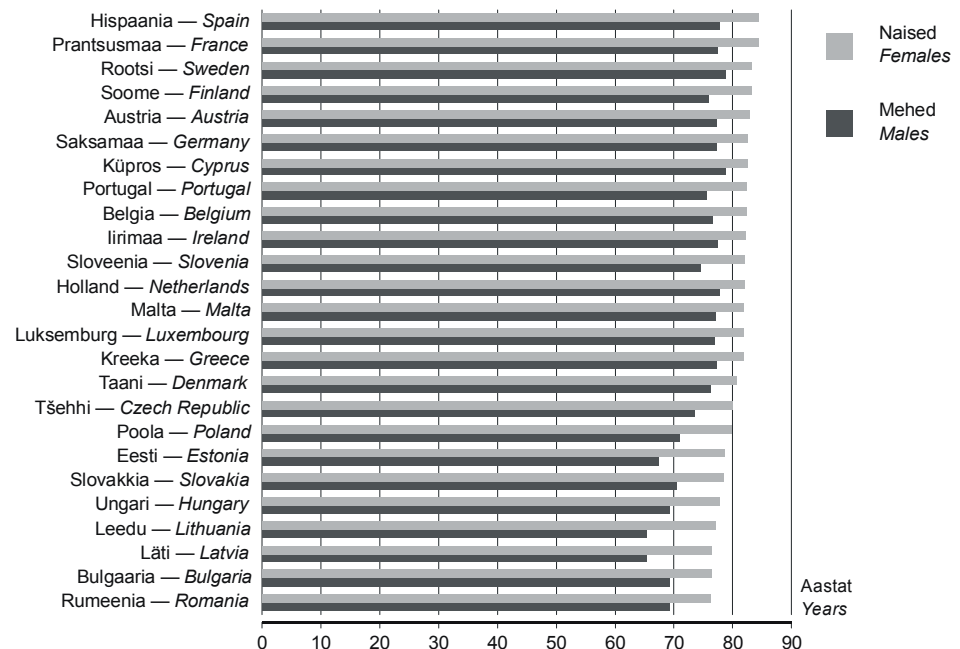


Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Eesti elanikud elavad vähem kui enamiku Euroopa Liidu riikide omad.**

**Life of the inhabitants in Estonia is shorter than life in the majority of European Union countries.**

**Oodatav eluiga soo järgi Euroopa Liidus, 2006**  
Life expectancy by sex in the European Union, 2006



Allikas/Source: Eurostat.

## TERVENA ELADA JÄÄNUD AASTAD

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Tervena elada jäänud aastad sünnimomendil.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlikus ühiskonnas on keskmine oodatav eluiga sünnihetkel kõrge ja tervena elada jäänud aastad lähenevad keskmisele oodatavale elueale. See tähendab, et jätkusuutlikus ühiskonnas elab inimene kaua ja tervena. Tervena elatud pikk elu tähendab ka kõrget elukvaliteeti ja heaolu. Näitaja kajastab ühelt poolt väärtushinnanguid ja tervise tähtsustamist, teiselt poolt tervise hoidmise võimalusi ning arstiabi kättesaadavust.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Ajavahemikus 2004–2007 sündinud Eesti elanik elab tervena keskmiselt 50–52 aastat. 2007. aastal sündinute tervena elada jäänud aeg on 52,2 aastat ehk veidi üle kahe kuu rohkem kui enne 2007. aastat sündinud inimestel. Naised elavad tervena kauem kui mehed. 2007. aastal oli naiste tervena elada jäänud aeg 54,7 ja meeste oma 49,6 aastat.<br><br>Pikaajaliste haiguste osatähtsus vähemalt 16-aastaste seas oli aastatel 2004–2008 38–41%. Kõige väiksem oli see näitaja 2008. aastal, kus pikaajalist haigust põdes 38% vähemalt 16-aastastest. Pikaajalise haiguse põdejate osatähtsus vähemalt 16-aastaste seas oli suurim Põlva ja Võru maakonnas — vastavalt 61% ja 58%. Kõige parem oli olukord Harjumaal, kus pikaajalist haigust põdes 28% vähemalt 16-aastastest elanikest. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Eesti elanikud elavad tervena vähem aega kui enamiku teiste Euroopa Liidu riikide elanikud. Nii naised kui ka mehed elavad tervena kõige kauem Maltal (vastavalt 70,8 ja 69 aastat). Naistest elavad kõige lühemat aega tervena Läti naised (53,7 aastat) ja meestest Eesti mehed (49,5 aastat).   |
| <b>Meetmed</b>                | Tervena elada jäänud aastad olenevad inimese teadlikkusest ja motivatsioonist toituda ja liikuda tervislikult, ennetada haigusi, hoida tervist ning vajaduse korral saada õigel ajal kvaliteetset arstiabi. Samuti on oluline, et heaoluühiskonnas liigutaks stressivabamate elutingimuste ja turvalisema elukeskkonna poole. Rahvastiku tervise arengukava aastateks 2009–2020 toob välja viis strateegilist eesmärki, mille saavutamine aitab kaasa tervena elada jäänud aja pikenemisele. Need eesmärgid on sotsiaalne sidusus ja võrdsed tervishoiuvõimalused, laste ja noorte turvaline areng, tervislik elu-, töö- ja õpikeskkond, tervislik eluviis ning tervishoiusüsteemi areng.  |

## DISABILITY-FREE LIFE EXPECTANCY

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Disability-free life expectancy at birth.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>In a sustainable society, the average life expectancy at birth is high and the disability-free life expectancy converges on the average life expectancy. This means that in a sustainable society people lead a long and healthy life. A long and disability-free life also entails a better life quality and welfare. The indicator shows people's value judgements and valuation of health on the one hand, and opportunities for taking care of one's health and the availability of health services and medical aid on the other hand.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>The population of Estonia born during 2004–2007 are expected to live disability free on average for 50–52 years. For the people born in 2007, the disability-free life expectancy is 52.2 years or a bit over two months more than for people born before 2007. Females live disability free longer than males. In 2007, the disability free life expectancy for females was 54.7 years and for males 49.6 years.<br/><br/>The share of the occurrence of long-term illnesses among the inhabitants aged 16 or older was 38–41% in 2004–2008. This indicator was the lowest in 2008 when 38% of the persons aged 16 or older had suffered from a long-term illness. The share of the people having suffered from a long-term illness among the inhabitants aged 16 or older was the largest in Põlva and Võru counties — 61% and 58% respectively. The situation was the best in Harju county, where 28% of the inhabitants aged 16 or older had suffered from a long-term illness.</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>The inhabitants of Estonia live disability free for a shorter period of life than the inhabitants in most European Union countries. Both females and males live disability free the longest in Malta (70.8 and 69 years respectively). For females, the disability-free life expectancy is the shortest in Latvia (53.7 years) and for males in Estonia (49.5 years).</i>   |

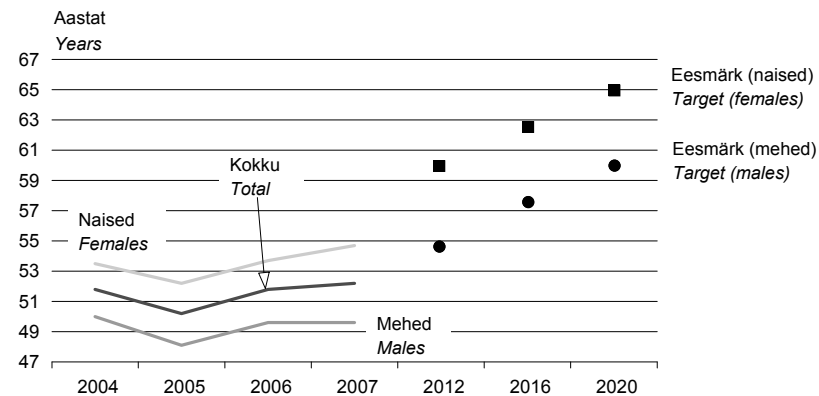
**Measures**

Disability-free life expectancy depends on people's awareness and motivation to stick to a healthy diet and lifestyle, prevent illnesses, care for the health and get qualified medical aid in time in case of necessity. It is also important that people in the welfare society are oriented to more stress-free living conditions and a safer living environment. The Public Health Development Plan for the years 2009–2020 sets out five strategic goals, which promote the growth of disability-free life expectancy. These strategic goals are social cohesion and equal opportunities in health, safe development for children and the youth, a healthy living, working and learning environment, a healthy lifestyle and development of the system of health services.

**Praegune olukord on tervena elada jäänud aastate arvu poolest eesmärkidest veel kaugel.**

**With respect to disability-free life expectancy, the current situation is still far from the set targets.**

**Tervena elada jäänud aastad, 2004–2007 ja 2012., 2016. ning 2020. aasta eesmärk**  
 Disability-free life expectancy, 2004–2007 and the targets for 2012, 2016 and 2020

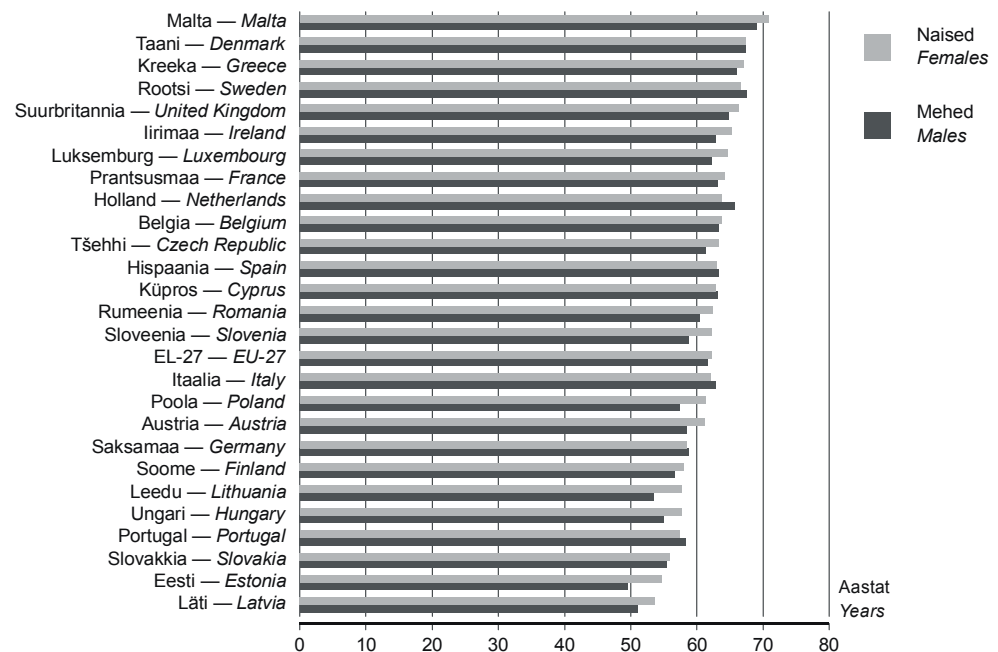


Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

**Eesti elanikud elavad tervena vähem aastaid kui enamiku Euroopa Liidu riikide omad.**

**People in Estonia live disability free for a shorter period of life than people in the majority of European Union countries.**

**Tervena elada jäänud aastad Euroopa Liidus, 2007**  
 Disability-free life expectancy in the European Union, 2007



Allikas/Source: Eurostat.

## HI-VIIRUSE LEVIK

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Uute HIV-nakkuse juhtude arv 100 000 elaniku kohta.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Eestis on üks jätkusuutliku arengu eesmärke saavutada HIV leviku püsiv langustendents. Näitaja kajastab riigi ja ühiskonna suutlikkust lahendada tervishoiuprobleeme, kaasates kõiki riigi tasandeid ja sektoreid ning pannes sellega HIV levikule piir. Teisalt kajastab näitaja riigi suutlikkust ohjeldada ja/või vähendada sotsiaalprobleeme (narkomaania, prostitutsioon jne).  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal diagnoositi Eestis 545 uut HIV-nakkuse juhtu ehk 41 juhtu 100 000 elaniku kohta. Aastatel 2000–2008 diagnoositi Eestis kokku 6813 uut HIV-nakkuse juhtu. Eesti üks omapärasid on HIV suur levik naiste seas: 2008. aastal diagnoositi 230 uut juhtu ehk 32 juhtu 100 000 naise kohta: Meestel diagnoositi 315 uut juhtu ehk 51 uut juhtu 100 000 mehe kohta. Kõige suuremasse riskirühma kuuluvad 20–34-aastased, kelle seas uute nakkusjuhtude arv oli 2008. aastal 72% kõigist uutest HIV-juhtudest. HIV ja AIDSi riiklikus strateegias aastateks 2006–2015 on seatud eesmärgiks, et 2015. aastaks väheneks uute diagnoositud HIV-nakkuse juhtude arv 100 000 elaniku kohta 20-ni. 2008. aastal oli kõige rohkem uusi diagnoositud HIV-nakkuse juhte endiselt Ida-Virumaal — 283 ehk 16,6 uut juhtu 10 000 elaniku kohta — ja Harjumaal — 230 ehk 4,4 uut juhtu 10 000 elaniku kohta. Peamiselt diagnoositi HIV-ga nakatunuid linnades (Narvas, Tallinnas). |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal oli Eesti uute HIV-juhtude kordaja 100 000 elaniku kohta Euroopa Liidu keskmisest üle seitsme korra kõrgem (Euroopa Liidus seitse ja Eestis 50 uut juhtu 100 000 elaniku kohta). Üle 20 juhu oli veel Portugalis (20,5). 2006. aastal diagnoositi Euroopa Liidus keskmiselt seitse uut HIV-juhtu 100 000 elaniku kohta. Viies riigis oli uute HIV-kandjate arv 100 000 elaniku kohta suurem kui kümme: Eestis (50), Portugalis (21), Suurbritannias (15), Lätis (13) ja Luksemburgis (12).  |
| <b>Meetmed</b>                | HIV levik on suure osas seotud nn riskikäitumisega ehk narkootikumide tarbimise, prostitutsiooni, homoseksualismi, kinnipeetavate käitumisega ning noorte teadlikkuse ja väärtushinnangutega. HIV leviku piiramiseks on oluline teavitada inimesi HIV leviku teedest ja oskustest hinnata nakatumise riski. Eesti üks omapärasid on HIV suur levik heteroseksuaalide hulgas, mis viitab vajadusele teha ennetustööd riskirühmadesse kuuluvate naiste ja nende partnerite seas. Oluline on ka teavitada inimesi HIV testimise ja viirusega seotud nõustamise võimalustest ning tagada see kõigile soovijatele. Tagada tuleb ka kõigi HIV-positiivsete tervises seisundi jälgimine, vajaduse korral antiretroviirusravi ja HIV-infektsiooniga seonduvate haiguste ravi kättesaadavus ja kvaliteet.   |

## SPREAD OF HIV-VIRUS INFECTION

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The number of new cases of HIV-infection per 100,000 inhabitants.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Achieving a persistent declining trend in the HIV prevalence is one of the aims of sustainable development in Estonia. The indicator reflects the ability of the state and society to solve health problems, by involving all national levels and sectors and setting a limit to the prevalence of HIV. On the other hand, the indicator reflects the ability of the state to control and/or mitigate social problems (drug use, prostitution, etc.).</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2008, 545 new cases of HIV infection i.e. 41 cases per 100,000 inhabitants were diagnosed in Estonia. During the period 2000–2008, a total of 6,813 new cases of HIV-infection were diagnosed in Estonia. One of the peculiarities characteristic of Estonia is the high prevalence of HIV among females. In 2008, 230 new cases i.e. 32 cases per 100,000 females were diagnosed. Among males, 315 new cases i.e. 51 new cases per 100,000 males were diagnosed. The age group 20–34 constitutes the largest risk group, the number of new cases of HIV-infection diagnosed among this group made up 72% of the new cases of HIV in 2008. National strategy for the prevention of HIV and AIDS for the period 2006–2015 sets the target at reducing the number of new diagnosed HIV-cases to 20 per 100,000 inhabitants by 2015. In 2008, as also in the past, the number of new diagnosed HIV-cases was the highest in Ida-Viru county — 283 cases i.e. 16.6 new cases per 10,000 inhabitants, and in Harju county — 230 cases i.e. 4.4 new cases per 10,000 inhabitants. The persons infected with HIV were mainly diagnosed in cities (Narva, Tallinn).</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2006 the rate of new HIV-cases in Estonia per 100,000 inhabitants exceeded the EU average by more than seven times (seven new infections per 100,000 inhabitants in the European Union and 50 new infections in Estonia). The number of new infections exceeded 20 also in Portugal (20.5). In 2006 the average number of new HIV-cases registered was</i>  |



seven per 100,000 inhabitants in the European Union. In five countries, the number of new HIV-positives per 100,000 inhabitants exceeded ten: these were Estonia (50), Portugal (21), the United Kingdom (15), Latvia (13) and Luxembourg (12).

**Measures**

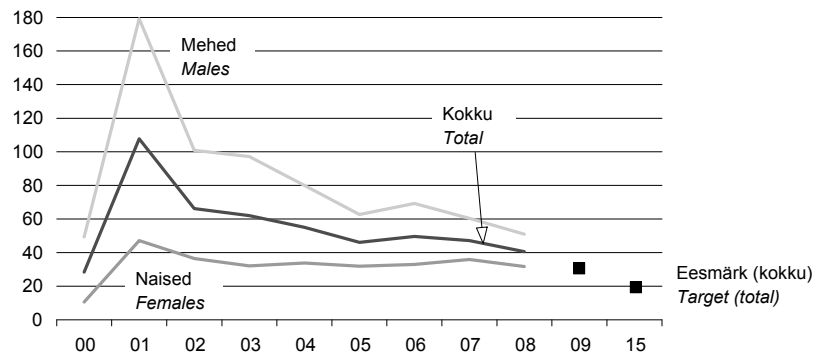
The prevalence of HIV infection is largely connected to the so-called risk behaviour, i.e. use of drugs, prostitution, homosexuality, behaviour of prisoners and to the awareness and values of youngsters. In order to curb the prevalence of HIV it is necessary to inform the population of the pathways of HIV and enhance the knowledge required to assess the risk of getting infected. One peculiarity in Estonia is the high prevalence of HIV among heterosexuals. This refers to the need to take preventive action among the women of the risk groups and their partners. It is also important to inform the population of the opportunities for HIV testing and counselling and to ensure these services to all those in need. Also monitoring of the health status of all HIV-positive persons, antiretroviral treatment if required and availability and quality of the treatment of the diseases related to HIV-infection must be ensured.

**Uute HIV-juhtude arv 100 000 elaniku kohta soo järgi, 2000–2008 ja 2009. ning 2015. aasta eesmärk**

The number of new cases of HIV-infection per 100,000 inhabitants by sex, 2000–2008 and the targets for 2009 and 2015

Eesti omapära on HIV suur levik naiste seas.

The peculiarity of Estonia is a high prevalence of HIV among females.



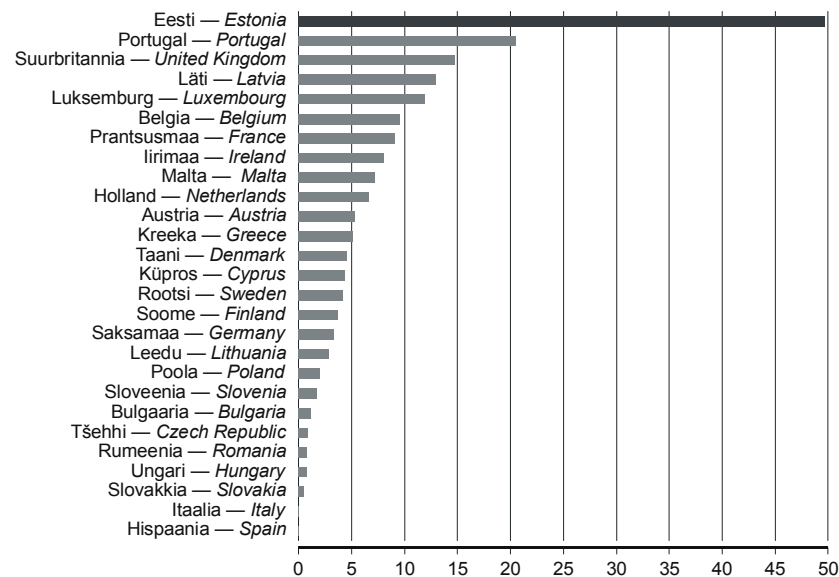
Allikas: Tervisekaitseinspeksioon.  
Source: Health Protection Inspectorate.

**Uute HIV-juhtude arv 100 000 elaniku kohta Euroopa Liidus, 2006**

The number of new cases of HIV-infection per 100,000 inhabitants in the European Union, 2006

2006. aastal oli uute HIV-juhtude kordaja 100 000 elaniku kohta Eestis Euroopa Liidu keskmisest üle seitsme korra kõrgem.

In 2006, the rate of new HIV-infections per 100,000 inhabitants in Estonia exceeded the EU average by more than seven times.



Allikas: Maailma Tervishoiuorganisatsiooni Euroopa regionaalbüroo; Eurostat.  
Source: World Health Organisation's Regional Office for Europe; Eurostat.

## VERERINGEELUNDITE HAIGUSTESSE SUREMUS

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Vereringeelundite haiguste suremuskordaja 100 000 alla 65-aastase elaniku kohta.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutliku arengu üks indikaatoreid on ennetatavate surmade vähenemine. Vereringeelundite haigused on üks levinumaid surmapõhjuseid Eestis. Näitaja aegrida väljendab rahvastiku terviseteadlikkuse kasvu ja tervishoiusüsteemi orienteeritust ennetustegevusele. Teisest küljest kajastab näitaja ka meditsiini taset riigis. Näitaja kõrge tase, eriti alla 65-aastaste seas, vähendab tööelise elanikkonna eluiga. Samuti on vereringeelundite haigused suures osas ennetatavad ja edasilükatavad.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal suri vereringeelundite haigustesse 1369 kuni 65-aastast elanikku, sealhulgas mehi 1039 ja naisi 330. 100 000 elaniku kohta oli nimetatud vanuserühmas 123 surmajuhtu. Selle vanuserühma meeste seas oli 192 surmajuhtumit 100 000 selle vanuserühma mehe kohta ning naistel 58 surmajuhtumit 100 000 selle vanuserühma naise kohta. Alla 65-aastaste naiste puhul vähenes enneaegne vereringeelundite haigustesse suremine aastatel 2000–2008 üle 30%. Samal perioodil vähenes vereringeelundite haigustesse suremus alla 65-aastaste meeste seas üle viiendiku. Südame- ja veresoonehaiguste ennetamise riiklikus strateegias aastateks 2005–2020 on eesmärgiks seatud, et 2020. aastaks oleks vereringeelundite haigustesse suremus alla 65-aastaste meeste seas alla 148 ja samas vanuses naiste seas alla 57.                                    |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal oli vereringeelundite haiguste standarditud suremuskordaja Euroopa Liidus 100 000 alla 65-aastase elaniku kohta 50,6 — meestel 75,8 ja naistel 26,5. Eesti asub koos Bulgaaria, Läti ja Leeduga nii meeste kui ka naiste näitajaga Euroopa Liidu riikide esimeste seas. Eesti 2006. aasta näitaja oli 2,3 korda kõrgem (meeste oma 2,7 korda kõrgem) kui Euroopa Liidu keskmine. Kõige väiksem oli Prantsusmaa näitaja — 26,8 —, ka eraldi nii meeste (40,8) kui ka naiste (13,3) puhul. Kõige suurem oli vereringeelundite haiguste standarditud suremuskordaja Lätis (188,1), sealjuures ka meeste puhul (309,1). Naiste puhul oli Euroopa Liidu riikide kõige kõrgem näitaja 2006. aastal Bulgaarias (91).  |
| <b>Meetmed</b>                | Südame- ja veresoonehaiguste ennetamiseks on välja töötatud riiklik strateegia aastateks 2005–2020. Südame- ja veresoonehaigusi on võimalik vähendada pikaajaliste programmidega, mis kaasavad eri valdkondi ja inimesi — terviseharidusega, tervist väärtustavate töökohtadega, tervise hoidmiseks piisava sissetuleku tagamisega ja tauniva suhtumisega tervist kahjustavatesse eluviisidesse. Oluline on rakendada meetmeid liikumisharjumuste suurendamiseks, mis eeldab, et tagatud on ka seda toetav keskkond ja infrastruktuur. Südame- ja veresoonehaigustesse suremise riski vähendab toitumisharjumuste tervislikumaks muutmine ning tubaka- ja alkoholitarbimise ja passiivse suitsetamise vähenemine. Oluline on ka see, et vereringeelundite haiguste riskirühma jälgiks pidevalt arstid, kes sekkuksid kirurgiliselt juba ennetavalt ja õigel ajal. |

## DEATHS CAUSED BY DISEASES OF THE CIRCULATORY SYSTEM

|                             |   |
|-----------------------------|---|
| <b>Definition</b>           | <i>The death rate of diseases of the circulatory system among males and females younger than 65 years of age per 100,000 inhabitants.</i>   |
| <b>Relevance</b>            | <i>Decrease in preventable deaths is an indicator of sustainable development. Diseases of the circulatory system is one of the most common causes of death in Estonia. The time series of the indicator expresses a growth in the public awareness of health and orientation of the health system to preventive activities. On the other hand, the indicator reflects the level of medicine in a country. A high level of the indicator, in particular in the age group younger than 65 years of age, reduces the lifespan of working-age population. Diseases of the circulatory system are largely preventable and can be deferred.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>1,369 persons in the age group up to 65 died from diseases of the circulatory system, among them 1,039 males and 330 females, which made up 123 deaths per 100,000 inhabitants in the referred age group. The respective death rate of males was 192 deaths per 100,000 males of this age group, and that of females — 58 deaths per 100,000 females of this age group. Among females in the age group 65 years or younger, the number of incidents of premature death caused by diseases of the circulatory system decreased over 30% in the period 2000–2008. At the same time, the number of incidents of premature death among males in the age group 65 years or younger caused by diseases of the circulatory system declined by more than one fifth. The national strategy for prevention of cardiovascular diseases for the years 2005–2020 sets a target that the number of deaths caused by diseases of the circulatory system shall be less than 148 deaths among men in the age group 65 or younger and less than 57 deaths among women in the age group 65 or younger by the year 2020.</i> |

**International comparison**

In 2006, the standardized death rate of the diseases of circulatory system per 100,000 inhabitants aged 65 or younger was 50.6 in the European Union — 75.8 for males and 26.5 for females. Regarding the standardized death rate among both men and women, Estonia together with Bulgaria, Latvia and Lithuania ranks as one of the first among the European Union countries. The 2006 indicator of Estonia exceeded the European Union average by 2.3 times (2.7 times higher among males). The indicator was the lowest in France — 26.8 — this was also true when viewed separately for males (40.8) and females (13.3). The standardized death rate of diseases of the circulatory system was the highest in Latvia (188.1), thereby also among males (309.1). In case of females, the highest indicator of the European Union countries was recorded in 2006 in Bulgaria (91).

**Measures**

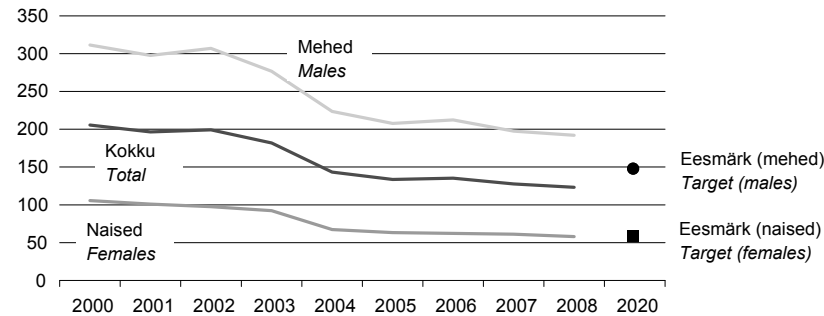
A national strategy has been worked out for the years 2005–2020 for the prevention of cardiovascular diseases. Occurrences of cardiovascular diseases can be reduced by long-term and extensive programs, which involve different spheres and population groups and are targeted at education in health care, health valuing workplaces, ensurance of sufficient income that can guarantee accessibility to necessary health services and a deprecatory attitude to unhealthy lifestyles. It is important to implement measures for encouraging physical activity, whereas the environment and infrastructure that promote physical activity are relevant preconditions in that respect. The mortality risk caused by cardiovascular diseases can be reduced when the nutrition habits of population become healthier and the consumption of tobacco and alcohol as well as passive smoking decreases. Also continuous medical supervision of the risk groups and preventive surgical procedures are relevant measures for preventing diseases of the circulatory system.

**Vereringeelundite haiguste suremuskordaja 100 000 kuni 65-aastase elaniku kohta soo järgi, 2000–2008 ja 2020. aasta eesmärk**

Death rate of diseases of the circulatory system per 100,000 inhabitants in the age group 65 or younger by sex, 2000–2008 and the target for 2020

**Näitaja kõrge tase kuni 65-aastaste seas vähendab tööelise elanikkonna eluiga.**

**A high level of the indicator among the population aged 65 or younger shortens the lifetime of working-age population.**



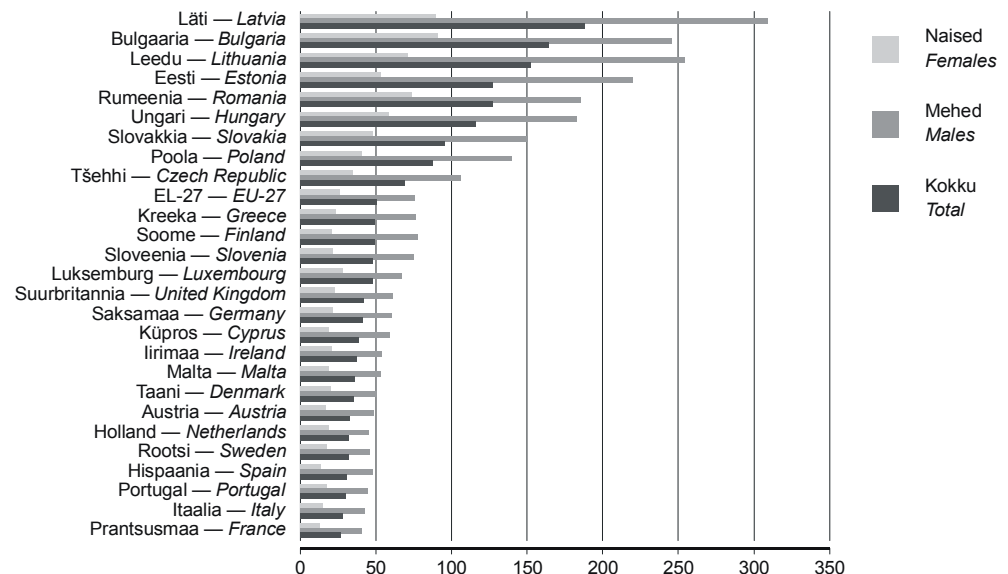
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Vereringeelundite haiguste standarditud suremuskordaja 100 000 kuni 65-aastase elaniku kohta soo järgi Euroopa Liidus, 2006**

Standardized death rate of diseases of the circulatory system per 100,000 inhabitants in the age group 65 or younger in the European Union, 2006

**Eesti asub Euroopa Liidu riikide seas nii meeste kui ka naiste suremuskordaja poolest esimeste hulgas.**

**With respect to the death rate of both males and females, Estonia ranks as one of the first among the countries of the European Union.**



Allikas/Source: Eurostat.

## PAHALOOMULISTESSE KASVAJATESSE SUREMUS

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Pahaloomuliste kasvajate suremuskordaja 100 000 elaniku kohta.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlik areng eeldab oodatava eluea pikenemist ja tervena elatud eluaastate suurenemist. Arenenud riikides on pahaloomulistes kasvajatesse suremus kujunemas vananeva elanikkonna peamiseks surmapõhjuseks, samal ajal vähendab haiguse õigeaegne avastamine ja ravi suremust tööealises elanikkonnas. Riiklik vähistrateegia aastateks 2007–2015 näeb ette, et 2015. aastaks väheneks vähi suremus võrreldes 2005. aastaga 10%, kopsuvähki suremus meestel 10% ja emakakaelavähki suremus 30%.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal suri pahaloomulistes kasvajatesse 3543 inimest (1906 meest ja 1637 naist), 100 000 elaniku kohta oli 264 surmajuhtu (309 surmajuhtu 100 000 mehe ja 226 surmajuhtu 100 000 naise kohta). Kopsuvähk <sup>a</sup> oli meestel pahaloomuliste kasvajate seas kõige levinum surmapõhjus (31% meeste vähisuremusest) — 594 surmajuhtu ehk 96 surmajuhtu 100 000 mehe kohta. Naistel oli vähkkasvajate seas levinuim surmapõhjus rinnavähk (14%). Emakaelavähk oli 4% surmajuhtude põhjus. 2008. aastal suri rinnavähki 233 naist (32 surmajuhtu 100 000 naise kohta) ja emakakaelavähki 72 naist (10 juhtu 100 000 naise kohta).  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Eestis oli 2006. aastal pahaloomuliste kasvajate standarditud suremuskordaja <sup>b</sup> 13% suurem (199 surmajuhtu 100 000 inimese kohta) kui Euroopa Liidus keskmiselt (175 surmajuhtu 100 000 inimese kohta). Eesti oli 2006. aastal meeste pahaloomuliste kasvajate suure suremuskordajaga (302 surmajuhtu 100 000 mehe kohta) Euroopa Liidu esimese kolme riigi seas. Naiste pahaloomuliste kasvajate standarditud suremuskordaja oli Eestis 2006. aastal Euroopa Liidu keskmise tasemel (144 surmajuhtu 100 000 naise kohta).  |
| <b>Meetmed</b>                | Pahaloomuliste kasvajate teke on seotud nii keskkonnaseisundi, inimeste harjumuste (tubaka- ja alkoholitarbimise) kui ka geneetilise eelsoodumusega. Riiklikus vähistrateegias aastateks 2007–2015 on vähijuhtude vähendamise meetmetena rõhutatud ennetustööd, vähi varajast avastamist ja ravi. Olulised on ka meetmed tervislikuma keskkonna tagamiseks, elanike teadlikkuse suurendamiseks keskkonnast tulenevatest vähiriskidest ning tubakatoodete ja alkoholitarvitamise vähendamiseks. Tervishoiusüsteemis eeldab see emakakaela- ja rinnavähi varajast avastamist sõeluuringu teel, kvaliteetsete diagnostika-meetodite juurutamist ja kättesaadavuse tagamist ning kvaliteetse, kõiki ravimeetodeid kaasava vähiravi saamist optimaalses mahus. |

## DEATHS CAUSED BY MALIGNANT NEOPLASMS

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The death rate of malignant neoplasms per 100,000 inhabitants.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>A prerequisite for sustainable development is the increase in life expectancy and disability-free life expectancy. In the developed countries, deaths from malignant neoplasms are becoming the major death cause among ageing population. Nevertheless, timely detection and treatment of diseases reduce mortality among the working-age population. The National Cancer Strategy 2007–2015 foresees that the total cancer death rate will reduce by 10%, the lung cancer death rate among males will reduce by 10% and cervical cancer death rate among females will reduce by 30% by the year 2015 compared to 2005.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2008, 3,543 inhabitants (1,906 males and 1,637 females) died of malignant neoplasms, amounting to 264 deaths per 100,000 inhabitants (309 death cases per 100,000 males and 226 per 100,000 females). Lung cancer<sup>a</sup> prevailed among males as the most widespread cause of death from malignant neoplasms (31% of the cancer death rate of males) — 594 cases i.e. 96 deaths per 100,000 males. Among females, the most prevalent cause of death from cancer was breast cancer (14%). Cervical cancer was the cause of death in 4% of cases. In 2008, 233 females died from breast cancer (32 deaths per 100,000 females) and 72 females from cervical cancer (10 deaths per 100,000 females).</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2006, in Estonia, the standardized death rate<sup>b</sup> of malignant neoplasms exceeded the European Union average (175 deaths per 100,000 inhabitants) by 13% (199 deaths per 100,000 inhabitants). In 2006, Estonia was among the top three European Union countries in regard to the high death rate of malignant neoplasms among males (302 deaths per 100,000 males). In 2006, the standardized death rate of malignant neoplasms among females in Estonia was at the average level (144 deaths per 100,000 females) of the European Union.</i>  |

<sup>a</sup> Kopsuvähi all arvestatakse ka kõri-, hingetoru- ja bronhivähki.

<sup>b</sup> Standarditud suremuskordaja — rahvastiku suremuse võrdlemiseks kasutatav suhtarv, kõrvaldamaks rahvastiku soovanuskoosseisu erinevuse mõju.

<sup>a</sup> Under lung cancer also the cancers of larynx, trachea and bronchus are considered.

<sup>b</sup> Standardized death rate — a ratio used for comparing the death rates of population in order to eliminate the effect of differences in the sex and age structure of population.

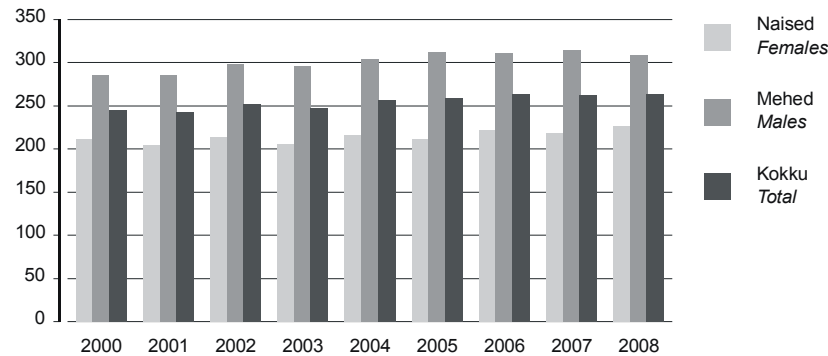
**Measures**

Formation of malignant neoplasms is related to the environmental status, habits (consumption of tobacco and alcohol) of the population as well as to the genetic disposition. In the National Cancer Strategy 2007–2015, preventive activities and early detection and treatment of cancer have been pointed out as the measures for combating cancer. Also the measures for ensuring a healthier environment, for increasing the population’s awareness of cancer risks arising from the environment, and for reducing the consumption of tobacco products and alcohol are considered important. In the health system it requires early detection of cervical cancer and breast cancer by screening, introduction of high-quality diagnostic methods and availability of high-quality multimodal (involving all treatment methods) cancer treatment in an optimal scope.

**Aastatel 2000–2008 kasvas pahaloomulistes kasvajatesses suremus 100 000 inimese kohta üle 7%.**

**In the period 2000–2008, the mortality from malignant neoplasms per 100,000 inhabitants increased by more than 7%.**

**Pahaloomuliste kasvajate suremuskordaja 100 000 elaniku kohta soo järgi, 2000–2008**  
Death rate of malignant neoplasms per 100,000 inhabitants by sex, 2000–2008

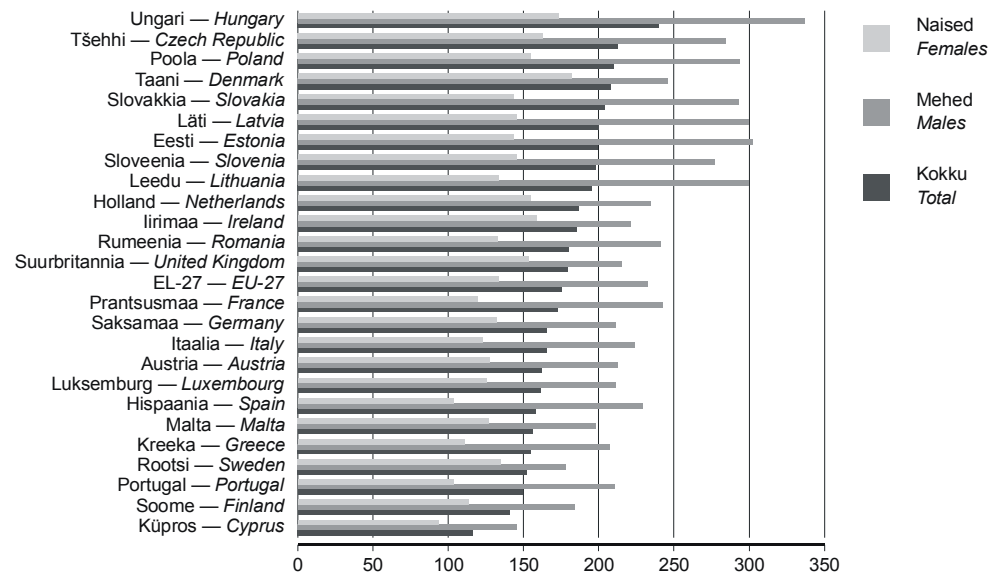


Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Eestis oli 2006. aastal pahaloomuliste kasvajate suremuskordaja 13% suurem kui Euroopa Liidu keskmine.**

**In 2006, the death rate of malignant neoplasms in Estonia exceeded the European Union average by 13%.**

**Pahaloomuliste kasvajate standarditud suremuskordaja 100 000 elaniku kohta soo järgi Euroopa Liidus, 2006**  
Standardized death rate of malignant neoplasms per 100,000 inhabitants by sex in the European Union, 2006



Allikas/Source: Eurostat.

## SISSETULEKUTE EBAVÕRDSUS

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | 20% kõrgeima sissetulekuga (kõrgeim kvintil) isikute summaarse aasta ekvivalentneto-sissetuleku ja 20% madalaima sissetulekuga isikute (madalaim kvintil) summaarse aasta ekvivalentnetosissetuleku jagatis.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Näitaja kajastab seda, mitu korda ületavad kõige rikkamate inimeste sissetulekud kõige vaesemate omasid, näidates majandusliku ebavõrdsuse taset ühiskonnas: mida suurem on sissetulekute jagatise arväärtus, seda suurem on ühiskonnaliikmete majanduslik ebavõrdsus. Näitaja trend kajastab sotsiaalpoliitika tõhusust riigis ehk seda, kas ja millisel määral suudavad sotsiaaltoetused vähendada vaba turu loodavat ebavõrdsust. Suur majanduslik ebavõrdsus avaldab negatiivset mõju majanduse arengule ja majanduskasvule ning tekitab ka sotsiaalset ja poliitilist ebastabiilsust ning rahulolematust. Sissetulekute suur ebavõrdsus tekitab ühelt poolt pingeid inimeste vahel, teiselt poolt aga tekitab sotsiaalseid probleeme ühiskonnas tervikuna ja suurema vajaduse sotsiaaltoetuste järele. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis on 20% madalaima sissetulekuga ja 20% kõrgeima sissetulekuga elanike sissetulekute erinevus viimastel aastatel vähenenud. Kui 2000. aastal ületas kõrgeimasse kvintiili kuuluvate inimeste sissetulek madalaima kvintiili inimeste oma 6,3 korda, siis 2007. aastal oli see suhe 5.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2007. aastal oli Euroopa Liidu riikides kõrgeimasse sissetulekukvintiili kuuluvate elanike summaarse aasta ekvivalentnetosissetuleku suhe madalaima sissetulekukvintiili elanike omasse keskmiselt 4,8. Suurim sissetulekute ebavõrdsus 20% kõrgeima sissetulekuga elanike ja 20% madalaima sissetulekuga elanike sissetulekute vahel oli Portugalis (6,5 korda), väikseim Sloveenias (3,3), Rootsis (3,4), Slovakkias (3,5) ja Tšehhis (3,5). Eestis oli see näitaja 5,5 ehk üks kõrgemaid Euroopa Liidu riikide hulgas. Tuleb mainida, et sissetulekute võrdsem jaotus ei näita otseselt riigi majanduslikku arengutaset.   |
| <b>Meetmed</b>                | Vaesuse leevendamisel ja majandusliku ebavõrdsuse vähendamisel on suur tähtsus sotsiaalsetel siiretel. Siia kuuluvad nii riiklikud kui ka kohalike omavalitsuste toetused ja hüvitised. Siirded hõlmavad madalaima sissetulekukvintiiliga elanike sissetulekust üle poole.  |

## INEQUALITY OF INCOME

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Ratio of the total equalized yearly disposable income received by 20% of the population with the highest income (highest quintile) to the total equalized yearly disposable income received by 20% of the population with the lowest income (lowest quintile).</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>The indicator shows how many times the income of the wealthiest population exceeds the income of the poorest population which reflects the level of economic inequality in the society: the bigger the numerical value of the quotient of incomes is, the bigger is the economic inequality between the community members. The trend of indicator reflects the efficiency of social policy of a country. Or in other words: if and to which extent social benefits can contribute to the reduction of inequality created by the over-the-counter market conditions. Big economic inequality has a negative impact on both the economic growth and economic development and it also generates social and political instability and discontentment. On the one hand, big inequality between incomes causes tensions between people. On the other hand, it generates social problems in the society as a whole and increases a need for social benefits.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia, the difference between the incomes received by 20% of the population with the highest income and 20% of the population with the lowest income has decreased during recent years. In 2000 the income of the population of highest quintile exceeded the income of the population of lowest quintile 6.3 times, but in 2007 — five times.</i>   |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2007, the ratio of the total equalized yearly disposable income of the people belonging to the highest income quintile to the total equalized yearly disposable income of the people belonging to the lowest income quintile was on average 4.8 in the European Union countries. The largest inequality between 20% of the population with the highest income and 20% of the population with the lowest income was recorded in Portugal (6.5). The ratio between the incomes of the people belonging to the highest income quintile and of those belonging to the lowest income quintile was the smallest in Slovenia (3.3), Sweden (3.4), Slovakia (3.5) and Czech Republic (3.5). In Estonia the indicator was 5.5, which was one of the highest values among the European Union countries. It should be mentioned, that a more equal distribution of incomes does not directly indicate the level of economic development of a country.</i>         |

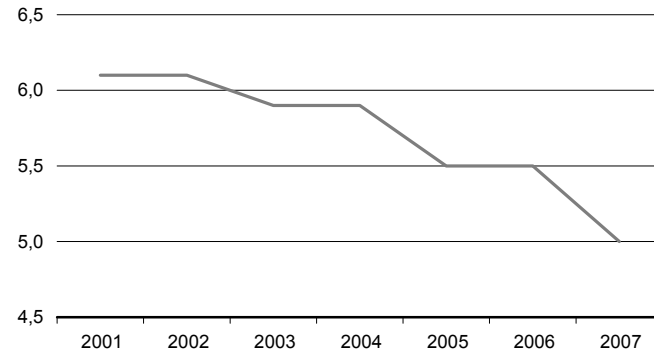
**Measures**

Social transfers have a great importance in the alleviation of poverty and reduction of economic inequality. Both the governmental and local municipality grants and benefits are considered here. Social transfers make up more than a half of the income of population of the lowest income quintile.

20% madalaima ja 20% kõrgeima sissetulekuga elanike sissetulekute erinevus on vähenenud.

*Difference between the incomes of 20% of the population with highest income and 20% of the population with lowest income has decreased.*

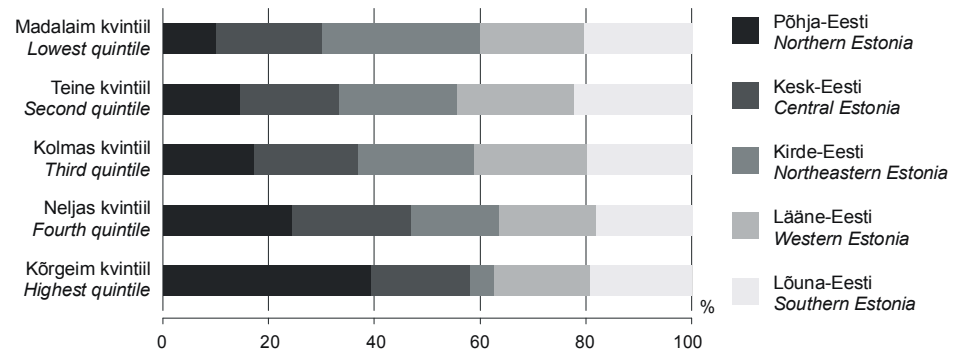
**Kvintiiilide suhte kordaja Eestis, 2001–2007**  
 Quintile share ratio in Estonia, 2001–2007



**Elanikud sissetulekukvintiiili ja piirkonna järgi, 2007**  
 Population by income quintile and region, 2007

2007. aastal oli kõrgeima sissetulekukvintiiiliga elanikke Põhja-Eestis 32%, samal ajal Kirde-Eestis oli neid vaid veidi alla 4%.

*In 2007, population of the highest income quintile made up 32% in Northern Estonia, at the same time there were only a little less than 4% of such people in Northeastern Estonia.*

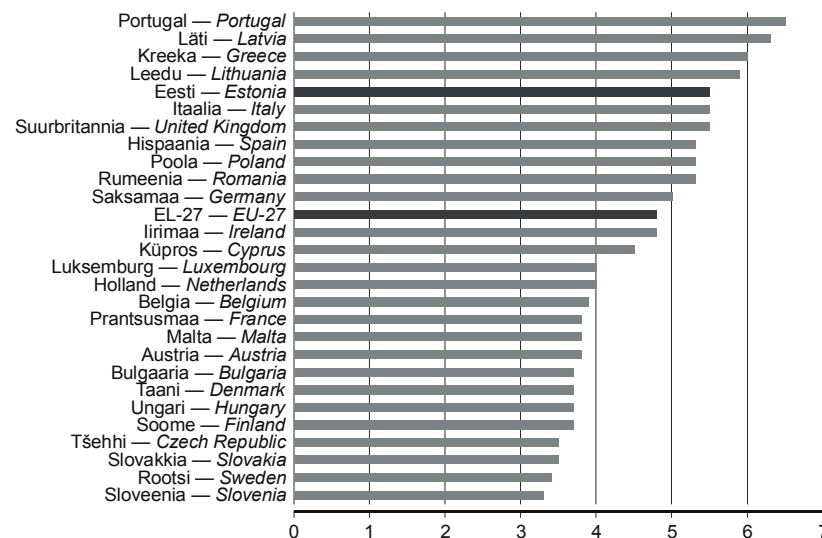


Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

**Sissetulekute ebavõrdsus Euroopa Liidus, 2007**  
 Inequality of income in the European Union, 2007

2007. aastal oli Euroopa Liidu riikides kõrgeima sissetulekukvintiiiliga elanikkonna sissetulek keskmiselt umbes viis korda suurem kui madalaima sissetulekukvintiiiliga elanikkonnal.

*In 2007, the population of the highest income quintile received, on average, an almost five times bigger income than the population of the lowest income quintile in the European Union countries.*



Allikas/Source: Eurostat.

## SUHTELINE VAESUS

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Suhtelise vaesuse määr on nende isikute osatähtsus, kelle ekvivalentnetosissetulek on suhtelise vaesuse piirist madalam. Eestis nagu ka teistes Euroopa Liidu riikides on suhtelise vaesuse piir kokkulepitult 60% elanikkonna sissetulekute mediaanist.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Suhteline vaesus mõõdab üht vaesuse dimensiooni, rahalist sissetulekut, peale mille on veel mitmesuguseid mitterahalise vaesuse või ilmajäetuse mõõtmeid. Peale sissetulekuvaesuse on üha levinum rääkida vaesusest kui nende aineliste ressursside puudumisest, mis tagaksid ühiskonnas hädavajalikuks peetava elustandardi ning võimaldaksid osaleda ühiskonna sotsiaal- ja majanduselus. Seega näitab vaesus üldisemalt ühiskonna sotsiaalse kaasamise taset.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Vaesusesse sattumise risk oleneb leibkonna struktuurist. Suurim vaesusrisk on üksi elamine, eelkõige pensionipõlves. 2007. aastal elas üle 65-aastastest inimestest allpool vaesuspiiri 39%, üksi elavatest pensioniealistest inimestest aga 80%. Vaesusesse sattumise tõenäosus suureneb, kui perre sünnib kolmas laps. Kui kahe lapsega leibkondadest elab allpool suhtelist vaesuspiiri 11%, siis vähemalt kolme lapsega leibkondadest on suhteliselt vaeseid juba 22%. Hiiu ja Ida-Viru maakonna elanikel on kolm korda suurem tõenäosus elada suhtelises vaesuses kui Harju maakonnas ja kaks korda suurem tõenäosus kui Rapla maakonnas. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2007. aastal oli Euroopa Liidu liikmesriikide keskmine suhtelise vaesuse määr 16%. Eesti elanikest elas vaesuses 19%. Eesti omast suurem oli vaesuse määr vaid Lätis (21%), Kreekas, Hispaanias ja Itaalias (kõigis kolmes 20%). Eestiga enam-vähem sama suur vaeste osatähtsus rahvastikus oli veel Leedus, Rumeenias ja Suurbritannias. Euroopa Liidu madalaim oli suhtelise vaesuse määr 2007. aastal Hollandis ja Tšehhis (mõlemas 10%).   |
| <b>Meetmed</b>                | Vaesusrisiki leevendamisel on muu hulgas oluline osa sotsiaalsetel siiretel. Siia kuuluvad nii riiklikud kui ka kohalike omavalitsuste toetused ja hüvitised. (Näiteks 2007. aastal elanuks Eestis igasuguste sotsiaalsete toetusteta suhtelises vaesuses 36% kogu rahvastikust.) Oluline vaesuse vähendaja on ka riiklik tööhõivestrateegia, mis aitab võidelda vaesuse suurima põhjuse — töötusega. Nimelt elavad Eestis suurimas vaesuses just need leibkonnad, kus keegi ei käi tööl — 2007. aastal lasteta töötutest leibkondadest 65% ja lastega leibkondadest 87%.  |

## RELATIVE POVERTY

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>At-risk-of-poverty rate is a share of persons with an equalized disposable income that is below the relative poverty threshold. In Estonia and in other EU countries, the at-risk-of-poverty threshold is set at 60% of the national median disposable income.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>Relative poverty measures the monetary income that is one dimension of poverty. Besides that, several non-monetary poverty or deprivation dimensions can be pointed out. Poverty is not just a lack of money, but rather the lack of material resources which assure the essential living standard and enable participation in the social and economic life of the society. Therefore, in more general lines, poverty reflects the level of social inclusion in the society.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>The probability of being poor depends on the structure of household. At-risk-of-poverty is the biggest for households with one adult, first and foremost in the pension age. In 2007, 39% of the persons aged over 65 lived below the at-risk-of-poverty risk, among the persons of pension age living alone the respective percentage was 80%. The probability of falling into poverty increases when the third child is born to the family. 11% of the households with two children live below the at-risk-of-poverty, but among the households with three or more children 22% live below the at-risk-of-poverty. The residents of Hiiu and Ida-Viru counties have a three times higher risk of poverty than the residents of Harju county and a two times higher risk of poverty than the residents of Rapla county.</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2007, the average at-risk-of-poverty rate of the EU-27 countries was 16%. 19% of Estonian residents lived in poverty. Only in Latvia (21%), Greece, Spain and Italy (20% in all three countries) this indicator was higher than in Estonia. The share of population living in poverty was almost the same as that of Estonia in Lithuania, Romania and United Kingdom. In 2007, the lowest relative poverty in the EU-27 was in the Netherlands and Czech Republic (10% in both).</i>   |
| <b>Measures</b>                 | <i>Social transfers have, among other things, an important role in alleviating the poverty risk. Both the governmental and local municipality transfers should be considered. (For example, in 2007, without the application of social transfers 36% of the population in Estonia would</i>   |

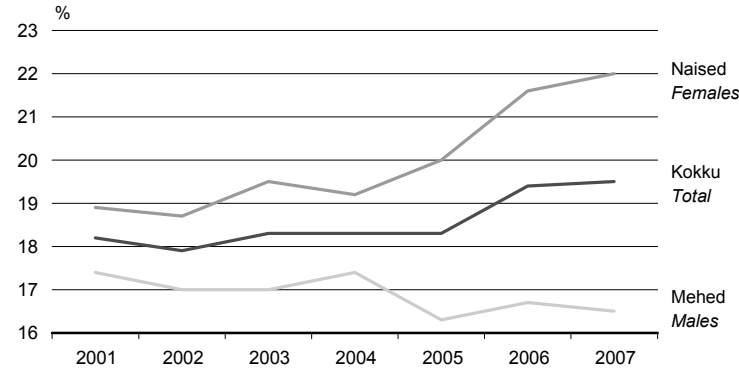


have lived in relative poverty). The national employment strategy is an essential means aimed at reducing poverty. It helps to fight the main cause of poverty — unemployment. Namely, non-working households live in the biggest poverty risk in Estonia — 65% of the non-working households without children and 87% of the households with children in 2007.

**Suhtelise vaesuse määr soo järgi, 2001–2007**  
At-risk-of-poverty rate by sex, 2001–2007

Eestis on suhteline vaesus naiste hulgas suurem kui meeste hulgas ja see erinevus aina süveneb.

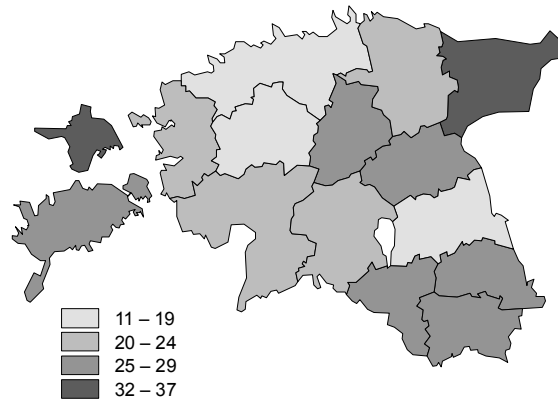
In Estonia, the relative poverty is higher among females than among males and this discrepancy is increasing.



**Suhtelise vaesuse määr maakonna järgi, 2007**  
At-risk-of-poverty rate by county, 2007  
(protsenti — percentages)

Hiiu ja Ida-Viru maakonna elanikel oli 2007. aastal kolm korda suurem oht vaesusesse sattuda kui Harju maakonnas ja kaks korda suurem kui Rapla maakonnas.

In 2007, the residents of Hiiu and Ida-Viru counties had a three times higher risk of falling into poverty than the residents of Harju county and a two times higher risk than the residents of Rapla county.

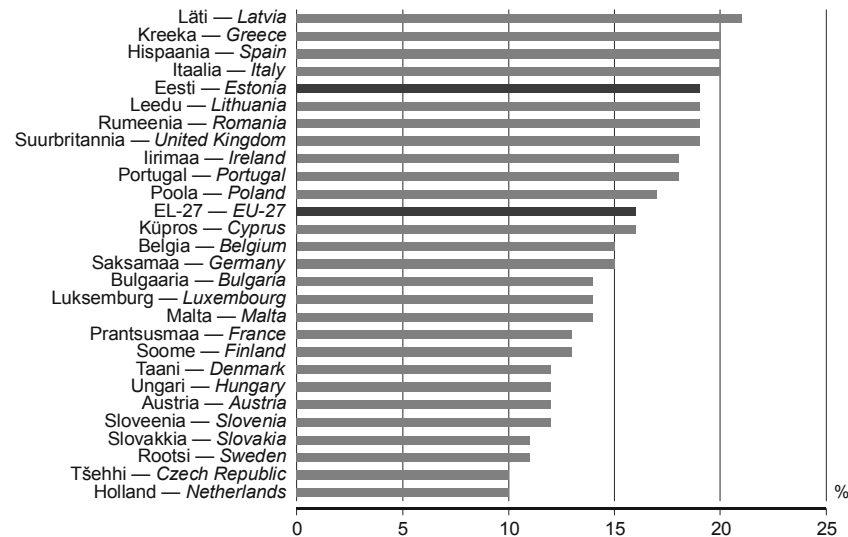


Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Suhtelise vaesuse määr Euroopa Liidus, 2007**  
At-risk-of-poverty rate in the European Union, 2007

2007. aastal oli Eesti elanike vaesusesse sattumise risk Euroopa Liidu riikide hulgas üks suurimaid.

In 2007, the at-risk-of-poverty rate of Estonia was one of the highest among the European Union countries.



Allikas/Source: Eurostat.

## LASTE VAESUSRISK

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Allpool vaesuspiiri elavate kuni 15-aastaste laste osatähtsus. Eestis kasutatakse suhtelise vaesuse piirina 60% elanikkonna sissetulekute mediaanist.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätksuutlikus ühiskonnas peaks kõigile lastele olema tagatud võrdsed haridus-, arstiabi, rahuldavate elamistingimuste ning ka huvitegevuse ja vaba aja sisuka veetmise võimalused. Sissetulekuvaesust mõõdetakse leibkonna alusel — leibkonnaliikmete sissetulekud liidetakse kokku ja jagatakse liikmete arvuga. See tähendab, et vaesed ei saa olla leibkonna üksikud liikmed, vaid vaene on kogu leibkond. Seega on lapse vaesusrisk otseselt seotud leibkonna suhtelise vaesusega.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis elab allpool vaesuspiiri umbes viiendik kuni 15-aastastest lastest. Viimastel aastatel on see näitaja veidi vähenenud ja 2007. aastal oli see 17,1%. Suhtelisse vaesusesse sattumise risk sõltub leibkonna struktuurist: üksikvanemaga laste vaesusrisk on kolm korda suurem kui kahe täiskasvanuga leibkonnas elavate laste oma, samas kasvab leibkonna risk suhtelisse vaesusesse sattuda ligikaudu kaks korda ka siis, kui perre sünnib kolmas laps. 2006. aastal hakkas allpool vaesuspiiri elavate laste osatähtsus Eestis vähenema ja 2007. aastal oli laste vaesuse määr kolm protsendipunkti madalam kui kogu Eesti elanikkonna oma (vastavalt 17% ja 20%). Linnalaste vaesuse määr on maalaste omast peagu poole madalam (2005. aastal vastavalt 16% ja 27%). Ka regiooni ilmsid suured erinevused: 2005. aastal oli Põhja-Eestis vaeseid kümnendik (11%), Kirde-Eestis aga peagu kolmandik (29%) lastega leibkondadest. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal elas Euroopa Liidu riikides kuni 15-aastastest lastest allpool suhtelist vaesuspiiri keskmiselt 19%. Kõige suurem oli allpool suhtelist vaesuspiiri elavate laste osatähtsus Poolas (26%), Lätis ja Ungaris (mõlemas 25%). Kõige väiksem oli allpool vaesuspiiri elavate laste osatähtsus Küprosel (11%), Taanis (10%) ja Soomes (9%). Eestis oli see näitaja 2006. aastal Euroopa Liidu riikide keskmisest veidi väiksem.  |
| <b>Meetmed</b>                | Laste vaesusriski saab vähendada, kui suurendada lastega leibkondade sissetulekut. Selleks peaks suurendama vanemate palgatööst saadav tulu ja/või suurendama laste jaoks mõeldud toetused. Nende hulka kuuluvad nii riiklikud toetused (peretoetused, vanemahüvitised, sünnitoetus, lapsetoetus olenevalt laste arvust, lapsehooldustasu, üksikvanema toetus jm) kui ka kohalike omavalitsuste makstavad toetused. Ilma sotsiaalsete siireteta elanuks 2005. aastal suhtelises vaesuses 33,7% lastest (pärast siirdeid 19,8%). Abivajavate laste ja lastega perede jaoks on oluline ka lastekaitse ja -hoolekande tase riigis. Et kõige suuremas vaesusriskis elavad töötü leibkonna lapsed, on riigi tööhõivestrategieal (töötuse vähendamisel) laste vaesuse vähendamisel oluline osa.  |

## RISK-OF-POVERTY OF CHILDREN

|                             |   |
|-----------------------------|---|
| <b>Definition</b>           | <i>Share of the children aged up to 15 living below the at-risk-of-poverty threshold. In Estonia the relative poverty threshold is set at 60% of the national median disposable income.</i>   |
| <b>Relevance</b>            | <i>In the sustainable society, all children should have equal possibilities for education, health care, satisfactory living conditions, recreational activities and well-spent leisure time. Income poverty is measured on the basis of household — the incomes of household members are summed up and divided by the number of household members. This means that not the separate members of household are poor, but the entire respective household is poor. Therefore, the risk-of-poverty of a child is directly connected with the relative poverty of the respective household.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>In Estonia, about one fifth of the children aged up to 15 live below the at-risk-of-poverty threshold. This indicator has decreased a little during recent years and made up 17.1% in 2007. The risk of falling into relative poverty depends on the structure of household: the risk of poverty of the children with one parent is three time higher than that of the children living in a household with two adults, at the same time the risk of falling into relative poverty increases about two times when the third child is born to the family. Starting from 2006 the share of children living below the at-risk-of-poverty threshold began to decrease in Estonia and in 2007 the at-risk-of-poverty rate was three percentage points lower than the respective figure of the total population in Estonia (17% and 20%, respectively). The at-risk-of-poverty rate among children living in cities is almost twice as low as that of the children living in the countryside (in 2005, 16% and 27%, respectively). Big differences occurred also at the</i> |

regional level: in 2005 one tenth (11%) of the households with children lived in poverty in Northern Estonia, but almost one third (29%) in Northeastern Estonia.

**International comparison**

In 2006, on average 19% of the children aged up to 15 in the EU-27 countries lived below the at-risk-of-poverty threshold. The biggest share of children living below the at-risk-of-poverty threshold was in Poland (26%), Latvia and Hungary (25% in both). In 2006, the smallest share of children living below the at-risk-of-poverty threshold was in Cyprus (11%), Denmark (10%) and Finland (9%). In Estonia, this indicator was a little below the EU-27 average in 2006.

**Measures**

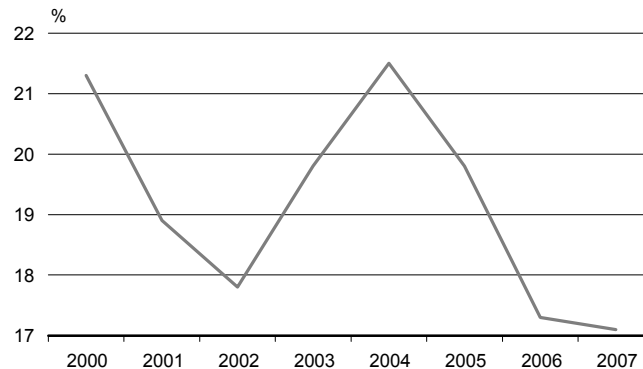
The risk-of-poverty of children can be reduced by increasing the income of the households with children. For that purpose, either the income of parents received from wage labor and/or the social benefits appointed for children should be increased. Both the governmental (family allowances, parental benefits, childbirth allowance, child allowance in correlation with number of children, childcare allowances, single parent's child allowances, etc.) and the local municipality transfers should be considered. In 2005, without the application of social transfers 33.7% of children would have lived in relative poverty (after transfers — 19.8%). For children and families with children who are in need of help, the level of child protection and child welfare in the state is also of great importance. As the children living in non-working households are in the biggest poverty risk, the national employment strategy (abatement of unemployment) has an essential role in the reduction of children's poverty.

**Eestis on allpool suhtelist vaesuspiiri elavate laste arv viimastel aastatel veidi vähenenud.**

**In Estonia, the number of children living below the at-risk-of-poverty threshold has decreased a little during recent years.**

**Allpool suhtelist vaesuspiiri elavate 0–15-aastaste osatähtsus, 2000–2007**

Share of the population aged 0–15 living below the at-risk-of-poverty threshold, 2000–2007



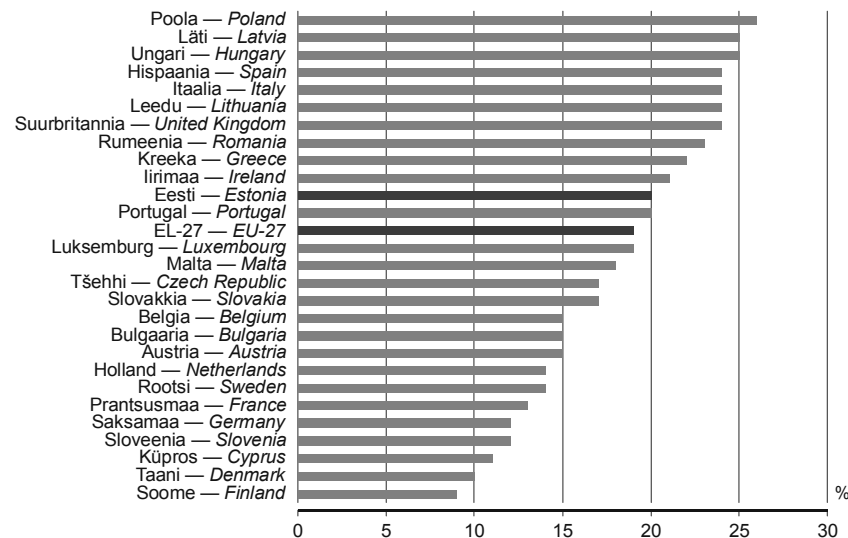
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Eestis on allpool suhtelist vaesuspiiri elavate laste osatähtsus umbes sama suur kui Euroopa Liidu riikide keskmine.**

**In Estonia, the share of children living below the at-risk-of-poverty threshold is about the same as the average of European Union countries.**

**Allpool suhtelist vaesuspiiri elavate 0–15-aastaste osatähtsus Euroopa Liidus, 2006**

Share of the population aged 0–15 living below the at-risk-of-poverty threshold in the European Union, 2006



Allikas/Source: Eurostat.



**Measures**

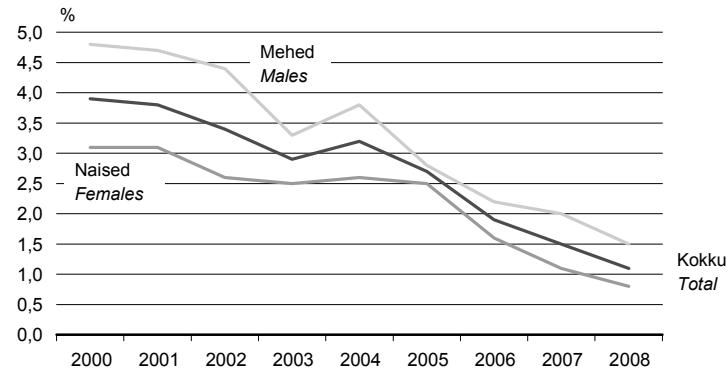
In order to alleviate unemployment, including the long-term unemployment, effective cooperation between employers and the Estonian Unemployment Insurance Fund is needed. Organisation of appropriate trainings, personal activity programs and guidance, and guaranteeing of social services assist in bringing the long-term unemployed back to the labour market.

Pikaajaline töötus on meeste hulgas suurem kui naiste hulgas.

Long-term unemployment is larger among males than among females.

**15–74-aastaste pikaajalise töötuse määr soo järgi, 2000–2008**

Long-term unemployment rate of the population aged 15–74 by sex, 2000–2008



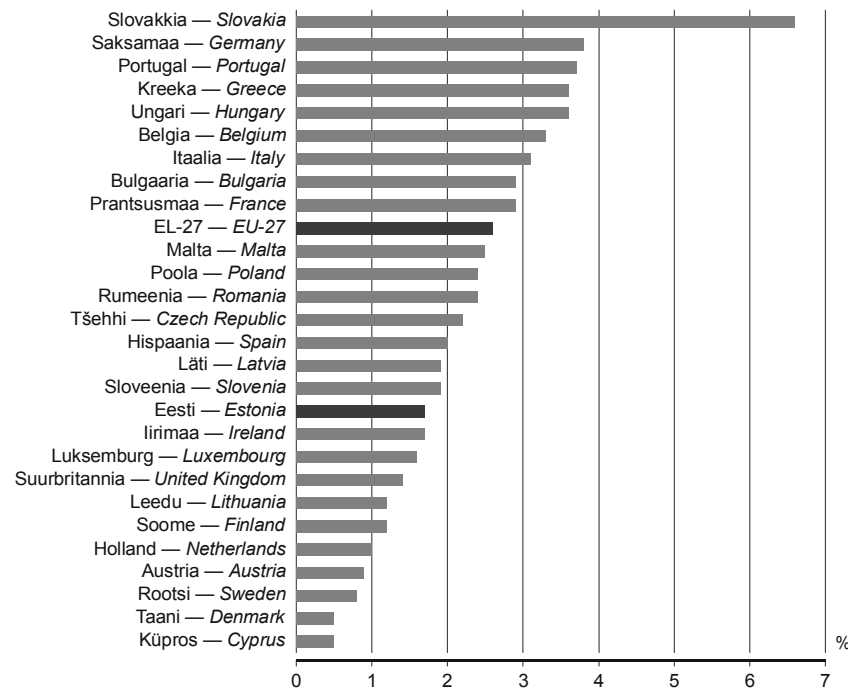
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**15–64-aastaste töötuse määr Euroopa Liidus, 2008**

Unemployment rate of the population aged 15–64 in the European Union, 2008

2008. aastal oli pikaajalise töötuse määr Eestis üks Euroopa Liidu riikide madalamaid. Pikaajaliste töötute osatähtsus töötute hulgas aga on Eestis EL-i riikide keskmisest suurem (vastavalt 49,5% ja 42,8% 2006. aastal).

In 2008, the long-term unemployment rate in Estonia was one of the lowest among the European Union countries. But, in Estonia the share of long-term unemployed persons in the total number of unemployed is larger than the average of EU countries (49.5% and 42.8% in 2006, respectively).



Allikas/Source: Eurostat.

## HARIDUSSÜSTEEMIST VÄLJALANGEMINE

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Põhihariduse või sellest madalama haridustasemega mitteõppivate noorte osatähtsus 18–24-aastaste hulgas.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlik ühiskond tugineb teadmistepõhisele majandusele ja eeldab elanikelt piisavat erialast kvalifikatsiooni. Seetõttu mõjub noorte haridussüsteemist väljalangemine ühiskonna jätkusuutlikkusele negatiivselt. Lõpetamata haridustee vähendab inimese toimetulekuvõimalusi ja vähendab tema tööjõu kvaliteeti. Varajane haridussüsteemist väljalangemine (hariduse omandamine vaid põhihariduse või sellest madalama hariduse tasandil) suurendab inimeste tõenäosust jääda edaspidi töötuks, mis omakorda on potentsiaalselt seotud sotsiaalsete probleemide tekkimisega nii ühiskonna kui ka indiviidi tasandil (vaesusrisk, kuritegevus jne).   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis on põhihariduse või sellest madalama haridustasemega 18–24-aastaseid noori keskmiselt 14%. Samas ilmneb haridussüsteemist väljalangemises meeste ja naiste vahel suur erinevus. Meeste seas on põhihariduse või sellest madalama haridustasemega 18–24-aastaseid noori ligikaudu kaks korda rohkem kui naiste seas.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Põhihariduse või sellest madalama haridustasemega 18–24-aastaseid noori oli 2007. aastal Euroopa Liidu riikide hulgas keskmiselt 15,2%. Ka Euroopa Liidus keskmiselt oli põhihariduse või sellest madalama haridustasemega 18–24-aastaste osatähtsus meeste hulgas suurem (17,5%) kui naiste hulgas (13,2%). Näitaja väärtus erines liikmesriigiti palju: Maltal ja Portugalis oli põhihariduse või sellest madalama haridustasemega 18–24-aastaste noorte osatähtsus peagu 40%, samal ajal kui Sloveenias ja Poolas jäi näitaja alla 5%. Eestis oli haridussüsteemist väljalangenute osatähtsus 18–24-aastaste noorte hulgas 2006. aastal 14,3% ehk veidi alla Euroopa Liidu riikide keskmise. |
| <b>Meetmed</b>                | Haridussüsteemist väljalangenute osatähtsuse vähendamisele aitab kaasa kooli ja kodu sidemete tugevdamine, kutseharidussüsteemi parandamine ja arendamine ning laste ja noorte heaks mõeldud sotsiaaltöö tõhustamine.   |

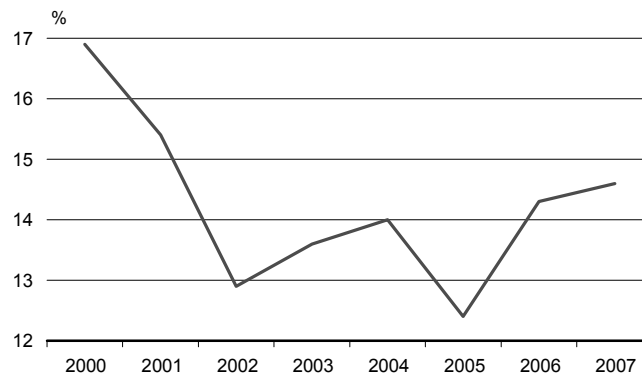
## EARLY SCHOOL LEAVERS

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>Percentage of the population aged 18–24 with at most the lower secondary education who are no longer in further education or training.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>A sustainable society is grounded on the knowledge-based economy and expects sufficient professional qualification from its members. Thus, early school leaving has a negative impact on the sustainability of the society. Unfinished education reduces the subsistence opportunities and lowers the professional quality of individuals. Early school leaving (education only at most on the level of lower secondary education) increases the probability of future unemployment, which in turn, is potentially related to the emergence of social problems in the society as well as at the individual level (poverty risk, crime, etc).</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia, the share of population aged 18–24 with at most the lower secondary education is on average 14%. At the same time, there occur big differences between males and females in the early school leaving. There are about twice as many early school leavers among males as there are among females.</i>   |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2007, there were on average 15.2% of the 18–24-year-olds with at most the lower secondary education in the European Union countries. Also in the EU-27 countries on average, the share of males with at most the lower secondary education was bigger (17.5%) than the respective share of females (13.2%). There were big differences in this indicator between the Member States: in Malta and Portugal the share of population aged 18–24 with at most the lower secondary education came close to 40%, at the same time in Slovenia and Poland the indicator was below 5%. In Estonia, the share of early school leavers was 14.3% in 2006 or a little below the average of European Union countries.</i> |
| <b>Measures</b>                 | <i>In order to reduce the share of early school leavers, cooperation between the school and home should be strengthened, vocational education should be improved and developed further and also the social work targeted at children and young people should be streamlined.</i>  |

**Haridussüsteemist väljalangemine, 2000–2007**  
*Early school leavers, 2000–2007*

Eestis piirdub ligikaudu 14% 18–24-aastastest noortest põhihariduse või sellest madalama haridusega.

*In Estonia, about 14% of the young aged 18–24 terminate their studies upon acquisition of the lower secondary education.*

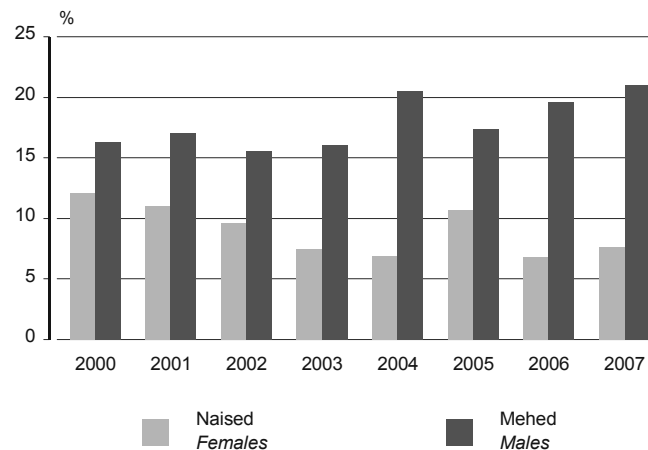


Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

**Haridussüsteemist väljalangemine Eestis soo järgi, 2000–2007**  
*Early school leavers in Estonia by sex, 2000–2007*

Poisse langeb haridussüsteemist välja umbes kaks korda rohkem kui tüdrukuid.

*There are about twice as many early school leavers among boys as there are among girls.*

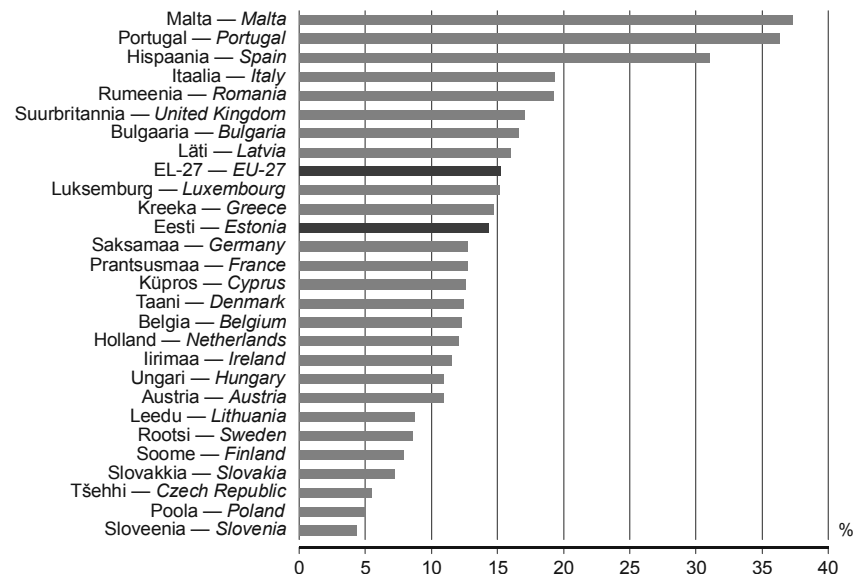


Allikas/Source: Eurostat.

**Haridussüsteemist väljalangemine Euroopa Liidus, 2007**  
*Early school leavers in the European Union, 2007*

2007. aastal langes Eestis haridussüsteemist välja umbes sama palju õpilasi kui Euroopa Liidus keskmiselt. Enamikus EL-i riikides oli see näitaja aga Eestist madalam.

*In 2007, there were about as many early school leavers in Estonia as there were on average in the European Union. In the majority of EU countries this indicator was lower than in Estonia.*



Allikas/Source: Eurostat.

## LAIRIBAÜHENDUSTE ARV

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Interneti püsiühendusega leibkondade osatähtsus nende leibkondade seas, milles on vähemalt üks 16–74-aastane liige.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | <p>Kvaliteetne Interneti-ühendus on teabele liigipääsu tagamisel üks põhilisi tingimusi ja seega ka jätkusuutliku ühiskonna vältimatu eeldus. Internet on viimase paarikümne aasta jooksul avaldanud ühiskonnale tohutult suurt mõju. Üha rohkem tänapäevaseid äriplaanid eeldab püsivat juurdepääsu Internetile ning paljusid valitsus- ja finantsteenuseid pakutakse juba suures osas ka Internetis. 18. juunil 2009. aastal Euroopa Komisjoni vastuvõetud teatise Interneti haldamise kohta on rõhutatud, et Interneti kasutus ja hõlvamine on nii ulatuslik, et see on muutunud kriitiliseks ressursiks ning igal tõsisemal teenusekatkestusel võivad olla ühiskonnale ja majandusele katastroofilised tagajärjed.</p> <p>Lairibaühendus võimaldab kiiremat ühendust ja suuremat andmeedastuskiirust, samal ajal on lairibaühendus turvalisim Interneti-ühenduse tüüp. Euroopa Liidu infoühiskonna strateegia peamine eesmärk on kindlustada Euroopa kodanikele, ettevõttele ja valitsustele parimaid info- ja sidevahendeid, et suurendada konkurentsivõimet, toetada arengut, luua töökohti ning lahendada sotsiaalseid probleeme. Poliitika eesmärk on luua kõikehõlmav digitaalne ühiskond, mis annaks võimalused kõigile ning ületaks sotsiaalsed ja geograafilised erinevused.</p> |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis on lairibaühendusega leibkondade arv pidevalt suurenenud. Kui 2004. aastal oli kiire Interneti-ühendus 20%-l leibkondadest, siis 2008. aastal oli lairibaühendus rohkem kui pooltel leibkondadel. Lairibaühendus oli domineeriv Interneti-ühenduse liik — 80%-l Interneti-ühendusega leibkondadest oli lairibaühendus.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Keskmiselt oli 2008. aastal Euroopa Liidu riikides kodune Interneti-ühendus rohkem kui pooltel leibkondadel. Suurim oli Interneti-ühendusega leibkondade osatähtsus Rootsis (90%), väiksem Bulgaarias (25%). Viimase kahe aasta jooksul suurenes Euroopa Liidu riikide keskmine lairibaühendusega leibkondade arv kiiresti — kui 2006. aastal oli nende leibkondade osatähtsus 30%, siis 2008. aastal 49%. Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas oli lairibaühendus kõige vähem levinud Rumeenias (13%-l leibkondadest). Hollandis ja Taanis oli lairibaühendus kodus 74%-l leibkondadest. Eestis oli lairibaühendusega leibkondi 54% ehk veidi rohkem kui Euroopa Liidu riikides keskmiselt.  |
| <b>Meetmed</b>                | Üks meede, kuidas suurendada juurdepääsu Internetile, on Interneti-ühendust pakuva teenuse arendamine nii, et lairibaühendus oleks kättesaadav enamikule leibkondadele. Teine võimalus on tõhustada sotsiaalset tugisüsteemi, eriti oluline on kohalike omavalitsuste abi, et võimaldada juurdepääsu Internetile ka vähekindlustatud leibkondade liikmetele ja puudega inimestele. Tähtis on ka teavitada inimesi Interneti turvalisuse probleemidest ning eri tüüpi Interneti-ühenduste eelistest ja puudustest.  |

## NUMBER OF BROADBAND CONNECTIONS

|                             |  |
|-----------------------------|--|
| <b>Definition</b>           | <i>Share of the households having Internet broadband connection among the households with at least one member in the age group 16–74.</i>  |
| <b>Relevance</b>            | <p><i>Availability of the high-quality Internet is one of the primary prerequisites in providing access to information, thus it is an essential feature of the sustainable society. During the last twenty years, the Internet has had a tremendous impact on the society. An ever increasing number of modern business models are built on the assumption of near-continuous availability of Internet connectivity. Many governmental and financial services are to a large extent offered on the Internet already. In the communication from the Commission on Internet governance, adopted on 18 June 2009, it was pointed out, that Internet usage and penetration is now so high that it has become a critical resource, where any serious disruption in service can have potentially catastrophic effects on society and the economy.</i></p> <p><i>Internet connectivity by broadband allows faster Internet access and higher rates of data transfer; at the same time, it is the most secure type of Internet connection. Main objective of the EU strategy for the information society is to ensure that European citizens, businesses and governments make the best use of information and communication technologies in order to improve competitiveness, support growth and create jobs as well as address key social challenges. Aim of the policy is creating an inclusive digital society that provides opportunities for all to ensure that social and geographical differences are overcome.</i></p> |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>In Estonia the share of households having broadband Internet has been constantly increasing. If in 2004, 20% of households had high-speed Internet connection, then in 2008</i>   |



more than half of households had Internet connectivity by broadband. Broadband connection was a predominant type of Internet connection — 80% of households having Internet connection were provided with broadband connection.

**International comparison**

In the European Union countries on average more than half of households had access to the Internet at home in 2008. The largest proportion of households having Internet access at home was recorded in Sweden (90%), and the smallest in Bulgaria (25%). The number of households with broadband access as the average of the European Union countries was increasing quickly during the last two years: from 30% in 2006 to 49% in 2008. Among the EU Member States, broadband access was the least common in Romania (in 13% of households). In the Netherlands and Denmark 74% of households had Internet broadband connection. In Estonia, the share of households having broadband Internet was 54%, which was a little above the average of the European Union countries.

**Measures**

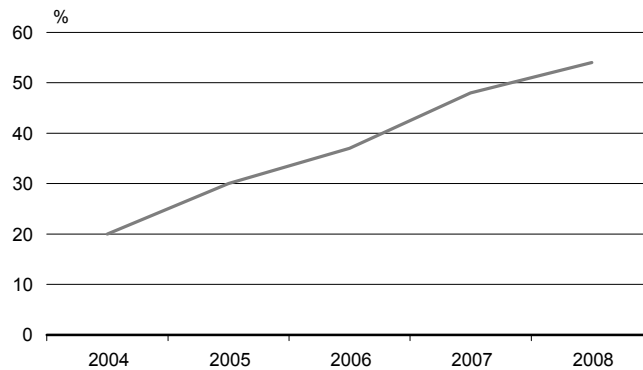
One measure to facilitate access to the Internet is the development of Internet services in a way that would make broadband connectivity technically accessible for the majority of households. Another possibility is to streamline the social support system. Assistance from local governments to ensure access to the Internet for the members of impecunious households and for the handicapped is of special importance. Notification of people of the problems related to Internet security and of the advantages and disadvantages of different Internet connection types is also of great relevance.

**2008. aastal oli Eestis kiire Interneti püsiühendus rohkem kui pooltel leibkondadel.**

**In 2008 more than half of households in Estonia had high-speed Internet connection by broadband.**

**Lairibäühendusega leibkonnad, 2004–2008**

Households with Internet connection by broadband, 2004–2008



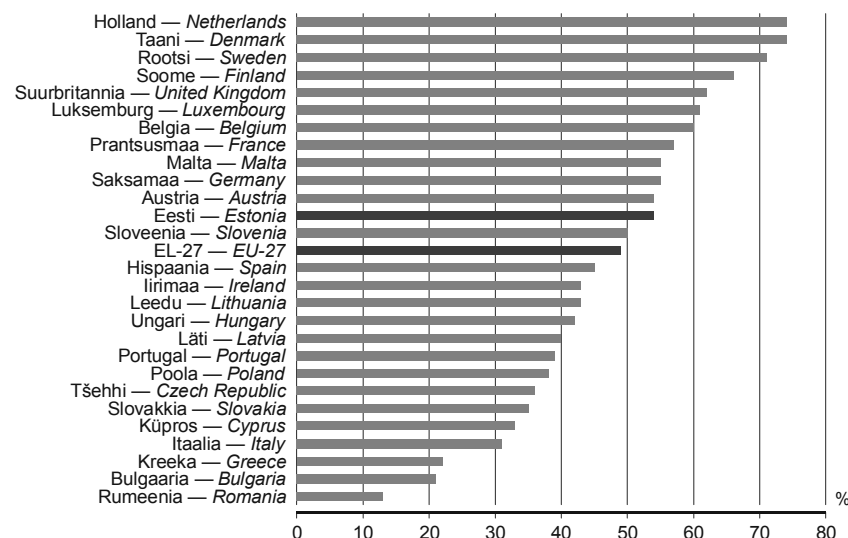
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**2008. aastal oli kiire Interneti püsiühendusega leibkondade osatähtsus Eestis veidi suurem kui Euroopa Liidus keskmiselt.**

**In 2008, the share of households having Internet connection by broadband in Estonia exceeded a little the average of European Union countries.**

**Lairibäühendusega leibkonnad Euroopa Liidus, 2008**

Households with Internet connection by broadband in the European Union, 2008



Allikas/Source: Eurostat.

## KURITEGUDE ÜLDARV

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Riigi tasandi näitaja on registreeritud kuritegude arv 100 000 elaniku kohta. Maakondade võrdluses on kasutatud politseis registreeritud kuritegude andmeid 10 000 elaniku kohta. Kuritegu on karistusseadustikus sätestatud süütegu, mille eest on füüsilisele isikule põhi-karistusena ette nähtud rahaline karistus või vangistus ja juriidilisele isikule rahaline karistus või sundlõpetamine.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Kuritegevuse näitajad võimaldavad ennekõike analüüsida ühiskonna sidusust ja turvalisust, mis on üks jätkusuutlikkuse alustalasid. Samas seostub kuritegevus nii töötuse, vaesuse, sotsiaalse tõrjutuse kui ka majanduse struktuuri ja sotsiaalpoliitikaga. Kuigi kuritegevuse tase ei tarvitse alati olla seotud tööpuuduse ja madala elatustasemega, võivad need probleemid kuritegevust olulisel määral soodustada.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal sooritati Eestis 100 000 elaniku kohta 3802 kuritegu. Kuritegude arv on viimastel aastatel vähenenud — 2008. aastal registreeriti kuritegusid 11% vähem kui 2003. aastal (4242). Samas tuleb nentida, et kuigi kuritegevus on viimastel aastatel vähenenud, oli 2008. aastal 48 registreeritud kuritegu 100 000 elaniku kohta rohkem kui 2007. aastal.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2007. aastal sooritati Euroopa Liidu liikmesriikidest kuritegusid (arvesse on võetud mõrvad ja vägivallaga seotud kuriteod, röövimised, murdvargused kodumajapidamistes, autode ärandamine ja narkoäri) 100 000 elaniku kohta kõige rohkem Rootsis (14 280), Belgias (9435) ja Suurbritannias (8926), kõige vähem aga Küprosel (964), Rumeenias (1306) ja Bulgaarias (1758). Eestis sooritati 2007. aastal nimetatud kuritegusid 100 000 elaniku kohta 3755, millega Eesti oli Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas üks väiksema kuritegevusega riike.  |
| <b>Meetmed</b>                | Kuritegevuse vähendamiseks tuleb tugevdada koostööd õiguskaitseasutuste, ühiskondlike organisatsioonide, omavalitsuste ja elanike vahel. Selleks et hoida laste sattumist kuritegelikule teele, on vaja püüda sisustada nende vaba aega ning pakkuda neile töö-, puhkuse- ja sportimisvõimalusi. Tuleb tugevdada ennetustööd koolides, selgitades, millised on ebaseaduslike tegevuste mõjud ja tagajärjed ning milline karistus nende tegevustega kaasneb. Kasutusele tuleks võtta meetmed, et vähendada alkohoolsete jookide ja narkootiliste ainete tarvitamist, sest need on enim kuritegevust soodustavad asjaolud. |

## TOTAL NUMBER OF CRIMINAL OFFENCES

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The number of criminal offences per 100,000 inhabitants recorded by the Police is a state level indicator. In the comparisons at the county level, data on criminal offences per 10,000 inhabitants recorded by the Police have been used. Criminal offence is an offence that is provided for in the Penal Code and the principal punishment prescribed for which in the case of natural persons is a pecuniary punishment or imprisonment and in the case of legal persons, a pecuniary punishment or compulsory dissolution.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Crime figures enable to analyze, first and foremost, social cohesion and security, which is one of the bases of sustainability. At the same time, crimes are associated with unemployment, poverty, social exclusion as well as with the structure of the economy and social policies. Though the level of crime is not always necessarily related to unemployment and low living standards, these problems may significantly promote criminality.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2008, 3,802 criminal offences were committed per 100,000 inhabitants in Estonia. The number of criminal offences has decreased in recent years — in 2008, 11% fewer criminal offences were recorded than in 2003 (4,242). At the same time, it must be noted that while the number of criminal offences has decreased in recent years, 48 more criminal offences were recorded per 100,000 inhabitants in 2008 than in 2007.</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2007, the largest number of criminal offences (murders, crimes of violence, robbery, domestic burglary, stealing of motor vehicles and drugs trafficking have been taken into consideration) per 100,000 inhabitants among the European Union Member States was recorded in Sweden (14,280), Belgium (9,435) and the United Kingdom (8,926), and the smallest number of criminal offences in Cyprus (964), Romania (1306) and Bulgaria (1,758). In Estonia 3,755 cases of the referred types of criminal offences per 100,000 inhabitants were recorded in 2007, which placed Estonia among the Member States with the lowest level of criminality in the European Union.</i> |
| <b>Measures</b>                 | <i>In order to reduce the level of crime, cooperation between law enforcement agencies, non-profit organizations, local authorities and population must be strengthened. To keep children away from the crime, it is necessary to try and organize their free time and provide them with work, recreation and sporting opportunities. Prevention work in schools should be strengthened by explaining what the impacts and consequences of illegal activities are and</i>   |

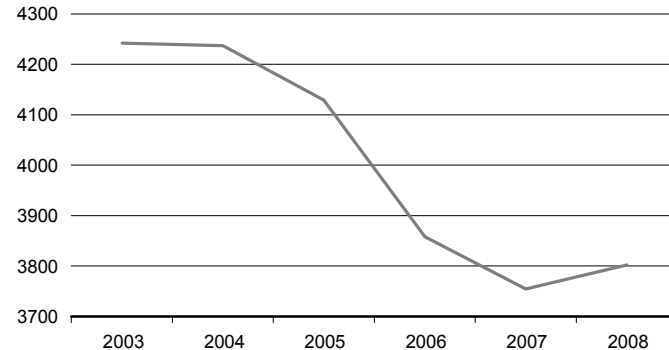
what kind of punishments these activities lead to. Measures should be taken to reduce the use of alcoholic beverages and drugs as these are the most dangerous factors promoting criminality.

**Kuritegude üldarv 100 000 elaniku kohta, 2003–2008**

Total number of criminal offences per 100,000 inhabitants, 2003–2008

Võrreldes 2003. aastaga on registreeritud kuritegude arv vähenenud 11%.

Compared to 2003, the number of recorded criminal offences has decreased 11%.



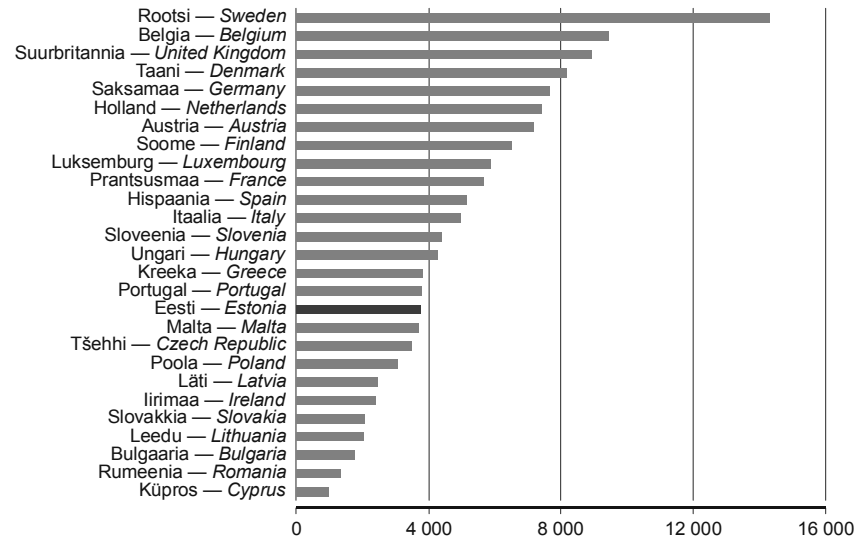
Allikas: Justiitsministeerium.  
Source: Ministry of Justice.

**Kuritegude<sup>a</sup> arv 100 000 elaniku kohta Euroopa Liidus, 2007**

Number of criminal offences<sup>a</sup> per 100,000 inhabitants in the European Union, 2007

Eesti on Euroopa Liidu riikide seas üks väiksema kuritegevusega riike.

Estonia has one of the lowest crime levels among the countries of the European Union.



<sup>a</sup> Mõrvad, vägivaldaga seotud kuriteod, röövimised, sõidukite ärandamised, murdvargused kodumajapidamistes ja narkoäri.  
<sup>a</sup> Murders, crimes of violence, robbery, stealing of vehicles, domestic burglary and drug trafficking.

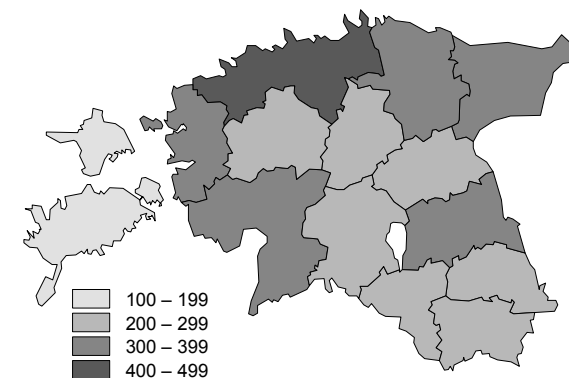
Allikas/Source: Eurostat.

**Politseis registreeritud kuritegude arv 10 000 elaniku kohta maakonna järgi, 2008**

Number of criminal offences per 10,000 inhabitants recorded by the Police by county, 2008

Eesti maakondadest on kõige rohkem kuritegusid 10 000 elaniku kohta registreeritud Harju maakonnas — 490 juhtumit.

Regarding the counties of Estonia, the biggest number of criminal offences per 10,000 inhabitants was recorded in Harju county — 490 cases.



Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

## ALAEALISTE KURITEGEVUS

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Politsei tuvastatud alaealiste (14–17-aastased) kurjategijate arv 100 000 elaniku kohta.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Alaealiste kuritegevus on ühiskonna jätkusuutlikkuse, sidususe ja turvalisuse seisukohalt oluline näitaja, mis iseloomustab moraali taset ühiskonnas. Alaealiste kuritegevuse kasv mõjutab üldist kriminogeenset olukorda nii lähi- kui ka kaugemas tulevikus. Noorte kuritegevus ei ole ainult vaesusest tingitud probleem, vaid selle taga on ka tähelepanuvajadus, huvitegevuse puudulikkus, usalduse puudumine, ühepäevamentaliteet, nõrk side pere ja kooli vahel jne.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal tuvastati 170 kuriteo sooritanud alaealist 100 000 elaniku kohta. Politsei tuvastatud alaealiste kurjategijate arv suurenes ajavahemikul 2003–2008 üle kahe ja poole korra. Kui 2003. aastal tuvastati 895 alaealist kurjategijat, siis 2008. aastal oli neid 2289. Alaealised sooritasid 2008. aastal 239 kuritegu 100 000 elaniku kohta ehk 12% rohkem kui 2007. aastal. Enim levinud kuriteoliik oli vargus (90), millele järgnesid kehaline väärkohtlemine (35) ja avaliku korra raske rikkumine (25). |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Euroopa Liidu liikmesriikidest mõisteti 2006. aastal alaealisi kurjategijaid 100 000 elaniku kohta enim süüdi Luksemburgis (363), Suurbritannias (229) ja Soomes (207). Väikseim suhtarv süüdimõistetud alaealisi kurjategijaid 100 000 elaniku kohta oli Itaalias (5), Iirimaa (14) ja Tšehhis (27).   |
| <b>Meetmed</b>                | Alaealiste kuritegevuse vähendamiseks tuleks suurendada laste ja noorte vaba aja veetmise võimalusi, suurendada sotsiaalkeskuste ja õpilaskodude arvu, luua ravi- ja rehabilitatsioonikeskusi noortele, kellel on psühhoaktiivsete ainete sõltuvus, ning teha selgitustööd alkoholi ja muude sõltuvust tekitavate ainete mõjust ning nende kasutamise tagajärgedest.  |

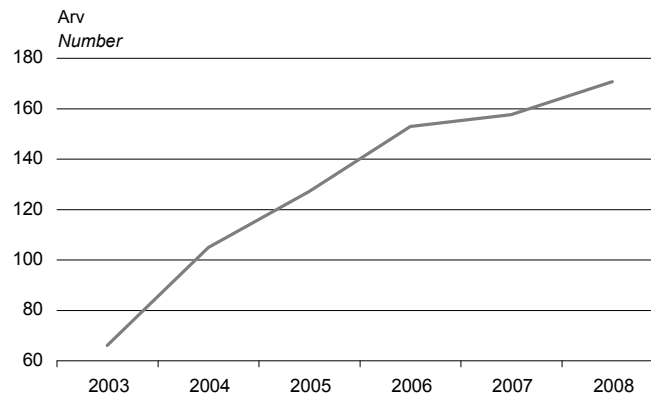
## JUVENILE DELINQUENCY

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The number of juvenile offenders (aged 14–17) per 100,000 inhabitants identified by the Police.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Juvenile delinquency is an important indicator from the point of view of the society's sustainability, cohesion and security, which characterizes the level of morality in the society. Growth in the juvenile delinquency affects the overall criminality in the near as well as more distant future. Juvenile delinquency is a problem caused not only by poverty, but it may also be the result of the lack of attention, lack of recreational activities, lack of trust, one-day mentality, a weak link between the family and school, and so forth.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2008, 170 juvenile offenders per 100,000 inhabitants were identified. The number of juvenile offenders identified by the Police increased more than two and a half times during 2003–2008. If the number of identified juvenile delinquents was 895 in 2003, then the respective number rose to 2,289 in 2008. In 2008, the juvenile crime rate was 239 per 100,000 inhabitants, which was 12% more than in 2007. The most common form of crime was larceny (90), followed by physical abuse (35) and serious breach of public order (25).</i>            |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2006, in the European Union Member States, the largest number of juvenile offenders per 100,000 inhabitants were convicted in Luxembourg (363), United Kingdom (229) and Finland (207). The minimum ratio of convicted juvenile offenders per 100,000 inhabitants were recorded in Italy (5), Ireland (14) and the Czech Republic (27).</i>   |
| <b>Measures</b>                 | <i>In order to reduce juvenile delinquency, recreational opportunities for children and young people should be increased, the number of social centres and boarding facilities should be increased, also treatment and rehabilitation centres should be established for young people who have addiction to psychoactive substances, and the effects and consequences of the consumption of alcohol and other addictive substances should be explained.</i>  |

**Politsei tuvastatud alaealised kurjategijad 100 000 elaniku kohta, 2003–2008**  
*Juvenile offenders identified by the Police per 100,000 inhabitants, 2003–2008*

**Võrreldes 2003. aastaga oli alaealiste kuritegevus 2008. aastaks suurenenud kaks ja pool korda.**

**Compared to 2003, juvenile delinquency had increased two and a half times by 2008.**



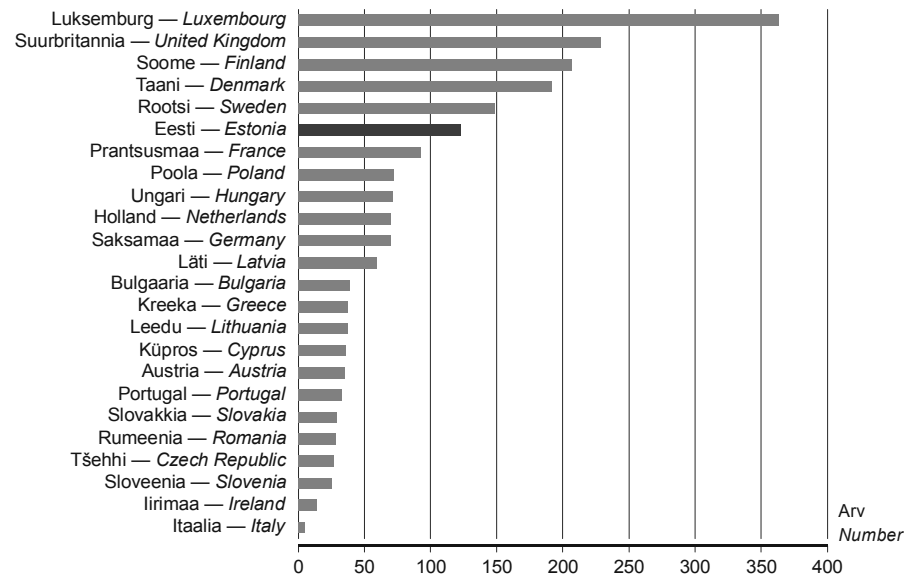
Allikas: Justiitsministeerium.  
 Source: Ministry of Justice.

**Süüdimõistetud alaealised kurjategijad 100 000 elaniku kohta Euroopa Liidus, viimane võimalik aasta**

*Convicted juvenile offenders per 100,000 inhabitants in the European Union, last available year*

**Eestis oli süüdimõistetud alaealisi 100 000 elaniku kohta rohkem kui Euroopa Liidus keskmiselt.**

**In Estonia, the number of convicted juveniles per 100,000 inhabitants was higher than in the European Union on average.**



Allikas/Source: UNECE.

## LIIKLUSÕNNETUSTES HUKKUNUD

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Riigi tasandi näitaja on nende inimeste arv 100 000 elaniku kohta, kes surid liiklusõnnetuses sündmuskohal või liiklusõnnetuses saadud vigastuse tagajärjel 30 päeva jooksul pärast liiklusõnnetust. Maakonna tasandi näitaja on liiklusõnnetustes hukkunute arv 10 000 elaniku kohta.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätksuutlik ühiskond väärtustab inimelu. Liikluskultuur ja selle pahupool ehk liiklusõnnetused näitavad ühiskonna üldist käitumiskultuuri, väärtushinnanguid ja inimestevahelist viisakust. Liiklusõnnetustes hukkunute arvu suurenev trend näitab ka kindlustunde puudumist tuleviku suhtes ja hoolimatut suhtumist nii enda kui ka kaasliiklejate elusse. Teisalt on näitaja seotud alkoholismi, töötuse, depressiooni ja stressi levikuga.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis hukub liiklusõnnetustes endiselt palju inimesi. 2008. aastal kaotas liiklusõnnetustes elu 166 inimest ehk ligikaudu 12 inimest 100 000 elaniku kohta. 38 inimest hukkus joores mootorsõidukijuhtide põhjustatud liiklusõnnetustes (2007. aastal 79 inimest). Eesti rahvuslikus liiklusohutusprogrammis aastateks 2003–2015 on eesmärgiks seatud, et 2015. aastaks oleks hukkunute arv alla 100.   |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2007. aastal oli Eestis liiklusõnnetustes hukkunute arv 100 000 elaniku kohta üks Euroopa Liidu riikide suurimaid — 14,6. Rohkem oli liiklusõnnetustes hukkunuid 100 000 elaniku kohta vaid Lätis ja Leedus — vastavalt 18,4 ja 21,8. Euroopa Liidu keskmine näitaja oli aga 8,9. Eesti teedel toimunud liiklusõnnetustes hukkus 2007. aastal miljoni elaniku kohta kolm korda rohkem inimesi kui Rootsis ja peagu kaks korda rohkem kui Euroopa Liidu maades keskmiselt. Eesti suhtarve mõjutab väike elanike arv — paari suurema liiklusõnnetusega aastas muutuvad ka suhtarvud märgatavalt. |
| <b>Meetmed</b>                | “Eesti rahvuslik liiklusohutusprogramm 2003–2015” toob välja viis olulist liikluskorralduse meetme valdkonda: hoiakute kujundamine liikluses, liikluskoolitus ja -järelvalve, liikluskeskkond ning liikluse planeerimine. Inimeste hoiakuid on raske muuta, kuid liikluselgitustöö ja liikluse kontrollimine aitavad liiklusõnnetusi ennetada.   |

## PERSONS KILLED IN TRAFFIC ACCIDENTS

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The state level indicator is the number of persons per 100,000 inhabitants, who died at the place of the traffic accident immediately or within 30 days following the traffic accident because of an injury received in the traffic accident. The county level indicator is the number of persons killed in traffic accidents per 10,000 inhabitants.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Human life is highly valued in a sustainable society. A general good behavior in traffic and the reversed side thereof i.e. traffic accidents reflect the general values, attitude, politeness and behaviour in traffic. The increasing number of persons killed in traffic accidents also shows the lack of confidence in future and people's ruthless attitude to own life as well as to that of other road users. On the other hand, this indicator is connected to the spread of alcoholism, unemployment, depression and stress.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>The number of persons killed in traffic accidents is steadily high in Estonia. 166 persons accounting for approximately 12 deaths per 100,000 inhabitants got killed in traffic accidents in 2008. 38 persons died in the traffic accidents caused by intoxicated drivers (79 deaths in 2007). The Estonian National Traffic Safety Programme for the Years 2003–2015 sets a goal that the number of persons killed in traffic accidents must remain below 100 by 2015.</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2007, the number of persons killed in traffic accidents per 100,000 inhabitants in Estonia (14.6) was one of the highest in the European Union Member States. Only Latvia and Lithuania had a bigger number of persons killed in traffic accidents per 100,000 inhabitants — 18.4 and 21.8, respectively. But the European Union average indicator was 8.9. The number of persons killed in 2007 in the traffic accidents on Estonian roads per million inhabitants was three times bigger than in Sweden and almost two times bigger than in the European Union countries on average. The values concerning Estonia are influenced by a small number of its inhabitants. This is the reason why the respective figure for Estonia increases significantly due to a few major traffic accidents per year.</i> |

**Measures**

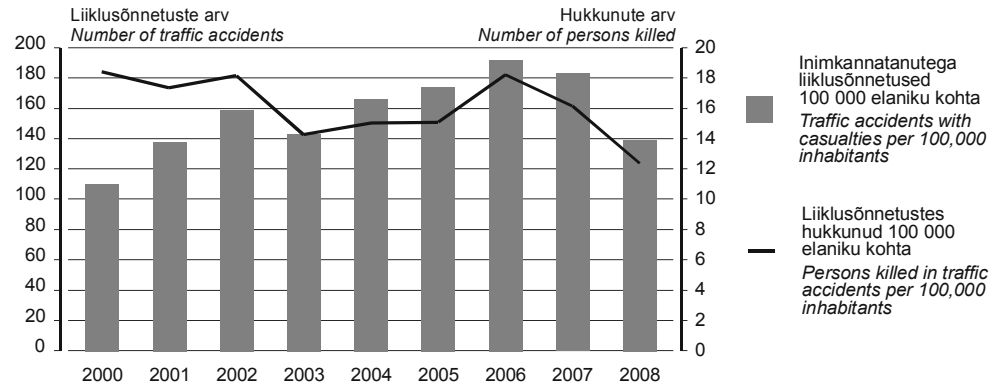
The Estonian National Traffic Safety Programme for the Years 2003–2015 points out five important spheres of traffic management measures: shaping people’s attitude in traffic, traffic education and supervision, traffic environment and traffic planning. Even though it is difficult to change people’s attitude and behaviour, but informing of people and traffic supervision help to prevent traffic accidents.

**Inimkannatanutega liiklusõnnetused ja liiklusõnnetustes hukkunud 100 000 elaniku kohta, 2000–2008**

Traffic accidents with casualties and persons killed in traffic accidents per 100,000 inhabitants, 2000–2008

**Eestis on liiklusõnnetustes hukkunute arv küll vähenenud, kuid on siiski endiselt suur.**

**Although the number of persons killed in traffic accidents has decreased in Estonia, it can still be considered large.**

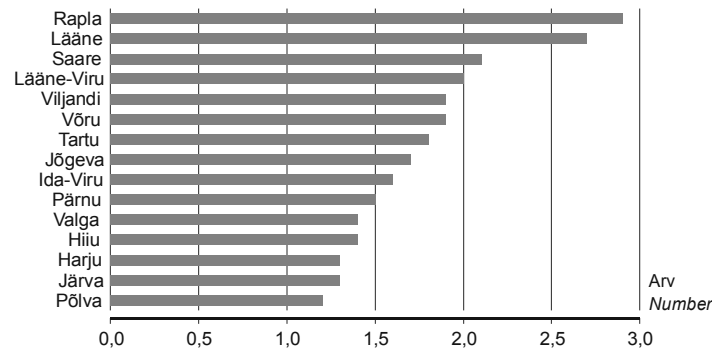


**Liiklusõnnetustes hukkunud 10 000 elaniku kohta maakonna järgi, 2006–2007**

Persons killed in traffic accidents per 10,000 inhabitants by county, 2006–2007

**Kõige rohkem oli liiklusõnnetustes hukkunuid 10 000 elaniku kohta Rapla ja Lääne maakonnas.**

**Rapla and Lääne counties had the largest number of persons killed in traffic accidents per 10,000 inhabitants.**



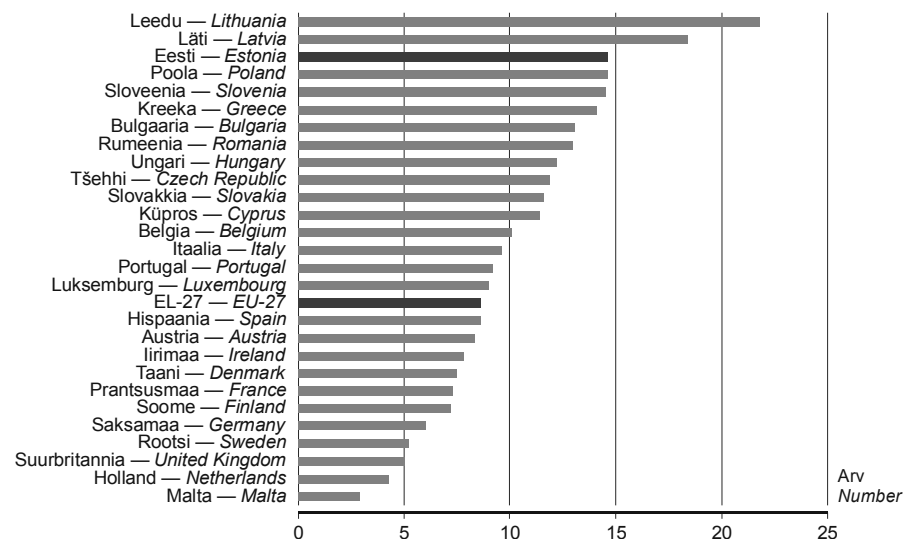
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Liikluses hukkunud 100 000 elaniku kohta Euroopa Liidus, 2007**

Persons killed in traffic accidents per 100,000 inhabitants in the European Union, 2007

**Liiklusõnnetuses hukkunute arvu poolest 100 000 elaniku kohta on Eesti Euroopa Liidus kolmas.**

**Estonia is placed as the third in the European Union with respect to the number of persons killed in traffic accidents per 100,000 inhabitants.**



Allikas/Source: Eurostat.

## TULEKAHJUDES HUKKUNUD

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Riigi tasandi näitaja on tulekahjudes ehk suitsu, tule ja leekide tõttu hukkunute arv 100 000 elaniku kohta.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlikus ühiskonnas väärtustatakse inimese elu ja on tarvitusele võetud kõik võimalikud meetmed, et suurendada inimeste tuleohutusteadlikkust ning vältida tuleõnnetustes vigastuste saamist ja hukkamist. See näitaja kajastab seda, kui tõhusad on olnud riigi meetmed tuleõnnetuste vältimiseks.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Tulekahjudes hukkunute arv vähenes ajavahemikus 2003–2008 nii absoluut- kui ka suhtarvudes. Varasemate aastate kohta võrreldavaid andmeid ei ole. 2008. aastal hukkus tulekahjudes ligikaudu seitse inimest 100 000 elaniku kohta ja tulesurmased oli ajavahemiku 2003–2008 jooksul esimest korda alla 100: tulesurmade arv oli vähenenud 153-st 90-ni. Siseministeeriumi valitsemisala arengukavas aastateks 2009–2012 on eesmärgiks seatud, et tulesurmade arv oleks 2009. aastal alla 121, 2010. aastal alla 115, 2011. aastal alla 109 ja 2012. aastal alla 103.<br><br>Päästeameti analüüs näitas, et 2008. aastal oli 76% surmaga lõppenud tuleõnnetusest (68 hukkunut) põhjustatud kas hooletusest suitsetamisel (39 hukkunut), lahtise tule kasutamisel (22 hukkunut) või elektri- või kütteseadme kasutamisest (7 hukkunut). Surmaga lõppenud tulekahjud (80 hukkunut) toimusid peamiselt nendes hoonetes, kus ei olnud tulekahjusignalisatsioonandurit ehk suitsuandurit. 2008. aastal TNS Emori korraldatud “Elanikkonna tuleohutusteadlikkuse seire” uuringutest selgus, et võrreldes 2007. aastaga oli 2008. aastal nende leibkondade osatähtsus, kel on kodus suitsuandur, suurenenud 20%-st 38%-ni. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Eestis on tulekahjudes hukkunute arv 100 000 elaniku kohta teiste riikidega võrreldes suhteliselt suur. Kui Rootsis ja Soomes hukkus 2008. aastal tulekahjudes 1–2 inimest 100 000 elaniku kohta, siis Eestis ligi 7 inimest. Venemaal aga hukkus tulekahjudes ligikaudu 11 inimest 100 000 elaniku kohta.   |
| <b>Meetmed</b>                | Riigikogult heakskiidu saanud dokument “Eesti turvalisuspoliitika põhisuundade aastani 2015 heakskiitmine” toob välja meetmed, et vähendada tulekahjudes hukkamisi. Selleks et tulekahjus hukkunute arv väheneks, tuleks eluruumides ja asutustes suitsuandur ja tulekustuti kohustuslikuks muuta. Alates 2009. aasta 1. juulist muutus suitsuanduri olemasolu majapidamistes ja asutustes kohustuslikuks. Väga oluline tuleohutuse osa on teavitustöö, et suurendada inimeste teadlikkust tuleohutuse ja tulekahjude korral õige käitumise kohta. Samas dokumendis on meetmena välja pakutud seadustada ühiskondlikes hoonetes mittesüttivate tekstiilide kasutuselevõtt. Oluline on ka tuleohutusnõuete kontrollimine hoonetes.  |

## DEATHS CAUSED BY EXPOSURE TO SMOKE, FIRE OR FLAMES

|                             |   |
|-----------------------------|---|
| <b>Definition</b>           | <i>The state level indicator is the number of deaths caused by exposure to smoke, fire or flames per 100,000 inhabitants.</i>   |
| <b>Relevance</b>            | <i>In a sustainable society human life is highly valued and all possible measures are taken for increasing the public awareness of fire safety and preventing deaths and injuries caused by exposure to smoke, fire or flames. This indicator reflects how effective the state level measures taken to prevent fires have been.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>The number of deaths caused by exposure to smoke, fire or flames decreased in the absolute as well as relative terms in the period 2003–2008. No comparable data are available for previous years. In 2008, approximately seven deaths were caused by exposure to smoke, fire or flames per 100,000 inhabitants. In 2008, the number of deaths caused by exposure to smoke, fire or flames was below 100 for the first time during 2003–2008: the number of deaths caused by exposure to smoke, fire or flames had decreased from 153 to 90. The development plan for the governing area of the Estonian Ministry of Internal Affairs for the years 2009–2012 has set a goal that the number of deaths caused by exposure to smoke, fire or flames must be below 121 in 2009, below 115 in 2010, below 109 in 2011 and below 103 in 2012.<br/><br/><i>Analysis of the Estonian Rescue Board showed that 76% of the deaths caused by exposure to smoke, fire or flames (68 deaths) were induced by carelessness in smoking (39 deaths), by the use of open fire (22 deaths) or by the use of electrical or heating appliances</i></i> |



(7 deaths). Fires with at least one death mainly took place in buildings without a smoke detector (80 deaths). As a result of TNS Emor's surveys "Public awareness in fire safety" conducted in 2008, it was discovered that the share of households with a smoke detector increased from 20% to 38% in 2008 compared to 2007.

**International comparison**

The number of deaths caused by exposure to smoke, fire or flames per 100,000 inhabitants has been rather big in Estonia compared to other countries. While in Sweden and Finland 1–2 persons per 100,000 inhabitants were killed in 2008 by exposure to fire, smoke or flames, then the respective number in Estonia was 7 deaths per 100,000 inhabitants. In Russia, approximately 11 persons died by exposure to smoke, fire or flames per 100,000 inhabitants.

**Measures**

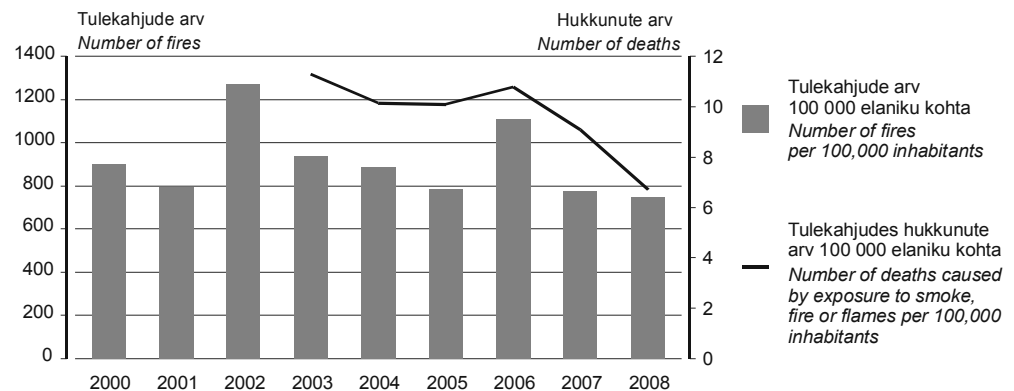
The document regarding the main goals of Estonian security policy until the year 2015 approved by the Riigikogu gives a list of measures for reducing the number of deaths caused by exposure to smoke, fire or flames. Making the presence of smoke detector and fire extinguisher obligatory in dwellings and establishments is a measure facilitating the reduction of the number of deaths caused by exposure to smoke, fire or flames. Smoke detector is obligatory in households and establishments since 1st July 2009. Public notification has a very important role in fire safety in order to increase public awareness of fire safety and of the right behaviour in the case of fire. The same document also proposes that the use of nonflammable textiles should be made obligatory in public buildings. Inspection of the compliance with fire safety requirements in buildings is important as well.

**Tulekahjud ja nendes hukkunud 100 000 elaniku kohta, 2000–2008**

Fires and deaths caused by exposure to smoke, fire or flames per 100,000 inhabitants, 2000–2008

**Tulesurmade arv 100 000 elaniku kohta on ajavahemikus 2003–2008 vähenenud.**

**The number of deaths caused by exposure to smoke, fire or flames per 100,000 inhabitants decreased in the period 2003–2008.**



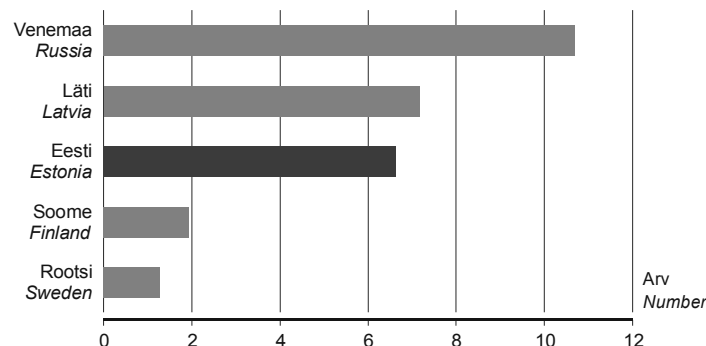
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Tulekahjude hukkunud 100 000 elaniku kohta võrdluses naaberriikidega, 2008**

Deaths caused by exposure to smoke, fire or flames per 100,000 inhabitants compared to neighbour countries, 2008

**Eestis on tulekahjude hukkunute arv 100 000 elaniku kohta põhjanaabritega võrreldes ülisuur.**

**The number of deaths caused by smoke, fire or flames is extremely big in Estonia compared to the respective numbers of Nordic neighbour countries.**



Allikas: Päästeamet.  
Source: Rescue Board.

## TAPMISED JA MÕRVAD

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Tapmised ja mõrvad 100 000 elaniku kohta.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätksuutlikus ühiskonnas väärtustatakse inimelu niivõrd, et tapmisi ja mõrvu on vähe. Näitaja kajastab inimese elu väärtustamist ja moraali taset ühiskonnas.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Karistusseadustik eristab tapmist ja mõrva, sest kuigi mõlemal juhul on kurjategija eesmärk ohver tappa, siis mõrva puhul lisanduvad raskendavad asjaolud (nt piinamine, mitu ohvrit). Eestis oli 2008. aastal 104 tapmis- ja mõrvajuhtumit; 100 000 elaniku kohta oli seega umbes 8 mõrva ja tapmist. Tapmis- ja mõrvajuhtumite korral on kurjategija sageli jooles: 2008. aasta kohta on olemas teave 62 sellisest juhtumist, mille puhul kurjategija on teada, ja sellest 54 juhul oli kuriteo sooritanu jooles. Üsna sageli tuleb mõrvu ja tapmisi ette purjus seltskonnas tekkinud tüli käigus. Kõige rohkem mõrva- ja tapmisjuhtumeid oli 2003. aastal, kui elu kaotas 188 inimest ehk peagu 14 inimest 100 000 elaniku kohta. Maakondadest toimus kõige rohkem tapmisi ja mõrvu 100 000 elaniku kohta Ida-Virumaal (2008. aastal 23 juhtumit 100 000 elaniku kohta). See ületas teiste maakondade näitaja mitu (kohati isegi sada) korda. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Eestis oli 2007. aastal tapmiste ja mõrvade arv 100 000 elaniku kohta üks Euroopa Liidu suurimaid — 6,9 (suuruselt teine näitaja). Ainult Leedus oli see näitaja veel suurem — ligi 9 tapmist ja mõrva 100 000 elaniku kohta.  |
| <b>Meetmed</b>                | Et vähendada tapmiste ja mõrvade arvu, tuleb võtta meetmeid kuritegude ennetamiseks, kuritegude uurimiseks ja süüdlaste karistamiseks. Ka teistel selle valdkonna meetmetel (nt töötuse vähendamine ja elutingimuste parandamine) on kuritegude ennetamisel väga oluline osa. Samuti tuleb kuritegude ennetamiseks tähelepanu pöörata teavitustööle ning kasvatada lapsed ja noored seaduskuulekaks. Vajalikud on ka meetmed, mis raskendaksid kuritegude toimepanekut (nt naabrivalve, videovalve). Ka kurjategijate karmim karistamine on meetmena õigustatud. Et paljud tapmisjuhud on põhjustatud alkoholi liigtarvitamisest, tuleks rakendada ka abinõusid alkoholismi leviku piiramiseks (nt alkoholimüügi ja -reklaami piirangud, alkoholismi ennetav selgitustöö).   |

## MANSLAUGHTERS AND MURDERS

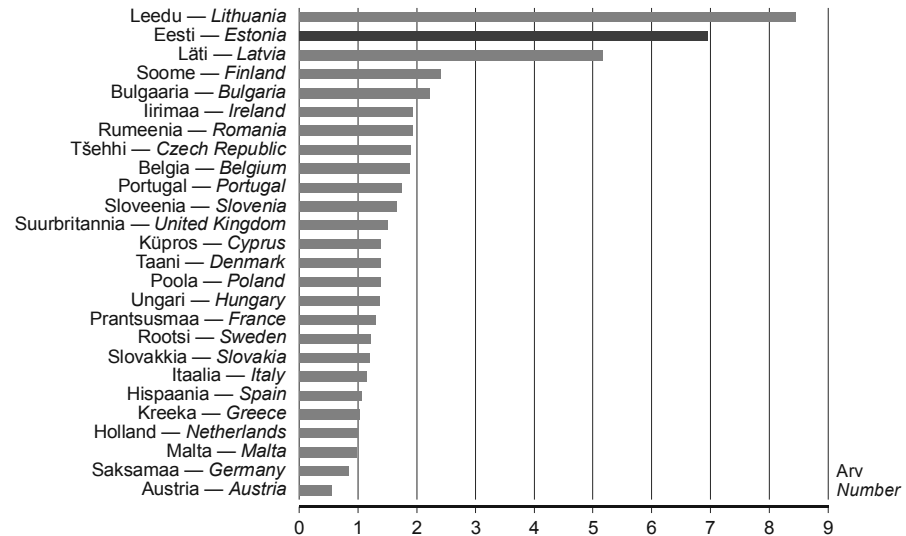
|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>Manslaughters and murders per 100,000 inhabitants.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>Human life is highly valued in a sustainable society, and manslaughters and murders are rare. This indicator reflects the valuation of human life and the level of morality in the society.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>The Estonian Penal Code distinguishes between manslaughters and murders. Human death is the aim of both above mentioned types of crime, but murders are manslaughters on aggravating circumstances (e.g. many victims, manslaughters in a torturous or cruel manner). 104 manslaughters and murders were committed in Estonia in 2008, which made up almost 8 murders and manslaughters per 100,000 inhabitants. In case of manslaughters and murders the offender is often intoxicated: in 2008, 62 manslaughters and murders with the offender identified were recorded, out of which in 54 cases the offender was intoxicated. Manslaughters and murders are often committed during disagreements in a drunken company. The largest number of manslaughters and murders was committed in 2003, when 188 people were killed, which made up almost 14 deaths per 100,000 inhabitants. At the county level, Ida-Viru county had the biggest number of manslaughters and murders per 100,000 inhabitants (in 2008, there were 23 manslaughters and murders per 100,000 inhabitants). This indicator exceeded the respective figures of other counties several times (in some cases even hundredfold).</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In Estonia, the number of manslaughters and murders per 100,000 inhabitants was one of the largest (6.9 — at the second place) in the European Union. Only Lithuania had a higher figure — almost 9 murders and manslaughters per 100,000 inhabitants.</i>   |
| <b>Measures</b>                 | <i>Measures for preventing and investigating crimes and for punishing offenders must be taken to make the number of murders and manslaughters decrease. Also other measures of this sphere have a very important role in preventing crimes (e.g. measures for decreasing unemployment or improving living conditions). Attention must also be paid to notification work and to the education of the youth and children targeted at enhancing the compliance with law and at the prevention of crimes. The measures (e.g. neighborhood watch, video security applications) aimed to prevent people from committing manslaughters and murders are also necessary. Making punishments stricter is a justified measure, too. A lot of</i>   |

*manslaughters and murders are committed while excessively intoxicated, that is why there is a need for taking measures for restricting the spread of alcoholism (e.g. alcohol sales restrictions, restrictions to alcohol-related commercials, informing people about prevention of alcoholism).*

**Tapmised 100 000 elaniku kohta Euroopa Liidus, 2007**  
*Manslaughters per 100,000 inhabitants in the European Union, 2007*

**Eestis on tapmiste arv 100 000 elaniku kohta üks Euroopa Liidu suurimaid.**

**In Estonia, the number of manslaughters per 100,000 inhabitants is one of the biggest in the European Union.**

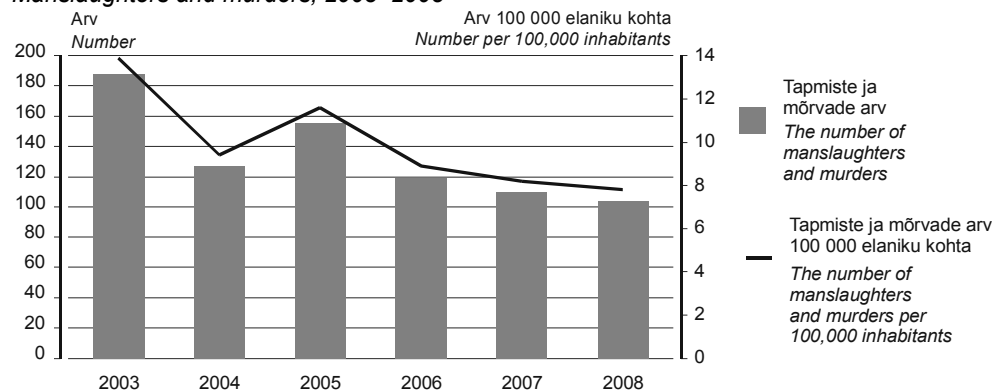


Allikas/Source: Eurostat.

**Tapmised ja mõrvad, 2003–2008**  
*Manslaughters and murders, 2003–2008*

**Võrreldes 2003. aastaga vähenes tapmiste ja mõrvade arv 2008. aastaks 45%.**

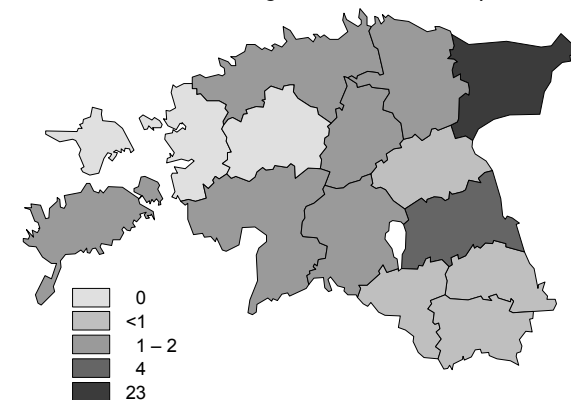
**Compared to 2003, the number of manslaughters and murders decreased 45% by 2008.**



**Tapmiste ja mõrvade arv 100 000 elaniku kohta maakonna järgi, 2007**  
*The number of manslaughters and murders per 100,000 inhabitants by county, 2007*

**Eesti maakondadest on kõige rohkem tapmisi ja mõrvasid 100 000 elaniku kohta Ida-Viru maakonnas — 22,8 juhtumit.**

**Regarding the counties of Estonia, the biggest number of manslaughters and murders per 100,000 inhabitants was recorded in Ida-Viru county — 22.8 cases.**



Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

## ENESETAPUD

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Enesetappude arv 100 000 elaniku kohta.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätksuutlikus ühiskonnas väärtustatakse inimelu. Näitaja kajastab sotsiaalse turvalisuse astet ühiskonnas, sealhulgas sotsiaalsest tõrjutusest tulenevat riski inimese elule või tervisele. Enesetapud on seotud ühiskonna üldise stabiilsuse ja turvalisusega — turvalisuse vähenemisel ja sotsiaalvõrgustike katkemisel suureneb enesetappude risk.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal oli enesetappude arv 100 000 inimese kohta 18,1 (absoluutarv oli 242), sealhulgas meestel 30,6 ja naistel 7,3 (absoluutarvudes vastavalt 189 ja 53). Ajavahemikus 2000–2008 oli näitaja langustrendis, kahanedes 27,5-st 18,1-ni. Vähenenud on nii naiste kui ka meeste enesetappude arv 100 000 elaniku kohta. Üks vähenemise põhjuseid on see, et paranenud on teadlikkus depressioonist: üha rohkem tuntakse haigus õigel ajal ära ja hakatakse seda ravima. Vanuserühmiti on meeste enesetappude määr suurenenud vähemalt 75-aastaste seas ja pensionieelses vanuserühmas (55–64-aastased). Naiste enesetappude määr on kõrgem vanemas eas (vähemalt 65-aastased). Väikeste arvude ja vanusstruktuuri erisuste tõttu ei kirjelda näitaja maakondadevahelisi erinevusi adekvaatselt, vaid kajastab aastati esinevaid juhukõikumisi. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Eestis on enesetappude standarditud määr kõrge ja sellega kuulub ta Euroopa Liidu riikide järjestuses esimese 5–6 riigi sekka. Euroopa Liidu standarditud keskmine ajavahemikus 2000–2007 oli 9–12 enesetappu juhtumit 100 000 elaniku kohta. Enesetappude määra langus on Eestis olnud kiirem kui teistes Euroopa Liidu riikides, kuid 2006. aastal ületas Eesti Euroopa Liidu keskmist (10,3) üle 1,5 korra. 2007. aastal oli kõige kõrgema enesetappude määraga riik Euroopa Liidus Leedu (28,4). Kõige vähem enesetappe 100 000 elaniku kohta oli Küprosel (2,2).   |
| <b>Meetmed</b>                | Ühiskonna tasandil on oluline jälgida riskirühmade (nt töötud, pensionile siirdujad, leses-tunud, immigrandid, pikaajalises depressioonis olevad inimesed) enesetappude määra ja trendi. Rahvastiku tervise 2009.–2020. aastate arengukavas on märgitud vajadus edendada inimeste teadlikkust vaimse tervise kohta, suunates sealhulgas tähelepanu depressiooninähtude varajasele äratundmisele ja kvaliteetsete teenuste kättesaadavuse tagamisele. Omavalitsuste tasandil on vaja käivitada partnerlusel põhinevate tervisenõukogude ja tervise tööühmade töö ning kaasata sinna ka sotsiaalselt tundlikke rühmi. Indiviidi tasandil on väga oluline hoolida enda ja lähikondsete heaolust ning vaimsest tervisest, otsides vajaduse korral ise abi ja julgustades lähikondseid pöörduma professionaalsete abipakkujate poole.                    |

## SUICIDES

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>The number of suicides per 100,000 inhabitants.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>Human life is highly valued in a sustainable society. The indicator reflects the level of social security in the society, including the risk to human life or health resulting from the social exclusion. Suicides are related to the general stability and security in the society. The risk of suicide increases when the security decreases and social networks are disrupted.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2008, there were 18.1 suicides (242 in absolute figures) per 100,000 persons, thereby 30.6 suicides of males and 7.3 of females (in absolute figures 189 and 53, respectively). In 2000–2008 this indicator showed a downward trend, falling from 27.5 to 18.1. The number of suicides per 100,000 inhabitants has fallen for both women and men. One of the reasons for the decrease is the improved awareness of the timely recognition and treatment of depression. By age groups, the suicide rate among men aged 75 years or older as well as in two pre-retirement age groups (55–64 years) has increased. Women have a higher suicide rate in more advanced stages of life (65 years or older). This indicator does not adequately describe the differences between counties due to small numbers and differences in the age structure, but it reflects random annual fluctuations.</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>Estonia belongs among the top 5–6 countries of the European Union as to its high standardized suicide rate. The European Union average standardized value for the period 2000–2007 was 9–12 suicides per 100,000 inhabitants. Decrease in the suicide rate in Estonia has been more rapid than in other countries of the European Union, but in</i>   |

2006 Estonia still exceeded the European Union average (10.3) by more than 1.5 times. In 2007, Lithuania (28.4) had the highest suicide rate among the European Union Member States. The suicide rate per 100,000 inhabitants was the lowest in Cyprus (2.2).

**Measures**

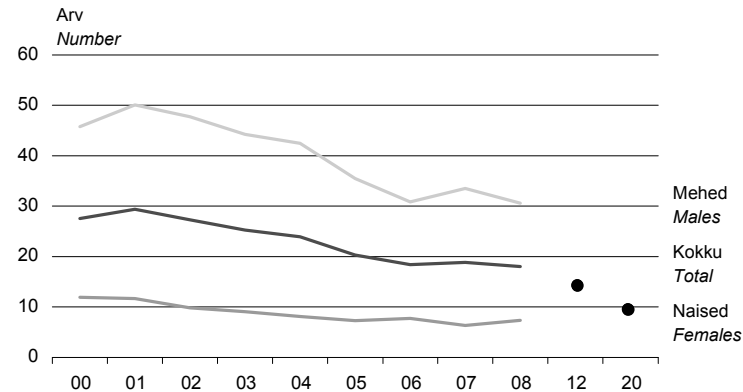
At the level of the society, it is important to monitor the suicide rate and trends of various risk groups (e.g. the unemployed, retiring persons, the widowed persons, immigrants, persons suffering from long-term depression). The Public Health Development Plan for 2009–2020 sets out the need to promote people’s awareness of the mental health issues among population, including focusing attention on the early identification of the signs of depression and ensuring access to quality services. At the municipal level, it is necessary to launch a partnership-based health council and work groups and to engage the socially vulnerable groups there. At the individual level, it is extremely important to care for the welfare and mental health of oneself as well as that of one’s family and relatives, by seeking, if necessary, professional help and encouraging the close ones to do the same.

**Enesetapud 100 000 elaniku kohta soo järgi, 2000–2008 ning 2012. ja 2020. aasta eesmärk**

Suicides per 100,000 inhabitants by sex, 2000–2008 and the targets for 2012 and 2020

**Enesetappude arv 100 000 elaniku kohta on vähenenud.**

**The number of suicides per 100,000 inhabitants has decreased.**



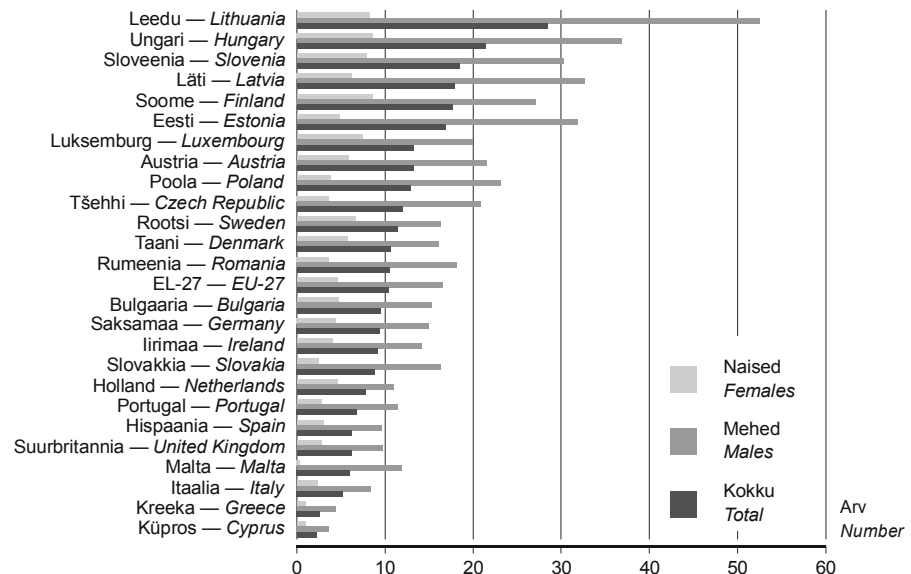
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Enesetapud 100 000 elaniku kohta soo järgi Euroopa Liidus, 2006**

Suicides per 100,000 inhabitants by sex in the European Union, 2006

**2006. aastal ületas Eesti näitaja Euroopa Liidu keskmist üle 1,5 korra.**

**In 2006, the indicator of Estonia exceeded the European Union average more than 1.5 times.**



Allikas: Maailma Tervishoiuorganisatsioon.  
Source: World Health Organisation.

## SURMAGA LÖPPENUD TÖÖÕNNETUSED

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Surmaga lõppenud tööõnnetuste arv 100 000 töötaja kohta.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlikus ühiskonnas on elu väärtustatud ja nii tööandjad kui ka töövõtjad järgivad tööhutuse nõudeid. Näitaja kajastab töökeskkonna turvalisust.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Aastatel 2003–2008 tööõnnetuste arv suurenes, aga surmaga lõppenud tööõnnetuste arv vähenes. Kui 2003. aastal juhtus 3230 tööõnnetust, millest surmaga lõppesid 33, siis 2008. aastal juhtus 4059 tööõnnetust, millest 21 lõppesid surmaga. 2008. aastal oli kõige rohkem surmaga lõppenud tööõnnetusi ehitussektoris (kuus surmajuhtu), töötlevas tööstuses ja mäetööstuses (mõlemas neli juhtu).<br><br>2008. aastal oli surmaga lõppenud tööõnnetusi 100 000 töötaja kohta 3,2. Sotsiaalministeeriumi arengukavas aastateks 2010–2013 on seatud eesmärgiks, et surmaga lõppevate tööõnnetuste arv 100 000 töötaja kohta oleks 2013. aastal alla 3,4. Rahvastiku tervise 2009.–2020. aastate arengukava seab sama näitaja kohta eesmärgi, et surmaga lõppevate tööõnnetuste arv 100 000 töötaja kohta oleks 2020. aastaks alla 2,4. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Eestis lõppes 2005. aastal surmaga kolm tööõnnetust 100 000 töötaja kohta, Euroopa Liidu keskmine oli 2,6. Kõige vähem surmaga lõppenud tööõnnetusi 100 000 töötaja kohta oli Suurbritannias (1,3), Soomes ja Rootsis (mõlemas 1,5). Halvim oli olukord Leedus, kus oli 7,2 surmaga lõppenud tööõnnetust 100 000 töötaja kohta. Järgnesid Malta ja Rumeenia (mõlemas 5,9).  |
| <b>Meetmed</b>                | Rahvastiku tervise 2009.–2020. aastate arengukava toob välja mitmeid meetmeid, kuidas luua tervist toetav töökeskkond. Need on näiteks tööhutusosalaste õigusaktide ja arengusuundade väljatöötamine, tööhutusnõuete järgimise kontrollimine, avalikkuse ja valdkonnaspetsialistide tööhutusteadlikkuse tõstmine ning töötervishoiuteenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.   |

## FATAL ACCIDENTS AT WORK

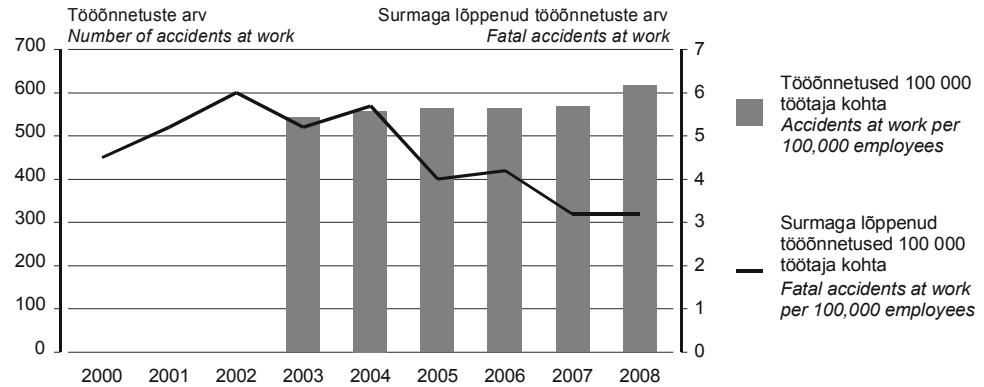
|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Number of fatal accidents at work per 100,000 employees.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Human life is highly valued in a sustainable society, and occupational safety requirements are followed by employers as well as employees. The indicator reflects security of the working environment.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>The number of accidents at work increased in the period 2003–2008, but the number of fatal accidents at work decreased. 3,230 accidents took place at work in 2003, of which 33 accidents were fatal. Out of the 4,059 accidents which took place at work in 2008, 21 accidents were fatal. In 2008, the largest number of fatal accidents at work were reported in the construction sector (six fatal accidents), followed by the manufacturing sector, and the sector of mining and quarrying (four cases in both sectors).<br/><br/>In 2008, there were 3.2 fatal accidents at work per 100,000 employees. The development plan of the Estonian Ministry of Social Affairs for the years 2010–2013 sets a goal that the number of fatal accidents at work per 100,000 employees should be smaller than 3.4 incidents by 2013. The Public Health Development Plan for 2009–2020 sets a goal for the same indicator that there should be fewer than 2.4 incidents fatal accidents at work per 100,000 employees by 2020.</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2005, there were three fatal accidents at work per 100,000 employees in Estonia, but the average of the European Union was 2.6. The smallest number of fatal accidents at work per 100,000 employees was reported in the United Kingdom (1.3), Finland and Sweden (1.5 in both). Situation was the worst in Lithuania (7.2 fatal accidents at work per 100,000 employees), followed by Malta and Romania (5.9 in both).</i>  |
| <b>Measures</b>                 | <i>The Public Health Development Plan for 2009–2020 sets out several measures how to create a healthy working environment. These measures include development of the legislation and strategies on occupational safety, supervision of the compliance with occupational safety requirements, enhancement of the awareness of occupational safety among the public and respective specialists, improvement of the quality and availability of occupational health services.</i>   |

**Tööõnnetused, sealhulgas surmaga lõppenud tööõnnetused 100 000 töötaja kohta, 2000–2008**

*Accidents at work, including fatal accidents at work per 100,000 employees, 2000–2008*

**Kuigi tööõnnetuste arv 100 000 töötaja kohta ajavahemikus 2003–2008 suurenes, siis surmaga lõppenud tööõnnetuste arv 100 000 töötaja kohta vähenes.**

**Even though the number of accidents at work per 100,000 employees increased during 2003–2008, the number of fatal accidents at work per 100,000 employees decreased.**



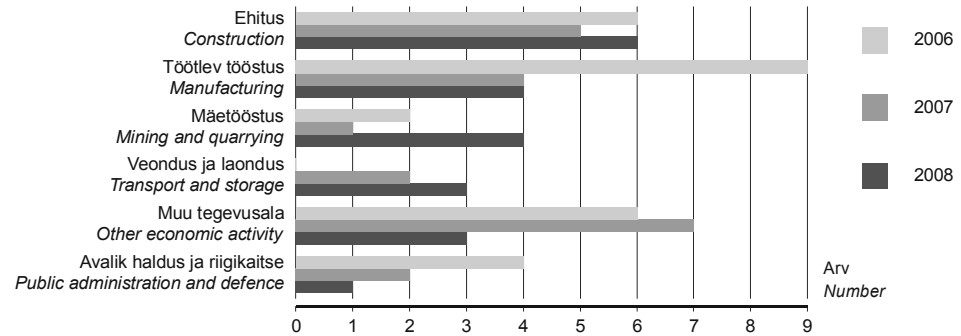
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Surmaga lõppenud tööõnnetused majandustegevusala järgi, 2006–2008**

*Fatal accidents at work by economic activity, 2006–2008*

**Kõige rohkem juhtus 2008. aastal surmaga lõppenud tööõnnetusi ehitussektoris.**

**In 2008, the number of fatal accidents at work was the largest in the construction sector.**



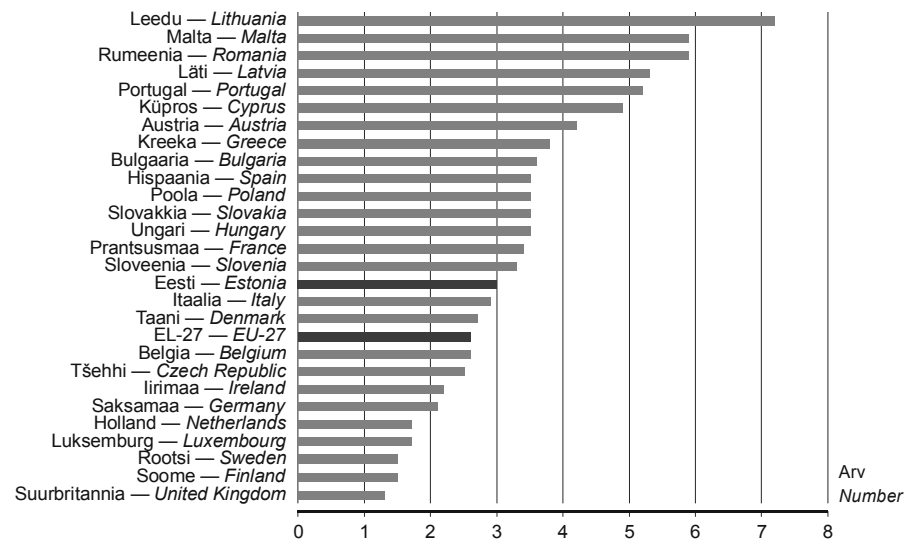
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Surmaga lõppenud tööõnnetused 100 000 töötaja kohta Euroopa Liidus, viimane võimalik aasta**

*Fatal accidents at work per 100,000 employees in the European Union, last available year*

**Eestis on surmaga lõppenud tööõnnetusi 100 000 töötaja kohta rohkem kui Euroopa Liidu riikides keskmiselt.**

**In Estonia, more fatal accidents at work per 100,000 employees take place than in the European Union countries on average.**



Allikas/Source: Eurostat.

## ÜLEMÄÄRASE LOODUSLIKU KÜLMA TÖTTU HUKKUNUD

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Ülemäärase loodusliku külma tõttu hukkunud 100 000 elaniku kohta.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätksuutlikus ühiskonnas väärtustatakse inimelu ja tehakse kõik selleks, et takistada ja vähendada hukkumisi. See näitaja kajastab ühiskonna madalat sotsiaalset sidusust, nn ühiskonnast väljalangevust ja tõrjutust. Samuti näitab see, kui tõhusad on olnud riigi meetmed, et ühelt poolt sotsialiseerida toimetulekuraskustega inimesi ja kodutuid ning teisalt võidelda alkoholismi leviku vastu.<br>Ülemäärase loodusliku külma tõttu hukkutakse mitmesugustel põhjustel. Peamiselt hukuvad pikalt välitingimustesse jäänud kodutud ja joores inimesed. Külumissurma risk on ka metsa eksinud või pikal teekonnal väsinud inimestel ja nendel, kellel ei ole abi kutsumiseks sidevahendeid.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis kaotas 2008. aastal ülemäärase loodusliku külma tõttu elu 74 inimest ehk umbes kuus inimest 100 000 elaniku kohta. 2007. aastal oli selliseid surmajuhtumeid kokku 121 ehk üheksa surma 100 000 elaniku kohta. Võrreldes 2003. aastaga on surmuks külmunute arv vähenenud nii absoluut- kui ka suhtarvudes — ajavahemikus 2003–2008 vähenes see arv kaks ja pool korda.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Rahvusvahelisi võrdlusandmeid ei ole, sest näitaja ei ole muu hulgas ka kliimaatiliste erinevuste tõttu kõikide Euroopa Liidu riikidega võrreldav.  |
| <b>Meetmed</b>                | Majandussurutise olukorras suureneb risk sattuda toimetulekuraskustesse. See omakorda suurendab vajadust öömajade, varjupaikade, päevakeskuste, sotsiaaleluasemete ja supikööride järele. Siinkohal saab sotsiaalhoolekandes rakendada ka kodanikualgatust ja vabatahtlikke. Väga oluline on tagada ka põhiline esmatasandi arstiabi kõikidele elanikele, vaatamata nende sotsiaalsele seisundile ja sissetulekule.<br>Alkoholi liigtarvitamisega kaasnevad sotsiaalprobleemid, mis põhjustavad samuti vigastusi ja surmasid. Alkoholismi tõttu võib inimene ka kodutuks jääda või majanduslikesse raskustesse sattuda. Alkoholismi vastu võitlemiseks tuleb rakendada alkoholimüügi ja -reklaami piirangud, teha ennetavat selgitustööd ning panustada alkoholist loobumise nõustamisse. |

## DEATHS CAUSED BY EXPOSURE TO EXCESSIVE NATURAL COLD

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>Deaths caused by exposure to excessive natural cold per 100,000 inhabitants.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>Human life is highly valued in a sustainable society and all possible measures are taken to prevent deaths and reduce the number of deaths. This indicator shows a low level of social cohesion and exclusion in the society, in other words — falling out of the society. This indicator also reflects how efficient the state level measures have been for socializing the people who are in a difficult economic condition and the homeless on the one hand, and for combating the extensive use of alcoholism on the other hand.<br/>Deaths by exposure to excessive natural cold are caused by various reasons. But the main risk group is the homeless and drunken people who are exposed to excessive natural cold for a long time. People, who are lost in the forest or get tired on a long road, and those who do not have communication equipment with them to ask for help also comprise a risk group.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia, 74 people died by exposure to excessive natural cold in 2008, which made up almost six deaths per 100,000 inhabitants. In 2007, there were in total 121 deaths caused by exposure to excessive natural cold which made up nine deaths per 100,000 inhabitants. Compared to 2003, the number of deaths caused by exposure to excessive natural cold has decreased in absolute figures as well as ratios — during 2003–2008 the respective number decreased two and a half times.</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>International comparison is not feasible due to the lack of data. Besides, this indicator is not comparable with other European Union countries because of climatic differences.</i>   |



**Measures**

There is a higher risk of running into economic difficulties during the period of economic recession. This, in turn, increases a need for night quarters, protectories, day centres, social dwellings and soup kitchens. In terms of social welfare, citizens' initiative and help from volunteers can be made use of. It is also very important to guarantee the first level medical aid for every inhabitant, in spite of the social status or income.

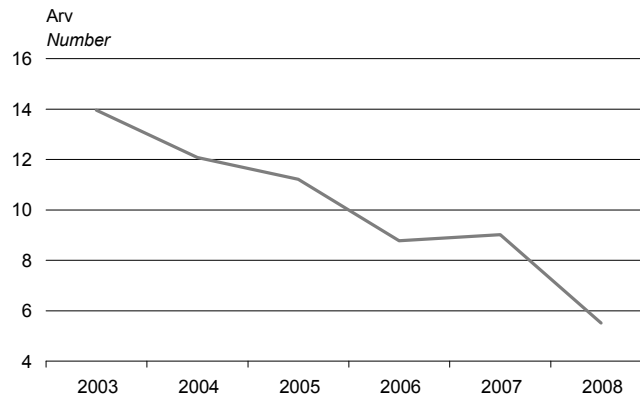
Excessive consumption of alcohol gives rise to social problems that also often lead to injuries and deaths. Alcoholism may cause economic difficulties or lead to homelessness. Measures should be taken to combat alcoholism: alcohol sales restrictions, restrictions to alcohol-related commercials, informing people about the prevention of alcoholism and consulting people in giving up alcohol.

**Ülemäärase loodusliku külma tõttu hukkunud 100 000 elaniku kohta, 2003–2008**

Deaths caused by exposure to excessive natural cold per 100,000 inhabitants, 2003–2008

**Surnuks külmunute arv 100 000 elaniku kohta vähenes ajavahemikus 2003–2008 14-st 6-ni.**

**The number of deaths caused by exposure to excessive natural cold per 100,000 inhabitants decreased from 14 to 6 deaths in the period 2003–2008.**



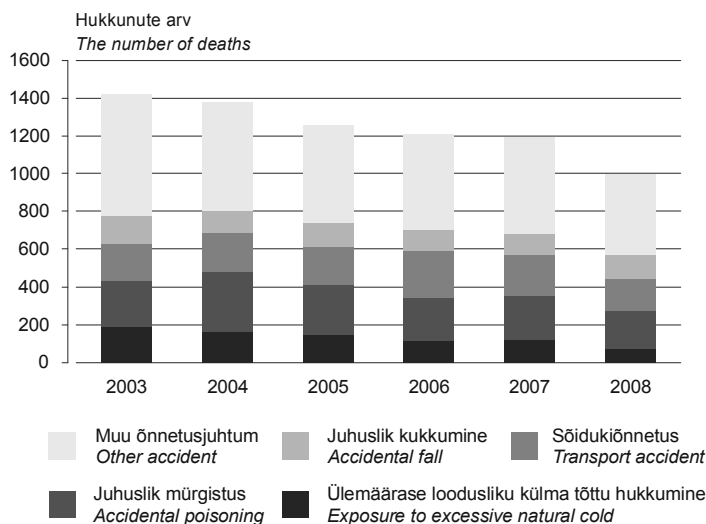
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Õnnetustes, sealhulgas ülemäärase loodusliku külma tõttu hukkunud, 2003–2008**

Accidental deaths, including deaths caused by exposure to excessive natural cold, 2003–2008

**Ülemäärase loodusliku külma tõttu hukkunute arv vähenes ajavahemikus 2003–2008 kaks ja pool korda.**

**The number of deaths caused by exposure to excessive natural cold decreased two and a half times in the period 2003–2008.**



Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

## JUHUSLIKU MÜRGISTUSE TAGAJÄRJEL HUKKUNUD

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Juhusliku mürgistuse (sh alkoholimürgistuse) tagajärjel hukkunute arv 100 000 elaniku kohta.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Mürgistuse tagajärjel hukkunute suhtarv näitab inimelu madalat väärtustamist, alkoholismi ja narkomaaniaprobleeme ning ühiskonna jätkusuutliku arengu kitsaskohti.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Aastatel 2000–2008 vähenes juhuslike mürgistuste tagajärjel hukkunute arv Eestis peagu kaks korda, kuid on siiski endiselt muret tekitavalt suur. 2008. aastal hukkus juhuslike mürgistuste tõttu 204 inimest (umbes 15 surmajuhtu 100 000 elaniku kohta). Surmaga lõppenud juhuslikest mürgistustest üle poole (129) olid alkoholimürgistused. Järgmine levinum mürgistuse põhjus oli narkootikumide tarvitamine — 60 surma. Kui ajavahemikus 2000–2008 alkoholimürgistuse tagajärjel hukkunute arv vähenes (280 juhtumist 129-ni), siis narkootikumimürgistusse surmate arv suurenes (23 juhtumist 60-ni).<br><br>2008. aastal oli juhuslike mürgistuste tõttu surmate arv 100 000 elaniku kohta suurim 55–59-ja 25–29-aastaste elanike seas (vastavalt 33,8 ja 31,4). Vähemalt 35-aastaste elanike seas olid surmaga lõppenud juhuslikud mürgistused põhjustatud eelkõige alkoholist. Tööealine riskirühm väärub Eestis kahtlemata suurt tähelepanu, sest ühiskond on nende koolitamise eest maksnud ja ootab nende tööpanust. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2007. aastal oli Eestis juhuslike mürgistuste tagajärjel hukkunute arv 100 000 elaniku kohta võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega ülisuur (17,1). Ainult Leedus oli hukkunute arv 100 000 elaniku kohta veel suurem kui Eestis (22,3). Euroopa Liidu keskmine oli kaks hukkunut 100 000 elaniku kohta.  |
| <b>Meetmed</b>                | Juhusliku mürgistuse (sh alkoholimürgistuse) tagajärjel hukkunute arv väheneb ainult siis, kui ühiskonnal on suutlikkust ja motivatsiooni tegelda mürgistuste põhjustega ja töötada välja meetmeid nende põhjuste vähendamiseks.<br><br>Et peamiselt surrakse juhuslikesse mürgistustesse alkoholi ja narkootikumide tarbimise tõttu, tuleks rakendada meetmeid alkoholismi ja narkomaania ennetamiseks ning leviku vähendamiseks. Alkoholi liigtarbimise vastu võitlemiseks tuleb rakendada alkoholimüügi ja -reklaami piiranguid, teha ennetavat selgitustööd noorte ja laste seas ning panustada alkoholist loobumise nõustamisse. Narkootikumide tarbimise leviku tõkestamiseks peab riik andma vahendeid ennetustöö tegemiseks elanike seas ning narkomaanide ravi ja rehabilitatsiooni jaoks. Samuti tuleb tõhustada jõustruktuuride tegevust, et kontrollida ja karistada narkootikumidega kaubitsejaid.   |

## DEATHS CAUSED BY ACCIDENTAL POISONING

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>The number of deaths caused by accidental poisoning (incl. accidental poisoning by alcohol) per 100,000 inhabitants.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>The ratio of deaths caused by accidental poisoning reflects low valuation of human life, problems with alcoholism and drug abuse as well as bottlenecks hindering the sustainable development of the society.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia, the number of deaths caused by accidental poisoning decreased almost twice during the period 2000–2008, but it is still too high. In 2008, 204 persons died by accidental poisoning, which made up 15 deaths per 100,000 inhabitants. Over half of the deaths caused by accidental poisoning (129) were caused by accidental poisoning by alcohol. The next major cause for accidental poisoning was the use of narcotics — 60 deaths. The number of deaths caused by alcohol poisoning decreased in the period 2000–2008 (from 280 deaths to 129), but the number of deaths caused by narcotics poisoning increased (from 23 deaths to 60).<br/><br/><i>In 2008, the largest number of deaths caused by accidental poisoning was recorded among the people aged 55–59 and people aged 22–29 (33.8 and 31.4 deaths per 100,000 persons of the respective age group). Deaths by accidental poisoning among the people aged 35 or older were mainly caused by alcohol. Without doubt, great attention should be paid to the working-age risk groups, because the society has paid for their education and expects their labour input.</i></i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In Estonia, the number of deaths caused by accidental poisoning per 100,000 inhabitants was extremely high in 2007 (17.1) compared to other European Union countries. Only in</i>   |

Lithuania (22.3) this indicator was higher than in Estonia. The European Union average is two deaths per 100,000 inhabitants.

**Measures**

The number of deaths caused by accidental poisoning (incl. accidental poisoning by alcohol) can decrease only in case the society has got capability and motivation for dealing with the causes of accidental poisoning and for working out measures aimed at reducing the respective causes.

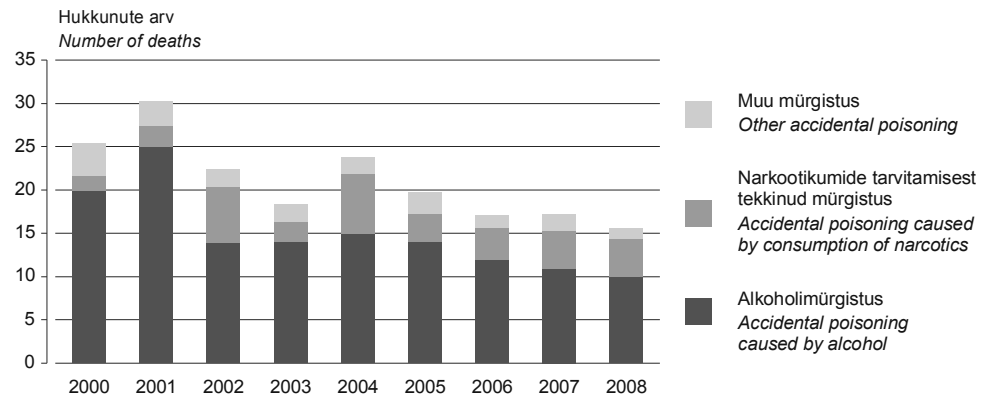
Accidental poisoning deaths are mainly caused by the consumption of alcohol and drugs. That is why measures should be taken to prevent the ever increasing alcoholism and drug abuse. The following measures should be taken: alcohol sales restrictions, restrictions to alcohol-related commercials, informing young people and children about the prevention of alcoholism and consulting people in giving up alcohol. In order to restrict the consumption of drugs, the state must direct finances to the prevention work among inhabitants and to the treatment and rehabilitation of drug addicts. In addition, also the work of law enforcement authorities should be made more effective by applying inspection and punishment to drug dealers.

**Juhuslike mürgistuste, sealhulgas alkoholimürgistuste tagajärjel hukkunud 100 000 elaniku kohta, 2000–2008**

Deaths caused by accidental poisoning, incl. accidental poisoning by alcohol, per 100,000 inhabitants, 2000–2008

**Ajavahemikus 2000–2008 olid 63–83% surmaga lõppenud juhuslikest mürgistustest alkoholimürgistused.**

**The cause for 63–83% of deaths by accidental poisoning was poisoning by alcohol in 2000–2008.**



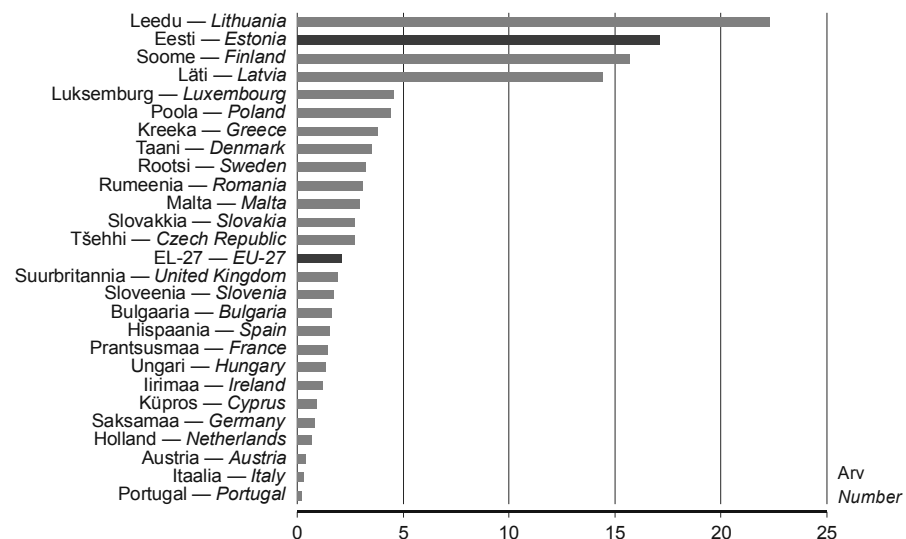
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Juhuslike mürgistuste tagajärjel hukkunud 100 000 elaniku kohta Euroopa Liidus, 2007**

Deaths caused by accidental poisoning per 100,000 inhabitants in the European Union, 2007

**Eesti on juhuslike mürgistuste tõttu hukkunud elanike arvuga 100 000 elaniku kohta Euroopa Liidus teisel kohal.**

**Estonia holds the second place in the European Union with respect to the large number of deaths per 100,000 inhabitants caused by accidental poisoning.**



Allikas/Source: Eurostat.

## METSARAIE

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Metsaraie osatähtsus puidu aastases juurdekasvus.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Pikema aja jooksul kajastab metsaraie võrdlus puidu aastase juurdekasvuga metsa-majandamise jätkusuutlikkust. Metsal on nii kultuuriline, sotsiaal-majanduslik kui ka ökoloogiline tähendus ja metsamaterjali saab kasutada mitmel otstarbel. Peale selle, et puitu kasutatakse ehituses ja mööblitööstuses, on puit oluline taastuenergiaallikas, mida saab kasutada alternatiivina fossiilsetele kütustele. Mets toimib ka saasteainete filtrina, mistõttu säästlik majandamine on oluline, et kaitsta bioloogilist mitmekesisust, mullaökosüsteeme, vett ja atmosfääri.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Metsaraie osatähtsus puidu juurdekasvus vähenes aastatel 2002–2006 poole võrra. Kui 2000. aastal oli raie 1,2 miljonit tihumeetrit suurem kui juurdekasv, siis 2006. aastal oli raiutud puidu maht vaid 46% juurdekasvust. Alates 2003. aastast on Eesti puidu raie jäänud 50–80%-ni juurdekasvust. Jätkusuutlikkuse aspektist on oluline, et kasvava metsa pindala ei väheneks, kuid metsa majandamise jätkusuutlikkuse hindamisel on oluline arvestada ka täiendavaid aspekte, nagu metsade vanuseline ja liigiline struktuur, metsade seisukord ja raiete jagunemine raieliikide järgi. Suure hulga küpsete metsade osatähtsuse korral on mõistlik ajutiselt rohkem raiuda, et noored metsad saaksid kasvada, sest küps puit koguneb ja hakkab mädanema, mistõttu metsamaa tootmisvõime ja süsiniku sidumise potentsiaal jääb kasutamata. Sellele lisandub ka sotsiaalne aspekt — metsanduses jääb töökohti vähemaks. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Metsaraie osatähtsus puidu aastases juurdekasvus on Euroopa Liidu riikides väga erinev. 2005. aasta andmete järgi oli Eesti näitaja väiksem kui Euroopa Liidu riikide keskmine ja umbes samal tasemel nagu Saksamaa, Suurbritannia, Poola ja Prantsusmaa oma. Kõige suurem on metsaraie osatähtsus juurdekasvus Rootsis, Belgias ja Tšehhis (üle 80%). Kõige väiksem oli raiutud tagavara osatähtsus juurdekasvus Küprosel, Itaalias ja Taanis (alla 35%).   |
| <b>Meetmed</b>                | Eesti metsanduse arengukavas aastani 2010 peetakse optimaalseks raiemahuks 13 miljonit m <sup>3</sup> , seega praegu on mets alakasutatud, kuid pikemas perspektiivis pole ka metsade liigne raiumine jätkusuutlik. Metsanduse arengukavas on seatud eesmärgiks tagada, et metsamaa pindala oleks tulevikus vähemalt sama suur kui praegu ja et kõiki metsi kasutataks sihipäraselt ning võimalikult mitmekülgset. Meetmed selle eesmärgi saavutamiseks on loetletud metsanduse arengukavas.   |

## FOREST FELLING

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>The ratio of annual fellings to net annual increment.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>In a longer time frame, comparison of annual fellings with net annual increment reflects sustainability of forest management. Forest has cultural, socio-economic and also ecological value. Timber can be used for various purposes. In addition to the fact that timber is used in construction and furniture industry, it is an important source of renewable energy which is an alternative to fossil fuels. Forest also functions as a filter for pollutants. Sustainable forest management is important for the protection of biological diversity, soil ecosystems, water and atmosphere.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>During 2000–2006, the share of annual fellings in net annual increment has decreased by half. In 2000, annual fellings exceeded the annual increment by 1.2 million cubic metres of solid volume, but in 2006 the volume of annual fellings comprised only 46% of the annual increment. Since 2003, fellings have remained within 50–80% of the increment in Estonia. From the perspective of sustainability, it is important that the area of standing crop will not be reduced. In assessing the sustainability of forest management it is also important to take into account additional aspects like the structure of forest age and species, sanitary state of forests and distribution of fellings by types of felling. In case of a big share of mature forest it is reasonable to temporarily increase the volume of felling in order to promote the growth of young stands: mature wood is accumulating and becomes decayed, productivity of forest land and the potential of carbon binding remain unused; also the social aspect — decrease in employment in forestry — is revealed.</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>The share of forest felling in net annual increment differs greatly in the European Union member states. According to the data of 2005, the indicator in Estonia was lower than the indicator in the European Union on average and approximately the same as in Germany, the United Kingdom, Poland and France. The share of annual fellings in net annual increment was the largest in Sweden, Belgium and Czech Republic (more than 80%). The share of annual fellings in net annual increment was the smallest in Cyprus, Italy and Denmark (less than 35%).</i>   |

**Measures**

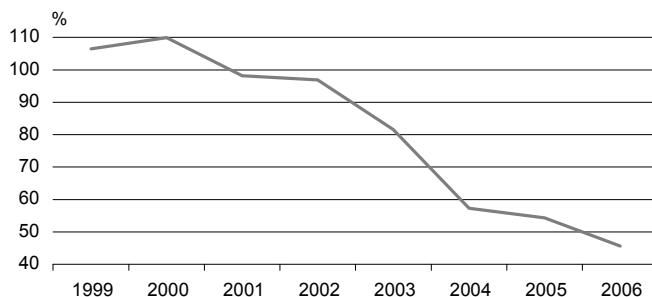
“Estonian Forestry Development Plan up to 2010” considers 13 million m<sup>3</sup> to be an optimum felling volume, thus at present forests are underutilized, but in a longer perspective excessive forest felling will not be sustainable either. The Forestry Development Plan sets the target of maintaining the forest area at least at the current level, and the purposeful use of all forests in the most many-sided way. The measures to achieve this goal are listed in the Forestry Development Plan.

2006. aastaks on metsaraie osatähtsus juurdekasvus vähenenud võrreldes 2000. aastaga poole võrra.

By 2006, the share of fellings in annual increment had decreased by half in comparison with the year 2000.

**Eesti metsaraie osatähtsus puidu aastases juurdekasvus statistilise metsainventeerimise andmetel, 1999–2006**

The ratio of annual fellings to net annual increment in Estonia based on the statistical forest inventory data, 1999–2006



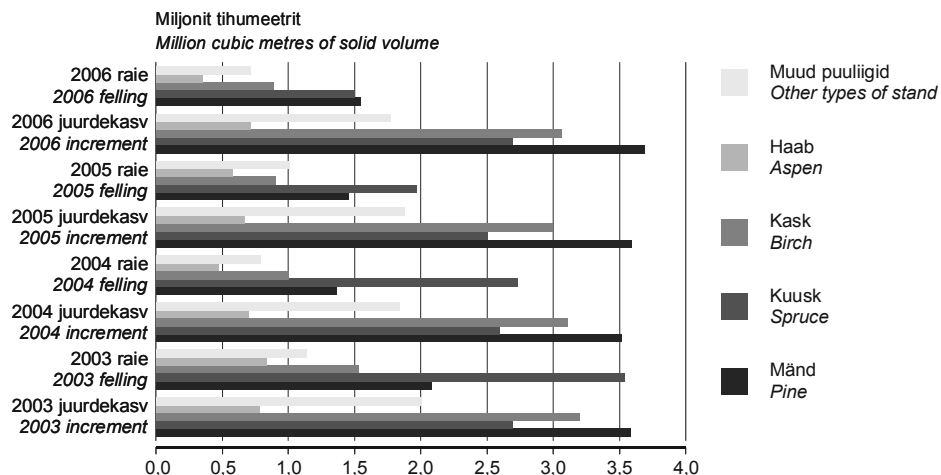
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistic Estonia.

2003.–2006. aastal püsis juurdekasv muutumatuna ja raie vähenes peamiselt kasepuu raie vähenemise tõttu.

Net annual increment remained unchanged in 2003–2006 and fellings decreased mainly at the expense of birch.

**Metsa juurdekasv ja metsaraie enamuspuuliigi järgi, 2003–2006**

Net annual increment of stands and fellings by dominant tree species, 2003–2006



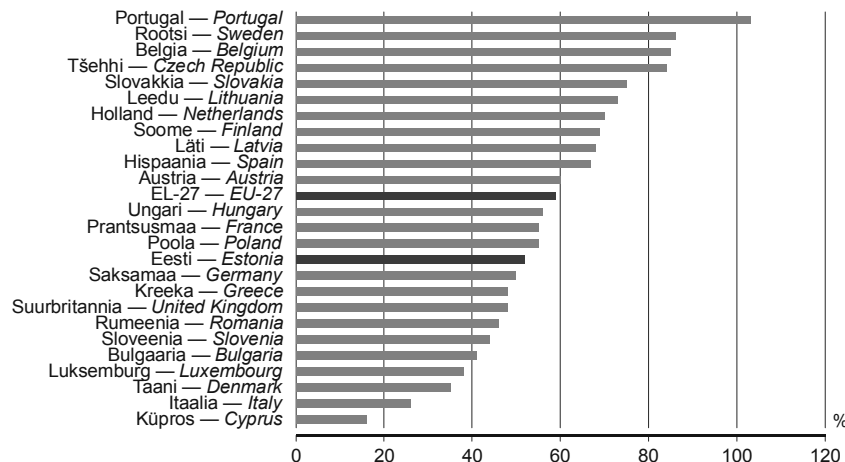
Allikas: Statistilise metsainventeerimise andmed.  
Source: Statistical forest inventory data.

2005. aastal oli Eesti metsaraie osatähtsus juurdekasvus väiksem kui Euroopa Liidu riikide keskmise.

In 2005, in Estonia the share of fellings in net annual increment was smaller than the average of European Union countries.

**Metsaraie osatähtsus puidu aastases juurdekasvus Euroopa Liidus, 2005**

Share of fellings in net annual increment in the European Union, 2005



Allikas/Source: Eurostat.

## PÕLEVKIVI KAEVANDAMINE

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Aasta jooksul kaevandatud põlevkivi kogus. Rahvusvahelises võrdluses on kasutatud aasta jooksul kaevandatud ligniidi kogust. Euroopa Liidus kasutatav tahkete kütuste klassifikatsioon jagab kütused nende süsinikusisalduse ja kütteväärtuse järgi. Põlevkivi vaadeldakse ligniidiga (pruunsõega) samas kategoorias.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Üks jätkusuutliku ühiskonna peamisi eesmärke on ökoloogilise tasakaalu hoidmine. 2002. aastal vastu võetud kuuendas Euroopa Liidu keskkonnategevuskavas aastateks 2002–2012 on määratud keskkonnavalalised prioriteedid. Tegevuskavas on ühena neljast prioriteedist välja toodud loodusressursside jätkusuutlik kasutamine. Põlevkivi on Eesti tähtsaim loodusvara: põlevkivil baseerub Eesti energeetika ja sellega tagatakse riigi teatav energeetiline sõltumatus energiat ekspordivatest riikidest. Põlevkivi kasutakse nii tahkekütusena kui ka põlevkiviõli- ja põlevkivikeemiatoodete valmistamise toorainena. Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava aastateks 2008–2015 näeb põlevkivi kaevandamise piiriks ette 20 miljonit tonni aastas.<br><br>Samas kaasneb põlevkivi kaevandamise ja kasutamisega suur keskkonnakoormus: tekib väga palju jäätmeid (aheraine ning põlevkivi utmise jäätmed, põlevkivi poolkoks, põlevkivi pigijäätmed, põlevkivituhk jne), sealhulgas põhiosa Eestis tekkivatest ohtlikest jäätmetest; põlevkivi põletamisel tekib suur kogus happelihmasid põhjustavaid heitgaase (SO <sub>2</sub> , lämmastikoksiidid jt) ning enamik Eestis tekkivatest kasvuhoonegaaside õhuheitmetest (CO <sub>2</sub> ); kaevandustest välja pumbatav kaevandusvesi tekitab suure koguse pinnaveekogudesse lastavast heitveest. Põlevkivi kaevandamisega kaasneb pinnase rikkumine ja alaneb põhjaveetase. 2005. aastal esitas Euroopa Komisjon “Loodusvarade säästva kasutamise temaatilise strateegia”, mille eesmärk on majanduskasvuga samal ajal vähendada loodusressursside kasutamisega kaasnevat keskkonnakoormust. Ressursikasutuse keskkonnamõju vähendamine on üks Euroopa Liidu jätkusuutliku arengu saavutamise faktoreid. Näitaja kajastab ressursikasutuse ja kaudselt ka energiatootmise jätkusuutlikkust Eestis. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2007. aastal kaevandati Eestis 14 miljonit tonni põlevkivi. 1990. aastate alguses vähenesid kaevandatud põlevkivi kogused kiiresti. Väikseim oli kaevandatud põlevkivi kogus 1999. aastal — 9,6 miljonit tonni —, millest alates on põlevkivi kaevandamine järjest kasvanud, kuid jäänud siiski allapoole 1992. aasta taset. Ka põlevkivi kasutamise riiklik arengukavas ette nähtud piirmäär ei ole veel saavutatud.   |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Ligniit on fossiilne kütus, mille süsinikusisaldus on 25–35% ja kütteväärtus 10–20 MJ/kg. Ligniiti (pruunsüsi ja/või põlevkivi) toodetakse üheteistkümnnes Euroopa Liidu liikmesriigis. 2007. aastal toodeti suurim kogus ligniiti Saksamaal — 180 miljonit tonni. Järgnesid Kreeka (66 miljonit tonni) ja Poola (56 miljonit tonni). Samas ühe elaniku kohta arvestatuna tootis kõige rohkem ligniiti Eesti, kelle toodang oli kaks korda suurem kui teisel kohal oleva Poola oma.   |
| <b>Meetmed</b>                | Põlevkivi kui riigi strateegilise energiaressursi kasutamise suunad määratakse põlevkivi kasutamise riiklikus arengukavas. Selle koostamisel ja täiendamisel tuleb kaasata eri valdkondade eksperte, et analüüsida igast küljest kõiki põlevkivi kasutamisega seotud majanduslikke, keskkonna- ja sotsiaalseid tegureid.  |

## OIL SHALE MINING

|                   |  |
|-------------------|--|
| <b>Definition</b> | <i>The quantity of oil shale mined annually. For international comparison data on the quantity of mined lignite has been used. The European Union classification of solid fuels provides classification of fuels according to their carbon content and calorific value. Oil shale belongs to the same category as lignite (brown coal).</i>  |
| <b>Relevance</b>  | <i>Maintenance of ecological balance is one of the main objectives of a sustainable society. The sixth Environmental Action Programme for 2002–2012 adopted in 2002 sets out the key environmental priorities. The programme defines sustainable use of natural resources as one of the four key priorities. Oil shale is the most important natural resource in Estonia — Estonian energy is based on oil shale ensuring energy independence of the state from energy-exporting states. Oil shale is used as solid fuel and raw material for the production of shale oil and oil shale-based chemical products. The National Development Plan for the Use of Oil Shale 2008–2015 establishes the annual limit of mining of oil shale of 20 million tonnes.<br/><br/>At the same time mining and use of oil shale have significant environmental impact: generation of enormous quantity of waste (mine waste, retorting waste, oil shale semi-coke,</i> |

oil shale tar residues, oil shale ashes etc) contributing to the majority of the hazardous waste generated in Estonia; large quantity of exhaust gases (SO<sub>2</sub>, nitrogen oxides etc) causing acid rain and the majority of greenhouse gas emissions (CO<sub>2</sub>) generated in Estonia; mining water pumped out of mines making up significant quantity of waste water released into surface water bodies. Mining of oil shale causes damage to the surface and decline in ground water level. In 2005 the European Commission proposed the Thematic Strategy on the Sustainable Use of Natural Resources, defining the objective of reducing the environmental impact of the use of natural resources in the context of economic growth. Reduction of the environmental impact of the use of resources is one of the factors for achieving sustainable development of the European Union. The indicator reflects sustainability of the use of resources and indirectly sustainability of energy production in Estonia.

**Situation in Estonia**

In 2007, 14 million tonnes of oil shale was mined in Estonia. At the beginning of 90s the quantity of mined oil shale decreased rapidly. The smallest quantity of oil shale (9.6 million tonnes) was mined in 1999. Production of oil shale has constantly been increasing since then, but has still remained below the level of the year 1992. The limit set up in the National Development Plan for the Use of Oil Shale has not been achieved yet.

**International comparison**

Lignite is fossil fuel with carbon content of 25–35% and calorific value of 10–20 MJ/kg. Lignite is produced in 11 EU Member States. In 2007 the biggest quantity of lignite was produced in Germany — 180 million tonnes followed by Greece and Poland with 66 and 56 million tonnes, respectively. At the same time Estonia was the biggest producer of lignite in terms of production per capita exceeding twice Poland, the second biggest producer of lignite.

**Measures**

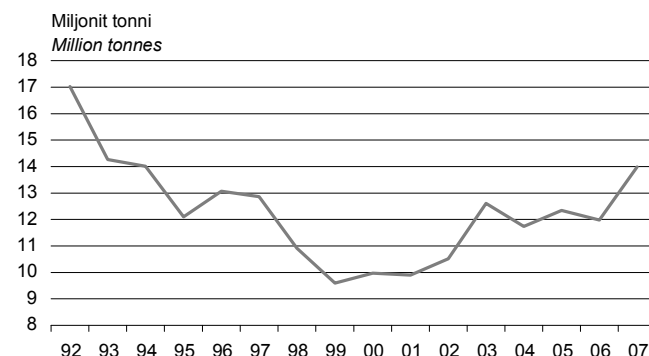
As oil shale is the strategic energy resource of Estonia, trends of the use of oil shale have to be defined in the National Development Plan for the Use of Oil shale. Various experts should be involved in preparing and updating the plan in order to carry out a comprehensive analysis of all the economic, environmental and social factors related to the use of oil shale.

**Põlevkivi kaevandamine, 1992–2007**

Mining of oil shale, 1992–2007

Viimastel aastatel on põlevkivi kaevandamine pidevalt suurenenud.

Mining of oil shale has constantly increased over the past years.



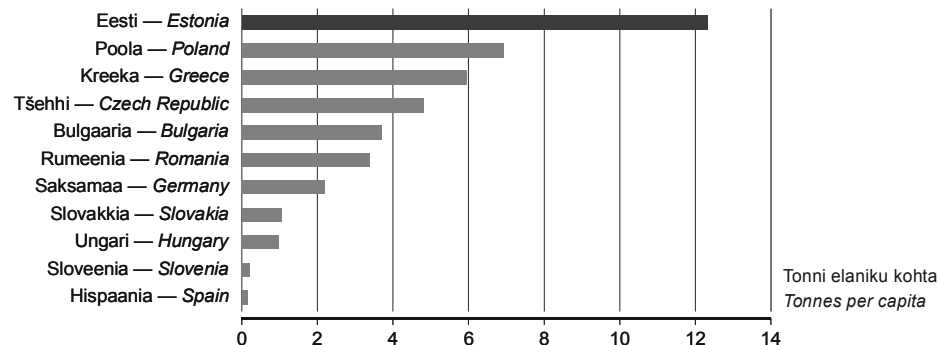
Allikas: Keskkonnaministeerium.  
Source: Ministry of the Environment.

**Ligniidi primaartootmine Euroopa Liidus, 2007**

Primary production of lignite in the European Union, 2007

Teistes Euroopa Liidu riikides peale Eesti ligniiti suures koguses ei toodeta.

Production of lignite in the EU countries except for Estonia is insignificant.



Allikas/Source: Eurostat.

## EHITUSMAAVARADE KAEVANDAMINE

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Ehitusmaavarade kaevandamise maht (tuhandetes kuupmeetrites). Ehitusmaavarade hulka arvestatakse liiv, savi, dolomiit ja kruus.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Ehitusmaavarad on taastumatud loodusvarad, mistõttu nende majandamisel tuleb jälgida säästlikkuse põhimõtteid. Sihttasemeid ehitusmaavarade kaevandamise valdkonnas Eestis praegu määratud ei ole. Need on kavas määrata looduslike ehitusmaterjalide kasutamise riikliku arengukavaga. Selle kava peamine eesmärk on leida parim võimalik lahendus, et varustada Eestit looduslike ehitusmaterjalidega ilma tõrgeteta, rakendada kaevandamisel ja töötlemisel parimat võimalikku tehnoloogiat ning kasutada looduslikke ehitusmaterjale võimalikult efektiivselt ja võimalikult väikese negatiivse keskkonna- ja sotsiaalse mõjuga.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Ehitusmaavarade kaevandamine suurenes 2000.–2007. aastal 3 miljonist kuupmeetrist 9,4 miljoni kuupmeetriini. Sellel perioodil kasvas ehitusmaavarade kaevandamise maht üle kolme korra ehk 6,4 miljonit kuupmeetrit. Eriti palju kaevandati 2007. aastal ehitusliiva (3,4), -kruusa (1,8), -lubjakivi (2,7) ja dolokivi (0,4). 2008. aastal hakkas ehitusmaavarade kaevandamine vähenema. Ehitusliiva kaevandamine vähenes 19%, tsemendi- ja keraamika-savi kaevandamine 64%, tehnoloogilise ja viimistlusdolokivi kaevandamise maht vähenes võrreldes 2007. aastaga 82%. Teiste ehitusmaavarade kaevandamise maht aga suurenes endiselt. Ehitusdolokivi kaevandamine suurenes 21%, tehnoloogilise lubjakivi oma 10% ja ehituskruusa oma 6%. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Ehitusmaavarade kaevandamise maht elaniku kohta on Euroopa riikides üsna erinev. 2005. aasta andmete järgi oli Eesti kaevandamismaht (7,8 tonni) elaniku kohta väiksem kui Euroopa Liidu keskmine (8,4 tonni). Samas suurusjärgus olid Prantsusmaa, Saksamaa ja Bulgaaria ehitusmaavarade kaevandamise mahud. 2005. aastal oli kaevandamismaht elaniku kohta üle 20 tonni Soomes (26,6 tonni) ja Küprosel (23,2 tonni). Kõige vähem kaevandati maavarasid Leedus (4,1 tonni) ja Kreekas (4,2 tonni).   |
| <b>Meetmed</b>                | Koostatava looduslike ehitusmaterjalide kasutamise riikliku arengukava kohaselt ei saa Eestis ehitusmaavarade käsitlemisel piirduda üksnes uute ressursside kasutamisega, vaid üldise keskkonnakoormuse vähendamiseks tuleb rohkem tähelepanu pöörata kaevandamisjääkide kasutuselevõtule ja materjalide teistkordsele kasutusele. Jätkusuutlikkuse aspektist on oluline kasutada kaevandamisjääke ja ammandatud karjäärade katendikivimeid ning töödelda ümber ehitusjätmeid. Keskkonna seisukohast on oluline kasutada moodsaid kaevandamistehnoloogiaid.  |

## MINING OF CONSTRUCTION MINERALS

|                             |  |
|-----------------------------|--|
| <b>Definition</b>           | <i>The volume of mining of construction minerals (thousand cubic metres). Sand, clay, dolomite and gravel are the mineral resources used for construction.</i>   |
| <b>Relevance</b>            | <i>Construction minerals are non-renewable natural resources, thus it is important to implement the principles of sustainable development in their management. Targets in the area of mining of construction minerals have not been set in Estonia. Targets will be established in the National Strategy of Mining Construction Minerals. The main objective of the strategy is to develop the best possible solutions for supplying Estonia with construction minerals using the best possible technology for mining as well as for processing and using the minerals as efficiently as possible with the smallest possible negative environmental and social impact.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>Mining of construction minerals increased from 3 million cubic meters to 9.4 million cubic meters in 2000–2007. In this period the volume of mining of construction minerals increased over three times i.e. 6.4 million cubic meters. In 2007 mining of construction sand (3.4), construction gravel (1.8), construction limestone (2.7) and dolomite (0.4) was particularly significant. In 2008 mining of construction minerals started to decrease. Mining of construction sand decreased by 19%, cement and ceramic clay by 64% and technological and decorative dolomite by 82% when compared to the year 2007. However, the volume of mining of other construction minerals was constantly increasing. Mining of construction dolomite increased by 21%, technological limestone by 10% and construction gravel by 6%.</i> |



**International comparison**

The volume of mining of construction minerals per capita differs greatly in the European Union member states. According to the data of 2005 the volume of mining per capita in Estonia (7.8 tonnes) was smaller than the average volume in the European Union (8.4 tonnes). The volume of mining of construction minerals in France, Germany and Bulgaria was at the same level as in Estonia. In 2005 the volume of mining of construction minerals of over 20 tonnes per inhabitant was recorded in Finland (26.6) and Cyprus (23.2). The smallest volume of minerals was mined in Lithuania (4.1) and Greece (4.2).

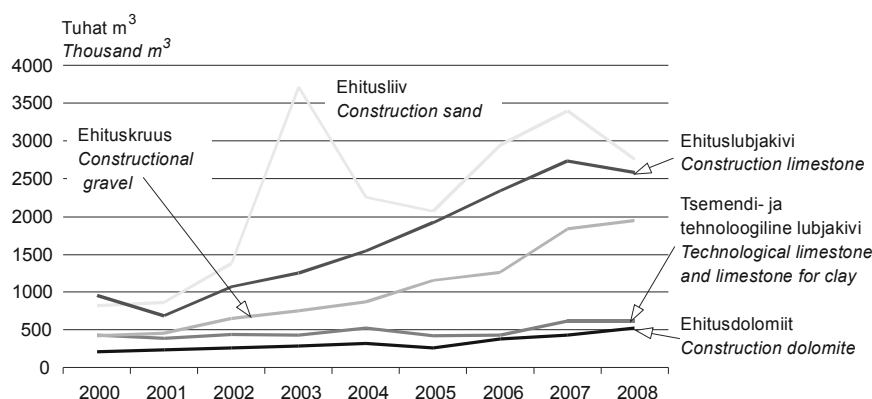
**Measures**

According to the draft National Strategy of Mining Construction Minerals management of construction minerals does not only include the use of new resources but also, the use of mining waste and recovery of materials has to be concentrated on. From the aspect of sustainability it is very important to use the mining waste and caprock of depleted pits and recover the construction waste. From the point of view of the environment it is important to use the latest mining technology.

**Eesti maavarade kaevandamise maht hakkas 2008. aastal vähenema.**

**In Estonia the volume of mining of construction minerals started to decrease in 2008.**

**Ehitusmaavarade kaevandamise maht, 2000–2008**  
Volume of mining of construction minerals, 2000–2008,

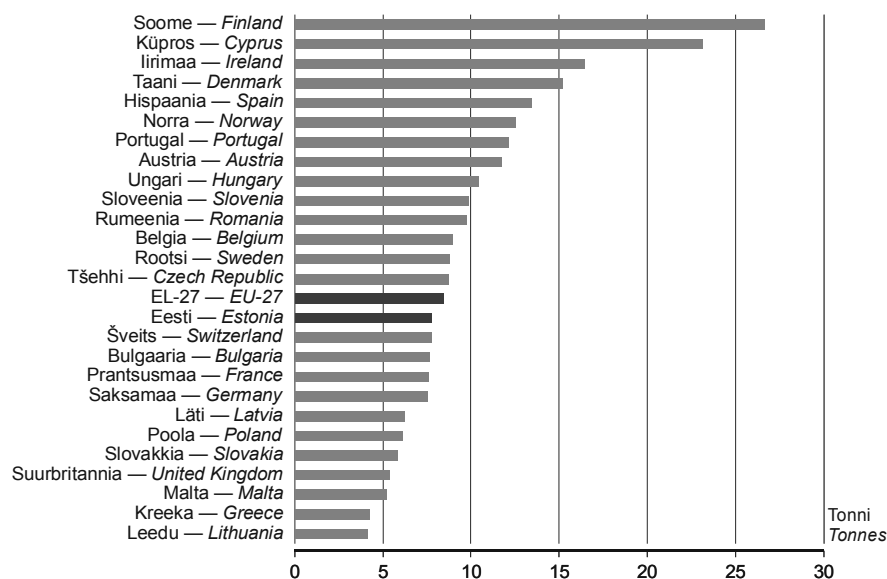


Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**2005. aastal oli Eesti ehitusmaavarade kaevandamise maht väiksem kui Euroopa Liidu riikide keskmine.**

**In 2005 the volume of mining of construction minerals in Estonia was smaller than the average volume in the European Union countries.**

**Ehitusmaavarade kaevandamise maht elaniku kohta Euroopa Liidus, 2005**  
Volume of mining of construction minerals per inhabitant in the European Union, 2005



Allikas/Source: Eurostat.

## ENERGIATARBIMISE INTENSIIVSUS

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Energia kogutarbimine (kilogrammi õliekvivalenti) SKP ühiku (1000 eurot) kohta. Maakonna tasandi näitaja on kütuste tarbimine (tonni õliekvivalenti) elaniku kohta.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutlik ja konkurentsivõimeline energeetika on majandusele hädavajalik. Mitmesuguste ressursside tasakaalustatud kasutamine energia tootmisel on säästliku energeetika väljakujundamise oluline tegur. Näitaja kajastab energiavarudele avaldatavat survet.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eesti on suure energiatarbimisega riik. 2007. aastal kasutati Eestis SKP ühiku tootmiseks 3,5 korda rohkem energiat (581 kg õliekvivalenti) kui Euroopa Liidus keskmiselt (170 kg õliekvivalenti). Samas on energiatarve SKP ühiku tootmiseks Eestis viimase kaheksa aasta jooksul vähenenud: 1220 kg-st õliekvivalentidest 2000. aastal 581 kg õliekvivalentini SKP ühiku kohta 2007. aastal. Energiatarbimise suure intensiivsuse põhjus on põlevkivist energia tootmise madal efektiivsus (põlevkivi elektrienergiaks muundamise efektiivsus on Eestis ligikaudu 30%).   |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Energia kogutarbimine oleneb nii loodusressursside olemasolust riigis kui ka energia-süsteemi struktuurist. 2007. aastal olid kõige energiaefektiivsemad Euroopa Liidu riigid Taani, Iirimaa ja Austria. Kõige energiaintensiivsemad olid Bulgaaria ja Rumeenia, kus ühe SKP ühiku tootmiseks kulus kümme korda rohkem energiat kui Taanis. Energiatarbimise intensiivsuse määrab suurel määral riigi majanduse struktuur, sest suure teenindussektoriga riikides võib eeldada madalamat energiatarbimise intensiivsust kui nendes riikides, kus suur osatähtsus on tööstusel. Oma osa energiatarbimise intensiivsuses on ka kliimaatilistel tingimustel. |
| <b>Meetmed</b>                | Taastuvate energiaallikate kasutuselevõtt on üks jätkusuutliku energiapoliitika olulisi elemente. Teine oluline element on energiatarbimise piiramine. Selleks on oluline, et energiakasutuse efektiivsust tõstaks nii energiasektor ise kui ka lõpptarbijad. Energiapoliitika jätkusuutlikkuse tõstmisel on tähtis ühelt poolt toetada energeetika infrastruktuuri arendamiseks tehtavaid investeeringuid ja teiselt poolt võimaldada tarbijale suuremat valikuvabadust.   |

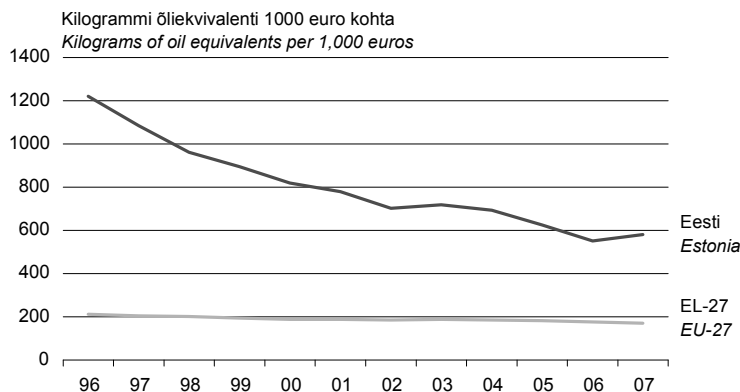
## INTENSITY OF ENERGY CONSUMPTION

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>Gross inland energy consumption (kilograms of oil equivalents) per unit of GDP (1,000 euros). The county level indicator is fuel consumption (tonnes of oil equivalents) per capita.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>A sustainable and competitive energy sector is essential for the economy of a state. Balanced use of various resources for energy production is a significant factor of sustainable energy. The indicator reflects the pressure put on energy resources.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>Estonia is a country with large energy consumption. In Estonia, in 2007, 3.5 times more energy (581 kg of oil equivalents) was used for the production of a unit of GDP than on average in the European Union (170 kg of oil equivalents). At the same time, in Estonia, energy consumption for the production of one unit of GDP has decreased during the last eight years: from 1,220 kg of oil equivalents in 2000 to 581 kg of oil equivalents per unit of GDP in 2007. The reason for the big intensity of energy consumption is the low efficiency of energy production from oil shale (in Estonia, efficiency of the production of electricity from oil shale is about 30%).</i>                                |
| <b>International comparison</b> | <i>Gross inland energy consumption depends on the availability of natural resources and the structure of energy system. In 2007 the most energy-efficient member states in the EU were Denmark, Ireland and Austria, the most energy-intensive states were Bulgaria and Romania, the two latter using over ten times more energy than Denmark to produce a unit of GDP. The structure of economy plays an important role in determining energy intensity, economies with large service sector require lower level of energy intensity compared to the states where the share of industry in the economy is more significant. Also, climatic conditions play an important role in the intensity of energy consumption.</i> |
| <b>Measures</b>                 | <i>Use of renewable energy sources is an important element of sustainable energy policy. Reduction in energy consumption is another important factor. For this purpose both the energy sector and the end users have to increase the efficiency of energy use. It is important to support investments in energy infrastructure and give energy users more freedom in making choices in order to increase sustainability of energy policy.</i>   |

**Energiatarbimise intensiivsus majanduses, 1996–2007**  
*Intensity of energy consumption in the economy 1996–2007*

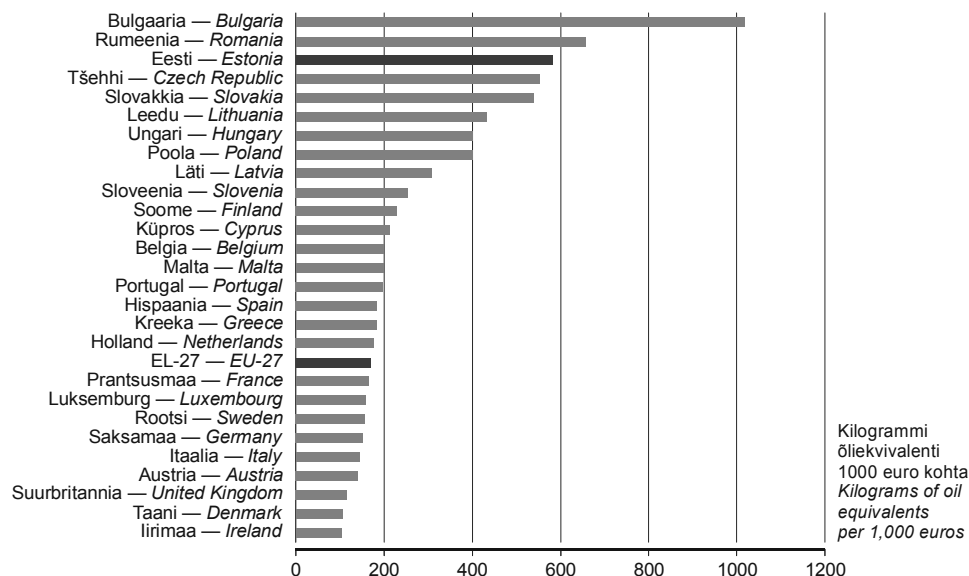
Ühe SKP ühiku tootmiseks kulub Eestis 3,5 korda rohkem energiat kui Euroopa Liidus keskmiselt.

*In Estonia, 3.5 times more energy is used for the production of a unit of GDP than in the European Union on average.*



Allikas/Source: Eurostat.

**Energiatarbimise intensiivsus Euroopa Liidu majanduses, 2007**  
*Intensity of energy consumption in the European Union economy, 2007*

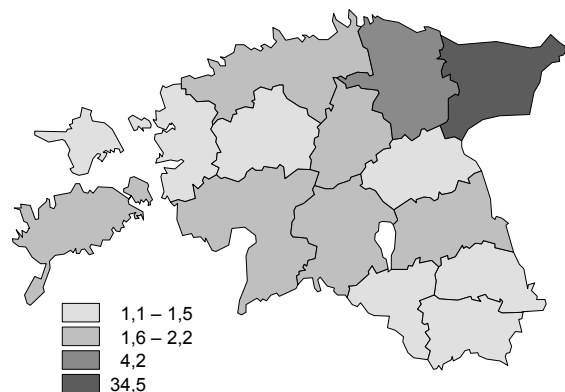


Allikas/Source: Eurostat.

**Kütuste tarbimine ühe elaniku kohta maakonna järgi, 2008**  
*Consumption of fuels per capita by county, 2008*  
 (tonni õliekvivalenti elaniku kohta — tonnes of oil equivalents per capita)

Ida-Virumaa väga suur kütuste tarbimine on seotud energiamahuka elektrienergia-tootmisega.

*High level of fuel consumption in Ida-Viru county is related to the production of energy-intensive electricity.*



Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

## TAASTUVATEST ALLIKATEST TOODETUD ENERGIA TARBIMINE

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Taastuvatest energiaallikatest toodetud energia tarbimine osatähtsusena lõpptarbimises. Taastuvad energiaallikad on hüdroenergia, tuuleenergia, päikeseenergia, maasoojus, laineenergia, hoovuste energia, biomass, prügilga gaas, reoveepuhasti gaas ja biogaasid.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Mida suurem on taastuvatest allikatest toodetud energia osatähtsus energiatarbimises, seda jätkusuutlikum on energeetika. Taastuvallikate kasutamine vähendab sõltuvust fossiilsetest kütustest, pealegi kaasneb taastuvatest energiaallikatest energia tootmisega väiksem kasvuhooonegaaside emissioon kui fossiilkütuste kasutamisel. Peale selle võimaldab see luua tootmisega seotud töökohti, mõjutab soodsalt sotsiaalset ühtekuuluvust ja aitab kaasa varustuskindlusele. Euroopa Liidus nähakse taastuvallikate kasutuselevõttu energiapoliitika võtmeküsimust, mis aitab vähendada sõltuvust Euroopa Liidu väliste riikide energiast, vähendada süsihappegaasi emissiooni ja muuta energia maksumus nafta hinnast sõltumatuks. Euroopa Nõukogu on seadnud eesmärgiks tõsta Euroopa Liidu riikide keskmine taastuvatest allikatest toodetud energia määr 2020. aastaks 20%-ni. Eesti energiamajanduse arengukava eelnõus aastani 2020 on eesmärgiks seatud, et taastuenergia osatähtsus lõpptarbimises oleks 25%. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osatähtsus lõpptarbimises on Eestis viimastel aastatel veidi vähenenud. Siiski on vähenemine suhteline, sest suurenenud on energia tootmine fossiilsetest allikatest. 2007. aastal oli taastuvatest energiaallikatest toodetud energia ligikaudu 10% lõpptarbimisest. Peamine taastuv energiaallikas on biomass (küttepuit, puiduhake ja -jäätmel). Tuule- ja hüdroenergia osatähtsus on väga väike.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Euroopa Liidu riikides oli taastuvatest energiaallikatest toodetud energia tarbimine 2007. aastal 8% lõpptarbimisest. Taastuva energia osatähtsus lõpptarbimises on Euroopa Liidu riikide seas viimastel aastatel suurenenud. Taastuvatest energiaallikatest suurima osatähtsusega olid biomass ja jäätmel. Osatähtsuselt järgmisel kohal olid hüdro- ja tuuleenergia. Taastuvate energiaallikate kasutamise määr on looduslike tingimustest ja energiasüsteemi struktuurist. Näiteks Vahemeremaades, nagu Küprosel, on päikeseenergia osatähtsus eriti suur; metsarikastes maades, nagu Sloveenias, Rootsis ja Lätis, kasutatakse peamiselt biomassi; mägistes maades, nagu Austrias ja Rootsis, aga on eriti oluline hüdroenergia. 2007. aastal oli taastuvatest energiaallikatest toodetud energia tarbimise osatähtsus lõpptarbimises suurim Rootsis (31%) ja Lätis (30%). Eestis oli see 10% ehk veidi suurem kui Euroopa Liidu keskmine.  |
| <b>Meetmed</b>                | Taastuvate energiaallikate ulatuslikumat kasutamist soodustavad nii majanduslikud meetmed (fikseeritud ostutariif, rohelised sertifikaadid ja hinnalised, investeringutoetused uute tehnoloogiate toetamiseks, kütuseaktsiisi vabastus, saastetasusoodustus jt) kui ka sellekohased õigusaktid (elektrituruseadus, Eesti kütuse- ja energiamajanduse arengukava aastani 2015).  |

## CONSUMPTION OF ENERGY FROM RENEWABLE ENERGY SOURCES

|                             |  |
|-----------------------------|--|
| <b>Definition</b>           | <i>The ratio between the electricity produced from renewable energy sources and the gross national electricity consumption for a given calendar year. Renewable energy sources are hydropower, wind, solar, geothermal, wave and stream energy, biomass, landfill gas, gas from wastewater treatment and biogas.</i>   |
| <b>Relevance</b>            | <i>The bigger is the share of energy produced from renewable energy sources in consumption of energy, the more sustainable is the energy sector. Use of renewable energy reduces dependence from fossil fuels, besides, energy production from renewable sources generates less greenhouse gas emissions than energy production from fossil fuels. In addition, it enables to create new jobs on site having a favourable impact on social cohesion and contributing to the security of energy supply. In the EU the use of renewable energy sources is seen as a key factor in energy policy reducing the dependence of fuel supply from non-member countries, reducing carbon dioxide emissions and decoupling energy costs from oil prices. The Council of Europe has set the target of increasing the share of renewable energy to 20% by 2020. The Draft National Energy Sector Development Plan until 2020 provides the objective of increasing the share of renewable energy in final consumption to 25% by 2020.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>In Estonia the share of energy produced from renewable sources in gross national electricity consumption has decreased to some extent in the past years. However, decrease in consumption of renewable energy is relative, as the quantity of energy produced from fossil</i>   |

fuels has increased. In 2007 the share of renewable energy in final energy consumption was about 10%. Biomass (firewood, wood chips and wood waste) is the most significant renewable energy source. The importance of wind and hydro energy is very small.

**International comparison**

In the EU the share of renewable energy in gross energy consumption was about 8% in 2007. In the EU member states the share of renewable energy in gross energy consumption has increased over the last years. Biomass and waste had the biggest share in renewable energy followed by hydropower and wind energy. The share of the use of renewable energy in gross energy consumption depends on the availability of natural resources and the structure of energy system. For example, the use of solar power is particularly high in Mediterranean countries such as Cyprus, whereas the use of biomass is high in the countries with large forest areas like Slovenia, Sweden and Latvia. Hydropower is particularly important in mountainous countries such as Austria and Sweden. In 2007 the share of the electricity produced from renewable energy sources in the gross national electricity consumption was the biggest in Sweden (31%) and Latvia (30%). The relevant indicator in Estonia was 10% or a little above the European Union average.

**Measures**

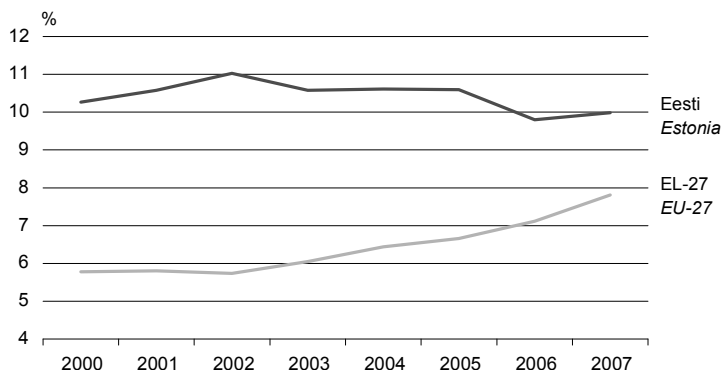
More extensive use of renewable energy sources is promoted by economic measures (fixed price electricity, green certificates and price mark-ups, investment subsidies for supporting new technologies, fuel excise duty exemption, pollution charge exemption), as well as by relevant legal acts (Electricity Market Act, Estonian Fuel and Energy Sector Development Plan until 2015).

**Kui taastuvatest allikatest toodetud energia osatähtsus Euroopa Liidus tervikuna suureneb, siis Eestis on see trend vastupidine.**

**In the European Union the importance of renewable energy in energy production is increasing whereas Estonia faces the opposite trend.**

**Taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osatähtsus lõpptarbimises, 2000–2007**

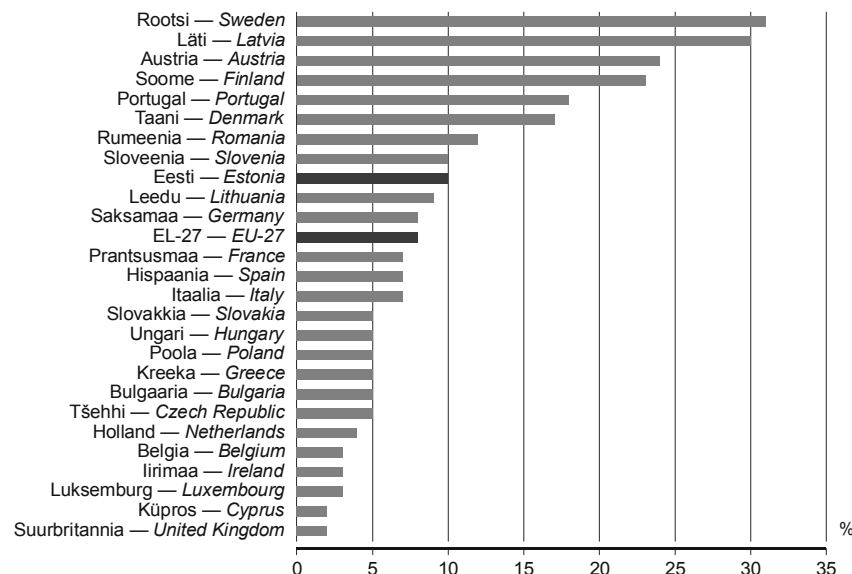
Share of renewable energy in gross national energy consumption, 2000–2007



Allikas/Source: Eurostat.

**Taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osatähtsus lõpptarbimises Euroopa Liidus, 2007**

Share of renewable energy in final energy consumption in the European Union, 2007



Allikas/Source: Eurostat.

**2007. aastal oli taastuvatest allikatest toodetud energia osatähtsus lõpptarbimises Eestis mõnevõrra suurem kui Euroopa Liidus keskmiselt.**

**In 2007 the share of renewable energy in final energy consumption was somewhat higher in Estonia than in the European Union on average.**

## KOOSTOOTMISJAAMADES TOODETUD ELEKTRI OSATÄHTSUS

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Elektri ja soojuse koostootmisjaamades toodetud elektri osatähtsus kogu elektritootmises.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutliku arengu jaoks peaks elektritootmine olema säästlik, tõhus ja väikse keskkonnakoormusega. Soojuse ja elektri koostootmine võimaldab kütust tõhusamalt kasutada ja hoiab ära suure osa elektritootmisega seotud heitsoojuse kaost — koostootmisjaamades kasutatakse ära ka elektritootmisel tekkiv soojusenergia. Elektri ja soojuse koostootmisel on keskkonnasaaste 30% väiksem, samuti on energia muundamise kasutegur koostootmisel 15–40% suurem kui elektri ja soojuse eraldi tootmisel. Näitaja väljendab seega säästlikumal ja keskkonnasõbralikumal viisil toodetud elektri osatähtsust. Eesti kütuse- ja energiamajanduse arengukava aastani 2015 seab eesmärgiks, et elektri ja soojuse koostootmisjaamades toodetud elektri osatähtsus riigisiseses (bruto)tarbimises suureneks 2015. aastaks vähemalt 18%-ni ja 2020. aastaks vähemalt 20%-ni. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis toodetakse koostootmisjaamades ligikaudu 10% elektrist. 2007. aastal toodeti koostootmisjaamades mõnevõrra vähem elektrit kui 2006. aastal (1000 GWh 2006. aastal ja 860 GWh 2007. aastal). Eesti koostootmisjaamades kasutatakse kütusena põlevkivi, maagaasi, biogaasi, küttepuitu ja muud sobivat biomassi (pilliroog, põhk), turvast ning põlevkiviõli tootmisel tekkivat põlevkivigaasi.   |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Elektri ja soojuse koostootmisjaamades toodetud elektri osatähtsus Euroopa Liidu liikmesriikides on väga erinev. 2007. aastal oli koostootmisjaamades toodetud elektri osatähtsus suurim Taanis (43%) ja Lätis (41%). Väikseim oli see näitaja Prantsusmaal (3%), Kreekas (2%) ja Küprosel (alla 1%). Eestis toodeti 2007. aastal elektri ja soojuse koostootmisjaamades 7% elektrist ehk alla Euroopa Liidu keskmise.   |
| <b>Meetmed</b>                | Energiasektori efektiivsuse suurenemisele ning selle jätkusuutlikumaks ja keskkonnasõbralikumaks muutmisele aitavad kaasa nii majanduslikud meetmed (fikseeritud elektrienergia ostutariif, keskkonnasertifikaadid ja hinnalisad, uutesse tehnoloogiasse investeerimise toetused, kütuseaktsiisi vabastus, saastetasusoodustus jt) kui ka sellekohased õigusaktid (elektrituruseadus, Eesti kütuse- ja energiamajanduse arengukava aastani 2015).  |

## RATIO BETWEEN THE GROSS COMBINED HEAT AND POWER ELECTRICITY GENERATION AND TOTAL GROSS ELECTRICITY GENERATION

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>The ratio between gross combined heat and power (CHP) electricity generation and total gross electricity generation in the country.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>In the context of sustainable development it is important that electricity production is sustainable, efficient and with low environmental impact. The CHP generation enables more efficient use of fuel and prevents the heat generated in electricity production from emitting to the environment, instead, the remaining thermal energy is used to produce heat in CHP plants. CHP generates 30% less pollution and the conversion efficiency in cogeneration plants is by 15–40% higher than in separate electricity and heat generation. The indicator refers to the share of electricity generated in a more sustainable and environmentally friendly way. Estonian Fuel and Energy Sector Development Plan until 2015 sets the objective of increasing the share of gross CHP electricity generation of total gross electricity consumption in the country to 18% by 2015 and to 20% by 2020.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>The share of CHP electricity in gross electricity generation is approximately 10% in Estonia. In 2007 less electricity was produced in CHP plants than in 2006 (1,000 GWh and 860 GWh in 2006 and 2007, respectively). Oil shale, natural gas, biogas, firewood and other suitable biofuels (reed, straw), peat and oil shale gas generated in oil shale production are used as fuels in CHP plants in Estonia.</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>The share of CHP electricity in gross electricity generation in the EU member states differs significantly. In 2007 the share of CHP electricity of gross electricity generation was the</i>   |

biggest in Denmark (43%) and Latvia (41%). The relevant share was the smallest in France (3%), Greece (2%) and Cyprus (less than 1%). In Estonia 7% of electricity was generated in CHP plants, which was less than in the EU on average.

**Measures**

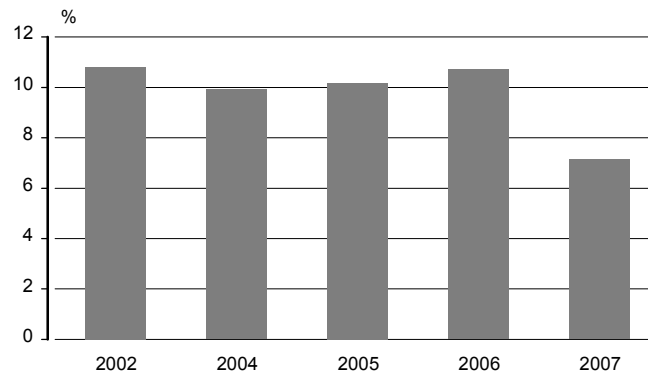
Economic measures (fixed price electricity, green certificates and price mark-ups, investment subsidies for supporting new technologies, fuel excise duty exemption, pollution charge exemption), as well as relevant legal acts (Electricity Market Act, Estonian Fuel and Energy Sector Development Plan until 2015) contribute to increasing the efficiency and sustainability of the energy sector as well as making the sector more environmentally friendly.

**Elektri ja soojuste koostootmisjaamades toodetud elektri osatähtsus kogu elektrienergia tootmises, 2002 ja 2004–2007<sup>a</sup>**

Share of CHP electricity in gross electricity production, 2002 and 2004–2007<sup>a</sup>

2007. aastaks vähenes koostootmisjaamades toodetud elektrienergia võrreldes 2006. aastaga 1000 GWh-ilt 860 GWh-ile.

The CHP electricity decreased from 1,000 GWh in 2006 to 860 GWh in 2007.



<sup>a</sup> 2003. aastal andmeid ei kogutud.

<sup>a</sup> No data were collected in 2003.

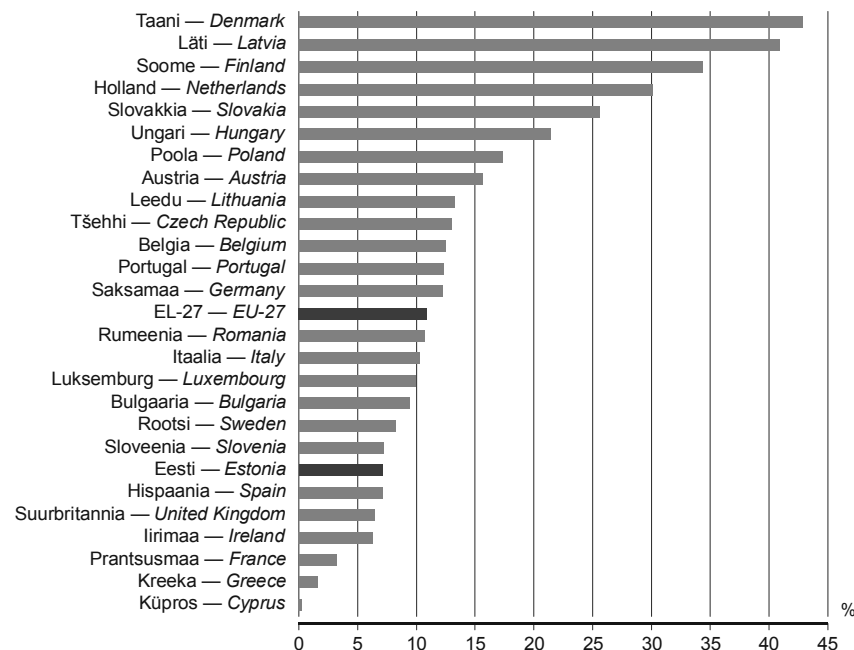
Allikas: Statistikaamet.  
Source: Statistics Estonia.

**Elektri ja soojuste koostootmisjaamades toodetud elektri osatähtsus kogu elektrienergia tootmises Euroopa Liidus, 2007**

Share of combined heat and power generation in gross electricity production in the European Union, 2007

2007. aastal toodeti Eestis elektri ja soojuste koostootmisjaamades 7% elektrist ehk vähem kui Euroopa Liidus keskmiselt.

In 2007, 7% of electricity was generated in CHP plants in Estonia which was less than in the European Union on average.



Allikas/Source: Eurostat.

## BIOKÜTUSTE OSATÄHTSUS TARBITUD AUTOKÜTUSTES

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Biokütuste osatähtsus Eestis tarbitud autokütustes.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Taastuvatest allikatest toodetud kütuse kasutamine transpordis muudab transpordi jätkusuutlikumaks ja keskkonnasõbralikumaks. Biokütuste osatähtsus tarbitud mootorikütuste seas näitab mittefossiilsete kütuste kasutamist transpordis ja vähendab ka kasvuhuonegaaside emissiooni. Peale selle võimaldab biokütuste ulatuslikum kasutamine luua kütuse tootmisega seotud töökohti, mõjutab soodsalt sotsiaalset ühtekuuluvust, aitab kaasa varustuskindlusele ning võimaldab kiiremini saavutada Kyoto protokollis ettenähtud eesmärgi. Euroopa Nõukogu on seadnud eesmärgiks suurendada 2020. aastaks biokütuste osatähtsust autotranspordis vähemalt 10%-ni. Eesti transpordi 2006.–2013. aasta arengukavas on seatud eesmärk saavutada alternatiivsete kütuste kasutamise osatähtsuseks 2010. aastaks 5,75%. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis on biokütuste osatähtsus tarbitud mootorikütuste hulgas väga väike. 2006. aastal oli biokütuseid 0,15% ja 2007. aastal vaid 0,06% tarbitud autokütustest.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal oli biokütuse osatähtsus tarbitud autokütuse hulgas Euroopa Liidus keskmiselt veidi alla 2%. Kõige rohkem kasutati biokütust Saksamaal (7%); üle ühe protsendi oli biokütuse osatähtsus veel Rootsis (2,7%), Slovakkias (2,7%), Prantsusmaal (1,6%), Leedus (1,6%), Austrias (1,5%) ja Portugalis (1,2%). Ülejäänud Euroopa Liidu riikides oli biokütuste osatähtsus alla 1%. Eestis oli biokütuste osatähtsus tarbitud mootorikütuste seas üks Euroopa Liidu väiksemaid.  |
| <b>Meetmed</b>                | Biokütuse ulatuslikumat kasutamist soodustavad nii majanduslikud meetmed (fikseeritud ostutariif, rohelised sertifikaadid ja hinnalisad, uutesse tehnoloogiatesse investeerimise toetused, kütuseaktsiisi vabastus jne) kui ka sellekohased õigusaktid (Eesti kütuse- ja energiamajanduse arengukava aastani 2015).   |

## SHARE OF BIOFUELS IN TOTAL FUEL CONSUMPTION IN TRANSPORT

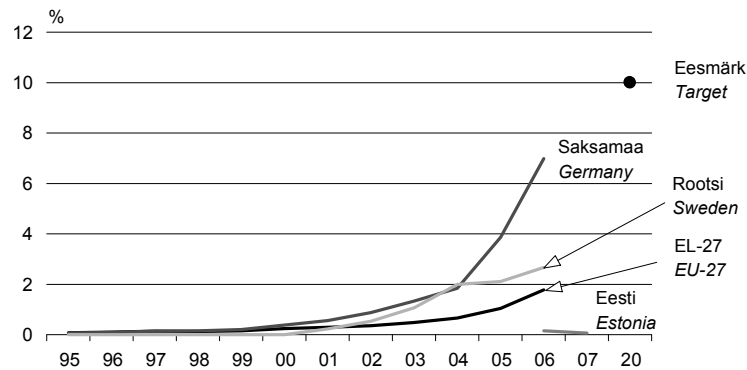
|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Share of biofuels in total fuel consumption in transport in Estonia.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Use of fuels produced from renewable sources in transport makes transport more sustainable and environmentally friendly. The share of biofuels in total fuel consumption in transport indicates the use of non-fossil fuels in transport and reduces greenhouse gas emissions. In addition, more extensive use of biofuels helps to create new workplaces in fuel industry, has a positive impact on social cohesion, contributes to the security of supply meeting Kyoto targets. The Council of Europe has set the target of increasing the share of biofuels in transport to at least 10% by 2020. The Estonian Transport Development Plan 2006–2013 provides the target of increasing the share of alternative fuels to 5.75% in total fuel consumption in transport by 2010.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia the share of biofuels in total fuel consumption in transport is insignificant. Biofuel contributed to only 0.15% and 0.06% in total fuel consumption in transport in 2006 and 2007, respectively.</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>In the EU the share of biofuels in total fuel consumption in transport was less than 2% in 2006. The share of biofuels in total fuel consumption in transport was the biggest in Germany (7%). The share of biofuels of over 1% has been recorded in Sweden (2.7%), Slovakia (2.7%), France (1.6%), Lithuania (1.6%), Austria (1.5%) and Portugal (1.2%). The share of biofuels in total fuel consumption in transport in the rest of the member states was less than 1%. In Estonia the share of biofuels in total fuel consumption in transport was one of the lowest in the EU.</i>  |
| <b>Measures</b>                 | <i>Economic measures (fixed price electricity, green certificates and price mark-ups, investment subsidies for supporting new technologies, fuel excise duty exemption, pollution charge exemption etc), as well as relevant legal acts (Estonian Fuel and Energy Sector Development Plan until 2015) contribute to more extensive use of biofuel.</i>   |



**Biokütuse osatähtsus tarbitud autokütuste hulgas, 1995–2007 ja 2020. aasta eesmärk**  
 Share of biofuels in total fuel consumption in transport 1995–2007 and the target for 2020

**Euroopa Liidu eesmärgi kohaselt peaks 2020. aastal biokütuste tarbimise osatähtsus olema vähemalt 10% tarbitud autokütustes. Eesti on sellest eesmärgist veel väga kaugel.**

**The European Union target is to increase the share of biofuels in total fuel consumption in transport to at least 10% by 2020. Estonia is very far from this target yet.**

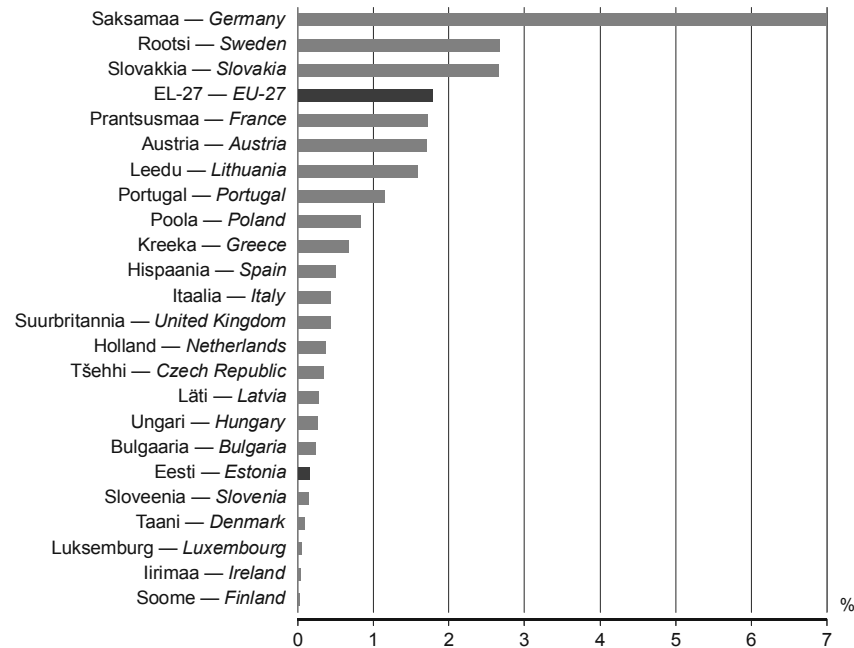


Allikas: Rahandusministeerium; Eurostat.  
 Source: Ministry of Finance; Eurostat.

**Biokütuse osatähtsus tarbitud autokütuste hulgas Euroopa Liidus, 2006**  
 Share of biofuels in total fuel consumption in transport in the European Union, 2006

**2006. aastal oli Saksamaa ainus riik, kus biokütusel oli tarbitud autokütuste hulgas mainimisväärne osa.**

**In 2006 Germany was the only country where the share of biofuels in total fuel consumption in transport was significant.**



Allikas/Source: Eurostat.

## ÜHISTRANSPORDI SÕITJAKÄIVE

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Ühistranspordi sõitjakäibe suurus mõõdetuna sõitjakilomeetrites. Rahvusvaheliste andmete puhul vaadeldakse ühistranspordi osatähtsust kogu sõitjakäibes.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Ühistranspordi kasutamise suurusjärk on transpordi korralduse jätkusuutlikkuse oluline näitaja. Ühissõidukid koormavad üldjuhul looduskeskkonda vähem ja tõhusa ühistranspordi korraldusega on võimalik vähendada linnasisese transpordiga seotud probleeme.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal oli ühistranspordi sõitjakäive 4,8 miljardit sõitjakilomeetrit ehk kolmandik suurem kui 2001. aasta oma. Ehkki sõitjakäive on viimasel kahel aastal veidi vähenenud, ei ole langus ületanud 10% ja 2008. aasta sõitjakäive oli 2005. aasta tasemel. 2008. aastal oli 52% ühistranspordi sõitjakäibest riigisisene sõitjakäive. Sellest omakorda 80% oli maanteetranspordi sõitjakäive, millest 23% oli linnatranspordi (bussid) sõitjakäive. Riigisisese linnaühistranspordi osatähtsus kogu riigisisese ühistranspordi sõitjakäibes oli 27,5%. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2007. aastal oli ühistranspordi sõitjakäibe osatähtsus Euroopa Liidus keskmiselt 17% kogu sõitjakäibest. Enim kasutati ühistransporti Ungaris (38%), Bulgaarias (29%) ja Slovakkias (28%). Väikseim oli ühistranspordi osatähtsus sõitjateveos Leedus (alla 10%), Suurbritannias (13%) ja Hollandis (13%). Eestis oli 2007. aastal ühistranspordi sõitjakäive kogu sõitjakäibes üks Euroopa Liidu riikide suurimaid (23%), kuid raudteetranspordi kasutamise poolest oli Eesti eelviimane (2%).  |
| <b>Meetmed</b>                | Eesti transpordi 2006.–2013. aasta arengukavas on seatud eesmärgiks hoida ühistranspordi kasutajate osatähtsust töökäijate seas 30% ringis. Ühistranspordi kasutamise suurendamiseks tuleb see viia vastavusse inimeste vajadustega, arendades ühistranspordi liike mitmekülgselt. Linnasisest liikluskoormust aitab vähendada süsteemi "Pargi ja reisi" väljaarendamine. Arvestades, et raudteetransport on kiirem, mugavam ja ka loodussõbralikum kui maanteetransport, tuleks taastada need raudteeliinid, mida ei kasutata, ning rajada uusi.            |

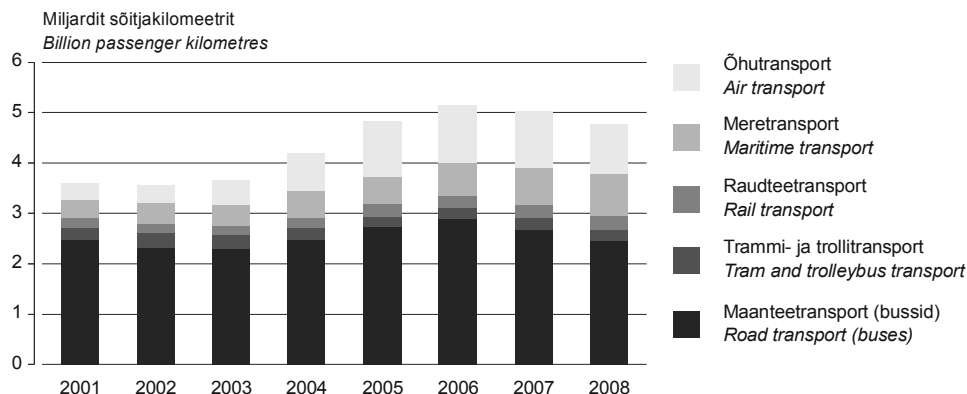
## TOTAL PASSENGER TURNOVER OF PUBLIC TRANSPORT

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Total passenger turnover of public transport in passenger kilometres. In terms of international data the share of public transport in total passenger turnover is observed.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>Use of public transport is an important indicator of sustainability of the organization of transport. Public transport generates less pollution in the environment and problems related to urban transport can be tackled by means of efficient organization of public transport.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2008 total passenger turnover of public transport was 4.8 billion passenger kilometres indicating an increase of one third when compared to 2001. Total passenger turnover of public transport has decreased a little over the past two years, however, the decline has not exceeded 10% and in 2008 total passenger turnover was at the level of 2005. In 2008 domestic passenger turnover accounted for 52% of total passenger turnover of public transport. Passenger road transport contributed to 80% of inland passenger turnover of which passenger turnover of urban transport (buses) accounted for 23%. The share of inland urban public transport in total inland passenger turnover of public transport was 27.5%.</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2007 in the European Union the share of public transport in total passenger turnover was 17% on average. The share of public transport in total passenger turnover was the biggest in Hungary (38%), Bulgaria (29%) and Slovakia (28%). The share of public transport in total passenger turnover was the smallest in Lithuania (less than 10%), Great Britain (13%) and Netherlands (13%). In 2007 In Estonia the share of public transport in total passenger turnover was one of the biggest in the EU (23%), however, in terms of the use of railway transport Estonia was the one but last (2%).</i>  |
| <b>Measures</b>                 | <i>Estonian Transport Development Plan for 2006–2013 provides an objective of maintaining the share of public transport users among those going to work at the level of 30%. In order to increase the use of public transport it should be adjusted to the needs of people and different modes of public transport have to be developed. Urban traffic load can be reduced by new initiatives such as the "Park-and-Ride" scheme. Considering the fact that railway transport is faster, more convenient and environmentally friendlier than road transport the railway routes not currently in use should be reinstated and new routes established.</i>   |

**Sõitjakäive transpordiliigi järgi, 2001–2008**  
*Passenger turnover by type of transport, 2001–2008*

Viimasel kahel aastal on ühistranspordi kasutamine vähenenud.

*Use of public transport has decreased over the past two years.*

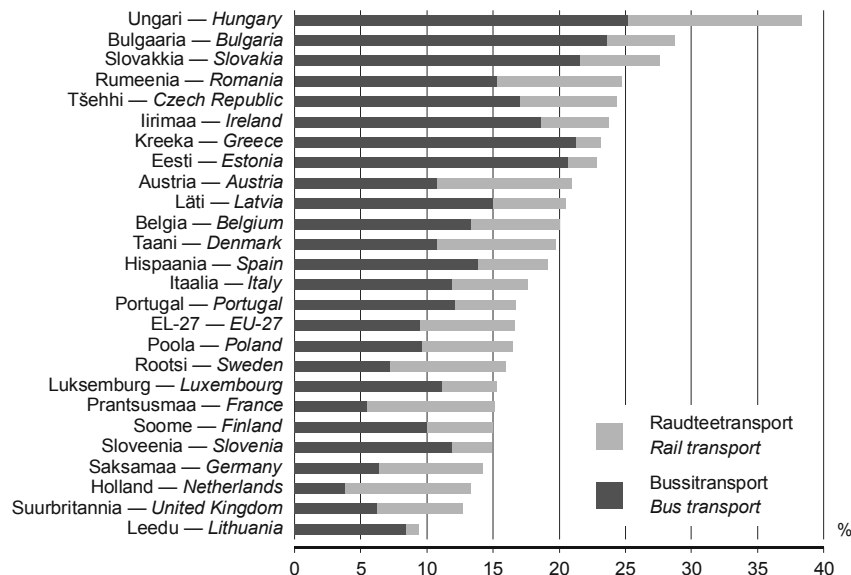


Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

**Ühistranspordi sõitjakäibe osatähtsus kogu sõitjakäibes Euroopa Liidus, 2007**  
*Share of the public passenger transport turnover in total passenger turnover in the European Union, 2007*

Ühistranspordi sõitjakäive kogu sõitjakäibest oli Eestis üks Euroopa Liidu suurimaid, ehkki raudteetranspordi kasutamise poolest oli Eesti viimaste hulgas.

*In Estonia the share of public passenger transport turnover in total passenger turnover was one of the biggest in the European Union, however, in terms of the use of rail transport Estonia was the one but last.*

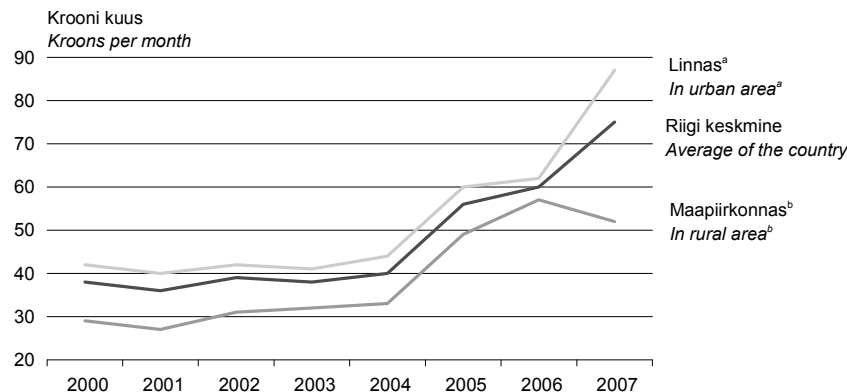


Allikas/Source: Eurostat.

**Leibkonnaliikme keskmised ühistranspordile tehtud kulutused, 2000–2007**  
*Average expenditure on public transport of a household member, 2000–2007*

Maapiirkonna elanikud kulutavad ühistranspordile vähem, sest neil on ühistranspordile kehvem juurdepääs.

*Inhabitants of rural areas spend less on public transport, because their access to public transport is worse.*



<sup>a</sup> Linn ja alev. <sup>a</sup> Urban area, city, town.  
<sup>b</sup> Maa-asula, alevik, küla. <sup>b</sup> Rural area, small town, village.

Allikas: Statistikaamet.  
 Source: Statistics Estonia.

## KASVUHOONEGAASIDE EMISSIOON

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Inimtegevuse tagajärjel õhku paisatud süsinikdioksiidi (CO <sub>2</sub> ), metaani (CH <sub>4</sub> ) ja diilämmastikoksiidi (N <sub>2</sub> O) kogused väljendatuna tuhandetes CO <sub>2</sub> ekvivalenttonnides. Rahvusvaheline näitaja hõlmab peale loetletud gaaside ka F-gaaside (fluoreeritud süsivesinike, perfluorsüsinike ja väävelheksafluoriidi) heitkogust CO <sub>2</sub> ekvivalentides.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Üks jätkusuutliku ühiskonna peamisi eesmärke on ökoloogilise tasakaalu hoidmine. Inimtegevuse tagajärjel vabanenud kasvuhoonegaaside (süsinikdioksiid, metaan, diilämmastikoksiid, F-gaasid jt) tõttu Maa kliima muutub. Kyoto protokolliga liitudes võttis Eesti kohustuse vähendada 2010. aastaks kasvuhoonegaaside emissiooni 8% võrreldes baasaastaga (Eesti nagu enamiku Euroopa Liidu liikmesriikide puhul on baasaasta 1990). 2002. aastal vastu võetud kuuendas Euroopa Liidu keskkonnategevuskavas aastateks 2002–2012 on määratud keskkonnaalased prioriteedid ja kliimamuutuse tõkestamine seatud esikohale. Nimetatud tegevuskavas on püstitatud uus eesmärk — vähendada kasvuhoonegaaside emissiooni 2020. aastaks võrreldes baasaastaga 20%. Näitaja iseloomustab Eesti panust globaalse kliimasoojenemise tõkestamise ja Eesti edukust rahvusvaheliste kohustuste täitmisel.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2007. aastal oli Eestis kasvuhoonegaaside heitkogus kokku 22 miljonit CO <sub>2</sub> ekvivalenttonni. 87% Eestis õhku paisatud kasvuhoonegaasidest oli CO <sub>2</sub> . Tootmistevõtte vähendamise tõttu on kasvuhoonegaaside heitkogus Eestis alates 1990. aastast vähenenud 60%. Seega on nii Kyoto protokolliga kohustus kui ka kuuenda Euroopa Liidu keskkonnategevuskava eesmärgid juba täidetud. Et põlevkivist toodetakse üha rohkem elektrienergiat, on kasvuhoonegaaside emissioon viimastel aastatel siiski veidi suurenenud.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2007. aastal tekitasid Euroopa Liidu liikmesriigid kasvuhoonegaaside õhuheitmeid kokku viis miljardit CO <sub>2</sub> ekvivalenttonni. Kõige rohkem kasvuhoonegaase paisati õhku Saksamaal — 960 miljonit CO <sub>2</sub> ekvivalenttonni ehk 19% kogu Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside kogusest. Järgnesid Suurbritannia (13%), Itaalia (11%) ja Prantsusmaa (11%). Eesti kasvuhoonegaaside heitkogus oli üks Euroopa Liidu liikmesriikide väiksemaid ehk 0,4% kogu Euroopa Liidu riikide kasvuhoonegaaside emissioonist. Kui aga vaadata kasvuhoonegaaside emissiooni ühe elaniku kohta, on Eesti kasvuhoonegaaside õhuheitmete koguse suuruse poolest Luksemburgi järel teisel kohal. Tuleb aga arvestada, et Luksemburgi näitaja sisaldab ka nn kütuseturismist (Luksemburgis müüdnud, kuid teistes riikides tarbitud autokütus) tingitud hinnangulist CO <sub>2</sub> heitkogust. Kõige vähem kasvuhoonegaase ühe elaniku kohta tekkis 2007. aastal Lätis, Rumeenias, Rootsis, Leedus ja Maltal. |
| <b>Meetmed</b>                | Peamisi meetmeid, kuidas vähendada õhku paisatud kasvuhoonegaaside kogust, on vähendada fossiilsete kütuste (põlevkivi) põletamist ja kasutada rohkem alternatiivseid energiaallikaid.   |

## EMISSION OF GREENHOUSE GASES

|                             |  |
|-----------------------------|--|
| <b>Definition</b>           | <i>Total anthropogenic emissions of CO<sub>2</sub>, methane (CH<sub>4</sub>) and nitrous oxide (N<sub>2</sub>O) expressed in thousand CO<sub>2</sub> equivalent tonnes. The international indicator includes, in addition to the aforementioned gases, emissions of fluorinated gases (hydrofluorocarbons, perfluorocarbons and sulphur hexafluoride) in CO<sub>2</sub> equivalents.</i>   |
| <b>Relevance</b>            | <i>Maintenance of ecological balance is one of the main objectives of a sustainable society. Greenhouse gases (carbon dioxide, methane, nitrous oxide, F-gases and others) released due to human activities cause changes in the climate of the Earth. With joining the Kyoto Protocol, Estonia has taken the obligation of reducing greenhouse gas emissions by 8% by the year 2010 when compared to the base year (for Estonia, as well as for the majority of the European Union countries, the base year is 1990). The sixth Environmental Action Programme for 2002–2012 adopted in 2002 provides the environmental key priorities and defines prevention of climate change as the first priority. The action programme sets a new target of cutting the emissions of greenhouse gases by 20% in 2020 when compared to the base year. The indicator characterizes the contribution of Estonia in prevention of global warming and the progress of Estonia in meeting the international obligations.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>In Estonia total greenhouse gas emissions was amounted to 22 million tonnes CO<sub>2</sub> equivalents in 2007. CO<sub>2</sub> made up 87% of emitted greenhouse gases. In Estonia greenhouse gas emissions have decreased by 60% in comparison with 1990 as a result of reduction in production. Therefore, the obligation of the Kyoto Protocol, as well as the targets set by the sixth Environmental Action Programme of the European Union have</i>  |

already been met. However, in recent years, greenhouse gas emissions have increased slightly in relation to the increase in oil shale based electricity production.

**International comparison**

In 2007 total greenhouse gas emissions of the European Union member states were 5 billion tonnes CO<sub>2</sub> equivalents. The biggest amount of greenhouse gas emissions was recorded in Germany, accounting for 19% of total European Union greenhouse gas emissions (960 million tonnes of CO<sub>2</sub> equivalents). Other big greenhouse gas emitters were the United Kingdom (13%), Italy (11%) and France (11%). The quantity of greenhouse gases emissions in Estonia was one of smallest in the European Union accounting for 0.4% of total greenhouse gas emissions in the EU. At the same time Estonia was the second biggest greenhouse gas emitter per capita after Luxembourg. It should be taken into account that the data on Luxembourg include an estimation of CO<sub>2</sub> emissions from “fuel tourism” (emissions from transport fuel sold in Luxembourg, but consumed abroad). Greenhouse gas emissions per capita were the lowest in Latvia, Romania, Sweden, Lithuania and Malta.

**Measures**

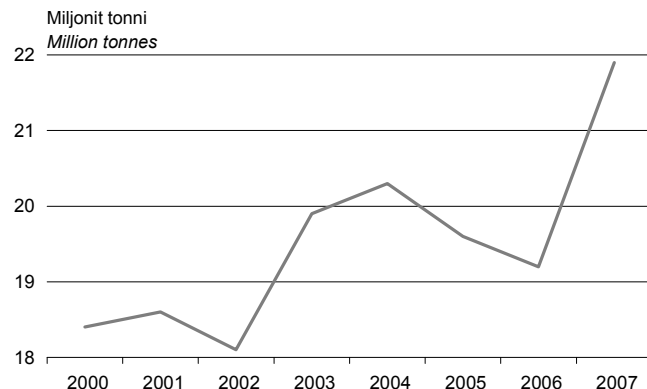
Reduction in the use of fossil fuels and increase in the use of alternative energy sources are the main measures for decreasing greenhouse gas emissions.

**Kasvuhoonegaaside emissioon, 2000–2007**

Emissions of greenhouse gases, 2000–2007

Kasvuhoonegaaside emissioon on viimastel aastatel mõnevõrra suurenenud.

Greenhouse gas emissions have increased slightly in the past years.



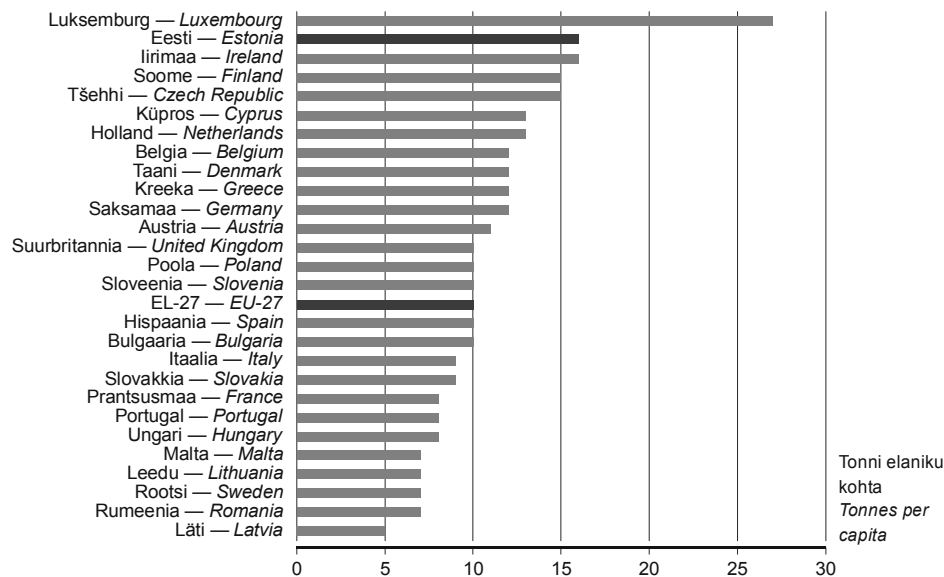
Allikas: Keskkonnaministeerium.  
Source: Ministry of the Environment.

**Kasvuhoonegaaside emissioon elaniku kohta Euroopa Liidus, 2006**

Greenhouse gas emissions per capita in the European Union, 2006

Eestis tekib elaniku kohta rohkem kasvuhoonegaaside õhuheitmeid kui enamikus Euroopa Liidu riikides.

Estonia generates more greenhouse gas air emissions per capita than most European Union countries.



Allikas/Source: Eurostat.

## VÄÄVELDIOKSIIDI AASTANE HEITKOGUS

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Vääveldioksiidi (SO <sub>2</sub> ) aastane heitkogus tuhandetes tonnides. Maakonna tasandi näitaja on paiksetest saasteallikatest õhku paisatav lämmastikoksiidide kogus. Paiksed saasteallikad on õhusaaste loaga suured katlamajad ja tööstuslikud seadmed.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Üks jätkusuutliku ühiskonna peamisi eesmärke on ökoloogilise tasakaalu hoidmine. Vääveldioksiid tekib fossiilsete kütuste põletamisel, kui väävel ja hapnik reageerivad. Vääveldioksiidi heitmed põhjustavad sademete hapestumist. Happelised sademed (happevihmad) kahjustavad pinnast, metsi ja veeökosüsteeme. Peale selle, et hapestumine kahjustab keskkonda, on sel potentsiaalselt negatiivne mõju ka inimeste tervisele. Vääveldioksiid võib levida õhus väga kaugele. 2005. aastal jõustus Euroopas õhusaaste piiriülese kauglevi konventsioon hapestumise, eutrofeerumise ja pinnalähedase osooni vähendamiseks. Eesti keskkonnategevuskava aastateks 2007–2013 näeb ette vähendada vääveldioksiidi heitkogust 2015. aastaks 48 000 tonnini. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2007. aastal tekkis Eestis 88 000 tonni vääveldioksiidi õhuheitmeid. Eestis tekib 97% vääveldioksiidi õhuheitmetest elektrienergia tootmisel põlevkivist; sõidukid tekitavad vääveldioksiidi heitkogusest veidi alla 2%. Aastatel 2000–2006 vähenes vääveldioksiidi õhuheitmete kogus kolmandiku — 96 000 tonnist 71 000 tonnini. Eesti keskkonnanstrateegia eesmärk 2005. aastaks (vähendada vääveldioksiidi aastast heitkogust 50 000 tonnini) aga jäi saavutamata — 2005. aastal oli vääveldioksiidi heitkogus kokku 77 000 tonni. 2007. aastal kasvas elektrienergia tootmise suurenemise tõttu hüppeliselt ka vääveldioksiidi heitkogus.  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2005. aastal tekkis Euroopa Liidu riikides kokku 8,3 miljonit tonni vääveldioksiidi õhuheitmeid. Suurim kogus heitmeid tekkis Hispaanias (16% kogu Euroopa Liidu riikide emissioonist) ja Poolas (15%). Palju vääveldioksiidi heitmeid tekitasid veel Bulgaaria (11%), Rumeenia (9%) ja Suurbritannia (9%). Eestis tekkis ligikaudu 1% kogu Euroopa Liidu vääveldioksiidi heitkogusest. Kui aga vaadata vääveldioksiidi õhuheitmete kogust ühe elaniku kohta, oli Eesti Bulgaaria järel teisel kohal. Eestis oli vääveldioksiidi heitkogus ühe elaniku kohta üle kolme korra suurem kui Euroopa Liidus keskmiselt.   |
| <b>Meetmed</b>                | Üks meede, kuidas vähendada vääveldioksiidi õhuheitmeid, on vähendada fossiilsete kütuste (põlevkivi) põletamist ja kasutada rohkem alternatiivseid energiaallikaid. Teine meede on täiustada põlevkivi põletamise tehnoloogilisi protsesse ja investeerida nn toruotsaseadmetesse, mis vähendaks vääveldioksiidi õhuheitmete teket.   |

## ANNUAL EMISSIONS OF SULPHUR DIOXIDE

|                             |   |
|-----------------------------|---|
| <b>Definition</b>           | <i>Total annual emissions of sulphur dioxide (SO<sub>2</sub>) in thousand tonnes. The county level indicator is total annual emissions of sulphur dioxide from stationary sources. Stationary sources are public conventional thermal power plants and industrial facilities having air pollution permits.</i>  |
| <b>Relevance</b>            | <i>Preservation of ecological balance is one of the main objectives of a sustainable society. Emissions of sulphur dioxide arise primarily from the reaction of sulphur and oxygen during the combustion of fossil fuels. Atmospheric emissions of sulphur dioxide cause acidification of precipitations. Acidified precipitations (acid rain) damage soil, forests and aquatic ecosystems. In addition to harmful effects on the environment, acidification has potential negative consequences for human health. Sulphur dioxide can travel over long distance in the air. In 2005 the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution requiring the abatement of acidification, eutrophication and ground level ozone was adopted in Europe. Estonian Environmental Action Programme for 2007–2013 sets the target of decreasing sulphur dioxide emissions to 48 thousand tonnes by 2015.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>In 2007, 88 thousand tonnes of sulphur dioxide was emitted into air in Estonia. 97% of air emissions of SO<sub>2</sub> is generated during electricity production from oil shale, the share of sulphur dioxide emissions from transport is less than 2%. In the period 2000–2006 the emissions of sulphur dioxide decreased by one third — from 96 thousand tonnes to 71 thousand tonnes. At the same time the target of the Estonian Environmental Action</i>   |

Programme for 2005 (to decrease air emissions of sulphur dioxide to 50 thousand tonnes) was not achieved — 77 thousand tonnes of SO<sub>2</sub> emissions were recorded in 2005. In 2007 emissions of sulphur dioxide increased rapidly as a result of the increase in production of electricity.

**International comparison**

Total of 8.3 million tonnes of sulphur dioxide emissions were generated in the EU member states in 2005. SO<sub>2</sub> emissions were most significant in Spain (16% of the total of the EU member states) and in Poland (15%). SO<sub>2</sub> emissions were also considerable in Bulgaria (11%), Romania (9%) and the United Kingdom (9%). About 1% of the total of SO<sub>2</sub> air emissions of the EU Member States was generated in Estonia. At the same time, in terms of SO<sub>2</sub> emissions per capita, Estonia was the second biggest generator of SO<sub>2</sub> emissions after Bulgaria. In terms of SO<sub>2</sub> emissions per capita Estonia exceeded the average level of the European Union over three times.

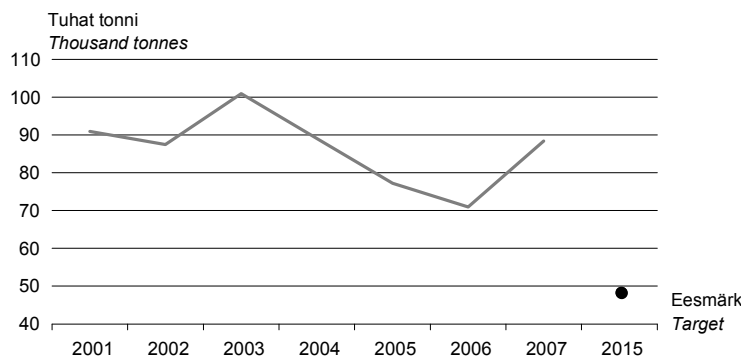
**Measures**

Reduction in the use of fossil fuels and increase in the use of alternative energy sources are the main measures to be taken for decreasing sulphur dioxide emissions. Also, development of new technology for oil shale combustion and other abatement end-of-pipe technology would contribute to the decrease in SO<sub>2</sub> emissions.

**2007. aastal kasvas elektrienergia tootmise suurenemise tõttu hüppeliselt ka vääveldioksiidi heitkogus.**

**In 2007 emissions of SO<sub>2</sub> increased rapidly as a result of the increase in production of electricity.**

**Vääveldioksiidi õhuheitmed, 2001–2007 ja 2015. aasta eesmärk**  
Sulphur dioxide air emissions, 2001–2007 and the the target for 2015

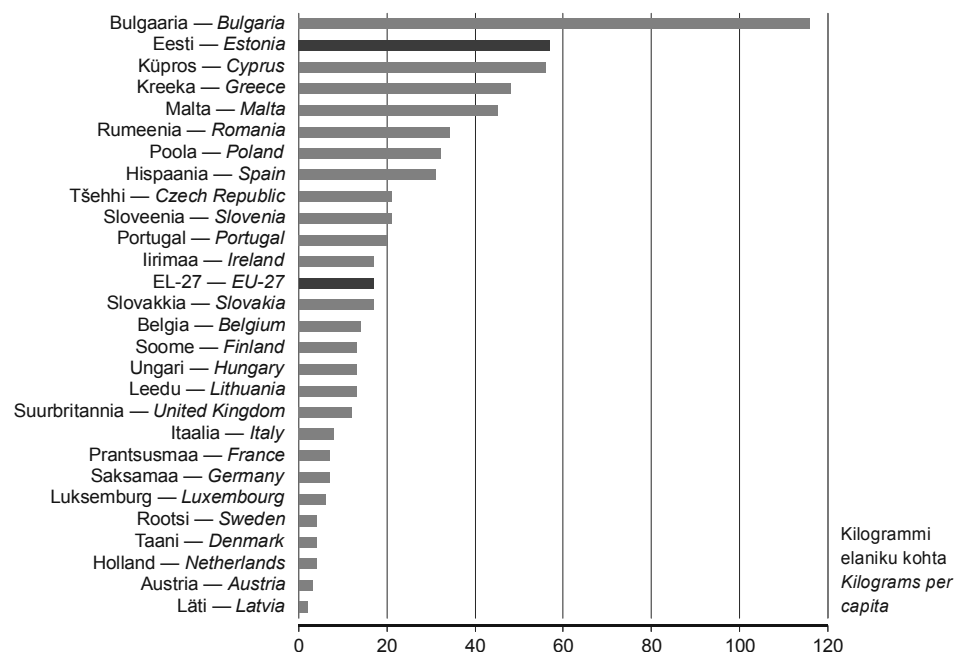


Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
Source: Estonian Environment Information Centre.

**Vääveldioksiidi õhuheitmete kogus ühe elaniku kohta oli Eestis üle kolme korra suurem kui Euroopa Liidus keskmiselt.**

**The amount of SO<sub>2</sub> air emissions per capita in Estonia exceeded the average of the European Union over three times.**

**Vääveldioksiidi õhuheitmed elaniku kohta Euroopa Liidus, 2005**  
Sulphur dioxide air emissions per capita in the European Union, 2005



Allikas/Source: Eurostat.

## LÄMMASTIKOKSIIDIDE AASTANE HEITKOGUS

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Lämmastikoksiidide (NO <sub>x</sub> ) aastane heitkogus tuhandetes tonnides. Maakonna tasandi näitaja on paiksetest saasteallikatest õhku paisatav lämmastikoksiidide kogus. Paiksed saasteallikad on õhusaaste looga suured katlamajad ja tööstuslikud seadmed.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Üks jätkusuutliku ühiskonna peamisi eesmärke on ökoloogilise tasakaalu hoidmine. Lämmastikoksiidide õhuheitmed põhjustavad sademete hapestumist. Happelised sademed (happevihmad) kahjustavad pinnast, metsi ja veeökosüsteeme. Lämmastikoksiidide suur kontsentratsioon linnaõhus avaldab mõju inimese tervisele. Lämmastikoksiidid tekivad fossiilsete kütuste põletamisel, kui lämmastik ja hapnik reageerivad, ning läbivad atmosfääris pika vahemaa, enne kui maapinnale sadestuvad. Energiatootmine annab lämmastikoksiidide koguemissioonist umbes poole, teine pool tuleb sõidukitest. 2005. aastal jõustus Euroopas õhusaaste piiriülese kauglevi konventsioon hapestumise, eutrofeerumise ja pinnalähedase osooni vähendamiseks. Eesti keskkonnategevuskava aastateks 2007–2013 näeb ette vähendada energiatootmisel tekkivate lämmastikoksiidide heitkogust 2015. aastaks 28 700 tonnini. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2006. aastal paiskus lämmastikoksiidide õhku 30 500 tonni, millest 15 000 tonni tekitasid liiklusvahendid. Viimastel aastatel on lämmastikoksiidide õhuheitmete kogus vähenenud: 2006. aastal tekkis lämmastikoksiidide õhuheitmeid 20% vähem kui 2002. aastal. Samal ajal vähenes liiklusvahendite tekitatud lämmastikoksiidide heitmete hulk koguni 30%.   |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal tekkis Euroopa Liidu riikides kokku 11 miljonit tonni lämmastikoksiidide õhuheitmeid. Suurim kogus heitmeid tekkis Suurbritannias (1,6 miljonit tonni ehk 14% kogu Euroopa Liidu riikide heitkogusest) ja Hispaanias (13%). Suuri heitkoguseid tekitasid veel Saksamaa (12%) ja Prantsusmaa (12%). Eestis tekkinud lämmastikoksiidide heitkogus oli ligikaudu 0,3% Euroopa Liidu riikide summaarsest heitkogusest. Ühe elaniku kohta tekkis Euroopa Liidus keskmiselt 23 kg lämmastikoksiidide õhuheitmeid. Kõige rohkem tekkis neid ühe elaniku kohta Soomes (37 kg), Taanis (34 kg) ja Hispaanias (34 kg). Eesti heitkogus ühe elaniku kohta oli sama suur kui Euroopa Liidu keskmine.  |
| <b>Meetmed</b>                | Üks abinõu, kuidas vähendada lämmastikoksiidide õhuheitmeid, on vähendada fossiilsete kütuste (põlevkivi) põletamist. Teine võimalus on täiustada põletamise tehnoloogilisi protsesse ja investeerida nn toruotsaseadmetesse, mis vähendaks lämmastikoksiidide õhuheitmete teket.  |

## ANNUAL EMISSIONS OF NITROGEN OXIDES

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Total annual emissions of nitrogen oxides (NO<sub>x</sub>) in thousand tonnes. The county level indicator is total annual emissions of nitrogen oxides emissions from stationary sources. Stationary sources are public conventional thermal power plants and industrial facilities having air pollution permits.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>Preservation of ecological balance is one of the main objectives of a sustainable society. Emissions of nitrogen oxides cause acidification of precipitation. Acidifying precipitation (acid rain) causes damage to the soil, forests and aquatic ecosystems. Big concentration of nitrogen oxides in urban air has harmful effects on the human health. Emissions of nitrogen oxides arise primarily from the reaction of nitrogen and oxygen during the combustion of fossil fuels travelling over long distance in the air before precipitation. Energy production contributes to about half of air emissions of nitrogen oxides, another half is caused by transport. In 2005 the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution requiring the abatement of acidification, eutrophication and ground level ozone came into force in Europe. The Estonian Environmental Action Programme for 2007–2013 sets the target of decreasing emissions of nitrogen oxides to 28.7 thousand tonnes by 2015.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2006 total air emissions of nitrogen oxides amounted to 30.5 thousand tonnes of which 15 thousand tonnes were generated by transport in Estonia. Total air emission of nitrogen oxides has decreased in the past years. 20% less NO<sub>x</sub> emissions was generated in 2006 when compared to 2002. In the same period the NO<sub>x</sub> emissions generated by transport decreased even by 30%.</i>   |
| <b>International comparison</b> | <i>11 million tonnes of emissions of nitrogen oxides were generated in total by the European Union countries in 2006. NO<sub>x</sub> emissions were most significant in the United Kingdom (1.6 million tonnes, 14% of the total NO<sub>x</sub> emissions) and in Spain (13%). NO<sub>x</sub> emissions were also considerable in Germany (12%) and France (12%). In Estonia about 0.3% of the total NO<sub>x</sub> emissions of the EU was generated. 23 kilograms of NO<sub>x</sub> emissions per capita on average were generated in the EU. NO<sub>x</sub> emissions per capita were most significant in Finland (37 kg), Denmark (34 kg) and Spain. The amount of emissions per capita generated in Estonia was comparable to the average of the EU.</i>  |



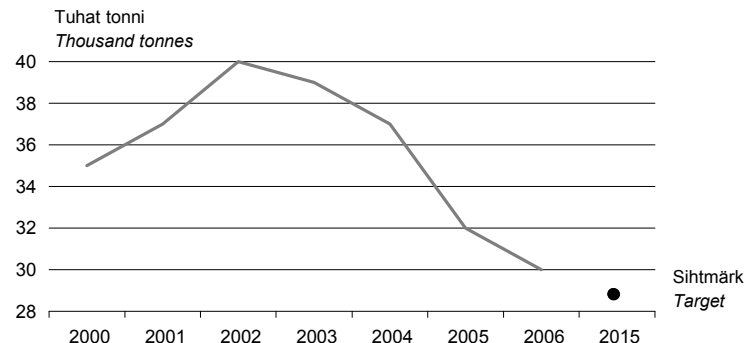
**Measures**

Reduction in the use of fossil fuels and increase in the use of alternative energy sources are measures to be taken for decreasing NO<sub>x</sub> emissions. Also, development of new technology for oil shale combustion and other abatement end-of-pipe technology would contribute to the decrease in NO<sub>x</sub> emissions.

Lämmastikoksiidide õhuheitmete kogus on viimastel aastatel vähenenud.

The amount of air emissions of nitrogen oxides has decreased in the past years.

**Lämmastikoksiidide õhuheitmed, 2000–2006 ja 2015. aasta eesmärk**  
Emissions of nitrogen oxides, 2000–2006 and the target for 2015

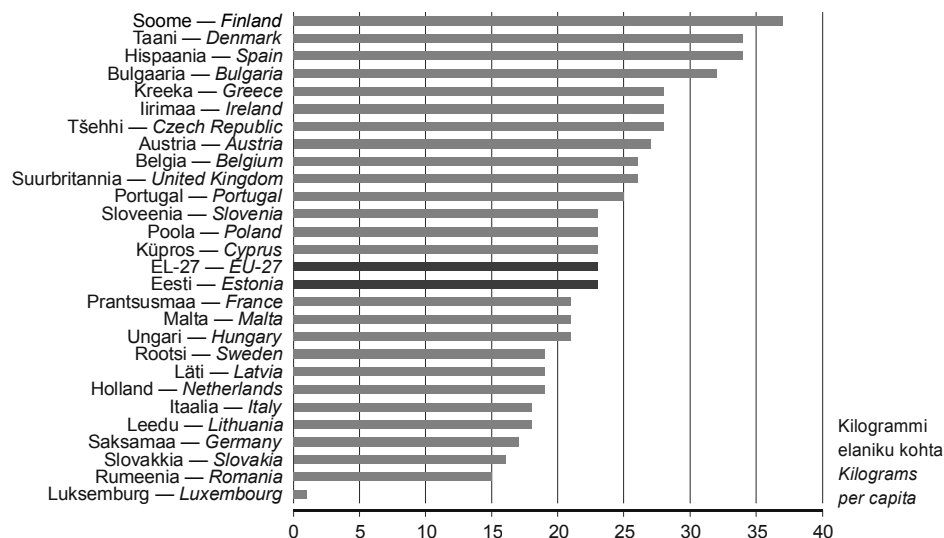


Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
Source: Estonian Environment Information Centre.

Lämmastikoksiidide heitkogus ühe elaniku kohta oli Eestis sama suur kui Euroopa Liidus keskmiselt.

In Estonia, the amount of emissions of nitrogen oxides per capita was as big as the European Union average.

**Lämmastikoksiidide õhuheitmed elaniku kohta Euroopa Liidus, 2006**  
Air emissions of nitrogen oxides per capita in the European Union, 2006

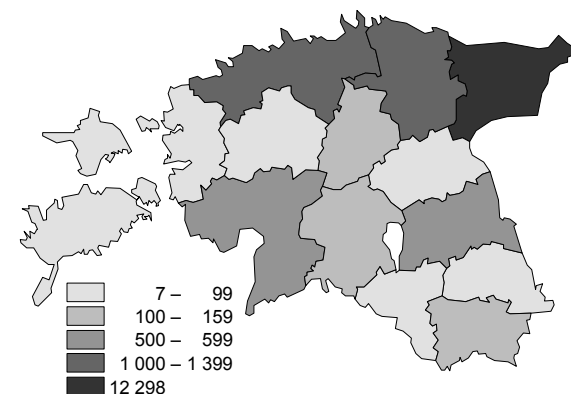


Allikas/Source: Eurostat.

2007. aastal tekkis 74% lämmastikoksiidide heitkogusest Ida-Viru maakonnas.

In 2007, 74% of the emissions of nitrogen oxides was generated in Ida-Viru county.

**Paiksete saasteallikate tekitatavad lämmastikoksiidide heitmed maakonna järgi, 2007**  
Air emissions of nitrogen oxides from stationary sources by county, 2007 (tonni — tonnes)



Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
Source: Estonian Environment Information Centre.

## SÜSINIKOKSIIDI AASTANE HEITKOGUS

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Süsinikoksiidi (CO) aastane heitkogus tuhandetes tonnides. Maakonna tasandi näitaja on paiksetest saasteallikatest õhku paisatav süsinikoksiidi kogus. Paiksed saasteallikad on õhusaaste loaga suured katlamajad ja tööstuslikud seadmed.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Üks jätkusuutliku ühiskonna peamisi eesmärke on ökoloogilise tasakaalu hoidmine. Süsinikoksiid tekib süsinikku sisaldavate kütuste mittetäielikul põlemisel. Süsinikoksiidi heitkogus oleneb kasutatavast kütusest ja põlemise tingimustest. Süsinikoksiid on inimesele väga mürgine ja põhjustab organismis hapnikuvaegust. Kaudselt soodustab troposfääri sattunud süsinikoksiid osooni teket, mis mõjutab Maa soojusbilanssi.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2006. aastal tekkis Eestis 148 000 tonni süsinikoksiidi õhuheitmeid. 70% heitmetest tekib paiksetes saasteallikates, ülejäänud osa süsinikoksiidi heitkogusest tekitavad sõidukid. Aastatel 2000–2006 vähenes süsinikoksiidi õhuheitmete kogus viiendiku peamiselt sõidukite tekitatud heitkoguse vähenemise tõttu (69 000 tonnist 44 000 tonnini).  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal tekkis Euroopa Liidu riikides kokku 30 miljonit tonni süsinikoksiidi õhuheitmeid. Suurim kogus heitmeid tekkis Prantsusmaal (17% kogu Euroopa Liidu riikide emissioonist), Saksamaal (13%) ja Itaalias (12%). Suuri süsinikoksiidi heitkoguseid tekkis veel Poolas (9%), Hispaanias (8%) ja Suurbritannias (8%). Eestis tekkis ligikaudu 0,5% Euroopa Liidu summaarsest süsinikoksiidi heitkogusest. Kui aga vaadata heitkogust ühe elaniku kohta, oli Eesti Läti järel teisel kohal. Süsinikoksiidi heitkogus ühe elaniku kohta Eestis ületas Euroopa Liidu keskmise peagu kaks korda. |
| <b>Meetmed</b>                | Üks süsinikoksiidi heitmete vähendamise meetmeid on parandada ja täiustada põletus-seadmeid ning kasutatavaid tehnoloogilisi protsesse. Teine võimalus on investeerida nn toruotsaseadmetesse, mis vähendaks süsinikoksiidi heitmete teket.  |

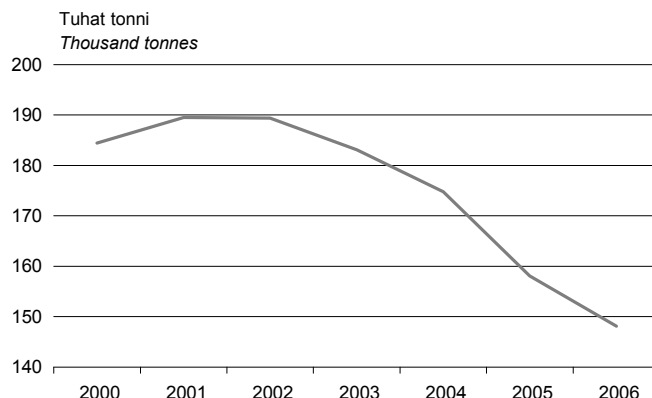
## ANNUAL EMISSIONS OF CARBON MONOXIDE

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Total annual emissions of carbon monoxide (CO) in thousand tonnes. The county level indicator is total annual emissions of carbon monoxide from stationary sources. Stationary sources are public conventional thermal power plants and industrial facilities having air pollution permits.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>Preservation of ecological balance is one of the main objectives of a sustainable society. Carbon monoxide is a major product of the incomplete combustion of carbon-containing compounds. Quantities of emitted carbon monoxide depend on combustion conditions and used fuel. Carbon monoxide is highly toxic to humans causing lack of oxygen in the body. Carbon monoxide contributes indirectly to the formation of tropospheric ozone which affects the heat balance of the Earth.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia 148 thousand tonnes of carbon monoxide air emissions were generated in 2006. 70% of emissions of CO are generated by stationary sources, the rest is originating from transport. In the period of 2000–2006, the amount of carbon monoxide air emissions decreased by one fifth — mostly due to decreased emissions from transport (from 69 thousand tonnes to 44 thousand tonnes).</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>30 million tonnes of carbon monoxide air emissions were generated in total by the European Union countries in 2006. The biggest quantity of CO emissions was generated in France (17% of the total CO emissions of the EU member states), Germany (13%) and Italy (12%). CO emissions were also considerable in Poland (9%), Spain (8%) and the United Kingdom (8%). In Estonia about 0.5% of the EU total CO emissions were generated. At the same time, in terms of CO emissions per capita Estonia was the second biggest generator of CO emissions after Latvia. In terms of CO emissions per capita Estonia exceeded the average level of the EU member states over two times.</i> |
| <b>Measures</b>                 | <i>Improvement of technological processes and renovation of combustion equipment and facilities as well as investments in other abatement end-of-pipe technology would contribute to the reduction of CO emissions.</i>  |

**Süsinikoksiidi õhuheitmed, 2000–2006**  
Carbon monoxide air emissions, 2000–2006

Süsinikoksiidi õhuheitmete kogus väheneb põhiliselt liiklusvahendite tekitatud õhuheitmete koguse vähenemise tõttu.

*The amount of CO air emissions is decreasing mostly due to the decrease in the amount of air emissions from transport.*

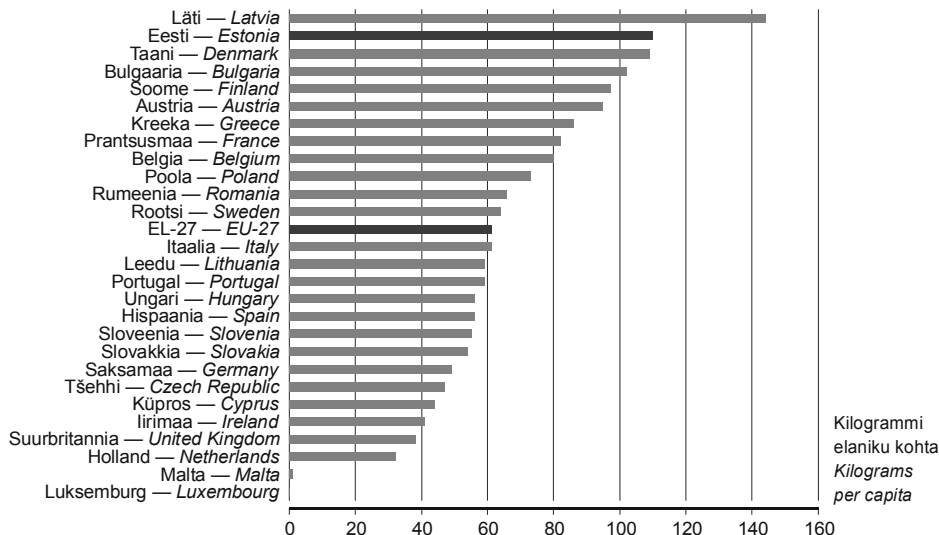


Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
Source: Estonian Environment Information Centre.

**Süsinikoksiidi õhuheitmed elaniku kohta Euroopa Liidus, 2006**  
Carbon monoxide air emissions per capita in the European Union, 2006

2006. aastal oli süsinikoksiidi heitkogus ühe elaniku kohta Eestis peagu kaks korda suurem kui Euroopa Liidus keskmiselt.

*In 2006, the amount of CO emissions per capita in Estonia exceeded the average level of the European Union about two times.*

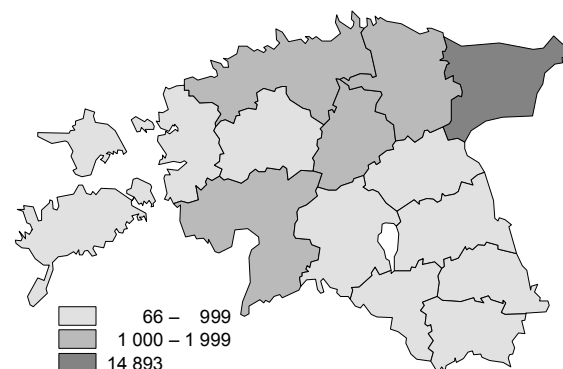


Allikas/Source: Eurostat.

**Paiksete saasteallikate tekitatud süsinikoksiidi õhuheitmed maakonna järgi, 2007**  
Carbon monoxide air emissions from stationary sources by county, 2007  
(tonni — tonnes)

2007. aastal tekkis 60% paiksete saasteallikate tekitatud süsinikoksiidi õhuheitmetest Ida-Viru maakonnas.

*In 2007, 60% of the CO air emissions generated by stationary sources were formed in Ida-Viru county.*



Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
Source: Estonian Environment Information Centre.

## LENDUVATE ORGAANILISTE ÜHENDITE AASTANE HEITKOGUS

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Lenduvate orgaaniliste ühendite (v.a metaani) aastane heitkogus tuhandetes tonnides. Maakonna tasandi näitaja on paiksete saasteallikate tekitatav lenduvate orgaaniliste ühendite heitkogus. Paiksed saasteallikad on õhusaaste loaga suured katlamajad ja tööstusliikud seadmed.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Üks jätkusuutliku ühiskonna peamisi eesmärgi on ökoloogilise tasakaalu hoidmine. Mõiste 'lenduvad orgaanilised ühendid' hõlmab suurt kogust eri omadustega orgaanilisi ühendeid. Lenduvate orgaaniliste ühendite peamine allikas on lahustite kasutamine tööstuses ja kodumajapidamistes. Lenduvate orgaaniliste ühendite õhuheitmeid tekib ka kütuste (süüvesinike) mittetäielikul põlemisel, eriti liikluses. Lenduvad orgaanilised ühendid tekitavad fotokeemilist sudu ja pinnalähedast osooni. Eestis tekib 80% lenduvate orgaaniliste ühendite õhuheitmetest paiksetes saasteallikates ja 20% pärineb liiklusest. 2005. aastal jõustus Euroopas õhusaaste piiriülese kauglevi konventsioon hapestumise, eutrofeerumise ja pinnalähedase osooni vähendamiseks. Eesti keskkonna-tegevuskava aastateks 2007–2013 näeb ette vähendada energiatootmisest tulevate lenduvate orgaaniliste ühendite heitkogust 2015. aastaks 24 000 tonnini. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2006. aastal tekkis Eestis 30 000 tonni lenduvate orgaaniliste ühendite õhuheitmeid, millest 29 000 tonni pärines paiksetest saasteallikatest. Alates 2004. aastast hakkas heitkogus kiiresti vähenema. 2007. aastal tekkis valdav osa paiksete saasteallikate tekitatud lenduvate orgaaniliste ühendite õhuheitmetest Harju (42%) ja Ida-Viru maakonnas (25%).   |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal tekkis Euroopa Liidu riikidel kokku 9,4 miljonit tonni lenduvate orgaaniliste ühendite õhuheitmeid. Suurim kogus heitmeid tekkis Saksamaal (1,3 miljonit tonni ehk 14% kogu Euroopa Liidu riikide emissioonist), Prantsusmaal (14%) ja Itaalias (13%). Eestis tekkis ligikaudu 0,4% Euroopa Liidu riikide summaarsest heitkogusest. Kui vaadata heitkogust ühe elaniku kohta, oli lenduvate orgaaniliste ühendite õhuheitmete kogus Eestis üks Euroopa Liidu suuremaid. Kõige rohkem lenduvate orgaaniliste ühendite heitmeid elaniku kohta tekkis Lätis (28 kg), kõige vähem Luksemburgis (7 kg).   |
| <b>Meetmed</b>                | Lenduvate orgaaniliste ühendite heitkogust aitab vähendada tehnoloogiliste protsesside täiustamine ja nn toruotsaseadmetesse investeerimine.  |

## ANNUAL EMISSIONS OF VOLATILE ORGANIC COMPOUNDS

|                                 |   |
|---------------------------------|---|
| <b>Definition</b>               | <i>Total annual emissions of volatile organic compounds or VOC (excluding methane) in thousand tonnes. The county level indicator is total annual emissions of volatile organic compounds from stationary sources. Stationary sources are public conventional thermal power plants and industrial facilities having air pollution permits.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Preservation of ecological balance is one of the main objectives of a sustainable society. 'Volatile organic compounds' is a collective term comprising a large variety of compounds with widely diverging characteristics. Dominant source of VOC is the use of solvents in the industry and households. Also by incomplete combustion of hydrocarbons substantial quantities of VOC are emitted (in particular of car traffic). VOC generate photochemic smog and ground level ozone. In Estonia 80% of VOC emissions are generated by stationary sources, 20% is originating from transport. In 2005 the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution requiring the abatement of acidification, eutrophication and tropospheric ozone was adopted in Europe. The Estonian Environmental Action Programme for 2007–2013 sets the target of decreasing emissions of VOC from energy production to 24 thousand tonnes by 2015.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2006, 30 thousand tonnes of VOC emissions were generated of which 29 thousand tonnes were generated by stationary sources in Estonia. Since 2004 the quantity of the emissions started to decrease rapidly. In 2007 most of the VOC emissions from stationary sources were generated in Harju county (42%) and Ida-Viru county (25%).</i>   |
| <b>International comparison</b> | <i>9.4 million tonnes of VOC emissions were generated in total by the EU member states in 2006. The biggest quantity of VOC emissions was generated in Germany — 1.3 million tonnes (14% of the total EU VOC emissions), France (14%) and Italy (13%). In Estonia about 0.4% of the EU total VOC emissions were generated. At the same time, in terms of VOC emissions per capita Estonia was one of the biggest generators of VOC air emissions. The biggest quantity of VOC emissions per capita was generated in Latvia (28 kg) and the smallest in Luxembourg (7 kg).</i>   |

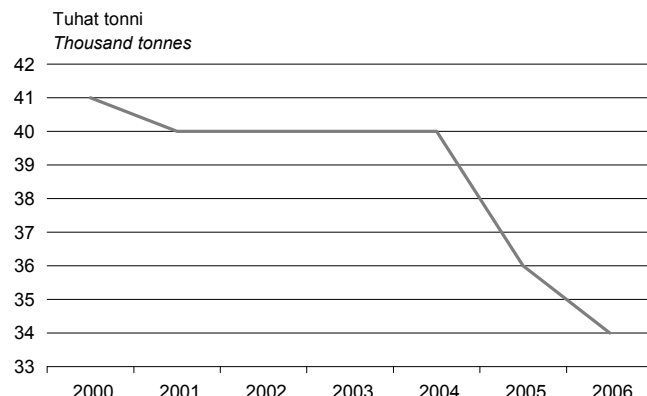
**Measures**

Improvement of technological processes and investments in other abatement end-of-pipe technology would contribute to the reduction of VOC emissions.

Lenduvate orgaaniliste ühendite õhuheitmete kogus on vähenenud põhiliselt paiksetes saasteallikates tekkinud õhuheitmete koguse vähenemise tõttu.

The amount of air emissions of VOC has decreased mostly due to the decrease in the amount of air emissions from stationary sources.

**Lenduvate orgaaniliste ühendite õhuheitmed, 2000–2006**  
Air emissions of volatile organic compounds, 2000–2007

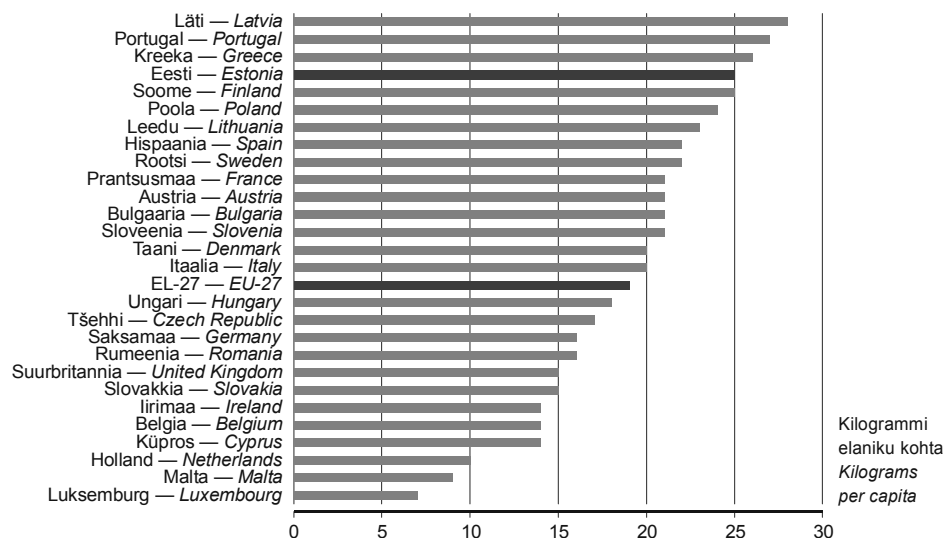


Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
Source: Estonian Environment Information Centre.

Eesti oli ühe elaniku kohta tekkiva lenduvate orgaaniliste ühendite õhuheitmete koguse suuruse poolest Euroopa Liidu riikide seas esimeste hulgas.

Estonia was one of the biggest generators of VOC air emissions per capita among the European Union countries.

**Lenduvate orgaaniliste ühendite õhuheitmed elaniku kohta Euroopa Liidus, 2006**  
Air emissions of volatile organic compounds per capita in the European Union, 2006

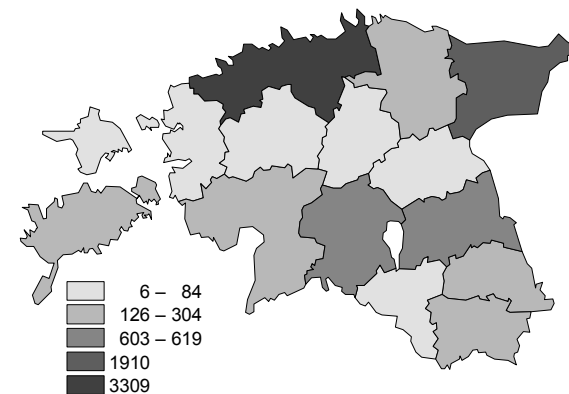


Allikas/Source: Eurostat.

2007. aastal tekkis suurem osa lenduvate orgaaniliste ühendite õhuheitmetest paiksetes saasteallikates Harju ja Ida-Viru maakonnas.

In 2007, most of the VOC air emissions from stationary sources were generated in Harju county and Ida-Viru county.

**Paiksete saasteallikate tekitatud lenduvad orgaanilised ühendid maakonna järgi, 2007**  
Emissions of volatile organic compounds from stationary sources by county, 2007 (tonni — tonnes)



Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
Source: Estonian Environment Information Centre.

## HEITVEE ORGAANILISTE REOAINETE REOSTUSKOORMUS

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Orgaaniliste reoainete koguheide veekogudesse väljendatuna biokeemilise hapnikutarbe (BHT <sub>7</sub> ) kaudu. BHT <sub>7</sub> on hapniku kogus, mis on vajalik orgaaniliste ainete lagundamiseks bioloogilistes lagunemisprotsessides seitsme päeva jooksul.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Näitaja kajastab keskkonnapoliitika jätkusuutlikkust. Veekogudesse juhitud puhastamata või osaliselt puhastatud heitvesi põhjustab veeökosüsteemide loodusliku tasakaalu muutusi. Suure koguse orgaaniliste reoainete sattumine veekogusse vähendab vees lahustunud hapniku hulka, mistõttu kalad ja muu vee-elustik lämbuvad. Orgaaniliste reoainete allikas on kodumajapidamiste, toiduainetööstuse ja põllumajanduse heitvesi.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis satub ühe inimese elutegevuse tagajärjel keskkonda ligikaudu 50–60 grammi BHT <sub>7</sub> orgaanilisi reoaineid ööpäevas. Punktireostusallikatest tulev orgaaniliste ainete heitkogus on alates 1990. aastate algusest tunduvalt vähenenud. Kuni 1994. aastani oli vähenemine kiire, mille peamine põhjus oli, et paljude tööstus- ja põllumajandusettevõtete tootmine vähenes või lakkas. Edasine vähenemine on toimunud tänu tootmise tänapäevastamisele, uute reoveepuhastite käikuandmisele ja vanade uuendamisele ning ka seaduslikele meetmetele (nt saastetasu rakendamine). Põhiline kogus orgaanilisi reoaineid jõuab Soome lahte suubuvasse vesikonda (2007. aastal 89%). |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Eestis on heitvees sisalduvate orgaaniliste reoainete reostuskoormus ühe inimese kohta tunduvalt väiksem kui enamikus Euroopa Liidu uutes liikmesriikides.  |
| <b>Meetmed</b>                | Reoveega veeökosüsteemidesse juhitud orgaaniliste reoainete vähendamiseks tuleb ühelt poolt tõhustada orgaaniliste reoainete eemaldamist reoveest, teiselt poolt aga võtta tootmises kasutusele väiksema keskkonnamõjuga tehnoloogiad. Puhastamata reovee sattumist veekogudesse aitab vähendada ühiskanaliseerimisüsteemide väljaehitamine ja võimalikult paljude elanike liitumine ühiskanaliseerimisüsteemiga.   |

## POLLUTION LOAD OF ORGANIC POLLUTANTS OF WASTEWATER

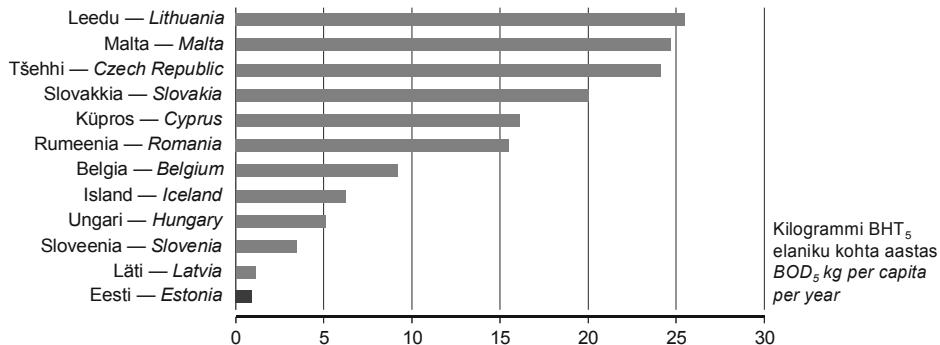
|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Total organic pollutants discharged into aquatic ecosystems with wastewater expressed in terms of biochemical oxygen demand (BOD<sub>7</sub>). BOD<sub>7</sub> indicates the quantity of oxygen necessary to complete oxidation of biodegradable substances in seven days.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>The indicator shows sustainability of environmental policy. Untreated or partly treated wastewater causes changes in the balance of aquatic ecosystems. Large quantities of organic pollutants discharged into water bodies reduce the content of dissolved oxygen in water causing suffocation of fish and other aquatic biota. Wastewater of households, food industry and agriculture are the sources of organic pollution.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia about 50–60 BHT<sub>7</sub> grams of organic pollutants are discharged into the environment as a result of everyday life within 24 hours. Discharge of organic pollutants from point source pollution has significantly decreased since the beginning of 1990s. The decrease was significant up to the year 1994 as the production of numerous industrial and agricultural enterprises was declining or stopped. Since 1994 decrease in discharge of organic pollutants is the result of modernization of production, launching of new and renovation of old water treatment plants as well as introduction of legal measures (e.g. application of pollution charge). Most organic pollutants reach the catchment area of the Gulf of Finland (89% in 2007).</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In Estonia the pollution load of organic pollutants in wastewater per capita is considerably smaller than in most New Member States of the European Union.</i>  |
| <b>Measures</b>                 | <i>In order to reduce the quantity of organic pollutants discharged into aquatic ecosystem with wastewater it is essential to increase the efficiency of removal of organic pollutants from wastewater and the use of production technologies with smaller environmental impact. Discharge of untreated water into water bodies can be reduced by construction of public sewerage systems and connection of the biggest possible amount of the population to the public sewerage system.</i>   |

**Reoveega veeökosüsteemidesse juhitud orgaaniliste reoainete kogus<sup>a</sup> elaniku kohta riigi järgi, viimane võimalik aasta**

*The quantity of organic pollutants discharged into aquatic ecosystems with wastewater<sup>a</sup> per capita by country, latest available year*

Eestis juhitakse aastas ühe elaniku kohta veekogudesse vähem orgaanilisi reoaineid kui enamikus Euroopa Liidu uutes liikmesriikides.

*In Estonia the quantity of organic pollutants discharged into water bodies per capita is considerably smaller than in most New Member States of the European Union.*



<sup>a</sup> Rahvusvaheliselt kasutatakse BHT<sub>7</sub> asemel BHT<sub>5</sub> — hapniku kogus, mis on vajalik orgaaniliste ainete lagundamiseks bioloogilistes lagunemisprotsessides viie päeva jooksul.

<sup>a</sup> BOD<sub>5</sub> instead of BOD<sub>7</sub> is used internationally — biochemical oxygen demand during five days.

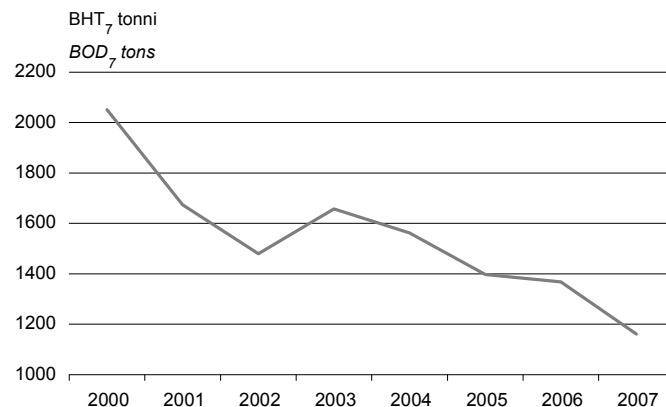
Allikas/Source: Eurostat.

**Reoveega veeökosüsteemidesse juhitud orgaaniliste reoainete kogus, 2000–2007**

*The quantity of organic pollutants discharged into aquatic ecosystems with wastewater, 2000–2007*

Eestis on reoveega veeökosüsteemidesse juhitud orgaaniliste reoainete kogus järjest vähenenud.

*In Estonia the amount of organic pollutants discharged into aquatic ecosystems with wastewater has constantly decreased.*



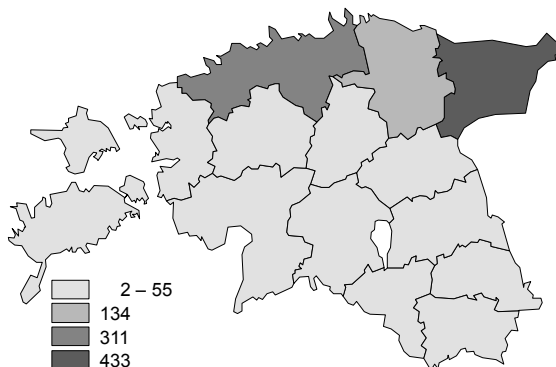
**Reoveega veeökosüsteemidesse juhitud orgaaniliste reoainete kogus maakonna järgi, 2007**

*The quantity of organic pollutants discharged into aquatic ecosystems with wastewater by county, 2007*

(BHT<sub>7</sub> tonni — BOD<sub>7</sub> tons)

Harju ja Ida-Viru maakonnas on heitvee orgaanilise reostuse koormus tunduvalt suurem kui teistes maakondades.

*Pollution load of organic pollutants of wastewater is much higher in Harju county and Ida-Viru county than in other counties.*



Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
Source: Estonian Environment Information Centre.

## ÜHISKANALISATSIOONI KASUTAMINE

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Nende elanike osatähtsus, kes on liitunud ühiskanalisatsiooniga ja kelle reovesi puhastatakse vähemalt teise astme puhastusega.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Veekogudesse juhitud puhastamata või osaliselt puhastatud heitvesi põhjustab veeökosüsteemide loodusliku tasakaalu muutusi. Näitaja iseloomustab elanike reovee puhastamise taset riigis. Eesti on võtnud kohustuse tagada 2012. aasta lõpuks asula reovee kogumine ja nõuetekohane puhastamine kõigil nendel reoveekogumisaladel, mille reostuskoormus on üle 2000 inimekvivalenti (üks inimekvivalent vastab 60 grammile BHT <sub>7</sub> hapnikule ööpäevas).   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Eestis satub ühe inimese elutegevuse tagajärjel ööpäevas keskkonda ligikaudu 50–60 grammi BHT <sub>7</sub> orgaanilisi reoaineid, keskmiselt 12 grammi lämmastikku ja keskmiselt 1,4 grammi fosforit. 2007. aastal kanaliseeriti Eestis 75% elanike heitvesi, millest põhiosa puhastati vähemalt teise astme puhastusega (2007. aastal puhastati vähemalt teise astme puhastusega 73,5% elanike heitvesi). Maakonniti oli 2006. aastal ühiskanalisatsiooniga liitunud elanike osatähtsus suurim Ida-Viru (94%), Harju (91%) ja Tartu maakonnas (90%) ning väikseim Hiiu (58%), Rapla (67%) ja Valga maakonnas (69%).           |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Euroopa Liidus keskmiselt puhastatakse vähemalt teise astme puhastusega ligikaudu 70% elanike heitvesi. Peagu kõigi elanike heitveele tehakse vähemalt teise astme puhastus Hollandis (99,5%). Üle 90% on indikaatori väärtus veel Hispaanias (98%), Saksamaal (97%), Itaalias (94%) ja Austrias (92%). Alla 20% elanike heitvesi puhastatakse vähemalt teise astme puhastusega Maltal (13%) ja Rumeenias (17%). Eestis oli 2007. aastal nende elanike osatähtsus, kelle heitvesi puhastatakse vähemalt teise astme puhastusega, väiksem kui enamiku vanade liikmesriikide oma, kuid kõrgem enamiku uute liikmesriikide omast. |
| <b>Meetmed</b>                | Puhastamata reovee sattumist veekogudesse aitab vähendada ühiskanalisatsioonisüsteemide väljaehitamine ja täiustamine ning võimalikult paljude elanike liitumine ühiskanalisatsioonisüsteemiga.  |

## USE OF PUBLIC SEWERAGE

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Percentage of the population connected to the public waste water treatment system with at least secondary treatment.</i>  |
| <b>Relevance</b>                | <i>Not purified or partly purified wastewater discharged into water bodies causes changes in the natural balance of aquatic ecosystems. The indicator shows the level of treatment of the wastewater of the population in the state. Estonia has taken an obligation of collection of wastewater from all areas with the pollution load of more than 2000 population equivalents (one population equivalent is equal to 60 grams of oxygen in terms of BOD per day) and ensure required treatment of wastewater by the end of 2012.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In Estonia the average pollution load of water bodies per capita is about 50–60 grams of BOD<sub>7</sub>, 12 grams of nitrogen and 1.4 grams of phosphorus per day. In 2007 in Estonia wastewater of 75% of the population was collected by public sewerage of which the majority was treated with at least secondary treatment (in 2007 the share of population connected to public waste water treatment systems with at least secondary treatment was 73.5%). By counties the share of the population connected to public sewerage was the biggest in Ida Viru county (94%), Harju county (91%) and Tartu county (90%); the relevant share was the lowest in Hiiu county (58%), Rapla county (67%) and Valga county (69%).</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In the EU the wastewater of 70% of the population is treated with at least secondary treatment on average, the wastewater of almost all the population is treated with at least secondary treatment in Netherlands (99.5%). The indicator is over 90% in Spain (98%), Germany (97%), Italy (94%) and Austria (92%). Wastewater of less than 20% of the population is treated with at least secondary treatment in Malta (13%) and Romania (17%). In Estonia the share of the population connected to public sewerage with at least secondary treatment of wastewater is bigger than in most of the new EU member states but smaller than in most old member states.</i>   |
| <b>Measures</b>                 | <i>Construction of new and reconstruction of old public sewerage systems and connection of the largest possible number of residents with these systems helps to prevent discharge of untreated wastewater into the water bodies.</i>   |

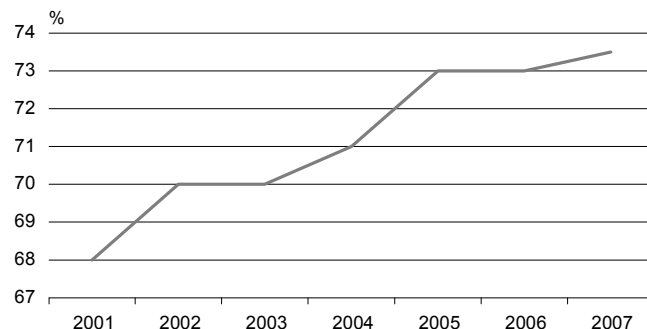


**Ühiskanalisatsiooniga liitunud nende elanike osatähtsus, kelle vesi puhastatakse vähemalt teise astme puhastusega, 2001–2007**

*Share of the population connected to the public sewerage with at least secondary treatment, 2001–2007*

Selle elanikkonna osatähtsus, kelle heitvesi vesi puhastatakse vähemalt teise astme puhastusega, on suurenenud.

*The share of population, whose wastewater is treated with at least secondary treatment, has grown.*

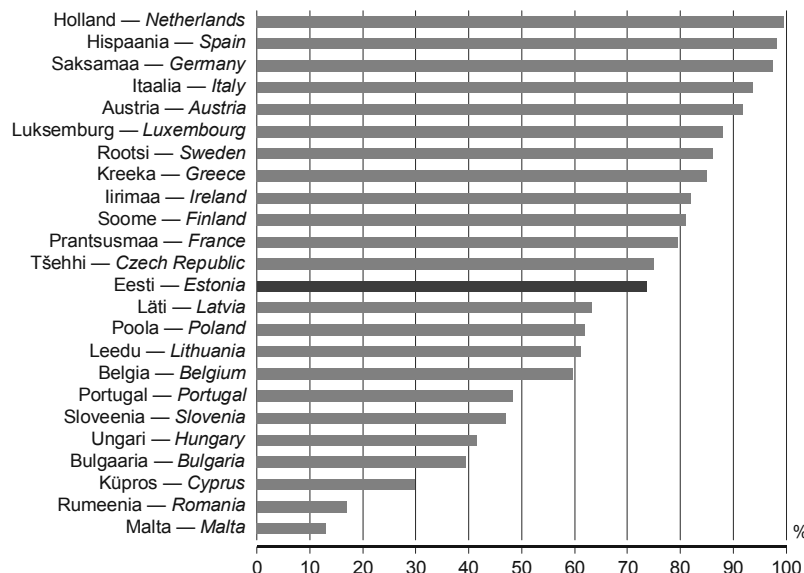


**Ühiskanalisatsiooniga liitunud nende elanike osatähtsus, kelle vesi puhastatakse vähemalt teise astme puhastusega, viimane võimalik aasta**

*Share of the population connected to the public sewerage with at least secondary treatment, last available year*

Eestis on neid, kelle vesi puhastatakse vähemalt teise astme puhastusega, rohkem kui enamikus Euroopa Liidu uutes liikmesriikides, kuid vähem kui enamikus vanade liikmesriikides.

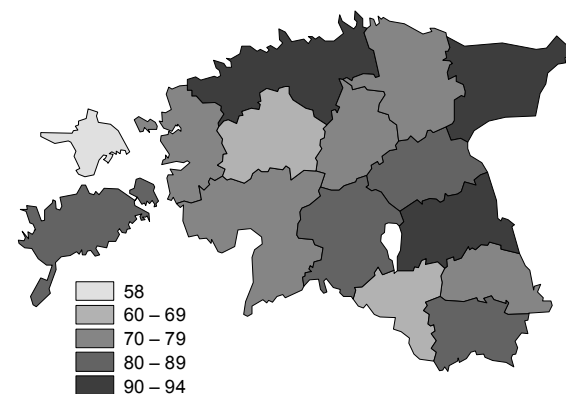
*In Estonia, the share of population connected to the public sewerage with at least secondary treatment, is bigger than in most of the new EU Member States, but smaller than in most of the old EU Member States.*



Allikas/Source: Eurostat.

**Ühiskanalisatsiooniga liitunud elanike osatähtsus maakonna järgi, 2006**

*Share of the population connected to public sewerage by county, 2006 (protsenti — percentages)*



Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
Source: Estonian Environment Information Centre.

## JÄÄTMETE TAASKASUTUS

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Taaskasutatud jäätmete osatähtsus kogu jäätmetekkes.   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Näitaja kajastab jäätmemajanduse jätkusuutlikkust. Ladestuspaikades aasta-aastalt kiiremini suurenev jäätmekogus sunnib prügiladestuse asemel rohkem tähelepanu pöörama integreeritud jäätmemajandusele. Suur jäätmekogus näitab ressursside ja energia raiskamist. Keskkonnastrateegia eesmärk on kasutada toormaterjali säästlikult, vähendada jäätmeteket ja stimuleerida jäätmete töötlemist. Eesti keskkonnastrateegia eesmärk on suurendada 2013. aastaks jäätmete taaskasutamise osatähtsust 50%-ni. Näitaja kajastab seda, kui lähedal ollakse keskkonnastrateegias püstitatud eesmärgile. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Jäätmete taaskasutus Eestis suureneb. Kui 2001. aastal taaskasutati vaid 13% tekkinud jäätmetest, siis 2007. aastal juba ligikaudu kolmandik. Jäätmeliigid, mida 2007. aastal kõige rohkem taaskasutati, olid kaevandusjäätmed (1,7 miljonit tonni), kivid ja pinnas (miljon tonni pinnasetöötluks), puidujäätmed (0,3 miljonit tonni energiatootmiseks ja 0,5 miljonit tonni muudel menetlustel), põllumajanduse ja toiduainetetööstuse jäätmed (144 000 konni) ning reoveepuhasti setted (100 000 tonni komposteerimiseks).  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | Jäätmete taaskasutuse määr Euroopa Liidu riikides erineb suuresti. 2006. aastal taaskasutati Taanis rohkem jäätmeid, kui aastas juurde tekkis, ning Hollandis, Saksamaal ja Luksemburgis üle kahe kolmandiku tekkinud jäätmetest. Samal ajal Bulgaarias taaskasutati tekkinud jäätmetest alla 1%, Rumeenias 1% ja Maltal 5%. Euroopa Liidus keskmiselt oli jäätmete taaskasutuse määr 39%, Eesti näitaja (33%) oli veidi alla Euroopa Liidu keskmise.  |
| <b>Meetmed</b>                | Jätkusuutlikkuse seisukohast tuleks kasutusele võtta uusi tehnoloogiaid ja materjale, mis ühelt poolt tekitaks vähem jäätmeid ja teiselt poolt võimaldaks taaskasutada jäätmeid toorainena. Kaasa aitavad ka seaduslikud meetmed, nagu keskkonda ladestatud jäätmete eest saastetasu rakendamine.  |

## RECOVERY OF WASTE

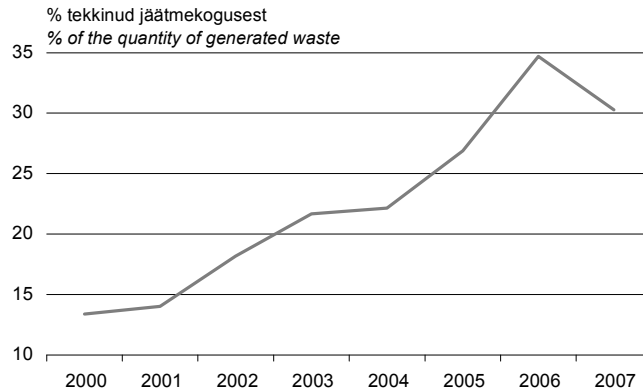
|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Share of recovered waste in total waste generation.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>The indicator reflects sustainability of waste management. The quantity of waste landfilled is increasing year by year, therefore, instead of waste disposal of in landfills more attention should be paid to integrated waste management. Significant quantity of waste reflects wasting of resources and energy. The environmental strategy defines the objective of using raw material sustainably, reducing waste generation and encouraging processing of waste. Estonian environmental strategy defines the objective of increasing the rate of recovery of waste to 50% by the year 2013. The indicator shows progress in achieving the objective of the strategy.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>Recovery of waste is increasing in Estonia. In 2001 only 13% of the waste generated was recovered, whereas in 2007 one third of the waste was recovered. In 2007 the biggest quantity of waste was recovered in the following waste categories: mining waste (1.7 million tonnes), minerals and surface (million tonnes for land treatment), wood waste (0.3 million tonnes for energy production and 0.5 million tonnes for other purposes), waste from agriculture and food industry (144,000 tonnes) and the sludge of water treatment plants (100,000 tonnes for compost).</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>The rate of recovery in the EU Member States is very different. In 2006 more waste was recovered than generated in Denmark; over two thirds of the waste was recovered in Netherlands, Germany and Luxembourg. At the same time less than 1% of the waste generated was recovered in Bulgaria, and 1% and 5% in Romania and Malta, respectively. In the EU the recovery rate was 39% on average, the indicator of Estonia (33%) was just below the average level.</i>   |
| <b>Measures</b>                 | <i>From the perspective of sustainability the use of new technologies and materials should be encouraged to generate less waste and enable the recovery of waste as raw material. Also, legal measures such as application of pollution charge for the disposal of waste in the environment will contribute to the increase in sustainability.</i>   |

**Jäätmete taaskasutus, 2000–2007**

*Recovery of waste, 2000–2007*

**Jäätmete taaskasutus Eestis on suurenenud — 2007. aastal taaskasutati tekkinud jäätmetest kolmandik.**

*Recovery of waste has increased in Estonia — in 2007 one third of the waste generated was recovered.*



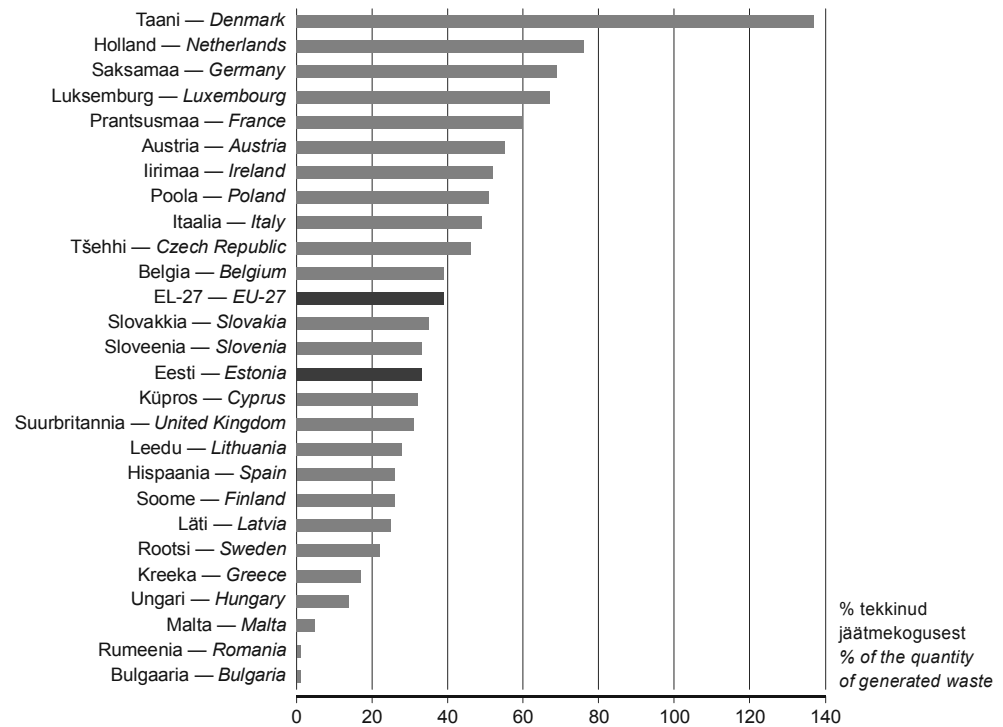
Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
Source: *Estonian Environment Information Centre.*

**Jäätmete taaskasutus Euroopa Liidus, 2006**

*Recovery of waste in the European Union, 2006*

**Jäätmete taaskasutuse määr Eestis on ligikaudu sama kõrge kui Euroopa Liidu keskmine.**

*In Estonia the recovery rate of waste is about at the same level as the average of the European Union.*



Allikas/Source: Eurostat.

## JÄÄTMETEKE

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Aasta jooksul tekkinud jäätmete kogus tonnides.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutliku arengu üks eeldusi on ressursside säästlik kasutus ja jäätmete negatiivse mõju vähendamine. Jäätmed võivad saastada pinnast ning pinna- ja põhjavett. Biolagunevate jäätmete lagunemisel tekib metaan, mis on süsihappegaasi kõrval teine oluline kasvuhoonegaas. Keskkonda ladestatud jäätmete (sealhulgas ohtlike jäätmete) kogus mõjutab nii inimeste tervist kui ka ökosüsteemi heaolu. Ühtlasi näitab suur jäätmekogus ressursside ja energia raiskamist. Jäätmetekke suurus kajastab ka tarbimise suurenemist või vähenemist.  |
| <b>Olukord Eestis</b>         | Jäätmete suureneb aasta-aastalt: 2007. aastal tekkis Eestis kaks korda rohkem jäätmeid kui 1999. aastal (vastavalt 21,2 miljonit tonni ja 10,8 miljonit tonni). Jäätmeliigid, mida 2007. aastal kõige rohkem tekkis, olid põlevkivituhk (6,9 miljonit tonni) ja põlevkivi aheraine (6,8 miljonit tonni). Teised suuremad jäätmeliigid 2007. aastal olid ehitus- ja lammutusjäätmed (2,3 miljonit tonni) ja puidujäätmed (1,5 miljonit tonni).  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal tekkis Eestis 14,1 tonni jäätmeid elaniku kohta. Sellega oli Eesti Euroopa Liidus Bulgaaria, Luksemburgi ja Rumeenia järel neljas. Ühe elaniku kohta tekkiva ohtlike jäätmete koguse poolest (2006. aastal 5,03 tonni) aga on Eesti Euroopa Liidus esikohal, ületades teisel kohal olevat Portugali (0,57 tonni) ligi kümme korda. Enamik ohtlike jäätmeid tekib põlevkivi töötlemisel ja põletamisel.  |
| <b>Meetmed</b>                | Eesti keskkonnastrateegia eesmärk on kasutada toormaterjali säästlikult, vähendada jäätmeteket, stimuleerida jäätmete töötlemist, vähendada jäätmetest tekkinud keskkonnanähtust ja jäätmetega reostatud alasid ning tõhustada jäätmemajandust. 2010. aastaks on Eesti keskkonnastrateegias seatud eesmärgiks suurendada jäätmete taaskasutamise osatähtsus 50%-ni ja vähendada ladestatud olmejäätmete kogus 230 kilogrammini inimese kohta. Jätkusuutlikkuse seisukohast tuleks kasutusele võtta uusi tehnoloogiaid ja materjale, mis ühelt poolt vähendaks jäätmete teket ja teiselt poolt võimaldaks taaskasutada jäätmeid toorainena. |

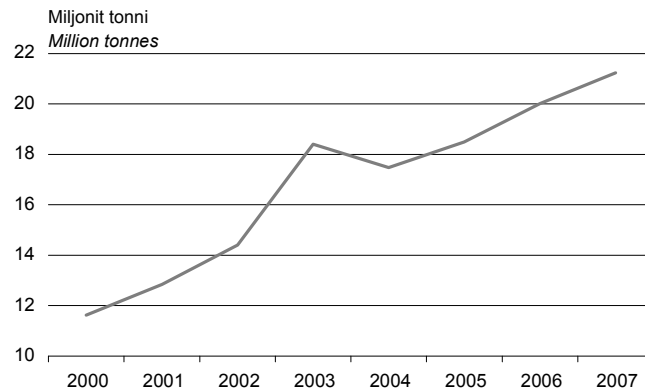
## WASTE GENERATION

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Total annual amount of waste generated in tonnes.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>Sustainable use of resources and reduction of the adverse impact of waste is one of the prerequisites of sustainable development. Waste can contaminate soil, surface water and groundwater. Decomposition of biodegradable waste generates the emission of methane, another significant greenhouse gas next to carbon dioxide. The quantity of waste (hazardous waste in particular) disposed of in the environment has an adverse impact on the health of the population and wellbeing of the ecosystem. Also, a large quantity of waste indicates wasting of resources and energy. The quantity of waste generated reflects an increase or decrease in consumption.</i>                              |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>The quantity of waste generated increases from year to year. In 2007 twice as much waste was generated as in 1999 (21.2 and 10.8 million tonnes respectively). In 2007 the biggest quantity of waste was generated in the following waste categories: oil shale ash (6.9 million tonnes) and oil shale mining waste (6.8 million tonnes) followed by construction and demolition waste (2.3 million tonnes) and wood waste (1.5 million tonnes).</i>  |
| <b>International comparison</b> | <i>14.1 million tonnes of waste per capita were generated in Estonia in 2006. With this figure Estonia was the fourth biggest generator of waste after Bulgaria, Luxembourg and Romania. At the same time Estonia is the biggest generator of hazardous waste per capita (5.03 tonnes in 2006) in the European Union exceeding Portugal (0.57 tonnes), the second biggest generator of hazardous waste per capita almost ten times. Most of the hazardous waste is generated during processing and incineration of oil shale.</i>  |
| <b>Measures</b>                 | <i>The Estonian Environmental Strategy defines the need for sustainable use of raw materials, reduction in generation of waste, encouraging of waste recovery, reduction in negative impact of waste on the environment, reduction in the size of the areas under landfills and enhancement of waste management. The targets of the Estonian Environmental Strategy set for the year 2010 are to increase the recovery of waste up to 50% and decrease the quantity of landfilled municipal waste to 230 kilograms per capita. From the point of view of sustainability it is important to apply new technologies and materials which enable to generate less waste and recover waste as raw material.</i> |

**Jäätmeteke, 2000–2007**  
*Generation of waste, 2000–2007*

Viimastel aastatel on Eestis tekkinud jäätmekogus suurenenud 1–3 miljoni tonni võrra aastas.

*In the past years, the quantity of generated waste in Estonia has increased constantly by 1–3 million tonnes a year.*

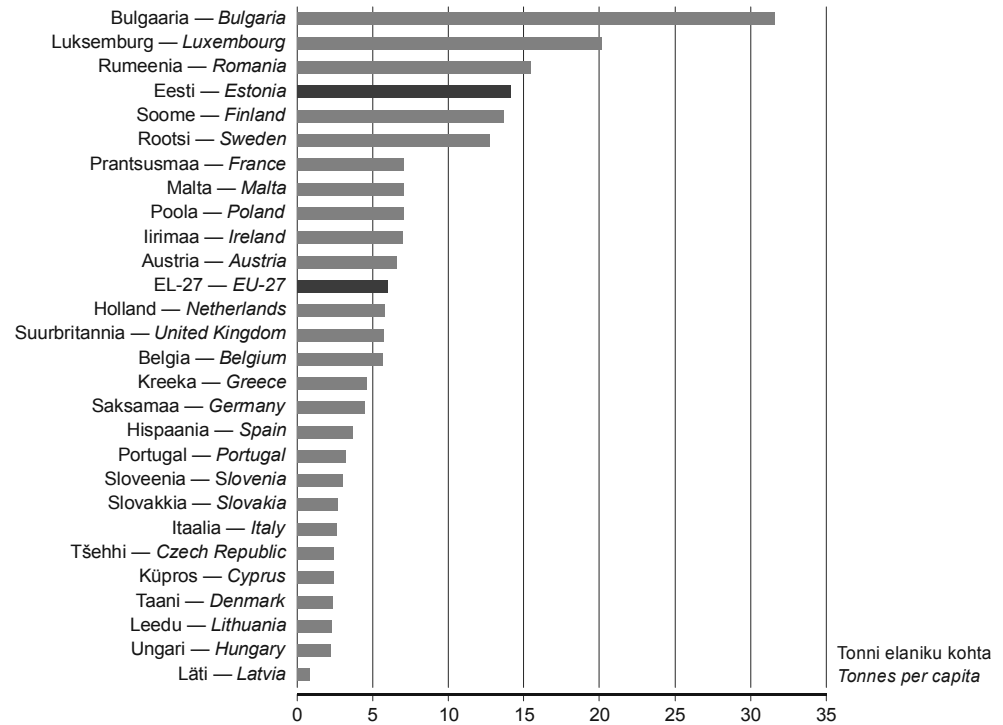


Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
 Source: *Estonian Environment Information Centre.*

**Jäätmeteke elaniku kohta Euroopa Liidus, 2006**  
*Generation of waste per capita in the European Union, 2006*

2006. aastal tekkis Eestis ühe inimese kohta 2,4 korda rohkem jäätmeid kui Euroopa Liidus keskmiselt.

*In 2006, 2.4 times more waste per capita was generated in Estonia than on average in the European Union.*



Allikas/Source: Eurostat.

## OLMEJÄÄTMETE LADESTAMINE

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Ladestatud olmejäätmete kogus elaniku kohta aastas. Olmejäätmed on kodumajapidamises tekkinud jäätmed ja kaubanduses, teeninduses või mujal tekkinud oma koostiselt ja omaduselt sarnased jäätmed.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Näitaja kajastab jäätmekäitluse jätkusuutlikkust riigis. Mida vähem jäätmeid ladestatakse, seda väiksem on keskkonnakoormus. Ladestatud jäätmete maht sõltub ühelt poolt tekkinud jäätmete kogusest ja teiselt poolt nende taaskasutamise määrast. Seega näitab suur ladestatud olmejäätmete kogus ühelt poolt tarbimise suurenemist ja teiselt poolt vähest taaskasutust ehk ressursside ja energia raiskamist. Keskkonda ladestatud olmejäätmed võivad saastada pinnast ning pinna- ja põhjavett. Biolagunevate jäätmete lagunemisel tekib oluline kasvuhoonegaas — metaan.   |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2007. aastal ladestati Eestis prügilatesse 291 kilogrammi olmejäätmeid elaniku kohta. Eesti keskkonnategevuskavas aastateks 2007–2013 on eesmärgiks seatud, et 2030. aastaks oleks olmejäätmete ladestamise kogus 230 kg elaniku kohta aastas. Näitaja trend on viimastel aastatel seatud eesmärgist kaugenenud peamiselt seetõttu, et kogutud olmejäätmete kogus on aina kasvanud. Positiivne siiski on, et olmejäätmete taaskasutus on kasvanud olmejäätmete tekkest kiiremini ning ladestatud olmejäätmete osatähtsus kogu tekkinud olmejäätmete koguses väheneb — 2001. aastal ladestati prügilatesse 83% ja 2007. aastal 60% kogutud olmejäätmetest. |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal ladestati Euroopa Liidus prügilatesse keskmiselt 213 kg olmejäätmeid elaniku kohta. Liikmesriigiti oli näitaja väärtuses suuri erinevusi. Kui 2006. aastal ladestati prügilatesse olmejäätmeid Saksamaal 4 kg, Hollandis 12 kg ja Belgias 24 kg elaniku kohta, siis Küprosel 652 kg, Maltal 562 kg ja Iirimaa 471 kg elaniku kohta. Eesti näitaja oli 2006. aastal 278 kg elaniku kohta, millega olime Euroopa Liidu riikide hulgas keskmisel positsioonil.  |
| <b>Meetmed</b>                | Ladestatud jäätmete kogust saaks ühelt poolt vähendada tekkivate jäätmete kogust vähendades ja teiselt poolt nende taaskasutuse määra suurendades. Selleks tuleks kasutusele võtta uusi tehnoloogiaid, mis võimaldaks taaskasutada jäätmeid toorainena. Samal ajal tuleks suurendada olmejäätmete sorteerimist ja liigiti kogumist, millele aitab kaasa nii elanike hulgas tehtav teavitustöö kui ka jäätmekäitluse edasine arendamine.   |

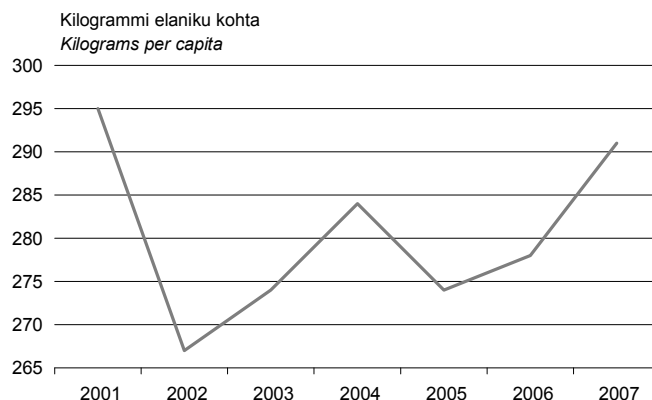
## DISPOSAL OF MUNICIPAL WASTE

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>             | <i>The amount of municipal waste disposed of per inhabitant. Municipal waste is the waste produced by households, also waste of similar ingredients and properties from commerce, service sector or elsewhere.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>The indicator shows sustainability of waste management in the state. The smaller the amount of waste disposed of the smaller the environmental load. The amount of waste disposed of depends on the amount of waste generated and the rate of recovery. Thus, a significant amount of disposed waste shows an increase in consumption and a small rate of recovery, i.e. waste of resources and energy. The waste disposed of in the environment can pollute soil, surface water and groundwater. Decomposition of biodegradable waste generates an essential greenhouse gas — methane.</i>   |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>291 kg of waste per capita was disposed of in landfills in Estonia in 2007. The Environmental Action Plan 2007–2013 provides the objective of 230 kg of waste per capita to be disposed of in landfills in 2013. The trend of the indicator has moved in the opposite direction in the past years because the amount of generated waste has increased. However, a positive tendency can be pointed out: the recovery of municipal waste has increased quicker than the generation of waste, and the share of landfilled municipal waste in the total amount of generated municipal waste is decreasing — in 2001, 83% of waste generated was landfilled, however, in 2007 the respective share was 60%.</i> |
| <b>International comparison</b> | <i>In the European Union 213 kg of municipal waste per capita was landfilled in 2006. In Germany, Netherlands and Belgium only 4, 12 and 24 kg of municipal waste per capita was landfilled, respectively, whereas in Cyprus, Malta and Ireland 652, 562 and 471 kg of waste per capita was landfilled, respectively. In Estonia the indicator was 278 kg per capita in 2006 which gives Estonia a middle position among the European Union countries.</i>   |
| <b>Measures</b>                 | <i>On the one hand the amount of municipal waste landfilled can be reduced by decreasing the amount of waste generated and on the other hand by increasing the rate of recovery. For the purpose of the latter use of new technologies should be initiated to enable the recovery of municipal waste as raw material. At the same time, sorting of municipal waste by type of material has to be encouraged. It is important to provide the population with relevant information and ensure the development of waste management.</i>   |

**Prügilasse ladestatud olmejäätmete kogus elaniku kohta, 2000–2007**  
*Municipal waste landfilled per capita, 2000–2007*

Prügilasse ladestatud olmejäätmete kogus suureneb.

*The quantity of municipal waste landfilled is increasing.*

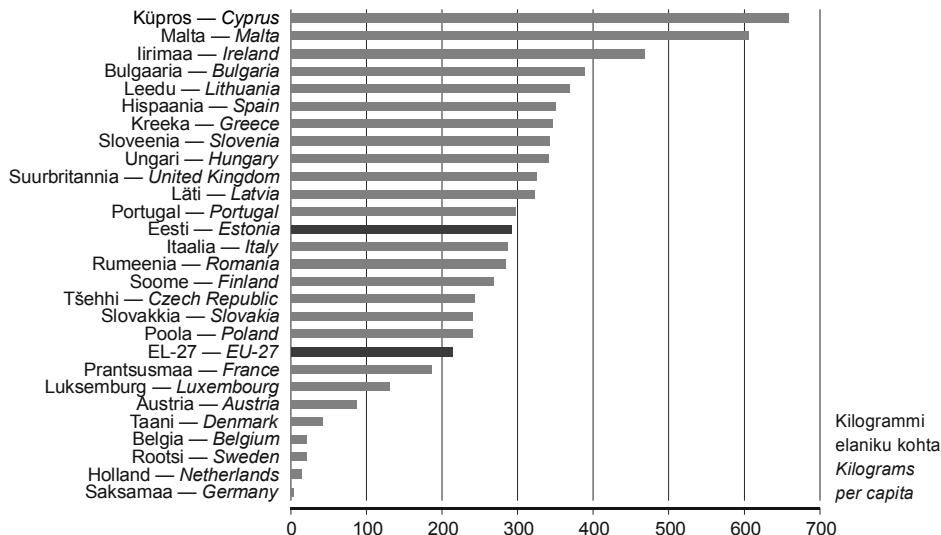


Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
 Source: Estonian Environment Information Centre.

**Prügilasse ladestatud olmejäätmete kogus elaniku kohta Euroopa Liidus, 2006**  
*Municipal waste landfilled per capita in the European Union, 2006*

Kuigi Eestis ladestati elaniku kohta rohkem olmejäätmeid kui Euroopa Liidus keskmiselt, on näitaja väärtus Eestis väiksem kui enamikus Euroopa Liidu riikides.

*Although in Estonia the quantity of municipal waste landfilled per capita was bigger than in the European Union countries on average, the value of the indicator is smaller in Estonia than in most of the European Union countries.*

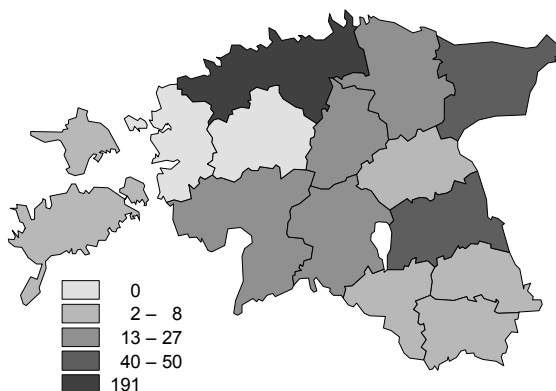


Allikas/Source: Eurostat.

**Prügilasse ladestatud olmejäätmete kogus maakonna järgi, 2007**  
*Municipal waste landfilled by county, 2007*  
 (tuhat tonni — thousand tonnes)

Ligikaudu pooled olmejäätmetest ladestati Harju maakonda Tallinna prügilasse.

*About half of the municipal waste was landfilled into the Tallinn landfill of Harju county.*



Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
 Source: Estonian Environment Information Centre.

## HOOLDATUD POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE PINDALA

|                       |   |
|-----------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>   | Hooldatud poollooduslike koosluste (ehk pärandkoosluste) pindala. Poollooduslikeks kooslusteks nimetatakse loodusliku elustikuga kooslusi, mida on kestvalt niidetud või karjatatud.  |
| <b>Asjakohasus</b>    | Jätksuutlik ühiskond väärtustab looduskeskkonda ning seisab bioloogilise mitmekesisuse ja loodusmaastike säilimise eest. Poollooduslike koosluste bioloogiline mitmekesisus on suur ning seal kasvavad ja elavad ka ohustatud liigid. Pärandkooslused viitavad eestlaste sajanditepikkusele traditsioonilisele maaholdusele, mis on põimunud eestlaste kultuuri-pärandiga. Peale selle on poollooduslikel kooslustel ka esteetiline ja teaduslik väärtus. Eesti poollooduslikud kooslused on väärtustatud üle Euroopa ja kantud Euroopa Liidu loodusdirektiivi I lisasse elupaikadena, mille kaitseks tuleb moodustada Natura 2000 loodusala.   |
| <b>Olukord Eestis</b> | 2008. aastal oli hooldatud poollooduslike koosluste pindala 17 700 hektarit ehk 0,4% Eesti maismaa pinnast. Aastate jooksul on hooldatud poollooduslike koosluste pindala suurus varieerunud. Kui 2006. aastal hooldati toetusrahade abil 19 000 hektari jagu poollooduslikke kooslusi, siis 2007. aastal ainult 15 100 hektarit. Keskkonnategevuskavas aastateks 2007–2013 on eesmärgiks seatud, et aastas hooldataks 30 000 hektarit poollooduslikke kooslusi. Ajavahemikus 2001–2008 ei suudetud ühelgi aastal seda eesmärki saavutada.<br><br>2008. aastal hooldati toetusrahade abil poollooduslikke kooslusi kõige rohkem Läänemaal ja saartel (Saare- ja Hiiumaal). Nendes piirkondades on poollooduslike koosluste pindala olnud ajalooliselt ka kõige suurem, hõlmates puisniite, loopealseid karjamaid ja rannaniite. Läänemaal hooldati 2008. aastal toetuste abil 5,8 hektarit, Saaremaal 4,1 hektarit ja Hiiumaal 2 hektarit poollooduslikke kooslusi. |
| <b>Meetmed</b>        | Poollooduslike koosluste säilimiseks tuleb neid püsivalt hooldada (niita või karjata). Poollooduslike koosluste hooldamine ei ole majanduslikult tulus, kuid on looduskaitseiselt väga vajalik, mistõttu riik on alates 2001. aastast jaganud toetusi pärandkoosluste majandamiseks. Hea võimalus soodustada pärandkoosluste säilimist on kasutada neid turismi- ja puhkemajanduse objektina. Oluline osa on ka maaomanike ja -kasutajate nõustamisel ning neis poollooduslike koosluste hooldamise vastu huvi äratamisel.  |

## THE AREA OF MANAGED SEMI-NATURAL COMMUNITIES

|                             |   |
|-----------------------------|---|
| <b>Definition</b>           | <i>Maintained area of semi-natural ecosystems. Semi-natural ecosystems are ecosystems, which are regularly mowed or herded.</i>   |
| <b>Relevance</b>            | <i>A sustainable society values natural environment and stands for the preservation of biodiversity and natural landscapes. Semi-natural communities are rich in biodiversity and they are habitats for endangered species. Semi-natural communities have developed as the result of centuries-long traditional land management of Estonians and are very closely related to the cultural heritage of Estonians. In addition, semi-natural communities have aesthetic and scientific value. Estonian semi-natural communities are valued on the European level and listed in Annex I of the EU Habitats Directive. Natura 2000 areas have to be established for the protection of semi-natural communities listed in Annex I of the EU Habitats Directive.</i>  |
| <b>Situation in Estonia</b> | <i>In 2008 the area of managed semi-natural communities was 17,700 ha, i.e. 0.4% of the land area of Estonia. The area of managed semi-natural communities has changed over the years. In 2006 subsidies were allocated for the management of 19,000 ha of semi-natural communities, in 2007 only for 15,100 ha. The Environmental Action Plan 2007–2013 provides the objective of annual management of 30,000 ha of semi-natural communities. In the period of 2001–2008 the objective was not met in any of these years.<br/><br/>In 2008 the biggest area of semi-natural communities was managed with the EU support in Lääne county (in Saaremaa and Hiiumaa). The area of semi-natural communities in these regions has historically been the largest, including wooded meadows, alvar grasslands and</i> |



coastal meadows. In Lääne, Saare and Hiiu counties 5.8 ha, 4.1 ha and 2 ha of semi-natural communities were managed, respectively.

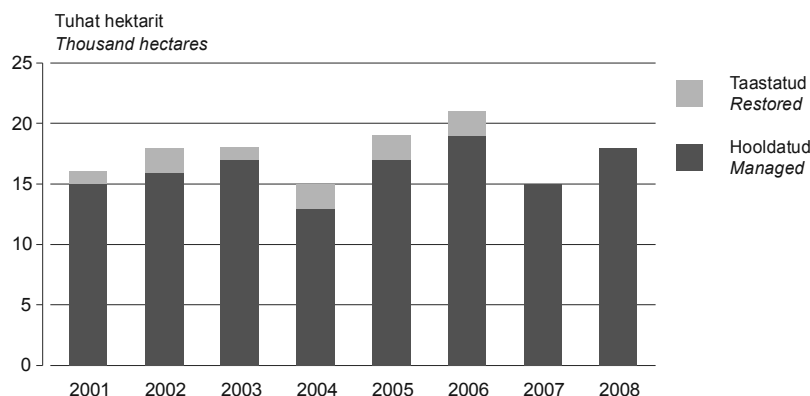
**Measures**

In order to ensure the preservation of semi-natural communities it is necessary to keep managing them. Management of semi-natural communities is not cost-effective, however, it is essential in terms of nature conservation. Therefore, the state has been allocating subsidies for the management of semi-natural communities since 2001. Preservation of semi-natural communities can be enhanced by using them for the purpose of tourism and recreation. Also, it is important to provide counselling for landowners to raise their interest in management of semi-natural communities.

**Toetuste abil hooldatud poollooduslike koosluste pindala suurus on aastate jooksul varieerunud.**

*The area of semi-natural communities managed with the help of subsidies has changed over the years.*

**Hooldatud ja taastatud poollooduslike koosluste pindala, 2001–2008**  
Area of managed and restored semi-natural communities, 2001–2008



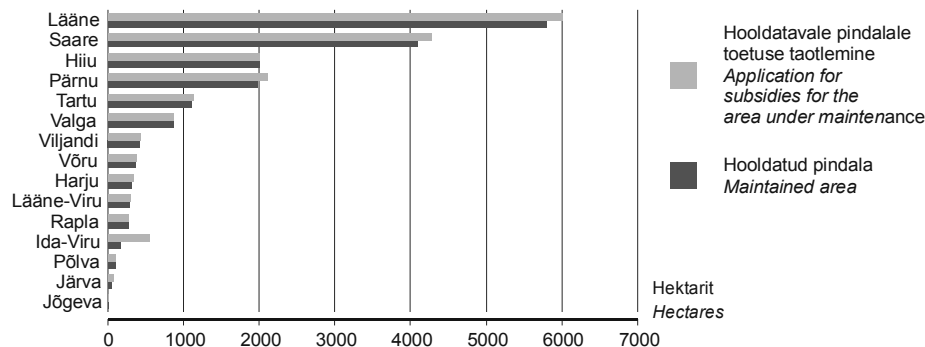
Allikas: 2001.–2006. aasta andmed — Keskkonnaamet; 2007.–2008. aasta andmed — PRIA.  
Source: Data of 2001–2006 — Ministry of the Environment; data of 2007–2008 — EARIB.

**Toetuse taotlemine ja toetuse abil hooldatud poollooduslike koosluste pindala maakonna järgi, 2008**  
Application for subsidies and the area of semi-natural communities managed with the help of subsidies by county, 2008

*Application for subsidies and the area of semi-natural communities managed with the help of subsidies by county, 2008*

**2008. aastal hooldati poollooduslike kooslusi enim Lääne- ja Saaremaal.**

*In 2008, the biggest areas of managed semi-natural communities were in Lääne and Saare counties.*



Allikas: Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet (PRIA).  
Source: The Estonian Agricultural Registers and Information Board (EARIB).

## KAITSEALADE PINDALA

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| <b>Definitsioon</b>           | Kaitsealade osatähtsus riigi territooriumis. Kaitseala on inimtegevusest puutumatusena hoitav või looduskaitse erinõuete kohaselt kasutatav kaitse alla võetud ala, millel kaitstakse, uuritakse ja tutvustatakse loodust, taime-, seene- ja loomaliike, kooslusi, ökosüsteeme, maastikke ja nende mitmekesisust.  |
| <b>Asjakohasus</b>            | Üks jätkusuutliku ühiskonna peamisi eesmärke on ökoloogilise tasakaalu hoidmine. 2002. aastal vastuvõetud kuuendas Euroopa Liidu keskkonnategevuskavas aastateks 2002–2012, kus on määratud keskkonnavalased prioriteedid, on ühena neljast prioriteedist välja toodud looduse ja loodusliku mitmekesisuse säilitamine. Rõhutatakse vajadust hoida ära liikide ja nende elupaikade kadumist ning pöörata rohkem tähelepanu maastike, merekeskkonna ja pinnase kaitsele. Euroopa Liit on seadnud eesmärgi peatada 2010. aastaks bioloogilise mitmekesisuse vähenemine liidu territooriumil. Näitaja kajastab Eesti panust bioloogilise mitmekesisuse ja looduskeskkonna kaitsmiseks ning säilitamiseks. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2008. aastal oli Eestis kaitstavate alade pindala kokku 683 000 hektarit, mis oli 15% riigi territooriumist. Sellest 92 000 hektarit oli akvatooriume. 2008. aasta lõpus oli Eestis kokku 3442 kaitstavat loodusobjekti, mille hulgas oli 129 looduskaitseala (üldpindalaga 257 900 hektarit), viis rahvusparki (üldpindalaga 196 800 hektarit) ja 149 maastikukaitseala (üldpindalaga 191 000 hektarit). Kaitstavate alade pindala on 2000. aastaga võrreldes suurenenud 3%. Suurim on kaitstavate alade pindala osatähtsus Lääne maakonnas — 25%. Arvuliselt on kõige rohkem kaitsealasid Harju (112), Lääne-Viru (102) ja Pärnu maakonnas (101).  |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2006. aastal oli bioloogilise mitmekesisuse kaitseks loodud kaitsealade pindala veidi üle 12% Euroopa Liidu riikide maismaaterritooriumist. Suurim oli kaitsealade pindala osatähtsus Sloveenias, kus kaitse all oli peagu kolmandik territooriumist. Samal ajal Poolas oli kaitstavate alade pindala vaid 4% territooriumist. Eestis oli bioloogilise mitmekesisuse kaitseks loodud kaitstavate alade pindala osatähtsus riigi territooriumis üks Euroopa Liidu riikide suurimaid.  |
| <b>Meetmed</b>                | Bioloogilise mitmekesisuse kaitse on ühelt poolt tagatud seadusandlike aktidega, teiselt poolt aga inimeste teadlikkuse ja looduskeskkonda suhtumisega. Seetõttu on vajalikud nii sellekohaste seadusandlike aktide vastuvõtmine, järelevalve nende täitmise üle kui ka meetmed inimeste teadlikkuse tõstmiseks.   |

## THE AREA OF PROTECTED AREAS

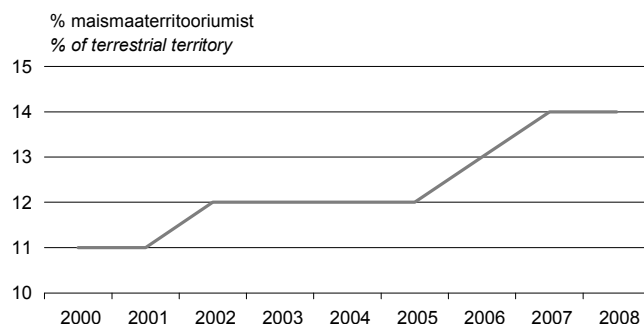
|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Share of protected areas in the territory of the state. Protected areas are areas maintained in a state unaltered by human activity or used subject to special requirements where the nature, wild fauna, flora and fungi, communities, ecosystems, landscapes and their diversity is preserved, protected, restored, researched or introduced.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>One of the objectives of a sustainable society is maintaining of ecological balance. The sixth European Union Environment Action Programme 2002–2012 adopted in 2002 provides environmental priorities and one of the four priorities defines preservation of nature and biodiversity. The programme stresses the necessity of preventing disappearance of species and their habitats and paying attention to the protection of landscapes, marine environment and soil. The European Union has set an objective of halting the decrease in biodiversity on its territory by 2010. The indicator reflects the contribution of Estonia in protection and preservation of biodiversity and natural environment.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2008 there were 683,000 ha of protected areas (of which 92,000 ha of water area) in Estonia which accounted for 15% of the territory of the state. At the end of 2008 there were total of 3,442 protected natural objects including 129 nature conservation areas (with total area of 257,900 ha), five landscape conservation areas (with total area of 196,800 ha) and 149 landscape conservation areas (with total area of 191,000 ha). The area of protected areas had increased by 3% when compared to the year 2000. The share of protected areas is the biggest in Lääne county — 25%. The number of protected areas is the biggest in Harju (112), Lääne-Viru (102) and Pärnu county (101).</i>        |
| <b>International comparison</b> | <i>In 2006 the area of protected areas was a little over 12% of the land area of the European Union. The share of protected areas was the biggest in Slovenia accounting for almost one third of the territory. At the same time the share of protected areas in Poland was only 4% of the territory. The share of the area of protected areas established for the protection of biodiversity in the territory of Estonia is one of the biggest among the EU member states.</i>  |
| <b>Measures</b>                 | <i>Protection of biodiversity is ensured by legal acts, as well as by the awareness of the population and the attitude to the natural environment. Thus, it is important to adopt</i>  |

relevant legal acts and, monitor the implementation of these acts and take measures for raising the awareness of the population.

**Kaitsealade pindala, 2000–2008**  
 The area of protected areas, 2000–2008

**Kaitsealade pindala osatähtsus on mõnevõrra suurenenud.**

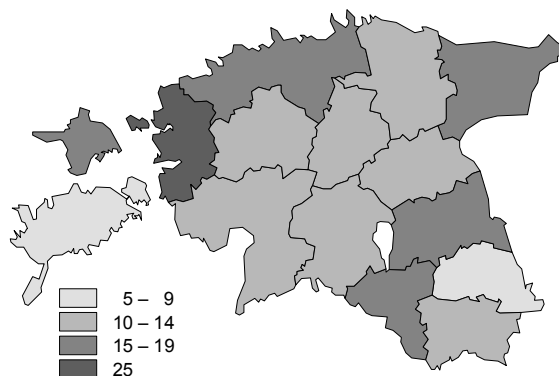
*The share of the area of protected areas has increased to some extent.*



**Kaitsealade maismaapindala maakonna järgi, 2008**  
 The terrestrial area of protected areas by county, 2008  
 (protsenti kaitsealusest pindalast — percentage of the protected area)

**Üle 13% kogu Eesti kaitsealusest pindalast (sealhulgas kolmandik kaitsealusest akvatooriumist) asub Lääne maakonnas.**

*Over 13% of the total area of protected areas in Estonia (incl. one third of protected water areas) is in Lääne county.*

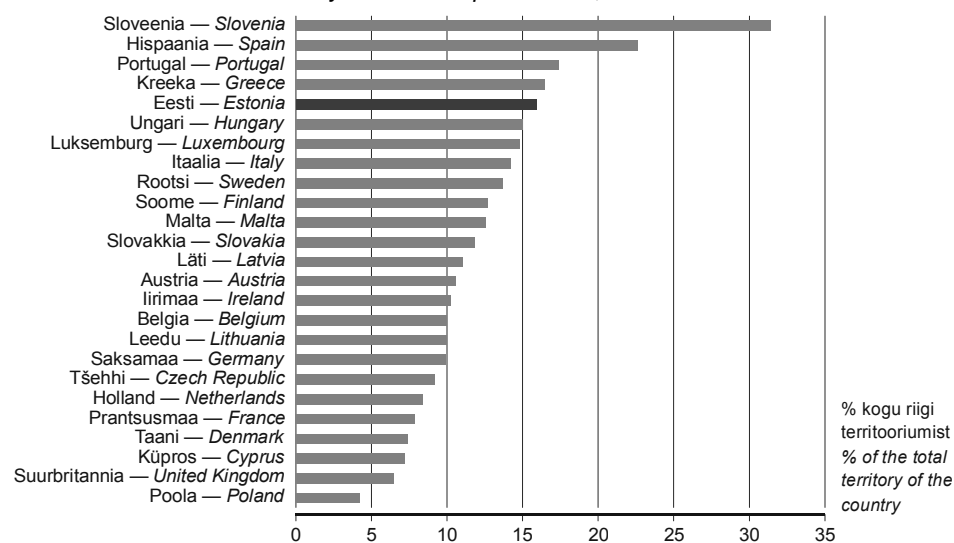


Allikas: Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus.  
 Source: Estonian Environment Information Centre.

**Kaitsealad bioloogilise mitmekesisuse kaitseks<sup>a</sup> Euroopa Liidus, 2006**  
 Protected areas for biodiversity<sup>a</sup> in the European Union, 2006

**Eestis on kaitstavate alade pindala osatähtsus territooriumis üks suurimaid Euroopa Liidus.**

*In Estonia, the share of the area of protected areas in the territory is one of the biggest in the European Union.*



<sup>a</sup> Elupaikade direktiivile (92/43/EMÜ) vastav pindala.  
<sup>a</sup> The area proposed in the Habitats Directive (92/43/EEC).

Allikas/Source: Eurostat.

## RANGELT KAITSTAVA METSAMAA PINDALA

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| <b>Definitsioon</b>           | Range kaitse all olevate metsade pindala osatähtsus metsamaa kogupindalas. Rahvusvahelisel tasandil kasutatakse andmeid kaitstava metsamaa pindala kohta (kaitse- ja hoiumetsad kokku).   |
| <b>Asjakohasus</b>            | Jätkusuutliku Eesti üks neljast strateegilisest eesmärgist on ökoloogilise tasakaalu ja liigilise mitmekesisuse hoidmine arengustrateegia "Säästev Eesti 21" kohaselt. Kaitstava metsamaa pindala on üks ökoloogilise tasakaalu ja liigilise mitmekesisuse olulisi näitajaid, sest kajastab metsa majandamise huvide ja metsa kui looduskeskkonna kaitse huvide vahelist kokkulepitud tasakaalupunkti. Metsade majandamine ja kaitsekokkulepe näiteks range kaitse alla võtmise sihtarvus võib aja jooksul muutuda, kuid kokkulepitud sihtarvu saavutamine ja sellest kinnipidamine on oluline ja näitab jätkusuutlikkust. Eesti metsanduse arengukava aastani 2010 näeb ette rangelt kaitstava metsamaa pindala sihttasemeks 220 000 hektarit ehk 10% Eesti metsade pindalast. |
| <b>Olukord Eestis</b>         | 2007. aastal oli hoiumetsasid 182 300 hektarit ehk 28,2% kogu metsamaast, see aga on loodetud 10%-lisest sihttasemest 1,8 protsendipunkti võrra madalam. See tähendab, et range kaitse alla tuleks võtta veel 37 700 hektarit metsa. Võrreldes 2003. aastaga on hoiumetsade pindala suurenenud 23%. Kaitse- ja hoiumetsade pindala suurenes aastatel 2003–2006 17%: kaitsemetsade pindala 14,5% ja hoiumetsade pindala 25,5%.   |
| <b>Rahvusvaheline võrdlus</b> | 2005. aastal oli Eesti kaitse- ja hoiumetsade osatähtsuselt Euroopa Liidus 12. kohal. Eesti oli umbes 11%-lise kaitsemetsade osatähtsusega mõnest naaberriigist pea jagu ees. Näiteks Taanis oli kaitse all 7%, Lätis 4% ja Soomes 3% metsadest. 2003. aastal oli Eesti 140 100 hektari hoiumetsadega Euroopa riikide seas alles 16. kohal, mida võib Eesti väikest pindala arvestades pidada suhteliselt heaks tulemuseks. Samas suurusjärgus oli hoiumetsi Taanis (134 090 ha) ja Suurbritannias (145 000 ha).  |
| <b>Meetmed</b>                | Kaitse- ja hoiumetsade pindala suurenemist võib lugeda positiivseks, kuid kui soovitakse, et nende pindala oleks 10% metsade kogupindalast (mida peetakse selle näitaja kohta jätkusuutlikuks), tuleb igal järgmisel aastal range kaitse alla võtta keskmiselt 10 000 hektarit metsi.   |

## STRICTLY PROTECTED FOREST LAND AREA

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| <b>Definition</b>               | <i>Share of the area of strictly protected forest land in total area of forest land. At the international level data on protected forest land (protection forest and protected forest altogether) is used.</i>   |
| <b>Relevance</b>                | <i>According to the development strategy "Sustainable Estonia 21" maintenance of ecological balance and biodiversity is one of the four strategic objectives. The area of protected forest land is an important indicator of ecological balance and biodiversity as it reflects the balance between the interests of forest management and the nature protection values of the forest. The principles of forest management and protection agreements, e.g. targets for strictly protected areas can change over the time, however, achieving and maintaining the target is important and reflects sustainability. The Estonian Forestry Development Programme Until 2010 provides the target of 220,000 hectares i.e. increase of the area of strictly protected forests to 10% of the total forest area in Estonia.</i> |
| <b>Situation in Estonia</b>     | <i>In 2007 the area of protected forest was 182,300 ha, i.e. 28.2% of total forest land which is 1.8 percentage points smaller than the expected 10% target. It means that in addition 37,700 ha of forests has to be designated as strictly protected forest. The area of protected forest has increased by 23% when compared to the year 2003. The area of protected forest and protection forest increased by 17% in 2003–2006: the area of protection forest has increased by 14.5% and the area of protected forest by 25.5%.</i>   |
| <b>International comparison</b> | <i>In terms of the share of protected forest and protection forest Estonia ranked 12th in the European Union in 2005. The share of protection forest in total forest land in Estonia was 11% which was a far better result than some of the neighbour countries had. For example, in Denmark, Latvia and Finland the share of protection forest in total forest land was 7%, 4% and 3%, respectively. In terms of the share of protected forest Estonia ranked only 16th</i>   |

(140,100 ha of protected forest) in the European Union in 2003 which can be estimated as a rather good result taking into consideration the small area of Estonia. The share of protected forest in Denmark and Great Britain was about same (134,090 ha and 145,000 ha respectively).

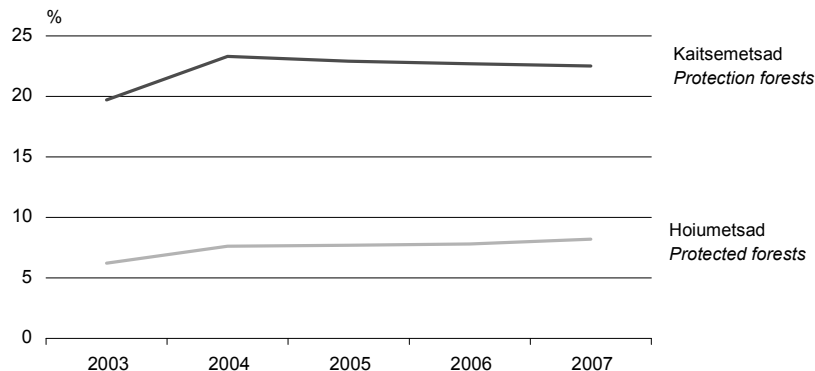
**Measures**

Increase in the area of protected forest and protection forest is a positive trend, however, in order to achieve the target of 10% of total forest area (this indicator is considered sustainable), an average of 10,000 hectares of forest should be designated as strictly protected forest each following year.

**2007. aastaks oli hoiumetsi 8,2% metsamaa kogupindalast.**

**By 2007 the share of protected forests in the total forest land area in Estonia was 8.2%.**

**Eesti hoiu- ja kaitsemetsade osatähtsus metsamaa kogupindalas, 2003–2007**  
Share of protected forests and protection forests in the total forest land area, 2003–2007

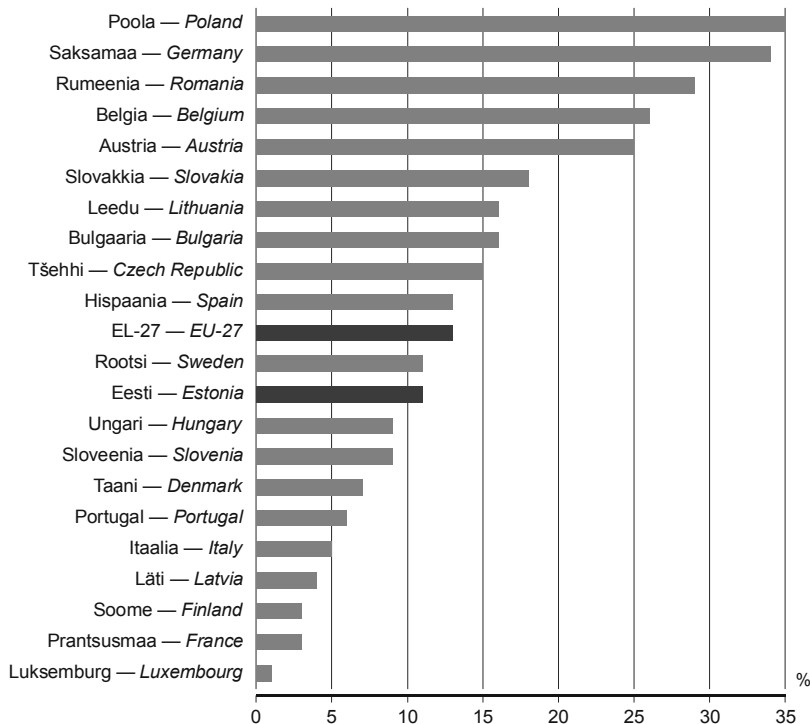


Allikas: Statistilise metsainventeerimise andmed.  
Source: Data of the statistical forest inventory.

**2005. aastal oli Eesti 11%-lise kaitsemetsade osatähtsusega Euroopa Liidu riikide seas 12. kohal.**

**In 2005, Estonia with the 11% share of protection forests was 12th among the European Union countries.**

**Kaitsemetsade pindala osatähtsus metsamaa kogupindalas Euroopa Liidus, 2005**  
Share of the area of protection forests in the total forest land in the European Union, 2005



Allikas/Source: Eurostat.

## KIRJANDUS BIBLIOGRAPHY

- Aader, L., Johanson, J., Kattai, V., Niitlaan, E. (2009). Uurimistöö "Looduslike ehitusmaterjalide kasutamise riikliku arengukava 2010–2020" koostamiseks. Keskkonnaministeerium. [www]  
<http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1097479/> (07.07.2009)
- Aaviksoo, A. (2009). Eesti elanikkonna terviseiga seotud elukvaliteedi paranemisele suunatud poliitikasoovitused. — Eesti inimarengu aruanne 2008. Tallinn: SA Eesti Koostöö Kogu, lk 52–53.
- Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava aastateks 2007–2009. (2006). Justiitsministeerium. [www] <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=35839/> (09.07.2009)
- Aruanne Eesti säästva arengu riikliku strateegia "Säästev Eesti 21" rakendamise tulemustest. (2008). Riigikantselei. [www]  
[http://www.riigikantselei.ee/failid/SE21\\_aruanne\\_20\\_11\\_2008.pdf](http://www.riigikantselei.ee/failid/SE21_aruanne_20_11_2008.pdf) (02.07.2009)
- Assessing the actions to be undertaken as part of the Thematic Strategy on the Sustainable Use of Natural Resources. (2005). [www]*  
<http://www.cembureau.be/Documents/KeyFacts/CEC%20Contributions/Sustainable%20use%20of%20natural%20resources.pdf> (15.10.2009)
- Asulareovee puhastamise direktiivi nõuete täitmine Eestis. (2008). Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskuse veebüroo. [www]  
<http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1079031/> (14.08.2009)
- Eesti keele arendamise strateegia 2004–2010. (2004). Haridus- ja Teadusministeerium. [www] <http://www.hm.ee/index.php?03238> (26.06.2009)
- Eesti keskkonnategevuskava aastateks 2007–2013. (2007). [www]  
[http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=380093/Keskkonnategevuskava+2007-2013\\_20022007\\_rtf\\_1.pdf](http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=380093/Keskkonnategevuskava+2007-2013_20022007_rtf_1.pdf) (29.09.2009)
- "Eesti kultuuripärandi hoidmise ja väärtustamise arengukava aastani 2030" koostamise ettepanek. (2008). [www]  
[http://www.valitsus.ee/failid/kultuurip\\_randi\\_arengukava\\_ettepanek.pdf](http://www.valitsus.ee/failid/kultuurip_randi_arengukava_ettepanek.pdf) (15.10.2009)
- Eesti metsad 2005. (2006). Metsakaitse- ja Metsauenduskeskus. [www]  
[http://www.metsad.ee/trykised\\_eesti\\_metsad.html](http://www.metsad.ee/trykised_eesti_metsad.html) (19.06.2009)
- Eesti metsad 2006. (2007). Metsakaitse- ja Metsauenduskeskus. [www]  
[http://www.metsad.ee/trykised\\_eesti\\_metsad.html](http://www.metsad.ee/trykised_eesti_metsad.html) (19.06.2009)
- Eesti metsad 2007. (2008). Metsakaitse- ja Metsauenduskeskus. [www]  
[http://www.metsad.ee/trykised\\_eesti\\_metsad.html](http://www.metsad.ee/trykised_eesti_metsad.html) (19.06.2009)
- Eesti metsanduse arengukava aastani 2010. (2002). Keskkonnaministeerium. [www]  
<http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=2447/> (19.06.2009)
- Eesti regionaalarengu strateegia 2005–2015. (2005). Siseministeerium. [www]  
<http://www.siseministeerium.ee/?id=5370> (17.07.2009)
- Eesti riiklik HIV ja AIDSi strateegia aastateks 2006–2015. (2005). Sotsiaalministeerium. [www]  
[http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Tervisevaldkond/Tervisepoliitika/HIV\\_ja\\_AIDSi\\_strateegia\\_2006-2015.pdf](http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Tervisevaldkond/Tervisepoliitika/HIV_ja_AIDSi_strateegia_2006-2015.pdf) (09.07.2009)

- Eesti turvalisuspoliitika põhisuundade aastani 2015 heakskiitmine. (2008). Riigi Teataja. [www] <http://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12979629> (09.07.2009)
- Elanikkonna tuleohutusteadlikkuse seire. (2008). Päästeamet, TNS EMOR. [www] [http://www.rescue.ee/vvfiles/1/Tuleohutusteadlikkuse%20seire\\_aruanne2008PA.pdf](http://www.rescue.ee/vvfiles/1/Tuleohutusteadlikkuse%20seire_aruanne2008PA.pdf) (02.07.2009)
- Energy, transport and environment indicators. (2008). Luxembourg: Eurostat.*
- Energy, transport and environment indicators. (2007). Luxembourg: Eurostat.*
- Eomois, P.-P. (2007). Sissetulek. — Sotsiaaltrendid 4. Tallinn: Statistikaamet, lk 70–77.
- Euroopa keskkonnaagentuuri andmebaas. [e-andmebaas] <http://dataservice.eea.europa.eu/dataservice> (11.08.2009)
- Europe in figures. Eurostat yearbook 2008. (2008). Luxembourg: Eurostat*
- Heinlo, A. (2009). Eesti edemused ja vajakajäämised innovatsiooni tulemuskaardil. — Eesti Statistika Kvartalikirj. 1/09. *Quarterly Bulletin of Statistics Estonia*. Tallinn: Statistikaamet, lk 32–57.
- i2010 — A European Information Society for growth and employment. COM final 229. (2005). [www]* <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0229:FIN:EN:PDF> (16.09.2009)
- Internet governance: the next steps. COM final 277. (2009) [www]* <http://www.statewatch.org/news/2009/jun/eu-com-277-internet-of-things-next%20steps.pdf> (16.09.2009)
- Jänes, L. (2009). Kultuur muutuste ajastul. — Kultuur. 1997–2007. *Culture*. Tallinn: Statistikaamet, lk 6–17.
- Key figures in Europe. (2009). Luxembourg: Eurostat.*
- Kivirähk, J. (2009). Demagoogia demograafilise “ime” ümber. [www] <http://uudised.err.ee/index.php?06164732> (09.07.2009)
- Kommel, K. (2009). Kultuur ja loomemajandus. — Kultuur. 1997–2007. *Culture*. Tallinn: Statistikaamet, lk 18–27.
- Kommel, K. (2008). Loomemajandus. [www] <http://www.stat.ee/30714> (14.09.2009)
- Kultuuriministeeriumi strateegiline arengukava 2009–2012. (2009). Kultuuriministeerium. [www] [http://www.kul.ee/webeditor/files/KUM\\_ARENGUKAVA\\_2009-2012.pdf](http://www.kul.ee/webeditor/files/KUM_ARENGUKAVA_2009-2012.pdf) (26.06.2009)
- Kuritegevus Eestis 2008. (2009). Justiitsministeerium. [www] <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=42867/> (15.07.2009)
- Meri, T. (2008). *High-tech knowledge-intensive service. — Statistics in focus, No 18. [www]* [http://www.eds-destatis.de/en/downloads/sif/sf\\_08\\_018.pdf](http://www.eds-destatis.de/en/downloads/sif/sf_08_018.pdf) (14.09.2009)
- Nakkushaigused. HIV ja aids. (2009). Tervisekaitseinspeksioon. [www] <http://www.tervisekaitse.ee/?page=102> (09.07.09)
- Parvan, S. (2009). *Quality in the focus of innovation. — Statistics in focus, No 33. [www]* [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY\\_OFFPUB/KS-SF-09-033/EN/KS-SF-09-033-EN.PDF](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-09-033/EN/KS-SF-09-033-EN.PDF) (15.09.2009)
- Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020. (2008). Sotsiaalministeerium. [www] [http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/ASO/RTA/Rahvastiku\\_tervise\\_arengukava\\_2009-2020.pdf](http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/ASO/RTA/Rahvastiku_tervise_arengukava_2009-2020.pdf) (02.07.2009)
- Reostuskoormus. (2009). Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus. [www] <http://www.keskkonnainfo.ee/index.php?lan=EE&sid=244&tid=230&l3=38&l2=36&l1=2> (22.07.2009)

- Reovee puhastus. (2009). Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus. [www] <http://www.keskkonnainfo.ee/index.php?lan=EE&sid=640&tid=574&l2=638&l1=2> (22.07.2009)
- Rummo-Laes, T.-L. (2007). Haridus kui sotsiaalsed sidusust soosiv tegur. — Sotsiaaltrendid 4. Tallinn: Statistikaamet, lk 39–48.
- Salla, J., Tammiste, B. (2009). Vägivallakuritegevus. — Kuritegevus Eestis 2008, lk 23–32. [www] [http://www.just.ee/orb\\_aw/class=file/action=preview/id=42867/Kuritegevus+Eestis+2008.pdf](http://www.just.ee/orb_aw/class=file/action=preview/id=42867/Kuritegevus+Eestis+2008.pdf) (09.07.2009)
- Science, technology and innovation in Europe. (2008). [www] [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY\\_OFFPUB/KS-30-08-148/EN/KS-30-08-148-EN.PDF](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-30-08-148/EN/KS-30-08-148-EN.PDF) (15.09.2009)*
- Sirts, T. (2008). Avariilised mälestised — kasutuseta ja lagunevad arhitektuuripärlid. — Muinsuskaitse aastaraamat 2007. Tallinn: Muinsuskaitseamet, Tallinna Kultuuriväärtuste Amet, EKA Muinsuskaitse ja restaureerimise osakond, lk 6.
- Siseministeeriumi valitsemisala arengukava 2009–2012. (2009). [www] <http://www.siseministeerium.ee/17410> (01.07.2009)
- Säästev Eesti 21. (2005). [www] [http://www.riigikantselei.ee/failid/Saastev\\_Eesti\\_21.pdf](http://www.riigikantselei.ee/failid/Saastev_Eesti_21.pdf) (30.09.2009)
- Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020. (2008). [www] [http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/ASO/RTA/Rahvastiku\\_tervise\\_arengukava\\_2009-2020.pdf](http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/ASO/RTA/Rahvastiku_tervise_arengukava_2009-2020.pdf) (02.07.2009)
- Sotsiaalministeeriumi arengukava aastateks 2010–2013. (2009). [www] [http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/APO/Arengukavad/Sotsiaalministeeriumi\\_arengukava\\_2010-2013.pdf](http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/APO/Arengukavad/Sotsiaalministeeriumi_arengukava_2010-2013.pdf) (2.07.2009)
- Talvi, T. (2001). Pool-looduslikud kooslused. [www] [http://www.envir.ee/natura2000/files/doc/poollood\\_01.pdf](http://www.envir.ee/natura2000/files/doc/poollood_01.pdf) (20.07.2009).
- Teadmistepõhine Eesti. Eesti teaduse ja arenduse ning innovatsiooni strateegia aastateks 2007–2013. (2007). [www] [http://www.google.ee/search?hl=et&source=hp&q=Eesti+teaduse+ja+arenduse+ning+innovatsiooni+strateegia+aastateks+2007%E2%80%932013+&btnG=Google+otsing&lr=&aq=f&q =](http://www.google.ee/search?hl=et&source=hp&q=Eesti+teaduse+ja+arenduse+ning+innovatsiooni+strateegia+aastateks+2007%E2%80%932013+&btnG=Google+otsing&lr=&aq=f&q=) (15.09.2009)
- Tervis, töö ja sotsiaalelu 2007. (2008). Sotsiaalministeerium.
- The Sixth Environment Action Programme of the European Community 2002–2012. (2002). [www] <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm> (14.09.2009)*
- Transpordi arengukava 2006–2013. (2007). [www] <http://www.riigiteataja.ee/ert/get-attachment.jsp?id=12784610> (17.07.2009)
- Treaty on European Union. (1992). Official Journal C 191, 29 July 1992. [www] <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html> (13.08.2009)*
- Valgma, Ü. (2007). Sündimus. — Rahvastik. 2005–2006. *Population*. Tallinn: Statistikaamet, lk 13–19.
- Vigastused Eestis. Levimus, tagajärjed ja ennetus. (2007). [www] [http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Tervisevaldkond/Tervisepoliitika/vigastus\\_rmt.pdf](http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Tervisevaldkond/Tervisepoliitika/vigastus_rmt.pdf) (14.09.2009)



- Võrk, A., Karu, M. (2006). Eesti vanemahüvitise mõju sündimus- ja tööturukäitumisele: hindamise võimalused ja esimeste kogemuste analüüs. [www] [http://www.praxis.ee/index.php?id=406&tx\\_mmdamfilelist\\_pi1%5BshowUid%5D=916&cHash=af006b55de](http://www.praxis.ee/index.php?id=406&tx_mmdamfilelist_pi1%5BshowUid%5D=916&cHash=af006b55de)
- Värk, A. (2007). Vanemaealised ja töötamine. — Sotsiaaltrendid 4. Tallinn: Statistikaamet, lk 49–55.
- World Health Organisation. Regional Office for Europe. Database online version. Indicators. 02 Mortality-based indicators. Suicide. (2009). [www] <http://www.euro.who.int/hfad> (09.07.2009)*
2008. aastal Eestis toimunud inimkannatanutega liiklusõnnetuste statistika. (2009). Maanteeamet. [www] [http://www.mnt.ee/atp/failid/liiklusonnetused\\_2009\\_ek.pdf](http://www.mnt.ee/atp/failid/liiklusonnetused_2009_ek.pdf) (09.07.2009)
2008. aastal inimese hukkumisega eriarvele võetud tulekahjude statistika ja analüüs. (2009). Päästeamet. [www] <http://www.rescue.ee/1455> (01.07.2009)

## Näitajate nimistu strateegia "Säästev Eesti 21" rakendamise aruande kohaselt

| Eesti säästva arengu eesmärgid             | Alateema (strateegia "Säästev Eesti 21" rakendamise aruande järgi) | Näitajad  |  |                          |
|--|--|---|--|--------------------------|
| Eesti kultuuriruumi elujõulisus            | Eesti keele kasutamine   | Eesti keele kasutamine emakeelena                           |  |                          |
|  |  | Eesti keele kasutamine võrkeelena                           |  |                          |
|  | Kultuuris osalemine  | Kultuuris osalemine   |  |                          |
|  |  | Kultuuripärandi olukord<br>Kultuurisektori töötajate arv    |  |                          |
|  | Eesti rahva säilimine  | Loomuliku iibe kordaja                                      |  |                          |
|  |  | Summaarne sündimuskordaja                                   |  |                          |
| Heaolu kasv                                | Majanduslik jõukus   | Sisemajanduse koguprodukt elaniku kohta                     |  |                          |
|  |  | Eesti SKP elaniku kohta võrrelduna Euroopa Liidu keskmisega |  |                          |
|  |  | Tootlikkus  |  |                          |
|  | Innovatsioon ühiskonnas  | Teadus- ja arendustegevuse kulutused                        |  |                          |
|  |  | Ettevõtte jaoks uute toodete osatähtsus                     |  |                          |
|  |  | Innovaatilised ettevõtted                                   |  |                          |
|  |  | Hõive teadmusintensiivses teeninduses                       |  |                          |
|  |  | Hõive keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilises tööstuses            |  |                          |
|  |  | Kõrgtehnoloogiliste toodete eksport                         |  |                          |
|  | Riigi rahanduse jätkusuutlikkus                                    | Valitsemissektori eelarve tasakaal                          |  |                          |
|  |  | Valitsemissektori võlg                                      |  |                          |
|  | Majanduse jätkusuutlikkus  | Eesti koguvälisvõlg   |  |                          |
|  |  | Jooksevkonto saldo  |  |                          |
|  | Tööhõive   | Tööhõive määr   |  |                          |
|  | Haridus  | Töötuse määr  |  |                          |
|  |  | Loodus- ja täppisteaduste ja tehnikaalade lõpetajad         |  |                          |
|  | Elukvaliteet   | Kõrghariduse omandanud 20–29-aastased elanikud              | Vähemalt keskharidusega isikute osatähtsus |                          |
|  |  |   | Elukestvas õppes osalemine                 |                          |
|  |  | Oodatav eluiga  | Tervena elada jäänud aastad                |                          |
|  |  |   | HI-viiruse levik                           |                          |
|  |  | Vereringeelundite haigustesse suremus                       | Pahaloomulistesse kasvajatesse suremus     |                          |
|  |  |   | Sissetulekute ebavõrdsus                   |                          |
|  |  | Sidus ühiskond  | Võrdsed võimalused                         | Suhteline vaesus         |
|  |  |   |  | Laste vaesusrisk         |
|  |  |   |  | Pikaajaline töötus       |
|  |  |   |  | Ravikindlustusega kaetus |
|  | Noorte vaesusrisk  |   |  |                          |
| Hariduses osalemine                        | Haridussüsteemist väljalangemine                                   |   |  |                          |
| Interneti levik                            | Lairibaühenduste arv   |   |  |                          |
| Turvalisus                                 | Kuritegude üldarv  |   |  |                          |
|  | Isikuvastastased kuriteod  |   |  |                          |
|  | Varavastastased kuriteod   |   |  |                          |
|  | Alaealiste kuritegevus   |   |  |                          |
|  | I astme kuriteod   |   |  |                          |
|  | Välispõhjuste tõttu hukkunud 100 000 elaniku kohta                 |   |  |                          |
|  | Liiklusõnnetustes hukkunud   |   |  |                          |
| Tulekahjudes hukkunud                      |  |   |  |                          |
| Tapmised ja mõrvad                         |  |   |  |                          |
| Enesetapud                                 |  |   |  |                          |
| Surmaga lõppenud tööõnnetused              |  |   |  |                          |
| Ülemäärase loodusliku külma tõttu hukkunud |  |   |  |                          |
| Juhusliku mürgistuse tagajärjel hukkunud   |  |   |  |                          |

Järg

| Eesti säästva arengu eesmärgid | Alateema (strateegia "Säästev Eesti 21" rakendamise aruande järgi) | Näitajad                              |  |
|--------------------------------|--|---------------------------------------|--|
| Ökoloogiline tasakaal          | Loodusressursside kasutamine                                       | Metsaraie                             |  |
|                                |  | Põlevkivi kaevandamine                |  |
|                                |  | Ehitusmaavarade kaevandamine          |  |
|                                |  | Soomullad                             |  |
|                                | Jätkusuutlik energeetika   | Energia                               | Energia tarbimise intensiivsus                     |
|                                |  |                                       | Taastuvatest allikatest toodetud energia tarbimine |
|                                |  |                                       | Taastuvatest allikatest toodetud elektri tarbimine |
|                                |  |                                       | Koostootmisjaamades toodetud elektri osatähtsus    |
|                                |  |                                       | Biokütuste osatähtsus tarbitud autokütustes        |
|                                | Keskonnasõbralik transport   | Uute sõiduautode CO <sub>2</sub> tase | Ühistranspordi sõitjakäive                         |
|                                |  |                                       | Keskonna saastamine                                |
|                                | Süsinikdioksiidi (CO <sub>2</sub> ) aastane heitkogus              |                                       |  |
|                                | Metaani (CH <sub>4</sub> ) aastane heitkogus                       |                                       |  |
|                                | Dilämmastikoksiidi (N <sub>2</sub> O) aastane heitkogus            |                                       |  |
|                                | Vääveldioksiidi (SO <sub>2</sub> ) aastane heitkogus               |                                       |  |
|                                | Lämmastikdioksiidide (NO <sub>x</sub> ) aastane heitkogus          |                                       |  |
|                                | Süsinikoksiidi aastane heitkogus                                   |                                       |  |
|                                | Lenduvate orgaaniliste ühendite aastane heitkogus                  |                                       |  |
|                                | Heitvee lämmastiku reostuskoormus                                  |                                       |  |
|                                | Heitvee fosfori reostuskoormus                                     |                                       |  |
|                                | Heitvee orgaaniliste reoainete reostuskoormus                      |                                       |  |
|                                | Ühiskanalisatsiooni kasutamine                                     |                                       |  |
|                                | Puhastatud ja puhastamata heitvee osatähtsus kogu heitvee koguses  |                                       |  |
|                                | Jäätmete ja jäätmekäitlus  | Jäätmete taaskasutus                  | Jäätmete   |
|                                |  |                                       | Olmejäätmete ladestamine                           |
|                                |  |                                       | Nõuetele vastav jäätmekäitlus                      |
|                                |  |                                       | Nõuetele mittevastavate prügilate arv              |
|                                |  |                                       | Liigiline mitmekesisus                             |
|                                | Soode pindala  |                                       |  |
|                                | Rangelt kaitstava metsamaa pindala                                 |                                       |  |

— näitaja ei ole kogumikus esindatud

— näitaja kohta ei ole andmeid või ei ole need asjakohased

**The list of indicators according to the report on the implementation of the strategy  
Sustainable Estonia 21**

| <i>Development goals of sustainable development in Estonia</i> | <i>Sub-theme (according to the report on the implementation of the strategy Sustainable Estonia 21)</i> | <i>Indicators</i>  |                             |
|--|---|--|-----------------------------|
| <i>Viability of the Estonian cultural space</i>                | <i>Use of the Estonian language</i>   | <i>Use of Estonian as mother tongue</i>  |                             |
|  |   | <i>Use of Estonian as foreign language</i>                                       |                             |
|  | <i>Participation in culture</i>   | <i>Participation in culture</i>  |                             |
|  |   | <i>Condition of cultural heritage</i>  |                             |
|  |   | <i>Number of employees in the cultural sector</i>                                |                             |
|  | <i>Preservation of the Estonian population</i>  | <i>Rate of natural increase</i>  |                             |
| <i>Total fertility rate</i>                                    |   |  |                             |
| <i>Growth of welfare</i>                                       | <i>Economic welfare</i>   | <i>Gross domestic product per capita</i>   |                             |
|  |   | <i>Estonia's GDP per capita compared to the European Union average</i>           |                             |
|  |   | <i>Productivity</i>  |                             |
|  | <i>Innovation in the society</i>  | <i>Research and development expenditure</i>                                      |                             |
|  |   | <i>Share of enterprises' innovative products</i>                                 |                             |
|  |   | <i>Innovative enterprises</i>  |                             |
|  |   | <i>Employment in knowledge-intensive services</i>                                |                             |
|  |   | <i>Employment in the medium-high- and high- technology manufacturing sectors</i> |                             |
|  |   | <i>Export of high-technology products</i>  |                             |
|  | <i>Sustainability of public finance</i>   | <i>The general government consolidated budget balance</i>                        |                             |
|  |   | <i>General government debt</i>   |                             |
|  | <i>Economic sustainability</i>  | <i>Gross external debt of Estonia</i>  |                             |
|  |   | <i>Current account balance</i>   |                             |
|  | <i>Employment</i>   | <i>Employment rate</i>   |                             |
|  |   | <i>Unemployment rate</i>   |                             |
|  | <i>Education</i>  | <i>Graduates in mathematics, science and technology</i>                          |                             |
|  |   | <i>Higher education graduates aged 20–29</i>                                     |                             |
|  |   | <i>Share of population with at least the upper secondary level of education</i>  |                             |
|  |   | <i>Participation in lifelong learning</i>  |                             |
|  | <i>Quality of life</i>  | <i>Life expectancy</i>   |                             |
|  |   | <i>Disability-free life expectancy</i>   |                             |
|  |   | <i>Spread of HIV-virus infection</i>   |                             |
|  |   | <i>Deaths caused by diseases of the circulatory system</i>                       |                             |
|  |   | <i>Deaths caused by malignant neoplasms</i>                                      |                             |
|  |   | <i>Deaths caused by malignant neoplasms</i>                                      |                             |
|  | <i>Coherent society</i>   | <i>Equal opportunities</i>   | <i>Inequality of income</i> |
|  |   |  | <i>Relative poverty</i>     |
| <i>Risk-of-poverty of children</i>                             |   |  |                             |
| <i>Long-term unemployment</i>                                  |   |  |                             |
| <i>Health insurance coverage</i>                               |   |  |                             |
| <i>Risk-of-poverty of the youth</i>                            |   |  |                             |
| <i>Early school leavers</i>                                    |   |  |                             |
| <i>Participation in education</i>                              |   |  |                             |
| <i>Availability of Internet connection</i>                     |   | <i>Number of broadband connections</i>   |                             |
| <i>Security</i>  |   | <i>Total number of criminal offences</i>   |                             |
|  |   | <i>Criminal offences against the person</i>                                      |                             |
|  |   | <i>Criminal offences against property</i>  |                             |
|  |   | <i>Juvenile delinquency</i>  |                             |
|  |   | <i>1st degree criminal offences</i>  |                             |
|  |   | <i>Deaths by external causes per 100,000 inhabitants</i>                         |                             |
|  |   | <i>Persons killed in traffic accidents</i>                                       |                             |
|  |   | <i>Deaths caused by exposure to smoke, fire or flames</i>                        |                             |
|  | <i>Manslaughters and murders</i>  |  |                             |
|  | <i>Suicides</i>   |  |                             |
| <i>Fatal accidents at work</i>                                 |   |  |                             |
| <i>Deaths caused by exposure to excessive natural cold</i>     |   |  |                             |
| <i>Deaths caused by accidental poisoning</i>                   |   |  |                             |

Cont.

| <i>Development goals of sustainable development in Estonia</i> | <i>Sub-theme (according to the report on the implementation of the strategy Sustainable Estonia 21)</i> | <i>Indicators</i>                      |  |
|--|---|--|--|
| <i>Ecological balance</i>                                      | <i>Use of natural resources</i>   | <i>Forest felling</i>                  |  |
|  |   | <i>Oil shale mining</i>                |  |
|  |   | <i>Mining of construction minerals</i> |  |
|  |   | <i>Swamp soils</i>                     |  |
|  | <i>Sustainable energy</i>   |  | <i>Intensity of energy consumption</i>   |
|  |   |  | <i>Consumption of energy from renewable energy sources</i>   |
|  |   |  | <i>Consumption of electricity generated from renewable energy sources</i>  |
|  |   |  | <i>Ratio between the gross combined heat and power electricity generation and total gross electricity generation</i> |
|  |   |  | <i>Share of biofuels in total fuel consumption in transport</i>  |
|  | <i>Environment-friendly transport</i>   |  | <i>Level of CO<sub>2</sub> emissions discharged by new passenger cars</i>  |
|  |   |  | <i>Total passenger turnover of public transport</i>  |
|  | <i>Pollution of the environment</i>   |  | <i>Emission of greenhouse gases</i>  |
|  |   |  | <i>Annual emissions of carbon dioxide (CO<sub>2</sub>)</i>   |
|  |   |  | <i>Annual emissions of methane (CH<sub>4</sub>)</i>  |
|  |   |  | <i>Annual emissions of nitrous oxide (N<sub>2</sub>O)</i>  |
|  |   |  | <i>Annual emissions of sulphur dioxide (SO<sub>2</sub>)</i>  |
|  |   |  | <i>Annual emissions of nitrogen oxides (NO<sub>x</sub>)</i>  |
|  |   |  | <i>Annual emissions of carbon monoxide</i>   |
|  |   |  | <i>Annual emissions of volatile organic compounds</i>  |
|  |   |  | <i>Pollution load of total nitrogen in wastewater</i>  |
|  |   |  | <i>Pollution load of total phosphorus in wastewater</i>  |
|  |   |  | <i>Pollution load of organic pollutants of wastewater</i>  |
|  |   |  | <i>Use of public sewerage</i>  |
|  |   |  | <i>Shares of purified wastewater and unpurified wastewater in the total quantity of wastewater</i>                   |
|  | <i>Generation and treatment of wastes</i>   |  | <i>Recovery of waste</i>   |
|  |   |  | <i>Waste generation</i>  |
|  |   |  | <i>Disposal of municipal waste</i>   |
|  |   |  | <i>Waste management in compliance with requirements</i>  |
|  |   |  | <i>The number of landfills non-compliant with requirements</i>   |
|  | <i>Biodiversity</i>   |  | <i>The area of managed semi-natural communities</i>  |
|  |   |  | <i>The area of protected areas</i>   |
| <i>Area of swamps</i>  |   |  |  |
| <i>Strictly protected forest land area</i>                     |   |  |  |

— indicator is not represented in this publication

— data are not available or are irrelevant